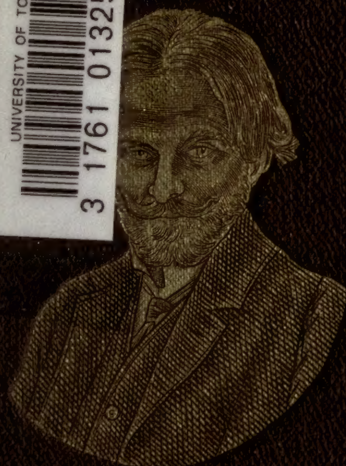
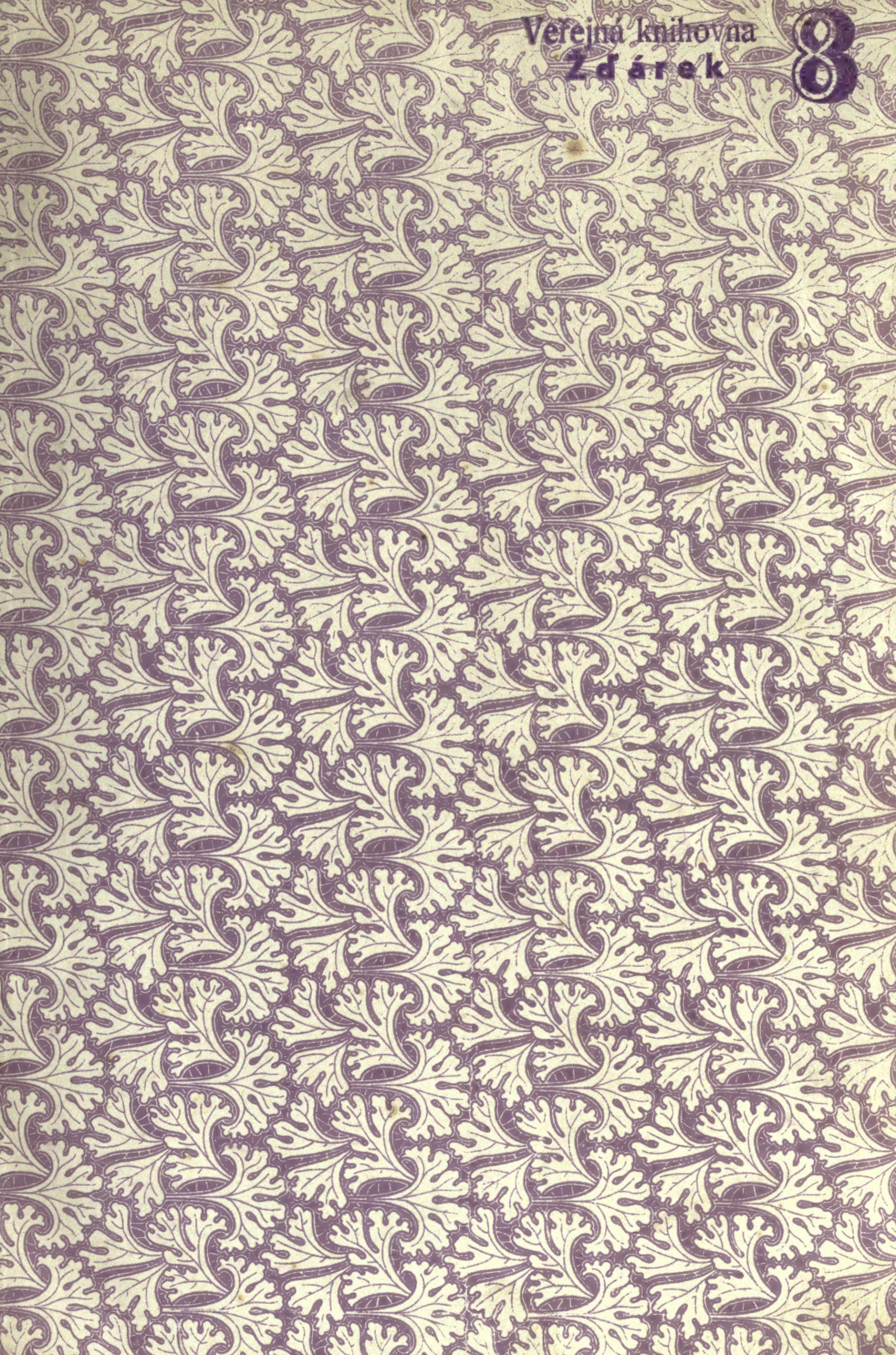
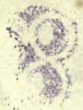

HORKÉHO ČÍTANKA

HORKÉHO ČÍTANKA

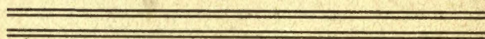

SESTAVIL KAREL HORKÝ.

ÚVODEM OPATŘIL

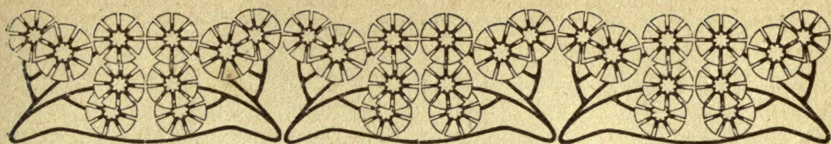
GUSTAV R. OPOČENSKÝ.

DRUHÉ VYDÁNÍ.

NÁKLADEM FR. RADOUŠKA V PŘEROVĚ.
KNIHTISKÁRNA BARTHELDÝ A SPOL. V PŘEROVĚ.

KAREL HORKÝ

moderní spisovatel lidový.

Několik poznámek místo úvodu.

I.

Jest sice trochu neobvyklé vydávati anthologii žijícího dosud spisovatele. Ale je tu tolik důvodů, mluvících pro, že nelze ani déle býti na rozpacích a přijati myšlenku takovou vřele, ba s nadšením. Chceme na počátku tohoto článku několik z nich si uvědomiti.

Každý musí přiznati, že výbory znamenitých ač dávno zemřelých spisovatelů při vší své vzácnosti a při vší své literární ceně mají pro čtenáře význam celkem nestejný a nedokonalý. Jsou tím vinny různé okolnosti. Doba, ve které spisy tyto vznikly, je čtenářstvu svými touhami a vzněty již příliš vzdálena; jiné ideje, jiné boje zmítají lidstvem než před padesáti, sty i více lety. Někde i řeč nebo forma není dosti přístupná nejširším vrstvám. Zkrátka, podobná kniha nebude už nikdy tak zajímati a poutati dnešní čtenářstvo, jako kniha moderní, tlumočící přání a boje dneška, zabývající se palčivými otázkami lidstva, jakým nyní jest a ne jakým bylo před mnoha lety. Současný spisovatel nemusí tedy čekati léta a nebo se vůbec nedočkati doby, kdy jeho spisy, byť i ve výborech (k vůli přehledu, láci a snadnějšímu pochopení) stanou se majetkem jeho národa; nikoliv — jak pevně doufáme — v několika letech bude možno každému čtenáři i z nejnižších a nejnezámožnějších vrstev pohovořiti si se zamilovaným autorem, o němž ví, že dosud s ním žije, raduje a trpí, zároveň s ním dosud pracuje a tvoří.

K tomuto prvému přistupuje pak druhý důvod — naprostý nedostatek lidové četby. Dědové a otcové naši měli poměrně hojnost dobré lidové četby. Kdo zapomněl by rodinných knihoven, v kterých hlavní slovo vedli Tyl, Havlíček, Němcová, Třebízský, Neruda, Světlá, jimiž i my v mládí svém byli jsme odchováni. Tenkráte psalo se pro nejširší vrstvy čtenářstva; knihy vycházely pro všecky stejně, pro inteligenty jako pro lid; nebylo přemrštěných esthétů a literárních gourmandů, opájejících se výstřelky ultramoderní literatury, dovážené z ciziny a u nás o překot napodobené, nebyla spousta překladů ze všech možných jazyků, překladů knih začasté úplně bezcenných. „Tyrolské elegie“, „Poslední Čech“, „Babička“, „Pod doškovými střechami“ a jiné čistě lidové knihy byly majetkem celé obce čtenářské.

A nyní, kdy tato obec kvantitativně vzrostla úsilným rozšiřováním vzdělanosti, a následkem toho i úbytkem analfabetismu a konečně i početným vzrůstem národa, pozorujeme s hrůzou, že přítomná doba nepostarala se pro tyto čekající a žíznící o dobré knihy tak, jak by se slušelo. Jsou tu sice autoři vynikající a lidu docela přístupní (Jirásek, Čech, Rais. Machar), ale jejich knihy vycházejí ve svazcích poměrně drahých a tudíž chudobným nepřístupných; mimo tyto nejvíce čteny jsou knihy, jejichž autoři sice lidovými spisovateli zváni býti mohou, ale mnohé jejich spisy jak hodnotou tak i zpracováním nebo látkou nevyhovují (Svátek, Klostermann, Kronbauer).

Avšak zde doposud meškáme u lidí, kteří až na malé výjimky representují dnes nejstarší literární generace. O mladých moderních autorech neví průměrný čtenář praničeho, ač i oni jistě by našli k srdci i nejprostšího českého člověka svou cestičku, kdyby ovšem dostali se mezi lid pomocí lidových vydání svých spisů a pod záštitou mnohomluvné reklamy oficielních nakladatelů, kteří začasté i dílo prostřední ceny, nese-li jen známku proslulosti autorovy, v tisících exemplářích dovedou mezi lid rozhoditi.

Jaký je následek nedostatku lidové četby? Malý člověk, nemohoucí si opatřiti knihy, jejichž cena skrovné jeho prostředky převyšuje, buď úplně četby se vzdá a duševně zakrní, nebo vrátí se (což by ostatně nebylo nejhorší) ku knihám svého mládí, ku svým Třebízským a Hálkům, ovšem, bude-li mu možno jich si ještě získati. Naši klassikové sice vycházejí opět v nových levných vydáních, ale ne všichni. (Příkladem buď zde Neruda, jehož spisy jsou k dostání pouze v antikvariátech; dávno slibované nové vydání Nerudových spisů snad dlouho ještě nestane se skutečností.) Nejčastěji však dychtivý čtenář z lidu, nemaje prostředků k upokojení své touhy po knize, vrhá se na četbu krváků nebo rovnocenného literárního jedu anebo utone v kalných vodách Steinbrennerových kalendářů a jiných klerikálních tiskovin. Lidové knihovny

(Matice lidu, Libuše) pozbyly už značně svého významu i své přítažlivosti na čtenářstvo. — V této době, pro celou literaturu tak kritické, dlužno s radostí vítati každý pokus k nápravě. Po populárních vydáních autorů přicházejí lidové výbory z jejich spisů. Nejprve z autorů starších i nejstarších. Dnes po prvé výbor ze spisů autora moderního — čítanka Karla Horkého.

II.

Nejedná dobře, kdo zásadně zatracuje všecky výbory, čítanky a anthologie. Prý k úplné představě o literárním obrazu spisovatele jest nutno znáti celou jeho tvorbu. Toto měřítko však může platiti pouze pro literárního kritika.

Proč by neměl čtenář, přečte-li si dobrý a případně sestavený výbor, zamilovati si stejně autora, jak toho zasluhuje, jako ten, komu bylo dopřáno seznámiti se se všemi jeho knihami? Proč by neměl ten, kdo přečte si vážně a opravdově přítomný výbor, poznati autorovu všechnu lásku k trpícímu a zápasícímu lidstvu, pochopiti jeho úpornou, neumdlévající zášť proti těm, kteří jako můry leží na prsou lidstva, vyssávajíce jeho krev, ničíce jeho svobodu a okrádajíce ho o nejdražší jeho majetek?

A zajisté, kdo seznámí se s úryvky ze „Sedmi dnů v Lurdech" nebo přečte si břitké feuilletony „Kratiknoty" a „Černá kraslice", nebo veršované satiry „Pod farskou jabloní", „Kaňka", docela pochopí velikou autorovu nenávist proti lidem prohlašujícím, že jsou služebníky boha a rouškou pokrytecké zbožnosti zakrývajícím vlastní lidské chyby a slabosti a svým vlivem utlačujícím svědomí člověčenstva a stěžujícím jeho očistný, vítězný pochod k světlu už od pravěku. Právě tak dovede posouditi opravdovost jeho boje proti jinému upíru člověčenstva — militarismu. (Kaktus.)

Autorův odpor proti ubohé, prospěchářské politice na úkor lidu a jeho nejnutnějších životních potřeb, vůdci národa vedené, boj proti protekcionářství, korrupci ve veřejném životě, zápas s bombastickým, znemravňujícím tiskem a nafouklými nulami veřejného života, bude pak jasným po přečtení politických satir (Český lev, Volby, Dr. Herold, Dr. Kramář, Inkognito atd).

Jeho hluboká, opravdová láska k člověčenstvu, touha po obrození sociálním a společenském zjeví se mu v celé ryzosti a opravdovosti po přečtení „Dvou dopisů" nebo „Party", právě tak jako kdyby přečetl všecky autorovy dosud vydané knihy.

Ovšem tím nechce se říci, že by se čtenář měl spokojiti pouze tím, co mu výbor poskytuje. Naopak — až rozloučí se s přečtenou touto knihou, jistě bedlivě bude píditi po každé nově vydané knize autorově, se zájmem bude sledovati jeho další cestu, s nadšením

bude jej následovati v jeho touhách a myšlenkách, jimž bude s lety stále ohně a ryzosti přibývati.

Čítanka jest jaksi obrazem dosavadní autorovy tvorby; z několika knih nejlepší a nejvíce široké obci čtenářské se hodící je tu shrnuto v knihu, která opět tvoří jediný celek sama pro sebe, jsouc zároveň nadmíru přehlednou a obsažnou pro čtenáře.

Předkládáme tedy tuto čítanku českému lidu s dobrým svědomím a pevnou nadějí, že poslání svému docela dostojí.

III.

Jméno Karla Horkého má dnes v české literatuře svůj zvláštní, svérázný zvuk. Autor stojí v mladé české literatuře docela osamocen, tak jaksi úplně stranou všech literárních kroužků a kruhů.

A právě toto osamocení vtisklo jeho poesii i jeho prósám onen osobitý ráz, který na první pohled stane se nápadným. Má svůj vlastní sloh, vlastní melodie; a z každé věci jeho mluví člověk nejčistší lidskou řečí k lidským srdcím. Někde řekli bychom, že navazuje na Machara, jda při tom ovšem svou, docela svou cestou. Ale pouze navazuje — je to jenom jakýsi tajemný vztah mezi oběma básníky — pojí je snad stejné myšlenky a touhy po obrození lidstva, po vymanění jeho z duševních pout, v kterých lidstvo dosud úpí?

Svoje látky nebéře Horký z dalekého, čtenářům cizího světa. Každodenní život upoutá jej svou tragikou i směšností; dovede plakati s malým člověkem nad neštěstím jeho a marnými nadějemi, právě tak jako vysmívati se nafouklým nulám, před nimž se celé jejich okolí sklání.

Nejlépe poznáte jeho zdravý, bystrý smysl a opravdové pochopení pro skutečný život v jeho drobných prósách „Ze zápisníčku". Tomu, kdo četl několik takových drobných a přece obsažných a živých prósiček, mimoděk kmitne hlavou myšlenka, že právě tyto věci jsou básníkovi samému nejmilejší; do nich, že vkládá nejvíce lásky a citu, jimi že chce čtenáře uchvátiti. V málo slovech, několika tahy nakreslí svůj příběh a ukáže jeho pointu. Přečtěte si jen „Novomanžela"! S jakým opovržením ukazuje tu Horký typ mladého měšťáka, který z hlouposti a naduté pýchy ukazuje na plovárně jizvu na rameni, již mu způsobila mladá jeho žena kousnutím ve svatební noci! Mimoděk musíte docela zaujmouti stanovisko autorovo, jest vám, jako byste i vy musili vyskočiti a nestydatého hejska citelně potrestati.

Nebo následující poznámka: Vtip. Koho by nedojalo ponížení těhotné ženy hrubým konduktérem tramwaye, kdo by s autorem nenávistně zakřiknouti nechtěl hloupé obecenstvo, řehtající se na celé

kolo triviálnímu vtipu člověka hrubého srdce? Tak stejně každá tato drobnůstka chytne vás za srdce, vemluví se vám do duše. Ať je to humoruplný „Dědek“ anebo jemný a nezapomenutelný „Omyl lásky“ anebo konečně hluboce pojatá „Dívka se zlatým copem“, ukazující, jak často musí pravá, vzácná krása ustoupiti do pozadí před drzou hrubostí a vypínavým posměchem bezcenného pozlátka.

Lidé, o nichž Horký mluví, nejsou bezživotné, vymyšlené figurky, jsou to lidé vzatí ze skutečného života. Sedmdesátiletý stařec v „Čísle 82.“ na smrt zarmoucený, že mu v žaláři není dovoleno šňupati, je figura věcně životu odpozorovaná. Kolik takových bezstarostných, tichých lidí chodí ještě mezi námi, kteří teprve na sedmdesáté stránce svého života najdou otazník, jsouce zdrceni nepatrnou maličkostí, ačkoliv před tím nesčíslněkráte větším a strašlivějším neštěstím čelili?

Nebo takový inspektor, po léta postrach všech studentů a nyní v pensi, usmívající se frivolně nad pikantními listy nejhoršího druhu — není-li on také typem lidí, kteří po celý svůj život jen zlé strojili a nyní v předvečer života s tvářemi poctivců hřejí se teplem dobytých úspěchů?

Anebo dotěrný milovník umění v „Daru prostřednosti“, není-li on skvostným exemplářem z druhu lidí, jichž se nezbavíte ani hrubostí ani domluvami, kteří neodejdou, dokud z vás něčeho pro sebe nevytěžili.

Mohl bych ukázati zde na mnoho takových postaviček, tak dovedně a do posledních detaillů Horkým kreslených, že mimoděk poznáváte v některých z nich své známé nebo lidi, s kterými jste se kdysi setkali. Ale chci raději přejíti dále a poukázati na smělý, nejvýše osobitý způsob psaní a řečí Karlu Horkému vlastní.

Opravdu málo jest českých spisovatelů, kteří dovedou užíti tak výborně pravého výrazu na pravém místě jako on. Nevyhýbá se ani nejprononcovanějším výrazům, cítí-li, že na ono místo patří a že budou na čtenáře působiti tak, jak si přál. „Chci vidět, jak vidím“ píše ve feuilletoně „Fíkovým listům“, věnovaném falešným a nudným moralistům. „Chci cítit, jak cítím. Píšu-li o prostitutce, napíšu: prostitutka. Píšu-li o chrpě, napíšu: chrpa. Reklamuji prostě právo svých očí, svého citu, své vůle.“

Jaká jsou to mužná, krásná slova v století puritánských pokrytců a pochybných strážců světové morálky! Mluví-li lidský cit a lidská láska, není třeba se jim ukrývati před světem, není třeba jim vyhledávati pro své nejkrásnější chvíle, temné kouty a liduprázdné samoty, není třeba jim laditi svá slova do limonádových vzdechů přezrálých slečinek a obraceti pokrytecky oči po způsobu stydlivých velebníčků.

To je asi credo Horkého a on má dosti chuti, síly a energie se podle něho vždy a na každém místě.

Neumí lháti — neboť nazývati cokoliv jménem, jež tomu nepatří, je také lží.

A chápeme proč Horký dodává dále: „Otevřela-li se kdesi rána, hledím do ní. Nejsem lazebník ani plombér. Chci-li objati člověka, obejmu; chci-li plivnout, plivnu. Jsem člověk a reklamuji pro sebe právo lidskosti."

A jinde: „Láska i nenávist kvete všem lidem, i mně, a chodím pro ni, kam je mi libo. Neopovrhuji ničím a neštítím se ničeho."

Tak odbývá Horký zbytečně úzkostlivou morálku a její stydlivé ochránce. A jistě právem. Neboť kdyby nebylo mu dovoleno, psáti tak, jak nutí jej jeho cit a jeho srdce, mohl-li by vůbec psáti?

Proto Horký i jindy neobává se použíti i prostředků, jež by se někomu zdály býti až drastickými. Položí vedle sebe dva dopisy — dopis bohaté statkářky a dopis strádající ženy dělníkovy. Beze slova dalšího vysvětlení předloží je čtenáři. Čtenář čte a chápe...

Je vůbec málo spisovatelů, kteří dovedou tak rázem, několika slovy, zasáhnouti čtenáře na nejcitlivějším jeho místě. Dovede býti nevýslovně měkkým a jemným, aby na chvíli s tím větší vehemencí zaburácel svá slova odsouzení. Dovede lehce, sotva pozorovatelně vzbuditi soucit a sympathie, aby za okamžik rozchechtati se mohl v dravém, zžírajícím posměchu.

Občas lítost a zármutek zaleje hlas jeho slzami; nebe se zachmuří, země rozstesknί.

—„Ticho v kraji, ticho, ticho. Ani ptáček nezatiká
Na mohylách opuštěných slepý chodec tiše vzlyká.
Rudé důlky vlhnou krví, rudý pahýl míří k hrudi,
srdce by si vyrval z těla, ale mrtvých neprobudí —"

zpívá básník v poctivě zchmuřené, beznadějné básni „Dokypěly samovary", líčící hrůzné doby ruské revoluce.

Ale přece ani tady neodepře si krvavého, krutého posměchu, jenž vyzní a účinkuje ještě působivěji než počáteční nářek a slzy.

— „Otcové šli s flórem k špalku, děti půjdou s hudbou z jatek." — Cítíte hrozný smutek tohoto výsměšného verše? Tragika těch, kteří pro svobodu potomstva mrou, vyšlehla tu vysoko a ozářila temné nebe.

Přečtěte si jinou báseň Horkého „Les pompes funebres." Co tu silných, neobvyklých slov, co tu drastických výkřiků a přece jak všecky harmonují v jediném, divně působivém celku! Anebo nepřipadne-li někomu, který se probírá básní „Čáslav", že episoda s dívkou, jež ve stodole na mlatu tančí nahá před opilými důstojníky, jest jenom kluzkým lákadlem, zapleteným do básně zúmyslně a k vůli zvýšení effektu? A přece není tomu tak. Doplňuje tak

výrazně charakteristiku některých lajtnantů, tak jak se s nimi stále setkáváme, ironisuje tak trefně bezhlavost žen, vrhajících se slepě do náručí vojenského kabátu, od poslední služky až k modrokrvé šlechtičně . . . . .

A tak je tomu vždy. Ať Horký tepe naše národní fangličkářství a ubohé vlastenčení, hříšnou a bezmocnou lhostejnost vůdců národa, ať volá do boje proti rostoucí moci klerikalismu a militarismu, ať pláče nad bídou ponížených a smutkem nešťastných, ať vysmívá se prostřednosti a hlouposti lidské, ať slzí nad děsem a bolestí lidského života, vždy slyšíte mluvili jeho teplé, vroucí lidské srdce.

Člověk vnímavý a citlivý k cizímu neštěstí nemá frází; jeho řeč je výslednicí jeho života. A proto jsou mi práce Horkého tak milé, že tu není ani stopy po nějaké masce, po nějaké životní lži.

Práce Karla Horkého jsou prodchnuty touhou po pravdě a světlu a vroucí láskou k člověčenstvu; jsou sice zasvěceny boji a nikoliv míru, — bez boje ani míru není, — ale jen boji obrodnému a očistnému.

A to je doporučuje s dostatek.

IV.

Kdo tak v pohodlí pročítá páteční vtipem jiskřící feuilleton v „Národním Obzoru“ (nyní v „Horkého týdenníku“), nebo jinou nějakou práci Karla Horkého v některém českém časopise, nevzpomene zajisté, jakou cestou odříkání, útrap a odstrkování dosáhl Horký nynější své popularity. Byla to pravá trnitá cesta českého literáta, začínající a stále paralelně jdoucí s únavou a vysilující prací žurnalistickou, lemovaná literárními boji i osobními polemikami, nedostatkem i duševními mukami, plná zápasů, rozporů i nesnází finančních, plná sebeobětování a neklidu.

Uceleně vystoupil Horký na veřejnost teprve ve svém listě „Krameriu“, který byl nucen pod různými pseudonymy z polovice sám vyplňovati. Už před tím však hodně psal; první věc, která se pisateli těchto řádků do rukou dostala, bylo líčení života seminárních chovanců v biskupském Borromeu v Hradci Králové, otištěné ve feuilletonu „Samostatnosti“.

Už povídky a básně otištěné v prvních číslech „Krameria“ prozrazují autorův bystrý smysl pro pozorování života, smělou, dovednou ruku a šlechetnou duši. Vetšina z nich byla otištěna v „Paličových slokách“.

První knihou Karla Horkého jest satira společenská a sociální „Inkognito“, jež jest i do této knihy zařazena.

Rozhárané, bouřlivé poměry po zániku „Krameria“ a těžké boje existenční, jež do té doby spadají, měly nemalý vliv na jeho tvorbu. Talent Horkého v době těchto trpkých zkoušek vyspěl a získal na ceně, jako získává železo kalením.

V té době vydává Horký své „Paličovy sloky“. Tento výbor obsahuje i některé ukázky z nich. — Jest to první souborná kniha autorova a přece už úplně ucelená a obsahující mnoho čísel opravdové ceny. Jest to kniha básní; převahu mají, jako vůbec u Horkého, básně sociální a tendenční. Za touto knihou následovala v brzku publikace „Sedm dní v Lurdech“, kdež autor pobyl, aby vlastníma očima viděl „zázraky“ lurdské jeskyně; tuto knihu napsal autor za svého pobytu v cizině.

Nedlouho po té uvedl Horký svou první divadelní hru na scénu. „Kašpárek“ chce býti sociálním dramatem. — Bohužel neměla kritika pro málo náviděného autora mnoho povzbuzení, ač jindy při věcech slabých jím plýtvati neopominula. Roztrpčen autor zanechává na nějaký čas psaní pro divadlo a věnuje se tím více svým veršům a próse.

Jeho nová kniha „Když vesla vypadnou“ jest už vzácným uměleckým dílem. Jest to opět kniha básní, obsahující některé věci nezapomenutelné. Jest v ní mnoho vzpomínek na autorovy cesty cizinou a právě tyto tvoří jaksi nejvyšší bod celé knihy. Do výboru pojaty z této sbírky „Jitro v Pyrenejích“, „Silnice u Bordeaux“, „Píseň zmožených“, „Dokypěly samovary“ a jiné.

Roku 1908 vystupuje Horký s knihou prós „Pátek“. Kniha nazývá se proto „Pátek“, protože všechny zde obsažené věci vyšly v „Národním Obzoru“, jenž vychází v pátek. Jest to soubor oněch proslulých feuilletonů, jak se nahromadily v autorově pracovně za dobu jednoho roku. Co jest tu uloženo krásných myšlenek, o jaké množství svých pozorování dělí se tu autor se čtenářem! Většinou všech prósy v tomto výboru obsažené — až na „Kulku“, „Dva dopisy“, „Partu“, jež jsou staršího data a na některé feuilletony novější — jsou vzaty z „Pátku“.

Předposledním dílem Horkého jest veršovaná aktovka „Vodopád Giessbach“, hraná r. 1908 v Národním divadle a přijata kritikou velice příznivě, ba až lichotivě. Obsahem jejím jest truchlivý rozpor mezi láskou mladé ženy a povinností k manželu, jenž svá práva nešetrným způsobem reklamuje. Děj končí ovšem smrtí ženy slabé a nedovedoucí se brániti proti svízelům a utrpení života. V nedávné době přibylo k těmto knihám dílo nové „Hory a doliny se srovnávají“ (nákl. Hejdy a Tučka). Je to soubor nejnovějších jeho prós a feuilletonů, dokumentující opět, že básník krok za krokem neupadá, ale rychle sílí a roste.

To jest výčet dosavadní autorovy činnosti -- za necelé desítiletí opravdu činnost příkladně vzácná. Pohlédne-li Karel Horký dnes nazpět, může býti na výsledek své práce opravdu hrdým.

Na konci tohoto odstavce musím se zmíniti ještě o formě a stylu autorově. Karel Horký jest mistrem formy. Jeho verše plynou lehce a zpěvně, jeho prósa vyniká pestrými obrazy a obratným slohem. Každá jeho věc zajímá čtenáře od začátku až do konce a to jest umění nemalé. Autor vládne slovy stejně jako vládne myšlenkou, hravě, jemně a lehce ovládá své řádky a verše jako bystrý, rozumný král své poddané.

V.

Ku konci nutno několik slov dodati i o životě Karla Horkého.

Karel Horký narodil se v Ronově u Čáslavi z nezámožných rodičů. Otec byl důchodním velkostatku, matka ze staré mlynářské rodiny. Mládí Horkého bylo asi dosti pohnutlivé, nezmiňuje se aspoň příliš často o něm ve svých pracích. Jediná větší zmínka je ve feuilletonu „Srdce“, který i tento výbor přináší. Jest to dojemně vroucná a něžná vzpomínka na matku, která statečně a oddaně se starala o devět dětí a dala jim vše, co mohla. Hoši působili jí mnoho starostí; byliť nestálí a lehkomyslní. „Nechtěli se učit, měli horkou krev, nevydrželi pět minut na místě“, píše Horký o sobě i o svých bratrech.

Jeden po druhém odjížděl jí do ciziny a matka trpěla a nepřestávala milovati. „Od malička k stáří byl její život nepřetržitou starostí a nadlidským strádáním“. A dále: „Co den pochovala nějakou naději, její duše podobala se hřbitovu, ale maminka dovedla si vždycky najíti cestičku mezi starými náhrobky a proplížila se k slunci, aby urvala kus světla pro svoje děti!“

Vzpomínka na takovou matku ovšem pochopitelně nese se vděčně celým životem; proto také Horký srovnává svou maminku ve zmíněném článku s hraběnkou Stadionovou, která své srdce po smrti odkázala školským sestrám sv. Františka ve Slatiňanech, kdežto matka jeho své srdce už za živa rozdala dětem svým celé.

Horký, jak sám napovídá, neudržel se dlouho na studiích; jeho nepokojná povaha nutila jej stále kamsi jinam, kamsi výše. Tvořiti se mu chtělo. Ale místo klidné, spokojené práce čekala na něho léta bídy a hladu, o nichž se zmiňuje v povídce „Zlá osoba“. Teprve po dlouhé době podařilo se mu uchytiti se v krajinském listě „Žďár“ v Rokycanech; tam počal vydávati i „Krameria“, lidový pokrokový list, který po všech vlastech českých došel velikého rozšíření a značné obliby — bohužel se však pro nízkou cenu (2 haléře za číslo!) dlouho udržeti nemohl.

O několik svých snů chudší, o několik zklamání bohatší, opouštěl Horký Čechy. Nějaký čas cestoval pěšky po Francii, Švýcařích a Španělích; za ním do ciziny, kde byl si nucen vydělávati živobytí těžkou prací tělesnou, doléhaly hlasy českých listů, většinou jemu nepříznivé, ba i nenávistné.

Z té příčiny vrátil se Horký do Čech a počal vydávati „Krameria“ poznovu. Ale i tentokráte nebylo mu přáno úspěchu a Horký přestal jej konečně vydávati definitivně. Později přijal redakci nejrozšířenějšího českého týdenníku „Národní Obzor“, učinil z „Národního Obzoru“ opravdovou volnou pokrokovou tribunu a shromáždil kolem něho velkou obec spolupracovnickou nejlepších jmen. R. 1909 vzdal se redakce „Národního Obzoru“ a založil svůj vlastní list, jejž pod jménem „Horkého Týdenník“ vydává a vede. Nyní teprve vyplnilo se dávné jeho přání vydávati lidu vlastní pokrokový list, v němž by nacházel nejen zábavu, ale i vzornou četbu nejlepšího druhu. Tak by se mohlo skoro říci, že „Kramerius“ byl vzkříšen znovu a že ve zvětšeném rozsahu a zlepšeném obsahu pod jiným jménem, ťuká na okna českých domů a chat.

To jest asi vše, co jest možno říci o dosavadním životě Karla Horkého.

* * *

Končím. — Řekl jsem, co jsem pokládal za vhodno předeslati této knize.*) Zbývající dokoná už kniha sama jakožto umělecké dílo nepopíratelných a vzácných kvalit.

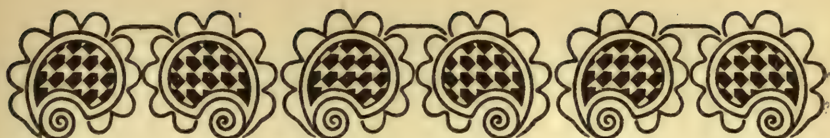
Opakuji znovu, co jsem již předeslal na počátku tohoto článku: Jistě ani autor, ani čtenář nebude tímto výborem poškozen. Autor vnikne tak do vrstev, které jej dosud neznaly, a čtenář, přečte-li si tuto čítanku, zajisté při ní nezůstane a bude se hleděti seznámiti s celým životním dílem autorovým. Kéž by se jen má předpověď v celém rozsahu splnila! Bylo by to jen ku prospěchu svaté věci; pro niž přece všichni bojujeme. Světlo a pravdu chtějí všichni lidé dobré vůle; jedním z předních hlasatelů tohoto vznešeného hesla, jest a bude Karel Horký.

Na Král. Vinohradech, v dubnu 1909.

Gustav R. Opočenský.

---

*) Tento článek nechce býti vědeckým rozborem literární činnosti Karla Horkého; je to lidový komentář k této čítance, opravdu jen několik poznámek místo úvodu . . . .

Třináctý agát.

Každé dítě v Ženevě ví, kde je třináctý strom. Je to také psáno ve všech Baedeckrech. Ale i bez Baedeckra najdeme snadně tento třináctý agát, u něhož před lety zabili rakouskou císařovnu.

Našel jsem onen strom před dvěma lety v Ženěvě. Několik kroků od nádraží — a octneme se na levém břehu ženevského jezera. Na břehu rostou agáty. Počítáme-li směrem od mostu a dojdeme-li ku třináctému agátu, jsme u místa, kde klesla císařovna Alžběta pod ranou obyčejného nabroušeného pilníku.

Není ničeho, zhola ničeho v těchto místech. Není tam kříž, pomník nebo památník. Jen v korunách agátů poletují ptáci a na místě, kde stala se vražda, stojí lavička. Za soumraku, když nad Chamonix zapadá slunce a levá špice Mont-Blancu zahoří krvavou záplavou, sedávají na lavičce milenci, tisknou si ruce a pijí žádostivými doušky radosti života. Třináctý agát šumí jim nad hlavou a někdy, zavane-li větřík silněji, spadne agátový květ do vlasů milenky, aby milenec měl sladkou příležitost, líbati kadeře. Květy prší — a milenci se smějí, smějí se radostí, že našli v životě kus krásy.

A v poledne, když slunce na nábřeží praží, sedávají ve stínu agátů mladé Švýcarky a kojí svoje děti, zatím co muž proletář sedí vedle a pochutnává si na obědě, který přinesla mu žena-milenka, milenka-rodička. Živné mléko teče jí ze zdravých prsou a budoucí Švýcar tápe ručkama nedočkavě po teplých skrytech mléčného zdroje, špulí rtíky, kope výbojně nožkama a všichni tři se smějí, smějí — a agát šumí.

Směje se všecko, ptáci, lidé, jezero a směje se i třináctý agát.

Jen někdy, je-li slunce za mračny, má jezerní hladina žlutězelený nádech, jako žluč lidí, kteří do Ženevy, města anarchie, přinášejí hořkost a nenávist prohraných bitev žití.

Třináctý agát . . .

Celá hora lidské bídy, nepochopení, zmatků a trýzní leží v těchto dvou slovech — a přece uplynou věky, než lidstvo prokope tuto horu a vyhrabe v ní prostý tunel, jenž by spojoval člověka s člověkem. Kolik je **lidské** tragiky v třináctém agátu! A ten, kdo její pohár vypil až do dna, neuslyšel v celém svém životě slovo „člověk“, v celém životě, i když toho nejvíce potřeboval, neřekl mu nikdo „člověče“. Ať přijel kamkoliv, nepotkal se s lidmi, nýbrž s lokaji. Chtěli, aby rozuměl jejich slovanské otázce, ale nikdy, co byli živi, neukázali mu poctivě svoje bodré slovanské oči. Vždycky, pravím vždycky, kdykoliv podívati se chtěl do očí, viděl shrbená záda. A nepoznal nikdy města a dědiny, domy a zahrady. Viděl jen věšáky na prapory. Chtěli útočiti na jeho srdce krásami staré slovanské Prahy, ale sotva přijel, udělali z ní obrovský věšák, skladiště sukna a vlajících cárů. Chtěli útočiti na jeho jemnocit — a do špalíru, kterým se ubíral, nastavili na sta dětí z ústavu hluchoněmých a naučili je, aby chorými rty provolávali příšerně slávu . . . Musil dívati se, jak sto párů dětských retů otevírá se namahavě, bezmocně, s hrůznou únavou ryby, která bez vody leká . . . Chtěli mu projeviti svoji lásku krkolomnými výdaji, illuminací a velkolepými průvody — a on bál se ranního probuzení, aby nemusel slyšeti, kolik lidí o slavnosti omdlelo a kolik stařen se umačkalo . . . A ve chvílích, kdy celá Praha tonula v záplavě žárovek a závodila o světový rekord illuminace, stál snad kdesi v koutě světnice a šeptal si: „Třináctý agát“ . . .

A nikdo nepřišel, aby mu řekl „člověče“. Po celý život neuslyšel toho slova, nepoznal domy, nepoznal lidi — a v opposičních listech, jichž redaktoři vtírají se dnes „aspoň“ do císařských maštalí, mluvilo se nabubřele o nedemokratické vládě. Chtěli lidství a živou mocí dělali z lidí panovníky.

Šachovnice.

Nad Libercem a Jabloncem nad Nisou vypíná se vysoký vrch Javorník, na nějž vystoupil jsem o svatodušních svátcích. Ten vrch mohl by se jmenovat horou českého smutku. Viděl jsem s něho na vlastní oči německou ruku, napřaženou z říše na naše království.

Nakladatelství J. Otty vydává právě v sešitech veliký Staškův román „Na rozhraní“. — Sešity opatřeny jsou kresbou, zobrazující ohromnou pěst, která leží jako přízrak nad českou severní krajinou. Dosud nesáhl jsem po Staškově novém románu, neboť tyto obálky mne odstrašovaly, znechucovaly se, tak se mi zdálo, svou pósou. Ale minulých dnů uvědomil jsem si všecku tragiku té kresby a

nedovedu již jíti kolem knihkupecké skříně, abych při pohledu na Staškovy sešity nepocítil tichého zachvění. Viděl jsem na vlastní oči hrozný ten přízrak, ohromnou německou ruku, která drtí železným stiskem severní cíp naší české země, sápe se již na Turnovsko, na tak zvaný „český ráj“, kde vesnice Záskalí jmenuje se již Saskal, a sahá studenými prsty již i po pojizerských mlýnech, po továrnách na Boleslavsku, po celé té krásné české krajině, která tvoří líbezný ráj kolem Bezdězu.

Vystoupil jsem na Javorník a přede mnou ležel Liberec s Jabloncem jako na dlani. Dvě největší severní česká města s německým obyvatelstvem. Jaká je to s Javorníku tesklivá, nezapomenutelná podívaná! Viděti je daleko široko, na deset, dvanáct hodin kol do kola a všecka ta tragika české nemohoucnosti a politického úpadku pláče tu poslední zápas přímo před našima očima, plán postupu je tu vyložen jako na štábním stolku a každý Čech může tu čísti ortel své země. Na jedné straně „český ráj“ se svými chatrnými chalupami, se svými políčky svlaženými krví a potem — na druhé straně dvě veliká německá města se sty továrenských komínů, s ohromným předvojem dělnických domků a předměstských ulic, které den za dnem vybíhají dál a dál, k nám do kraje, jakoby z jícnu vyšlehávaly dlouhé ohnivé jazýčky.

S Javorníku vypadá vše jako dočasný manévr a ve skutečnosti je to strašlivá válka, která trvati může sto i dvě stě let, ale je předem prohrána, protože nechce se naroditi a snad už nenarodí veliký Čech. Neschází než odvaha. Plán, jak jsem pravil, je vyložen. Němci už se netají, už mnoho troufají, jejich ruka už je viditelna zřetelně a celé Čechy mohou ji viděti třeba v pravé poledne. — S Javorníku lze viděti jasně všecky hlavní šiky, hlídky a předvoje. Liberec i Jablonec šíří se chvatně, vzrůstají každou vteřinou. Obě města vysílají celé řady dělnických domků ku předu jako hlídky, po stráních kol do kola rojí se domky a domečky a v tom ohromném terénu není už kilometru, jenž by nebyl uchvácen lidmi cizího jazyka. Obě města blíží se kvapem k sobě, jedno natahuje ruku po druhém a už je dělí jen několik lesů, které časem padnou. Za sto, za dvě stě let bude Liberec a Jablonec jedno jediné ohromné německé město, jehož kouř udusí každého, kdo v oněch končinách by šeptl „Jsem Čech“. Na jedné straně to bzučí, rojí se v celých houfech, vesnice vyrůstají přes noc a liberecké nádraží rachotí přívalem cizinců a hučí. Je to nádraží opatřené nádhernými, podzemními perrony. Praha jich dosud nemá. A na druhé straně „český ráj“, chalupy, tkalci, kozy, zemčata — a ještě dál Bezděz, pod nímž spí prý také čeští rytíři — — —

Vystupte na Javorník a užasnete, kam jsme to dopracovali. Je neuvěřitelno, že přímo před očima celého království odehrává se nejpotupnější české drama, do něhož zasáhnouti nemáme síly.

Všecka ta hrozná, k poněmčení určená krajina spíná k vám ruce, volá po člověku, po muži, po neohroženém českém politiku, který po Havlíčkovi dosud se nenarodil. Teprve s tohoto Javorníku, který nazval jsem horou smutku, teprve odsud člověk vidí, že máme Kramáře, Hajny, Klofáče, Baxy, Prášky, Pacáky, Masaryky, ale nemáme člověka, jenž kromě politické poctivosti měl by i apoštolskou schopnost, vykřiknouti suggestivně všecku tu bídu, přitáhnouti celé massy, celý národ, naučit vidět a cítit, zapálit ohně po všech kopcích . . . Což nenarodí se člověk mimo politickou stranu, člověk Čech, jehož oči byly by jeho politickou stranou, jeho češství jeho nejvyšší vůlí a Javorník jeho nejvyšší láskou, smrtí a koncem? Což není to už hotovou agonií, když poslední českou tabulku odstraniti musíme v Karlových Varech, v největších světových lázních, ležících v naší české zemi, v lázních, které vyhledává Turek, Angličan, Francouz, Rus, Ital, celá Evropa? Chorá Evropa jezdí léčiti se do české země, kde Čech nesmí mluviti česky a poházen je kamením. Karlovy Vary žijí z Rusů, z Poláků, Chorvatů a Srbů, z našich „bratrů". Sami Rusové, kdyby upustili od Karlových Varů a vyhledali si jiné lázně, znamenalo by to pro karlovarské Němce katastrofu. — Ale Rus je Slovan a proto mu je naše myšlenka cizí. Rus necítí pro nás, nemá respektu k národu, jenž sám nedovede vidět a cítit. — Chcete se přesvědčiti, jak cítí Čech svoje češství v tak zvaném „českém ráji?"

Sestupte laskavě se mnou s Javorníku dolů do Hodkovic, které leží na pokraji „českého ráje". Jest to město z pola německé, ale je tam také česká škola a česká beseda. Navštívil jsem besedu a nahlédl jsem do vyložené „pamětní knihy". Je hodně tlustá a celá řada českých turistů napsala do ní své vzpomínky a „sentence". Vizme jen některé, cituji je doslova:

Nějaký pan Fr. Tulach napsal tam:

Hnilo naše plémě,
velká bída byla,
však už se nám vrací
naše česká síla.

Dále:

Kde Čech, tam lev,
kde Češka, tam zpěv.

Eleonora Tulachová.

Bez ohledu v před!

Ladislav Čupr.

Kdo vlast svoji nemiluje,
toho nechť hrom zabije!

Stanislav Váňa.

A tak dále. Podobnými duchaplnostmi hemží se celá pamětní kniha.

Mnohovážení páni: Fr. Tulachu, Ladislave Čupre, Stanislave Váňo a spanilá Eleonoro Tulachová! Zajisté nemůžete za to, co jste napsali. Ale zrady na své zemi dopouští se politik, váš národní vychovatel, jenž vás tak mělce naučil cítit. Ovšem, je-li vůbec cítěno, čím jste se do pamětní knihy zvěčnili. Obávám se, že je to jenom napsáno a že při tom nebylo súčastněno vaše srdce. Tak na příklad, Vy, pane Stanislave Váňo: „Kdo vlast nemiluje, toho nechť hrom zabije.“ Jak si to představujete? Proč zrovna hrom? Jste mi poněkud podezřelý s tím svým hromem. Bojím se, že kravatu a límec máte z Liberce od Goldbergra. Už mnoho lidí, kteří zachraňovali vlast hromem, nosilo takové kravaty. — Anebo Vy, mnohovážený pane Františku Tulachu. „Velká bída byla, však už se nám vrací stará česká síla.“ Jak si to, prosím, představujete? Kde se vrací? Prosím Vás mi ji honem ukažte! Kde se vrací? Horempádem šel bych se na ni podívat, už u nás dávno nebyla. A viděl jste ji na vlastní oči? Nemáte vlčí mhu, s dovolením? — Ani Vám příliš nevěřím, spanilá slečno Eleonoro Tulachová, autorko slavné věty „Kde Čech, tam lev“. Kde je ten lev? Sem s ním! Bože, jen jednoho, jen jednoho . . . A ať má třeba vyžrané zuby. Ve Vídni mu je vyplombujou. Ale zatím potřebujeme na rychlo aspoň jednoho. Javorník . . . Cheb . . . Karlovy Vary . . .

Kde že je? Kde, prosím, řval?

Dokypěly samovary.*

Dokypěly samovary . . . Hlavou táhne tucha úzká . . .
Ještě jednou slepý stařec projíti chce pláně Ruska.

V doutnajících spáleništích druh se k druhu zděšen tulí,
kdesi v troskách hnije srdce, rozlomené žalem v půli.

Trudno žíti. Stuchlým dýmem rozpuštěné vlasy vlají,
nade Kremlem bílé Moskvy černé vrány krákorají.

Místo rukou rudý pahýl, místo očí rudý dolík,
širou plání siré Rusi kráčí slepý melancholik.

Ztratil víru v lidské dobro, pohřbil lásku, nemá cíle,
o berlách se tiše vleče od mohyly ku mohyle.

Dusno v kraji. Dusno v duši. Květy vadnou v dusnu trapném.
Na dně mohyl hnijí těla, posypaná bílým vápnem.

* Báseň tato byla napsána počátkem roku 1906 a vztahuje se k ruské revoluci.

Ticho v kraji, ticho, ticho. Ani ptáček nezatiká.
Na mohylách opuštěných slepý chodec tiše vzlyká.

Rudé důlky vlhnou krví, rudý pahýl míří k hrudi,
srdce by si vyrval z těla, ale mrtvých neprobudí.

Kolik jich tam...? Těžko říci. Snáze však se zapomene.
Jen když děti najdou pole znamenitě pohnojené . . .

Kolik jich tam...? Nezáleží, zda-li méně nebo více.
Jen když děti ohřejí si ruce dřívím šibenice . . .

Převalí se historie, všechno spraví cifra suchá,
tři sta tisíc lidí, řeknou, vypustilo tenkrát ducha.

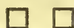
Zemi mohyl smete vichr, potomkům se země zželí,
osázejí prázdné místo cibulí a petrželí.

Děti, děti... Všecko dětem... Slzy otců, mléko matek...
Otcové šli s flórem k špalku, děti půjdou s hudbou z jatek.

Sedí slepec na mohyle. Nevidí, jak jitro svítá...
Rudý pahýl míří k hrudi, křečovitě sebou zmítá.

Padá slepec, hryže hroudy, rety se mu v krvi pění,
vyje bolem, že tak draho přišla cena vykoupení.

Jako ve snu zní mu k uchu z dáli sykot samovarů,
hrdlo smyčkou zadrhnuté vztekle chroptí: Sláva caru...

Čtyři andělé.

Před nedávnem procházel jsem se venkovským městem a padl mi do oka pohřební vůz v kterési ulici. Stál pod podloubím u lakýrnické dílny a učeň natíral kola vozu barvou.

Zastavil jsem se a bavilo mne pozorovati učně, neboť dosud nikdy neviděl jsem lakovati pohřební vůz. Je v tom pro živé lidi mnoho nového.

A tu jsem si povšiml, že nahoře, ve všech rozích pohřebního vozu jsou čtyři malé otvory. Ptal jsem se učně ze zvědavosti, k čemu slouží ty otvory.

Překvapil mne sdělením, že do těch otvorů strkají se za zvláštních příležitostí čtyři andělé. Bohudíky, vím nyní vše zevrubně. Městečko má svůj pohřební ústav a pohřby rozděleny jsou na tři třídy. První třída, určená pro bohaté, jest nejdražší a používá se

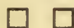
pro ni pohřebního vozu se čtyřmi pozlacenými andělíčky. Spodní část andělíčků opatřena jest kolíčkem, a zemře-li člověk zámožný, vezmou se andělíčkové a každý posadí se do díry na svůj kolíček.

Jest to pohřeb první třídy.

Šťastní v onom městečku, jimž za živa bylo dopřáno bohatství. Čtyři andělé, kteří ve spodní části mají kolíčky, dovezou je přímo do nebe.

Šťastní bohatí...

Requiem aeternam...

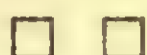

Inspektor.

V jedné kavárně na Příkopech sedává starý školní inspektor. Dnes je na pensi. Před lety býval postrachem studentů a má na svědomí několik studentských sebevražd. K maturitám přicházíval studený jako kat a po celý život trýznil profesory a studenty řezavou pedanterií, jež školní učebny proměňovala v káznici. Po celý život neusmál se měkkým úsměvem paedagoga a za zkušebný stůl zasedal jako inkvisitor. Nejlepší maturitanti propadali při jeho inspekci, neboť je ztrémoval sivýma očima.

Dnes je na pensi a vídám jej v kavárně, kde s rozkoší pročítá Witzblatt. Nikdo by nepoznal starého pána. Bělovlasý, růžový sedává nad nejhorším frivolním brakem, jejž co chvíli přinášejí mu pod ruku sklepníci, kteří znají už zálibu starého pána. Na židli u jeho stolku kupí se výběr plátků, které páchnou obskurní pikanterií německých magacínů. Na jeho stolku kupí se Witzblatt, Pschütt, Nimm mich mit, Reizende Blätter a všecka berlínská alba, kde holky z Friedrichstrasse vyfotografovány jsou v nejlehtavějších pósách. Starý pán labužnicky obrací listy, tiše si pomlaskuje a co chvíli zaklepe bílou hlavičkou... Sklepníci přinášejí celé stohy a starý pán se blaženě usmívá. Teprve nyní našel své úsměvy, jimiž po celý život lakotil jako Harpagon, teprve před Pschüttem a Nimm mich mit svléká svůj talár... Když tak vídám starého pána, jak bručí si tiše do vousů, „Nimm mich mit, nimm mich mit...“, ani bych nevěřil, že před okny tohoto dobráka zastřelili se dva studenti. Mrtvé oči osmnáctiletých hochů dívají se na něho upřeně, volají úpěnlivě o vysvětlení, pláčou záhrobními slzami — ale starý pán nevidí, neslyší...

Nimm mich mit, nimm mich mit...

Dětina.

Už dávno umřel, lidé zapomněli,
však člověk dosud na něj vzpomíná . . .
Byl dobrý děda, rádi jsme ho měli,
jen chybu měl: Byl hrozný dětina.

Za městem kdesi sebral dráteníka
a dal mu oběd, dal mu svačinu,
a lidé žasli, co si to prý zvyká,
a viděli v něm z jádra dětinu.

U cesty v prachu mřela hladem fena,
(kdos prohodil: To bude vzteklina . . .),
on fenu hladil, vzal ji pod ramena
a nes' ji domů, starý dětina . . .

V průjezdě domu dražba konala se
a dražili tam právě peřinu;
peřinu koupil, navrátil ji zase . . .
Ach, kdo by chápal toho dětinu . . .

Z hampejzu dívka vrátila se domů
a kdosi hodil po ní střepinu;
on ránu vymyl, peníz přidal k tomu.
A přezděli mu starých dětinů.

Na konec umřel — neusmířen s bohem!
Bez kněze vyčkal svoji hodinu!
A lidé řekli: Špatnější byl mnohem —
a pomlouvali toho dětinu . . .

Aristokracie.

Úmyslně pobyl jsem několik dnů v San Sebastianu v severních Španělích, abych viděl, jak z blízka vypadá aristokracie. San Sebastian je světové lázeňské město v zálivu biskajském a oceán svítí tam modře pod jasným španělským nebem. Jsou-li průzračné dny, leskne se biskajský záliv jako ohromné zrcadlo a v té zelenavě-

modré ploše odrážejí se zpitvořené podobizny francouzské a anglické šlechty. Tam, uprostřed vesmíru, dva metry mezi mořem a zemí, stojí aristokracie svlečená do naha a jižní slunce svítí jí do útrob. Viděl jsem ji jako Röntgenovými paprsky až za žebra a cítil jsem, kterak blaseovaně tiká její kapouní srdce. Kdo ji viděl ve společnosti, v salonech a klubech, ofrakovanou a vonnou, zná pouze její skořápku. V zrcadlech salonů odrážejí se pouze její nehty, fraky a roby. Pravá její ubohá, prořídlá bytost odráží se jen v ohromných zrcadelných plochách, v neúprosných velebách vesmíru, kde oceán vyplivuje ji na zem jako nejedlé živočišstvo, jako zbytečnou bezpáteřnou havěť.

Oceán v zálivu biskajském má sílu poraněné lvice. I za klidných dnů bouří, syčí, doráží, a celý španělský sever se chvěje. Za noci, když město spí, je slyšet soptění daleko široko a zdá se, že mořská mocnost chce rozsápati do rána kus Evropy. I z rána, po mořských orgiích, je slyšeti až na sebastianské náměstí, jak vzdalující se vlny štěkají k břehům s vyhrůžkou.

A v těchto chvílích, když hovořily spolu nebe, moře a země, chodíval jsem se dívat na aristokracii, jež procházela se po pobřeží a ubíjela čas v lázních. Jaká podívaná! Tváří v tvář vesmíru suší se pod jižním nebem jako umírající korýši a zrcadlo oceánu fotografuje na věky jejich hlupství. Jsou si podobni jeden druhému jako vejce vejci a vodí s sebou na šňůrce pro zábavu buldogy. Buldoci mají vlastnost, že štěkají na mořské vlny. Vždycky, kdykoliv od širého moře zavyje příboj, staví se buldoci na zadní nohy a opětují moři štěkáním jeho vyhrůžku. Celé pobřeží štěká a aristokracie má radost, že aspoň její buldoci pocítili dech vesmíru a proklamovali právo na život. Sama aristokracie toho necítí. Pod terasami mezi koupacími domky suší se její prádlo a v tom prádle s vyšitými korunkami zůstala věžet její bytost... Kalhoty s vyšitými korunkami houpají se na šňůrách, nadouvají se větrem a moře se chechtá těmto komickým měchýřům, které mají vyšitou korunku, aby zvěstováno bylo nebi a moři, že na zemi visí kalhoty nadčlověka.

Jednoho jsem viděl při ranním koupání. Jak tu stál polonahý v koupacím obleku, metr nad hladinou mořskou a pod přísnou, neúprosnou mírou Vesmíru, pocítil jsem náhle všecku ubohost a směšnost šlechtické privileje. Vedle osmahlého španělského plavčíka, který vedl jej do vody, připadal mi jako vadnoucí břečťan, upínající se na jižní révu, plnou mízy a slunce. Podle bronzového baigneura a jeho silných chlupatých nohou byla to hotová parodie člověka a veškery lidské mohoucnosti. Ani zde, tváří v tvář nebi a moři, nesňal si monokl a ťapal do oceánu jako nemocné kuře, jemuž chtějí operovati tipec. Z úzkého krku, na němž seděla vyčouhlá, ukarbaněná koňská hlava, nepřivítalo vlny žádné „haló!" a žádné

„halali!“ Jeho krev nereagovala již na hymny a moře neobmylo jej životem. Když jej políbilo, pištěl a rovnal si na hlavě gumovou čepici, která chrání vlasy před slanou vodou. Pak mu spadla a bylo viděti, že je holohlavý. Chtěl ošiditi i moře, jako v klubu šidil v kartách. Konečně moře vyplivlo jej nazpět do kabiny a když jsem se ptal, komu patří tato tapeta s koňskou hlavou, řekli mi, že je to lord.

V San Sebastianu mají také cosi na způsob vídeňského Prateru, boudy, kolotoče a panoptika. Z večera chodí aristokracie sebastianským Praterem a baví se. A tam, před jedním panoptikem, poznal jsem výtečného člověka. Byl to vyvolavač, dobrodruh prvního řádu, ale rozuměl věci i lidem. Před jeho boudou byla hotová tlačenice a šlechta házela mu na talíř pesety. Ukazoval na několik voskových figur, postavených u vchodu, a řval k publiku francouzsky: „Račte jen vstoupiti, vysocectěná šlechto, a račte si prohlédnouti naše voskové figury, které mají tělo, vlasy i vousy jako zde přítomná vysocectěná šlechta a jsou jako živé, hýbajíce očima a otvírajíce ústa jako zde přítomná vysocectěná šlechta! Račte jen vstoupiti!“ A díval se na vysocectěnou šlechtu tak suggestivně, že házela na talíř pesety a chodila do panoptika jako stroj. Byl to dobrodruh, ale výtečný člověk, Měl v malíku celý biskajský záliv a rozuměl aristokracii. Stříhal ušima a ona hýbala očima.

Omyl lásky.

U Rudolfina na lavičce seděla mladá hezká šička s ošumělým mladíkem, jenž hleděl před sebe pánovitě podběhlýma očima. Byl to nepochybně sklepník, jenž kdesi prohýřil zbytek noci. A ona měla hlavu sklopenou do dlaní, hleděla do země a usedavě plakala. Sedl jsem si blíže nich a porozuměl jsem, že fláma zamítá její lásku . . . Zmocnila se mne náhlá lítost a měl jsem žhavou touhu vyvésti z bludu toto krásné ubohé děvče, které nerozumělo životu. Slunce svítilo, jezy šuměly, bezy v parku zvaly k novým touhám a radostem — a ona, pošetilá, plakala tu usedavě, protože fláma s podběhlýma očima si nevšímal, že na schátralé trosky jeho mužství chce vsaditi růži. Byl bych v tu chvíli sám rád ono děvče vřele pomiloval, neboť nic není tak tragického, jako když chudí lidé, kteří kromě lásky nemají ničeho, i v lásce dopouštějí se omylů.

Incognito.

Kus zatracené historie.

Byl jednou, dávno, jeden král
a chodil incognito . . .
Lid trpěl bídu, žaloval,
to králi bylo líto.

Dal přinésti si kalhoty
a kabát záplatový,
kus hadru dal si přes boty
a pravil kancléřovi:

„Můj kancléři, aj, žaloba
za žalobou jde k uchu,
že vláda má se podobá
krutému vydřiduchu,

že lid má nouzi, trpí hlad
a nikde pomoc není . . .
Můj kancléři, hle, viz můj šat,
zde v tomto přestrojení

jdu mezi chudý, prostý lid,
chci seznat jeho bídu,
chci osobně se přesvědčit,
chci, krátce, pomoct lidu.

A vytroubit dej z hradních bran,
ať celá země zví to,
že nejjasnější zeměpán
si vyjel incognito.

(Víš, zem je plna četníků
a obavu mám sterou,
zda v těchto hadrech ze zvyku
mne někde neseberou.)

Medaile, řády, dekrety,
pochvalné spisy, noty,
stuhy a čestné barety
dostaneš do foroty.

Pro poslance a státníky
a pro ministry padlé
dej přešít staré knoflíky.
(Jsou ve špinavém prádle.)

Pro případ, že by národ snad
chtěl zalesknout se činem,
plášť královský dej provětrat,
je cítit naftalinem.

A korunu, jež v almaře
se kazí vlivem doby,
ať spraví ruka kotláře
a prášek na nádobí.

Můj kancléři, tož adieu
a nedělej mi hanbu . . .
Tak divno mi dnes v srdci je . . .
Pá, opatruj tě pánbu!“

Král domluvil a dvořané,
nu, kdo pak se jim diví,
tesknili všichni . . . Jak pak ne . . .
V těch hadrech byl tak tklivý . . .

A když se šoural ze hradu
s režnýma kalhotama,
dal kancléř zahrát intrádu
a střílet pod oknama.

*

Král šel a šel, až dorazil
k večeru do hospody;
sňal torbu, slušně pozdravil
a žádal trochu vody.

Jen tohle řek — a hosté hned,
jak do vrabců když střelí,
smíchem se mohli uřičet
a div se neváleli.

I šenkýř, mrška břichatá.
se smál, až v potu plaval,
jen krále žrala švanda ta
a nechápal ten kraval.

Když dost se všichni nasmáli
a smíchem byli zrudlí,
promluvil šenkýř ke králi
pár slov, však břitčích kudly:

„Aj, v o d u chcete? Odkud jste?
Jste duch či přízrak z hrobky?!
Tou tekutinou — odpusťte —
my vyplachujem škopky.

Ta věc se, jářku, nestala,
co šenkýřem jsem v Lhotě,
by voda se tu chlastala . . .
Eh, dost nás studí v botě!“

Král skoprněl . . . Kol ani muk,
jen vše se na něj dívá — —
Král zčervenal vám jako kluk
a dal si holbu piva.

Tak seděl, smutně přemýšlel
a byl jak zařezaný . . .
Vždyť bídu, nouzi zkoumat chtěl
a teď je mezi pány . . .

Snad minul's cestu, zbloudil's již —
to králi napadalo,
leč když si hosty prohléd blíž,
v nich našel pánů málo.

To byli lidé řemesla
s prostými halenami,
šíj vpadlá, záda pokleslá
s ostrými lopatkami —

ba, nesly mnohé tváře ty
stín jakéhosi bolu,
jenž byl v nich jako zakletý . . .
A ruce od mozolů . . .

Však přece byli veselí
a pili, pili, pili . . .
Jak přibití tu seděli
a jen se hašteřili.

Kýs člověk řval tu divoko,
bouchaje na stůl pěstí:
„Dva trumfy! Jenom o oko!
Lojzíku, ty máš štěstí!“

„Zamíchat! Franta rabuje!“
— zněl hlas tu zase jiný.
— „Krále sem! Barvu! Už tu je!
Sedma jen!? Tys kus špíny!“

Číms šermovali nad hlavou
a pletli divná slova . . .
‚Král‘, ‚eso‘, ‚trumf‘, a jak tak řvou,
zní jméno „krále“ znova . . .

Tu král již nemoh' odolat
a spekuloval v tají,
co tihle lidé, spral je kat,
co s králem dělat mají . . .

Hned kulový, hned zelený,
hned zase žaludový,
hned pikový, hned červený —
kdo záhadu tu poví . . .?

Či — myslil — srdce lidí těch
tak prudce pro mne bije,
že podobizny jsou tu všech
členů mé dynastie?

A chtěje míti jistotu,
král přišoural se k stolu
a v očích samou dobrotu
svou čepici dal dolů:

„Hej, kamarádi, slyšte mne
a povězte mi z lásky,
co tyhle karty tajemné,
co je to za obrázky?“

Než dořek, přišla odpověď:
„K i b i c i, d r ž e t h u b u!“ — —
Král skoprněl vám teprv teď
a zůstal jako z dubu . . .

Když o pár minut později
se z hospody bral v luka,
měl v prsou trochu volněji,
však svrběla ho ruka . . .

A myslil si: „Hrom aby vzal
to moje incognito!
Dnes kdybych žezlem kraloval,
ti chlapi slízli by to!

To naříkají, bědují,
na bídu vše by svezli —
a člověku by, pánbu ví,
snad do zadnice vlezli —

petici stíhá petice,
jak žalostně prý žijí,
mých kancelářů lavice
jsou plny shrblých šíjí —

a bác — když přijdeš mezi ně
jak bratr v nuzném šatě,
tu sedí pěkně při víně
a bič by vzali na tě.

Groš slední strčí do karet,
tvá voda je jim k smíchu,
v svých srdcích nosí lazaret
a sami slouží břichu.

Ke králi lezli po zemi,
teď povrhují tebou,
nahoře, tam jsou ovcemi —
a vlky mezi sebou . . .“

*

Král šel a šel a přemýšlel
a hledal pravou cestu,
ve Lhotě, chudák, smůlu měl,
tož dorazit chtěl k městu.

Byl znaven již, měl notný hlad
a vysušené plíce —
však v dálce zřel již vížku, sad,
městečko Vlastenčice.

To bylo město ctihodné,
jež mělo tucet hospod,
tři pátery, dva pohodné
a jeden kanál podspod.

A porodní tři babičky,
znak osla na radnici,
dva kostely, dvě kapličky
a žádnou nemocnici.

Král došel k jakés zahradě,
jež lidmi hemžila se,
ti všichni byli v parádě
a tlačili se k kase.

Na čapkách péro sokolí,
ve tváři hrdé rysy,
košile rudá, svaly lví —
a všichni tykali si.

Ke bráně pad teď králův hled,
kde zlatým písmem stojí:
„Jen vzhůru, bratři! Mužně v před!
Nás Láska, Rovnost pojí!“

Na fanglích, stuhách, v štítech zdí
a všude, kam zrak patří,
je nápis ‚R o v n o s t!‘ ‚B r a t r s t v í!‘
a říkali si „bratři“.

Král pomyslil: Nu, konečně!
a pohledem tím jatý
se zaradoval báječně,
že našel demokraty,

že našel lid, jenž necení
dle kabátu druh druha,
kde nuzáci i vznešení
jsou spjati láskou z tuha,

že našel lid, jenž srdce své
na knoflík nezapíná,
to srdce demokratické,
v němž koluje krev jiná.

A tento lid, jenž kořenem
a jádrem království je,
ten dozajista v nitru svém
kus pravé bídy kryje.

Tak doufal král a libý sen
si spřádal v duše skrytu:
„Zde jistě kyne pravá žeň,
ach, mému incognitu . . .

Smek s hlavy, přistoup' ke kase
a v dobré, milé víře,
pln srdečnosti ve hlase
dal groš svůj do talíře.

Dva výboři ho změřili
od hlavy dolů k patě,
čtvrt hodiny se radili,
na jeho zřeli gatě,

po torbě, sešlých záplatách
zlým okem párkrát mrskli —
a králi bylo jako v snách,
když do očí mu vprskli:

„Hej, příteli, zde zpět váš groš,
jste tuze ošumělý . . .
Zde vašim hadrům — ví to kdož —
by špatně rozuměli.

Zde je to nóbl, samý pán
a samá lepší dcerka . . .
Tož chcete-li, jste přivítán,
však přezujte si perka!

Nám stejný bratr jako brat
a je nám líto sice,
však musíte vzít lepší šat
a lepší nohavice!"

Král hořel v tváři jako mák
a hlavu sklopil dolů —
a maně padl jeho zrak
na vetchou kamizolu . . .

Vzal groš svůj, bral se teskně zpět
a usedl si k plotu . . .
Chtěl shovívavě přemýšlet,
však síly nebylo tu . . .

Tož pojídal svůj cervulát
a žalostně se díval,
kde nade vchodem u zahrad
se velký prapor kýval.

Jak zářně se ta barva chví,
je červená a bílá,
v ní vetkán nápis: „Bratrství
a Poctivost a Síla!" . . .

Kol výčepu se tlačí lid
se sokolími pery —
a že se chtějí vytančit,
teď žadoní dvě dcery . . .

Je večer . . . V dáli zpívá kos — —
Král usnul . . . Dobrý bloudek . . .
Tam v zahradě teď bouchlo cos . . .
To načínají soudek . . .

*

Král šel a šel a klna zlu,
že v paty se mu věsí,
zřel z jiné stránky na věc tu
a zašel mezi lesy.

Snad aspoň zde — měl naději —
kus svého poznám lidu,
snad aspoň uhlíř poví mi,
v čem dlužno hledat bídu!

A s večerem se uchýlil
do uhlířovy chaty . . .
To uhlíř starý, sešlý byl
a celý mozolnatý.

Žil se svou ženou v bídě zlé
a chaloupku měl z hlíny,
krov, patro červem prolezlé
a stěny plné špíny.

A maso, kromě z veverek,
prý dvacet roků nejed . . .
Ba ondy z hladu vránu pek . . .
A dětí má as devět . . .

Král uleh na zem . . . Uhlíř též . . .
A leh si, chudák, nahý . . .
Co s košilí?! . . . Má kabát též . . .
A vyhublé měl tahy.

Král dojat byl a v jistotě,
že našel kořen bídy,
zřel ponejprv dnes v životě.
že králem být se stydí . . .

Měl úmysly co nejlepší
a těšil se, že poví
o této bídě, jak ji zří,
i svému kancléřovi.

Ba dokonce měl ve plánu,
že tyto dojmy z lesů
hned zítra časně po ránu
si vpíše do notesu . . .

A ráno vstav, prál k uhlíři:
„To osud můj už zlý je,
že v hlavě mojí zahýří
si občas fantasie —

a dnes mi právě přišel sen,
můj kamaráde zlatý,
že princem jsem byl narozen
a královské měl šaty.

A věř mi to: Já králem být
a míti vlastní zemi,
tvé každé přání vyplnit
bych kázal přede všemi.

Nuž řekni mi: Co zvolil bys?
Snad kravky dvě? Snad vola?
Dvůr s prasaty, či statek kýs
neb onen mlýn tam zdola?“

Muž podrbal se za uchem:
„Eh, na tu slávu všechnu
já kašlu ti — a jak tu jsem,
ať třeba hladem zdechnu,

já chud jsem, o víc nestojím —
nač rýt se vepřům v žrádle!?
Já „von“ chci být, toť snem je mým,
a korunku mít v prádle!“

Teď ale král se dopálil
a vykřik z plna hrdla:
„Bodejž ti praskla hlavní z žil
a mozkovice ztvrdla!

Hrom do chlapa! Spí v pelechu,
do něhož teče zděma,
je hladov, živ jen od mechu,
kus košile své nemá —

a teď chce — není-li to slon,
můj panebože milý —
nemastné, chudé, prázdné „von“
a erb mít na košili!

Statek mu smrdí . . . Je mu hej . . .!
E, jdi se, chlape, schovat!
Košili nemáš, tož si dej
erb v kůži vytetovat!“

*

Král ve svůj hrad se vrací zas
a holí prudce mává
a kleje, kleje v jeden ráz
a třese se mu hlava.

„Já osel, osel ušatý!
Nač tohle je mi třeba?!

Ba, škoda každé záplaty
a každého kus chleba.

Je pravda, chtěl jsem pomoci,
však darmo bych se okrad!
Ten lid si říká „otroci“
a čpí z něj aristokrat.

Víc nežli vlastní louka, les
a dobrá krmě v žlabě,
mu imponuje panský pes
a zbankrotělý hrabě.

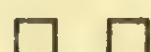
A kde bys myslil, konečně
že's našel národ v jádru,
tam vyboulené oči dvě
se smějí tvému hadru.

A tak mi vlezte na záda!
Jste bačkora jen živá,
nadutá, prázdná paráda
a odkojenci piva!

Své pevnosti dám rozbořit
— jsouť systém trochu starý —
nepřátel není — a svůj lid
umlčím pivovary!“

*

Král navrátil se — a tak dál...
Je konec historie —
a národ, co ji prodělal,
ten národ dosud žije...

Četba do vlaku.

Ve vlaku, jímž jsem jel ku Králové Hradci, bylo horko a nudno. Když dojeli jsme do Velkého Oseka, osvěžil jsem se dvěma pomeranči a z tlumoku vylovil jsem kterýsi svazek Světové knihovny. Několik lidí přistoupilo do kupé, ale valně jsem si jich nevšímal a ponořil jsem se do četby. Teprve po půl hodině zakašlal kdosi naproti mně a povšiml jsem si, že i do mého oddělení na kterési menší stanici přistoupil pasažér.

A nepřestal již pokašlávati, co chvíli rušil mne v četbě. Přestal jsem čísti a pozoroval jsem mladého muže, jenž byl vybraně oděn. Ale měl vpadlé, popelavě žluté tváře se skvrnami a za chvíli bylo mi patrno, že je tuberkulosní. Chvílemi, když přivřel oči, vypadal skoro mrtvolně a nebylo nesnadno domysliti se, že jeho tuberkule jsou již v pokročilém stadiu.

Ale přes to se rozhovořil, když nabídl jsem mu pomeranč, a posléze, už před Hradcem, pokusil se i o cigaretu. Brzy se však rozkašlal silněji a vyšel z kupé do vozové postranní uličky, kdež otevřeno bylo okno. Šel jsem rovněž občerstviti se na vzduch a v uličce opět jsme se rozhovořili. Pravil jsem, že v létě cestovati vlakem je nudno a že obyčejně béřu si na cestu knihy.

„Vy nebráváte si četbu do vlaku?“, ptal jsem se mladého muže.

„Nikoliv“, odvětil, „nečtu ve vlaku nikdy . . .“ a podivně se usmál. V tom podivném úsměvu setrval chvíli a teprve po několika okamžicích jsem si povšiml, že svýma zapadlýma očima dívá se upřeně na tabulku, připevněnou ve vozové uličce mezi okny a opatřenou nápisem: „Ochrana proti tuberkulose. Vyplivovati přísně se zapovídá“.

Pohlédl jsem na něho úkosem a on se usmál: „To je moje četba. Jak vidíte, je o mne dobře postaráno. Ještě v žádném vlaku neměl jsem dlouhou chvíli. Jiní lidé berou si do vlaku romány, mně stačí obyčejná tabulka s dvěma větami. V čem, myslíte, je více pravdy a života? Opakuji, nikdy jsem ve vlaku neměl dlouhou chvíli.“

Sesmutněl jsem. Byl bych mu rád chtěl něco říci, něčím jej potěšiti, ale nebylo možno.

Ale on se jen usmíval.

„Zajisté se domníváte, že trpím“, pravil. „Ale není tomu tak. Zdálo by se, ze našinec nemůže si tuto tabulku přečísti jinak, než s myšlenkou na sebevraždu a v náprsní kapse s revolverem. Mýlíte se. Lze-li mluviti o nějaké bolestí, jest to jen lítost. Tyto tabulky, visící jako zrcadlo, v němž my souchotináři máme si připamatovávati svoji trýzeň, jsou ve skutečnosti zrcadlem lidské ubohosti. Ještě neuplynulo dva tisíce let a naše slina stala se postrachem lidstva. Lituji století, které tyto tabulky rozestavilo proti nám jako zrcadla Lituji století, které proti nepříteli rozestavuje zrcadla. V nekulturních dobách stavěli lidé proti sobě hrady, rvali se, bili a kousali, ale byla v tom aspoň velikost činu, var krve. Dnes je slina postrachem století. Těmto tabulkám říkají pokrok a je to ústup. Století se krčí za svými zrcadly a hrdinou jsem já, umírající člověk. Či to není hrdinství? Vmyslete se, že máte souchotiny, a postavte se před tuto tabulku. Kdo je hrdinou?“

V Hradci podával mi ruku na rozloučenou. Byla horečně vřelá.

„Či se jí bojíte?“ pravil s úměvem.

„Co vám napadá!“ odvětil jsem živě a stiskl jsem ji.

„A chtěl byste se mnou vyměniti svou četbu?“ doložil ještě živěji.

Mlčel jsem v rozpacích.

„Tak vidíte“, usmál se mladý muž. „Jsem nucen, ještě do podzimu zůstati hrdinou“.

Jitro v Pyrenejích.

Kdož ví, kde jsme to leželi . . .
Člověk si plete jména . . .
Byly to zkrátka Španěly.
Ležel jsem v kupě sena.

Dneska už srdce nebolí.
Vzpomínka duši hřeje.
Pode mnou bylo údolí,
nade mnou Pyreneje.

Ležel jsem v klíně velehor,
vlepená lidská tečka . . .
Básník a tulák, nicka, škvor
s kočovnou touhou křečka.

Ze spaní cosi bublala
pode mnou horská říčka.
Skřivani — jitro — Tralala —
Otevřel tulák víčka.

Růžový povlak oblohy
rozmarně odkryl cípy.
Vyskočil tulák na nohy,
rozevřel chtivě chřípí.

Byl jako panna obzor čist,
přitisk se tulák na ni . . .
Jakýsi bílý alchymist
nad řekou míchal dlaní.

A bílé páry stoupaly,
růžový měly nádech.
lehtaly, chi chi, lehtaly — —
Protáh' se tulák v zádech.

Bylo mu tuze blaženě,
tak jako zřídka v žití . . .
V mžiku zas ležel na seně.
Lze mu to za zlé míti?

Zabořil hlavu do sena,
opřel si ruce o ni . . .
Seno je postel studená,
jenom když voní, voní . . .

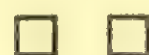
Ve zlaté výhni nad řekou
alchymist tavil stíny . . .
Tulák měl cestu dalekou,
škoda že byl tak líný — —

Čekal až slunce vyzlatí
dokola všecko kolem . . .
Chtěl se v tom zlatě ohřáti
s tuláckým svojím bolem.

Lidé se brali do polí,
krčil se tulák smíchy . . .
Lidičky, už to nebolí!
Chichichi, chichi, chichi!

Zpívalo cosi tuláku
z vyhřatých koutu nitra,
vyhřatých zlatem oblaků
pyrenejského jitra.

Spali tam tenkrát oba dva,
básník a tulák v seně,
basník a tulák, ty a já,
srdcem svým stejní v ceně . . .

Kratiknoty.

Nejprotivnější na světě jsou mi jeptišky. Jako naschvál nutí mne povinnost procházeti denně Spálenou ulicí, kudy jich denně přejde sta a sta, mladých i starých, ale nikdy takových, aby obveselily moje oči. Spálená ulice, spojující nejživější pražské třídy, tržnice, kláštery a pensinonáty, stala se jim jakýmsi průchodním domem a probíhají tu v houfech, buď na ruce s košíčkem nebo ženouce před sebou chovanky pensionátu.

Kdybych stonal, umru docela jistě ještě v ten večer, dají-li mi k obsluze jeptišku. Tyto ženštiny, jež s komickou vážností berou na sebe masku Marie Panny a v pražských ulicích provětrávají svoje panenství, jsou mi směšny a protivny celým útvarem i ústrojem svojí bytosti, svojí neživou lichostí a strojeností, s jakou postavily se k životu. Čelo, na němž tak charakteristickými tahy napsáno bývá vždycky cosi o duši člověka, zastíněno jest u nich jakýmsi škrobeným hábitem, patrně jakousi složkou symbolického roucha, ale ve skutečnosti tento hadřík, přikládaný každodenně na mozek jako octan hlinitý, jest chorobnou záklopkou mládí, ženství a všeho, co je nutno vykleštiti za každou cenu, aby mašiny na modlení fungovaly jistě a bezpečně. Jako figuriny z přírodovědeckého musea pohybují se po ulicích tyto ženy bez čel, bez krve, a pod tou prázdnou koženou draperií, kde jiní lidé nosí hrdě své čelo, svítí jim podivně oči, jako preparované porcelánové oči v hlavě gazely. I nos, který vykukuje jako jediná význačnější dekorace z té snůšky abnormalit, zdá se býti jako nasazený na sádrový odlitek. Fialky kvetou — a jeho chřípí se nechvěje, ve vzduchu visí výkřiky bolesti i radosti — a celá ta živoucí bytost, které říkají jeptiška, kráčí jako zakuklena do svojí pupy, s ňadrem sešněrovaným a vlasy utaženými pod klášterním plátnem, jakého užívali kdysi k zabalování mumií. Jak je možno, aby živoucí člověk, plný tepla a krve, dovedl milovati tyto bytosti bez čela, bez krve a bez vrkočů, bytosti s šílenou představou, že v odříkání je milosrdenství, že láska je hříchem, teplo hříšnou rozkoší a vůně přepychem?

Už jsem pravil: Kdybych stonal, ať mi nikdo nechodí k lůžku s jeptiškou. A je-li to už nutno, ať se ctihodná sestra obleče jinak. Nedovedl bych přijímati slova lásky a útěchy z úst, která nejsou ženskými ústy, nýbrž obyčejným otvorem do figuriny. Nestál bych ani dost málo o sklenici vody z ženské ruky, která chce přinášeti útěchu a milosrdenství a sama v nešťastném pochopení života utahuje ráno své čelo do hadrů. Ať jdou k čertu všecky ty sestry Marie, Alžběty a Krescencie se svým cukrkandlovým milosrdenstvím a se svými hábity. Stavějí se zády k lásce i životu, jsou to bludičky dne a sýčkové nemocnic.

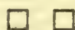
Sedím v okně kavárny a kolem jde lehkými krůčky řada děvčátek. Co oko, to pomněnka, co krůček, to sloka veselé písničky. A proč by se nepodívaly do okna? Podívají se — a na stěnách kavárny jako by se zatřepetalo sto modrých veselých světýlek. Kavárna, jež právě zívala na celé kolo, pozbývá nudy, oči se jasní, něco jako vůně po fialkách zůstalo ve vzduchu. Je-li člověk opatrný, vydrží s touto illusí krásy a mládí aspoň půl hodiny. A tahle děvčátka, jež dávají beze slov tolik mnoho, jsou obětmi pensionátů, jeptišek. Zasmějou se, podívají se na vás, zachce se jim života, očka zatřpytnou leskem patnácti let — ale hned zase uhasínají jako svíčky na štědrovečerním stromku. Dvě zakuklené jeptišky, jako dva dlouhé, černé kratiknoty ubírají se za řadou děvčátek a ustřihují jim úsměvy přímo od úst, řemeslně a beze slova, pouhým pohledem porcelánových očí, jako když o roráte jde kostelník a sháší růžové svíčičky.

Jsou to jeptišky. Berou život a říkají, že poskytují milosrdenství. Snad ani za to nemohou, neboť není spravedlivého člověka, jenž by je mohl milovati a ukázati jim lásku v plném květu, jako obalenou jabloň. Bytosti bez čel, bez krve a bez vlasů nemohou ani chtíti, aby zdravý člověk miloval je zdravou pohlavní láskou, neboť každý styk s nimi podobal by se chorobné zrůdnosti. Jejich lásce dostává se pouze odpadků kdesi v zákoutích klášterních zahrad, kde mladí kapucíni, trpící překrvením, ubíjejí v nich poslední marianský sen a poslední zbytky romantismu . . .

Volby.

Přes hory doly deputace letí!
Sem s kadidlem! A kde je gloriola?!
Na všecky zvony dejte vyzváněti!
Volové z volů zvolili si vola!

A ještě poslední pomazání.*

Petře, Petře, zaplakal bys hořce!
Divné símě vzešlo na Tvé skále.
Koho's kázal ubytovat v srdcích,
toho kněží nosí ve futrále . . .

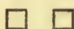

* Interpelace posl. Hybeše a soudr. na říšské radě, ze dne 21. března 1906.

Velkomyslnost . . .

Za pomazání prý se neplatí . . .
Nu, matko církev, to je omyl snad?
Já tak již zvyk' jsem tvojím provisím,
že zadarmo bych nechtěl umírat.

O křtinách, tuším, dal jsem závdavek,
o mojím pohřbu doberes si „rest“ . . .
Že z pomazání nechceš provisi,
to dozajista reklama jen jest . . .

Umřela paní Nansenová.

Z Christianie došla zpráva, že umřela paní Nansenová, žena Fridtjofa Nansena, vůdce slavné výpravy k severní točně, velitele „Framu.“

„Nyní, když zde tak bloudím sám a sám, na 80⁰ severní šířky, zalétají moje myšlenky k domovině a vzomínám na den, kdy ona roztříštila láhev šampaňského o palubu a zvolala: „Fram“ budiž tvoje jméno!“ a když pevný, těžký trup lodi počal se smýkati. Držel jsem ji za ruku, slzy mi vstoupily do očí. Ó, jak ji miluji, jak po ní toužím . . .“ píše Nansen ve svém denníku o svojí ženě. Tato statečná paní nyní umřela. A její smrtí rozvázáno bylo vzácné, úchvatné manželství, jaké se uzavírá jen v severních zemích, manželství ibsenovské, čisté jako ledová krychle a velebné jako severní zář. Když Nansen odjížděl k točně, stála jeho žena na břehu a chovala malou Liv, starou sotva půl roku. Stála, ale neplakala, jen do daleka mávala šátečkem. „Jeď vesele a hrdě!“ volala za Nansenem, „jsi mužem, kterého posílá Norsko!“ A tak se rozloučili, aby se neviděli až za tři roky. Zpráva o smrti paní Nansenové, došlá těchto dnů, dojala mne hluboce. S paní Nansenovou odchází manželství, spečetěné nejčistším ideálem společné práce a povinnosti, svazek na život a smrt, posvěcený vzájemným obětováním bez konce a bez hranic, obětováním až do krajních mezí odříkání a sahajícím až k oblastem, kde srdce bije po tmě a kde slzy umrzají na ledových krách. Ve chvílích, kdy u nás rozžehují se vánoční stromky, kdy z krbu září teplo a pokoje voní přítulnou vůní pryskyřice, vzpomínám žhavě na oba ty lidi, jimž život byl něčím vysokým,

něčím slavnostním, nečím, co stojí o celé hory výše nad všecky naše vánoční stromky, krby a pohodlí.

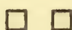
Na 81. stupni, kde „Fram“ ležel sevřen v ledových horách a pohyboval se ku předu ani ne o půl kilometru denně, napsal si Nansen do svého denníku: „Jak mne ta nečinnost dusí! Zdá se mi, jak bych musil prolomiti tuto ztrnulost, tuto lenost a nalézti místa pro svou činů schopnou silu. Nemůže se něco státi? Nemůže přijíti nějaký orkán, roztrhati led a zmítati jím ve vysokých vlnách tak jako širým mořem? Ach, jak bych nebezpečenství vítal, jen když nám dá příčinu bojovati za svůj život, jen když se dostaneme ku předu . . .“ Jaká vzácná síla práce a odvahy! Ku předu a ku předu! — heslem tím bičoval se Nansen denně, jako asketičtí mniši bičovali se dutkami. Odvaha a trýzeň působily mu rozkoš, krůpějí krve platil za každý haléř, který na jeho výpravu obětovalo Norsko. Člověk ten nebyl nikdy spokojen svými úspěchy. Pohyb „Framu“ stále mu byl pomalý. Za největšího nebezpečenství, když kry nadzvedaly „Fram“ do výše a když moře kol do kola rachotilo ledem a řvalo jak pekelný jícen, opouštěl palubu a s olovnicí v ruce hledal v ledu otevřené strouhy, aby změřiti mohl polární hloubku. Za 46 stupňů zimy a s prsty do kosti omrzlými stál s olovnicí nad ledovou prohlubní a od rána do večera nořil do vody lano, jež ani při 3800 metrech nedosáhlo mořského dna . . . Večer vrátil se na palubu a nemocnou rukou psal si do denníku něžné vzpomínky na malou Liv, kouzlil si v duchu obrázek její hlavičky a celoval její ručky. Když všichni spali, vycházel na příď a přemýšlel horečně, jakým způsobem cestu k točně mohl by zrychliti.

A skutečně, jednoho dne opustil s Johansenem „Fram,“ prohlásiv mužstvu, že nevida jiné pomoci, nastoupí cestu k severní točně pěšky a po saních. Sami dva vydali se na cestu, zapřáhli psy a setrvali na ledě 15 měsíců, v ledové poušti, kam nevstoupila lidská noha a kde nebylo ničeho, než tma, sníh, led a medvědi. Na holém ledě, ve spacích pytlích, spali patnáct nekonečných měsíců a v noci strkali jim medvědi hlavu do chatrného stanu. Po čase nepoznávali již jeden druhého. Nevypadali jako lidé, podobali se zvířatům. Kalhoty, nasáklé tukem a špínou, zmrzly jim na těle jako kámen, řezaly je do stehen a provrtaly jim do masa díry, že bylo viděti kosti. Jedinými společníky byli jim grónští psi a posléze musili zabíjeti i psy, neboť nebylo pro ně potravy. Pak neměli i sami dost jídla a pojídali své psy, zabíjejíce jednoho po druhém. Posléze snědli i fenku „Ulenku,“ jedinou svoji přítelkyni a táhli sáně sami, stále ku předu a ku předu, přes ledové pláně a hory, zapřaženi do své myšlenky jako zvířata. Teprve na 86. stupni, když viděli, že každý krok ku předu byl by naprostou smrtí, obrátili a táhli sáně zpět, ku svojí domovině . . . Přes otevřené

ledové strouhy přeplavali se kajakem a jednoho dne uplaval jim kajak se sáněmi ode břehu. Nepřemýšleli ani vteřinu, nohama, rozhnisanýma a otevřenýma až ke kosti, skočili do ledové vody a polomrtví dostihli kajaku, jenž po patnácti měsících tmy, ledu a zvířecí trýzně dovezl je do domoviny, do Norska, „které je poslalo . . ."

A v těchto chvílích, na holém ledě ve spacím pytli a po večeři z „Ulenky", položil si Nansen na klín ledovou kru a na ní psal tužkou do svého denníku tyto věty: „Ach, noci polární, jsi jako žena podivuhodně líbezná! Čistá, krásná a pyšná vznášíš se etherem přes zamrzlé moře a tvůj šat, utkaný z paprsků severní záře, pokrývá klenbu nebeskou. Jaké máš ušlechtilé, čisté tahy krásy antické . . ."

Pod vánoční stromek dávají se knihy básníků, někdy i takových, kteří nežili a životem popsali centy papíru. Je mnoho básníků v širém světě. Kdo pod vánočním stromkem, v teplém krbu a v přítulné vůni pryskyřice vzpomene na tohoto, jenž napsal jen jednu knihu a vyžil všecky svoje hodiny? Těchto dnů umřela mu paní Nansenová.

Slunečnice a chlap.

V létě chodíval jsem procházkou za Prahu, dívat se na pšenici a žito. Nejraději za Pankrác, silnicí a úzkými stezkami, jež vedou kolem předměstských zahrádek. Na kraji Pankráce stojí o samotě jednopatrový domek s čtyřhrannou zahrádkou, kde v létě kvetly veliké slunečnice. Tam sedával jsem na mezi a hrával si stébly žita, které bylo už zažloutlé a vonělo jako chleba.

V zahrádce kvetly slunečnice. Měly zlaté, ohromné hlavy a stály majestátně v jedné řadě jako urostlí gardoví vojáci. Bylo radostí, dívati se na ně, jak tak stály hrdy a vzpřímeny v plné sluneční záplavě. Jistě i jejich tělo bylo horké, neboť slunce sálalo a slunečnice pily do sebe všechen jas, napínaly k slunci své hlavy, toužily po něm, volaly a odevzdávaly se, chtěly vyžít v slunci všecku palčivou touhu červencového dne. Byly to slunečnice.

Proti zahrádce týčí se budovy pražské trestnice. Jednoho dne, když jsem obdivoval slunečnice, ozval se shora smích. Nahoře, v oknech, mihla se mřížemi ryšavá hlava, nějaký trestanec na plné kolo se rozchechtal. Byl krátce ostříhán a ryšavá lebka zahořela mu v slunci jako slunečnice. A pořád se smál a koulel rezavou

hlavičkou se strany na stranu, jako by chtěl ukázati, že má ještě svou hlavičku a že brzy vyletí z trestnice jako pták. Slunce svítilo, bylo mnoho jasu kol a kol, ale přece jsem nedovedl pochopit, z čeho má rezavý chlapík takovou švandu.

Až po chvíli vzhlédl jsem k slunečnicím a teprve nyní jsem si povšiml, že mají podvázané hlavy. Každá stála u dlouhého kolíku a velikou hlavu měla přivázanou. Opily se sluncem, přebraly. Slunce je zmámilo a lidská ruka musila podvázat jejich hlavy. Teprve nyní všiml jsem si slunečnic blíže a neměl jsem už pocitu, že stojí hrdy a vzpřímeny v sluneční záplavě. Zdálo se mi, že se stydí. A chlapík nahoře v mřížích pořád se chechtal. Nevím, patřilo-li to slunečnicím, ale dovedl bych to pochopiti.

Úl.

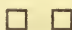
Minulých dnů kteréhosi poledne zastavena byla passáž na Ferdinandově třídě, neboť chodník byl přeplněn zvědavci, kteří prohlíželi si v Topičově výkladě veliký obraz Ládi Nováka, představující truchlivou scénu, jak by to v národě vypadalo, kdyby u Fleků došlo pivo. Pokud jsem se mohl protlačiti, nahlédl jsem také za sklo a zadíval se na pomalované plátno, které jistě jednou zakoupí císař pro svoji galerii, aby vyznačil tak nejmarkantněji místo našeho národa mezi svými národy, neboť nelze upříti, že národy flekovské jsou národy loyalní.

Kdysi v Paříži, když ptal jsem se usedlého tam Čecha na pařížské znamenitosti, doporučil mi prohlídku dvou zvláštností. Byla to bastilla a potom — morgue, t. j. známá umrlčí komora, kde vystavují se zabití a sebevrazi. Bodrý ten muž, byl to hostinský, patrně považoval bastillu a morgue za dvě stejnocenné pamětihodnosti Paříže. Opačně, kdyby Francouz usedlý v Praze měl povídati svému krajanu o pražských znamenitostech, jmenoval by zajisté královský hrad a dům u Fleků.

Neboť, kdo neznal by tuto Křemencovou ulici, kdo neznal by tato ňadra matičky Prahy, ňadra tisíckrát objímaná a v pravém slova smyslu tisíckrát pestře šněrovaná . . ., ňadra vždy bdící a vždy dýchající? Zná přece každé dítě tento druhý památný orloj, tento slavný průsvitný ciferník nad pivovarskou branou, kde rafije pohybuje se tiše, delikátně a šetrně, jako ruce frenologa, jenž přišel měřit velikost lidského mozku. V těchto přítulných místech, kde národu tři sta pět a šedesátkrát do roka slouží se slavnostní půl-

noční, není nelásky a není nenávisti, neboť srdce lidské leží tu na tácku a tlak mozku měří se na čárky. Zde panuje skutečná vlastenecká svornost, zde není osobních urážek a druh odpouští druhu, neboť oba jsou svorně přesvědčeni, že nevědí, co činí. Zde jsou jen pivní čárky, čárky, čárky, tisíce čárek, milion čárek, zde jsou očárkovány rozum, srdce i pohlaví — a celek splývá v jedinou houbovitou Pascinovu kresbu, kde žádost lidská prosakuje a potí se látkou oděvu. V této slavné národní hospodě, kde při patnácté sklenici hovoří se o úpadku řemesel a obchodu, dělají se známosti a počestné matky vodí sem svoje dcery. Opice stojí tu jako dohazovač mezi příštím mužem a ženou a svazuje dva lidi v nerozlučitelné manželství, z něhož zrodí se očárkované dítě. Dvě, tři čárky přes míru stačí, aby potom, doma, okolo jedné s půlnoci, při hubování na malou portu dán byl život příštímu, novému lidskému tvoru, jakési budoucí hmotě z krve a kvasnic, jež půjde již životem očárkována a celá houbovitá, jako Pascinovy postavy ze „Simplicissimu“ . . . A tyto děti, jež rodí se z přebytku pivních výmětů, budou opět a opět, zrovna tak jako my, mluviti jednou velkolepé řeči o duševním a hospodářském obrození lidstva . . .

A vyprošuji si, aby někdo si nemyslil, že stavím se tu do pósy abstinenta. Toto. Moje řádky mají býti jen jakýmsi doprovodem k obrazu pana Ládi Nováka, jehož dílo ucpalo onehdy passáž na Ferdinandově třídě. Opakuji: Nemínil jsem kázati proti flekovskému, neboť můj život je mi milý. Naopak, klaním se hluboce tomuto plodnému úlu, kde jako roje včel rodí se duchové zašlé „pražské bohémy“ a kde uloženy jsou celé plástve národních programů a české politiky. To jen tak onehdy, když jsem šel kolem obrazu, namanula se mi v myšlenkách ona rajská flekovská letní zahrada, jejíž stromy už v červenci mají svůj listopad, protože kouř z viržinek plazí se až do jejich korun a rozežírá unavené listy, jež padají poslušně, aby přikryly stydlivé čárky, čárky, čárky, milion čárek — — — —.

Vánoční korespondence.

I.

Mama,

čekáme Tě jistě na vánoční svátky. Děti mluví už o tom celý měsíc a nemohou se dočkat. Feďa dokonce mluví o stromečku i ze spaní. Štědrý večer budeme letos slaviti ve velkém zadním salonu, který dal papa k tomu účeli zvláště vymalovati. Vzali jsme si na to

z Prahy akademického malíře. Náklad byl ovšem slušný, něco kolem dvou set zlatých, ale za to salon vypadá nyní rozkošně. Na všech stěnách znázorněny jsou výjevy ze svaté noci a strop pomalován jest hvězdami tak věrně, že při večerním osvětlení bude působiti skutečně dojmem pohádky. Toto překvapení dálo se tajně, aby děti neměly tušení. Vidím již, jak oči jim září, ta dětská radost jest největším kouzlem a štěstím štědrého večera a ztratila bys, mama, věru mnoho, kdybys v ty šťastné chvíle nám scházela. Naší Lili budou o vánocích právě čtyři roky, hraje si na velikou a chce už také míti svůj vlastní stromeček. Budeme tedy míti letos stromky dva, jeden pro ni, druhý pro Feďu. Rozumí se samo sebou, že oba chtějí míti stromky až do stropu a rozumí se samo sebou, že papa jim povolil. Co pak lze odepřít dětem . . . Bohudíky máme na to a nemusíme se omezovat. Papa dělal právě roční bilanci a vyšlo na jevo, že náš statek vynesl letos více téměř o deset tisíc. Jsme spokojeni, šťastni a nezlobíme se pranic, když děti na ten blahobyt hřeší. Feďa napsal seznam dárků, které si přeje, a Tebe, mama, jistě nepřekvapí, že je toho celý půlarch, hustě popsaný. Pravda, klučíkovi je teprv deset let, ale skromnosti se nenaučil. Letos chce dokonce živého koníka a, uvěříš-li, mama, i zlaté hodinky... To se rozumí, že je dostane. Co pak lze odepřít dětem . . . Pro Lili jsme objednali velikou pannu z jistého vídeňského bazaru. Bude sice asi o deset zlatých dražší, ale papa nešetří v těch věcech a raději přidá; v Praze „U města Paříže“ nelze dostati nic kloudného, ta panna, kterou tam loni koupil papa za 30 zlatých, za pár dní byla rozbita. Mne chce papa překvapiti brilantovou jehlicí. Nechci mu kaziti radost a přijmu ráda, ale nezapírám, že ty šperky se mi již přežily. Nevím již věru, kam s tím, a nyní, když prodává se již tolik brilantových napodobenin, ani pravý šperk člověka netěší. Jsme všichni zdrávi, Lili je červená jako jablíčko a Feďa zlobí svého vychovatele. Papa opět značně sesílil, chce napřesrok vyjeti si na léto do Karlových Varů. Učiň nám tedy, mama, tu radost a přijeď určitě, kočár bude Tě čekati na nádraží.

Tvá Jety.

II.

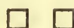
Drahá maminko,

chtěla sem, abyste přijela na vánoce, aspoň na ten štědrej den, ale sme na tom letos moc špatně a ani byste neměla kde spát a tak vás ani nemůžu pozvat. Jozef už od listopadu je bez místa a teď se mu udělala boule za pravým uchem. Ten doktor, co sme u něho byli, povídal, že se to musí řezat, aby do krve nepřišla votrava. Jozef prej musí do špitálu, eště neleží, ani si zhruba nenaříká, ale já sem z toho celá usoužená a Pánbu ví jak ty vánoce

letos předržíme. A tak vás maminko ani nemůžu pozvat a dybych nevěděla, jak vám na vejminku utrhujou, sama bych vás prosila o ňákej krejcar, aspoň na tu vánočku co se na ni děti tak těšejí. Lojzička i Anda jsou pořád jako čamrda ale František, nelekejte se maminko, dostal na outerek psotník a už ho to drží dnes na čtvrtej den a pořád je to horší a tak ani nevím, esli nám ho Pánbu neveme. Doktora sme ani nevolali, copak pomůže doktor, dyž je psotník a dyž je dítě už celý vychrtlý, jen pár kostiček. Po novým roce šlo by mu na druhej rok, ale šak už se toho nedočká. Ta hokyně, co vostávají dole, řekla hned, maminko, že je to marný, ale mě to přece nedá, maminko, a esli ten hoch umře, budu se do smrti trápit, že jsme toho doktora nemohli vzít. Maminko, slzy se mi tlačejí do očí a Jozef říká, abych to nepsala, von není zlej a ví, jak to musíte sama protloukat a já sama nechtěla, ale už to dýl v sobě nemůžu vydržet, nikda jsme na vás nechodili, ale letos pro lásku boží, pučte nám do února dvě zlatky. Ale Jozefovi nic neříkejte, eště by na mně měl hubu. Dyž vono je to k pláči, já nevím, jak bysme ty vánoce přečkali. Tu posluhu, co sem měla u berních, sem zrovna před tejdnem musela pustit, chodím s outěžkem už na osmej měsíc a vondyno jsem se strhala na schodech s uhlím, voni vostávají až ve druhým patře. A tak posluhuju už jenom u těch kancelistůch a co pak sou to čtyři zlatky na celej měsíc a na pět krků. Dyby Jozef byl už v tom špitále, eště bych vás neprosila, šak bysme to s dětma ňák přetloukli. Ale to si Jozef postavil hlavu, že aspoň na ten štědrej den chce bejt s dětma doma, aby jim nedělal bolest a taky se chce rozloučit s Františkem dyby ho snad ten psotník udolal. Maminko Ježíšmarija nezatracujte mně a pošlete ty dvě zlatky. Až Jozef bude mít po tej operaci a já po tom porodu, šak vám to oplatíme. Ale Jozefovi nic nepište. Psala bych vám víc, ale tak je mně ňák ouzko u srdce a vodpusť mi Pánbu hříchy, ale tak si často myslím, dybych byla raděj to šestý byla potratila nežli takovýhle strašný živobytí. Tak teda buďte s Pánembohem a Jozefovi vo těch dvou zlatkách jistě nic nepište, aby neřek, že sem u vás žebrala. Děti vás pozdravujou.

Vaše vděčná dcera

Marie.

Silnice u Bordeaux.

Tou dlouhou, předlouhou silnicí,
kde slunce jasně tak svítí,
chtěl bych zas jíti,
ach, jíti, jíti,
jednou jen v žití.

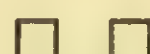
Zas jednou s tlumokem na zádech
a v ruce s pořádnou holí
lesy a poli,
ach, poli, poli,
přes hory doly.

Chtěl bych jen jedenkrát v životě
zas projít smavé ty kraje,
kde víno zraje,
ach, zraje, zraje,
do zlata hraje.

V těch zlatých prohřatých vinicích
holky se vesele honí,
besídka voní,
ach, voní, voní,
sednout si do ní . . .

Jedenkrát ještě bych viděl rád
tu jednu z tehdejších časů,
havraních vlasů,
ach, vlasů, vlasů,
stisknout ji v pasu.

Tou bílou bordóžskou silnicí
už sotva půjdu kdy v žití,
chtěl bych však jíti,
ach, jíti, jíti,
slunce tam svítí!

Slečna Týny.

(Z cyklu „Národní jednotky".)

Mechanicky pero črtá
obrázek ten jako jiný . . .
První, druhá, třetí, ctvrtá . . .
Napadá mi slečna Týny.

Slečna Týny . . . Srdce zlato,
hlava vždycky otevřená,
cudná mysl — krk dáš za to:
to je pravá česká žena.

Vše jí slouží jenom k chvále.
Celý „bon ton" nosí v hlavě,
sedmkrát už byla v bále,
k osmému se chystá právě.

Pozdravíš ji. Klopí oči
před tebou na kolik metrů,
šeptne rtoma, hlavu stočí
přesně o pět centimetrů.

Duchaplná, vzdělaná je.
Z Hálka umí každou sloku,
na citeru krásně hraje,
učila se osm roků . . .

Bere „Mody", čítá „Ladu",
navštěvuje slečnu Juli,
občas vaří čokoládu,
v prádle suší levanduli.

Jaká něha v její líci,
jaký půvab v jejím hlase . . .
Vedou kozu po ulici,
slečna Týny červená se.

Slovo „kapoun" nevyřkla by
ani za nebeskou říši,
ukrutně se bojí žáby,
raků, pavouků a myší.

Slečna Týny . . . Jaké dítě . . .
Hanbou hoří, sotva dýše,
přešlapuje rozpačitě,
kručí-li jí — pro bůh — v břiše.

Dojemná je v každém směru.
V samých ‚O!' a ‚Ach!' jen plove,
má as tucet etažérů
Marlitky a Carlénové.

Na svůj denník v skrytu hrda
píše si tam dojmů řadu.
„Bábovka dnes byla tvrdá“ —
má tam psáno ku příkladu.

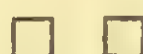
Památník má ovšem taky.
Vázaný je v jemné kůži,
nahoře dva modré ptáky,
dole z atlasu má růži.

„V sladké touze, sladká vílo“,
— slečna čítá z něho ráda —
„sladké srdce sladce bilo —“
Učiněná marmeláda . . .

Slečna Týny . . . Je jí škoda.
Promuvíš s ní moudré slovo:
„V Carlénce je samá voda.“ —
Dáš jí dílo Macharovo.

Přečte, kývá, pochvaluje —
zítra ale — bozi vědí —
vezme knížku, upaluje
poradit se ke zpovědi . . .

Slečna Týny, Kity, Fany . . .
Z paměti je pero črtá . . .
Husím maršem táhnou z brány,
první, druhá, třetí, čtvrtá . . .

Pes.

Za letních dnů bývala taková vedra, že přes den raději jsme spávali a váleli se na zastíněných svazích a teprve s podvečerem dávali jsme se na cestu. Noci bývaly krásné, vlahé, změklé a nepršelo ani jednou za těch žhavých, sálavých dnů, kdy i mořský břeh byl úplně opuštěn, protože měšťáci z Marseilles nebydlili dosud v pobřežních villách a rybáři lovívali daleko od břehů. Jen někdy zamňoukla podrážděně z některé osamělé villy kočka nebo rybářská bárka vysoukala se zvolna z modrého hedvábí obzoru a zamířila k břehům, aby vysadila některého člena rodiny. Rybář dal se cestou po svazích vzhůru, k vinnicím, bárka zmizela a zase bylo na břehu pusto a ticho. Někdy, když sedl jsem si na pobřežní skalisko a zavřel oči pod těžkým nátlakem vedra, slyšel jsem docela zřetelně, jak mořští ráčci, kteří uvázli ve štěrbinách skal, škrabou a chrastí, aby dostali se zase do vody. Bylo i slyšeti, jak pod břehem dere se voda sípavě do vykotlaných, vyhlodaných prohlubní mezi skalisky. Chlemtalo to, rachotilo, skuhralo úpěnlivě a míval jsem trapný pocit, že pode mnou jakási zlomená mocnost připravuje se k chrlení. Stávalo se, že za těch horkých dnů i voda zapáchala hnilobně, nezdravě a na skaliskách vraždilo slunce sta a sta maličkých živočichů, vyvržených vlnou. Bývalo teskno za dne, ale noci jsem miloval.

Jedné jasné tiché noci, jižně Carnoules, přišel jsem na opuštěnou rybářskou boudu. Byla vystlána příjemně listím a v záhlaví

měkkou mořskou travou. Pocítil jsem touhu, v boudě přespati. Nebylo tam ani jediné sítě a rybáři odešli asi na západ. Shodil jsem na stlaní kabát a zul obuv. Asi tři sta kroků dále bylo několik vill, ale zdálo se, že není v nich života.

Před ulehnutím posadil jsem se před boudou a díval se na moře. Bylo klidné, sinavě šedé, mléčné, a vlny převalovaly se líně, s jakousi dráždivou opilostí, jako vrstva absinthu, jenž dosud nepronikl do spodiny. Měsíc, jenž prolnul moře tímto záhadným zabarvením, svítil jasně a noc byla teplá. Napadlo mi vykoupati se a bez rozmýšlení shodil jsem šaty. Voda byla silně vlahá, mírná jako samet a vlny nedorážely. Mohl jsem bez nebezpečenství položiti se vodorovně na znak mezi skaliska a podrobiti se moři. Byl jsem nahý a kromě měsíce neviděl nikdo, jak přišla vždycky tiše vlna a od špiček nohou až k hlavě pohladila mne zoufale měkkým pohybem. Nevadilo jí, že narazila vždy čelem o břeh. Zaštkala tiše a vracela se ke mně zase a zase s oddaností zhrzené milenky. Neměl jsem již dojmu, že se koupám, poddával jsem se s rozkoší, sobecky tomuto nočnímu miliskování a zavíraje oči pociťoval jsem příjemné, závratné chvění, jaké asi znají jen choří lidé, kteří za prvních jarních dnů houpávají se na visutých sítích mezi kmeny kvetoucích třešní.

Když tělesné mrazení, způsobené dlouhým pobytem ve vodě, vrátilo mne skutečnosti, viděl jsem, že na břehu u mých šatů sedí bílý pes. Seděl nehýbaje se a vrčel sotva slyšitelně. Když jsem naň vykřikl, zavyl, vyskočil, ale zase usedl těsně u šatů. Stál jsem ve vodě, rozmýšleje se. Nezdržovala mne bázeň, nýbrž jakési vědomí nahoty, úplné bezbrannosti mne dráždilo. Chtěl jsem vystoupiti z vody, ale současně chvěla se mi kůže na nahých lýtkách, jako by cítila již dotyk psích zubů. Vykřikl jsem opětně a pes vyl, vyl tak dlouze a falešně, že úzkost rvala se ve mně s nervosou a popuzovala mne k novým výkřikům, jež zněly již cize, křivě, jako volává se ze spaní za hrozných snů. Ještě jedno ošklivé zavytí — a bezděky chopil jsem kámen. Udeřil jsem s takovou vzteklostí, že sklouznuv musil jsem se chytiti skalika. Pes vyskočil, ale padl na znak; vzchopil se však opět a motaje se jako opilý, chtěl odervati se s místa. Nemohl však, zavyl ještě jednou dlouze, bolestně a pak jen sípal. Přerazilť jsem mu nohu.

Náhle jsem se zastyděl. Vystoupil jsem ihned z vody a vzal k sobě psa do boudy. Někde ve villách cosi štěklo, podivně, úzkostně, jako štěkávají oloupené fenky. Snad to volala m a t k a, neboť bílý pes zasípal tenounce jako dítě a zaryl se mi zděšeně hlavou pod paží. Přikrýval jsem jej měkce mořskou travou, nabízel jsem mu cukr, vylovený odkudsi z kapes, hladil jsem mu pracku a činil vše, co by mne mohlo omluviti v jeho očích, neboť teprve nyní jsem chápal svůj hrozný omyl. Teprv nyní jsem cítil, že před

hodinou přišel mne navštíviti — — — K ránu, probudiv se z dřímoty, náhle jsem pocítil, že pes líže mi lýtko, jež poranil jsem si na skále, když mířil jsem na něho kamenem. A tím jsme se rozloučili. Sebrav všecky síly a sténaje, motaje se, dal se na cestu k villám a já k Marseilles. Nepoznal jsem dosud člověka, jenž by takto dovedl odpustiti.

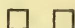

Boulevard u velké opery.

V oněch velkolepých místech,
kde — jak praví všichni znalci —
velké město nad Sekvanou
soustřeďuje v sobě tepny
nádhery a elegance,
takže kdosi nazval správně
tento boulevard živým srdcem
Paříže,
v těch známých místech
slyšet bývá někdy večer,
když se člověk skrčí u zdi,
jakýs temný, dutý hukot,
jak by někdo těžce úpěl.
V ona velkolepá místa
zbloudí zřídka prostý člověk,
ba i obyčejný povoz
rád se oněm místům vyhne,
takže je tam málo hřmotu;
jemné ucho všecko slyší,
zvláště tehdy, chce-li slyšet.
Tam jen přepychové vozy
s gumovými obručemi
neslyšně se hemží, hemží,
bývá jich tam sto i tisíc,
napřed s párem drahých koní,
v prostřed s párem drahých lidí,
v zadu s korunkou neb erbem.
To jsou právě ony vozy,
na nichž Paříž vystavuje
každodenně svoje šperky,
brilanty a náušnice,
kožichy a soboliny.
Pohyblivá výstava ta
s gumovými obručemi
šumí tichem podvečera,
šumí tiše, pohádkově,
jak by ji sem kdosi přenes
z Tisíce a jedné noci.
A v těch pohádkových chvílích,
dá-li člověk ucho ke zdi,
slyší jakés temné chvění,
jak by někdo ze spod úpěl.
Úpí břicho veleměsta.
V oněch velkolepých místech,
která kdosi nazval srdcem,
úpění je dobře slyšet,
neboť vozy tiše plynou
po gumových svojích kolech.
V pohádkách těch, přenesených
z Tisíce a jedné noci,
břicho neunavně skuhrá,
žaludek, jenž kolik nocí
dobýval se marně k srdci,
naříká tam kdesi dole,
v plesnivých těch sklepních děrách,
v podzemních tak zvaných bytech,
kde nic není kromě plenty,
za níž žena vydělává,
roztažena na slamníku
jako středověká oběť,
kousek chleba svému muži,
sobě a svým žlutým dětem.
Tenkráte, když vozy šumí
a to velké zlaté srdce

(výborně to kdosi nazval!)
vlévá šťávu do všech tepen,
tenkrát bývá nejlíp slyšet,
kterak to tam dole úpí,
řičí, naříká a skuhrá,
dobývá se kamsi vzhůru,
výš a výše, k srdci, k srdci —
Ale marně. Marmě zmítá
sebou v křeči prázdné střevo,
marně v úzkostech sę svíjí.
Není slyšet, není slyšet — —
Je snad příliš silná stěna,
příliš tlustá vrstva sádla
mezi žaludkem a srdcem.
Neví břicho, kde je srdce,
neví srdce, kde je břicho,
nebo, ví-li, nechce vědět...
Snad že je to zrůdná stvůra,
tahle pohádková Paříž
z Tisíce a jedné noci.
Zrůdná stvůra z panoptika,
neboť zarostlé má srdce.

Je to zcela všední obraz,
bezmála už otřepaný,
ale tak to samo přišlo,
musil jsem to jednou říci,
neboť jsem to tenkrát slyšel,
ono řičení a vytí,
tenkrát večer u Opery . . .

Zlá osoba.

Na světě je mnoho lidí, kteří o sobě říkají, že mají dobré srdce. S lidmi, kteří by tvrdili opak, shledáváme se málokdy. V mých vzpomínkách žije dobrá bytost, která byla přesvědčena, že je zlou osobou. Budu o ní vypravovat.

*

Kdysi, už je to mnoho let, vedlo se mi tak skvěle, že šel jsem jednoho dne prodávat do židovské čtvrti rodinnou památku, krásný kapesní nožík s perleťovými střenkami a bohatým zlatým vykládáním. Po zoufalém smlouvání dostal jsem za nožík dva zlaté. Bylo svěží letní ráno. Několik desetníků jsem projedl, za dva desetníky koupil jsem si límec a za jeden šel jsem se vykoupat do lidových lázní. Tak, jako nic, rozplynula se první zlatka. Kolem desáté vrátil jsem se domů a druhou zlatku uložil jsem do zásuvky stolu.

Cítil jsem se velice osvěžen, zdi mne tísnily. Napadlo mi, zatoulati se po Praze. Uzamkl jsem byt a za půl hodiny ocitl jsem se z Vinohrad dole, na Františkově nábřeží, odkud s lavičky díval jsem se na Hradčany. Byly veselejší, jasnější než jindy, a blankyt nad nimi připadal mi modrý jako chrpa, neboť byl jsem najeden, napit a moje zřítelnice zbaveny byly zákalu, jenž před tím i nejkrásnější věci barvil do šeda. Káva, kterou jsem ráno vypil, zalila všecky moje smysly jako zázračná míza. Pocítil jsem sílu od kořenů a pro

tu chvíli vrátilo se mi vědomí, že jsem mladá kvetoucí jabloň. Kus chleba přemohl moje melancholie, vzpřímil jsem kácející se korunu.

Kdyby v tu chvíli bylo se ozvalo za řekou „Na ně!“, byl bych okamžitě hledal kámen a běžel s demonstrujícími. Nebyl bych se ptal, proč a na koho. A kdyby v tu chvíli byly hořely staroměstské mlýny, byl bych se první vrhl do ohně a vynášel s nebezpečenstvím života staré židle. Byl jsem najeden, to bylo vše. Sklenka koňaku, vypitá požitkářsky po nezvykle dobré snídani, roznítila do běla vše, co už několik týdnů ve mně řeřavělo. Bilo mi srdce a od nohou k hlavě chvěly se lačně všecky moje tepny, jako doutnák, jenž cítí ve vzduchu hořlavinu. Stejně opájely mne láska a revolta. Byl bych líbal i zabíjel, jedním uchem vnímal jsem řvaní vozků a v druhém zvučelo mi cosi, co dalo se porovnati jedině s líbezným chvěním varhan. Tak vyhříval jsem se na lavičce proti slunci a kdož ví, nemluvil-li jsem k sobě, neboť při zavanutí vánku sám jsem zpozoroval, že moje ústa jsou pootevřena. Usmál jsem se. Napadlo mi, že podobají se otvoru zaprášeného automatu, do něhož svět hodil zase jednou z rozmaru několik soust, aby figura hýbala očima a muzika zahrála. A ten stav, přiznám se, byl mi velice příjemný. Pozoroval jsem jasně ten proces životu navrácení a cítil jsem zřetelně každé probouzející se péro a kolečko.

Před polednem odešel jsem na Karlovo náměstí, kde v sadech dokvétaly šeříky. Ani nepomysliv na hlídače, vrhl jsem se ihned chtivě na jeden keř a utrhl několik větévek, jež po chvíli rozdal jsem holčičkám, které šly ze školy. Napřed nechtěly vzíti, neboť jsem byl ošumělý, ale pak daly si říci a braly ode mne bez jedna po druhé, voníce k němu jako veliké slečny. Jen jedna z nich mi utekla a vyplázla na mne jazyk. Ale tu jsem dohonil a jako zadostučinění dala mi rozkošný ruměnec. I já jsem se začervenal a pocit tepla, vzpomínka na dětství, zahořely ve mně pod modrou oblohou. Měl jsem chuť uličníkovati. V Ječné ulici zastavil jsem se na nároží a zabil jsem mouchu, jež usedla na plakát kterési umělecké výstavy. Plakát zobrazoval nahou ženu a mouchu připleskl jsem zrovna uprostřed ňader. Kdosi díval se na mé uličnictví a já mu odvětil: „Pane, vraždím jen z galantních pohnutek. Nesnesu, aby dámy obtěžovány byly mouchami“. A v tomto stavu, jenž dával zapomínati na vše, zašel jsem poobědvati do jedné vinohradské restaurace v Havlíčkově třídě, nevzpomenuv si, že doma v zásuvce nechal jsem zlatku.

*

Už ke konci oběda zpozoroval jsem svoji nehodu a sousto hořklo mi v ústech. V hostinci mne neznali a neměl jsem tam jediného známého. Také nebylo ničeho, co bych mohl sklepnici zanechati jako zástavu za nezaplacený oběd. Ze všeho, co jsem

měl na sobě, měl cenu jedině zánovní klobouk, ale i ten nevyvážil snědený oběd. Vše ostatní, co jsem nosil, bylo otřelé, a myslím, že v restaurantu, kde byly čtyřicítikrejcarové obědy a společnost menších úředníků, vzbuzoval jsem pozornost. Bylo mi trapně.

Nevěda si jiné pomoci, vyběhl jsem bez klobouku před hostinec a tam stál jsem dlouho, maje slabou naději, že uvidím některého známého a od něho si vypůjčím. Ale nevida nikoho, zase jsem se vracel do hostince, kde počali si mne již všímati. Po chvíli vyběhl jsem ven opětně a tak opakoval jsem zoufalý svůj pokus několikrát, s nadějí čím dál tím slabší a slabší. Na ulici neobjevil se jediný známý. Chýlilo se ke druhé hodině a hosté odcházeli již z místnosti. Když, pobyv venku zase nápadně dlouho, vrátil jsem se do hostince a zasedl ke stolu, přišla ke mně sklepnice a pravila docela hlasitě:

„Nemáte na oběd, viďte?"

„Nemám," odpověděl jsem zahanben. „Zapomněl jsem své peníze doma."

Byla malá, nehezká, zhyzděná neštovicemi, a při rozčilení křivila se jí ústa. Tvář její vryla se mi v pamět docela dobře, vidím ji jasně i po letech. Sotva jsem se přiznal k své nehodě, počala křičeti, až lidé zastavovali se v průjezdě.

„To jsem si myslila hned," sípěla na mne. „Takových už tu bylo! Jste lajdák, rozumíte? Zavolám na vás policajta! Na mne si nepřijdete s takovou spekulací! To se nažere, napije, a chudá holka aby to platila!"

„Nechci vás ošiditi," promluvil jsem stisněně. „Za půl hodiny přinesu vám peníze. Chcete-li, nechám vám tu v zástavu svůj klobouk."

Přiskočila k věšáku a servala můj klobouk. „No, to bych si pomohla!" rozkřikla se. „Takový hadr! Není to dobré ani pod cihličku. Jestli jste s tímhle na mne špekuloval, no pak jste mi pěkný pták! Řeknou, paní" obrátila se k hostinské, „co s ním mám dělat? Vždyť je to lajdák, kouká mu to z očí! Nažere se, napije, a potom dělá obličej jako umučení!"

„Šla s ním na strážnici," zasykla hostinská.

„Chcete-li, pojďte se mnou do mého bytu," pravil jsem zahanben, neboť dva, tři zbylí hosté, kteří opozdili se s obědem, pásli se očima na odporném výstupu.

„Co v bytě? Tam bych toho asi nahrabala!" odbyla mne sklepnice surově.

„Pojďte se mnou a já vám zaplatím."

„Máte doma peníze?"

„Ano!"

„Tak pojďme, ale klobouk necháte tady!“

A tak jsme vyšli z hostince. Já prostovlasý a ona, nespouštějíc se mne očí, ulpěla na mně jako bláto. Hosté zevlovali za námi okny a kudy jsme šli, lidé se zastavovali, neboť bylo cosi sveřepého, nízkého v této dvojici, jež zdála se vykřikovati ulicím všecku moji hanbu.

„Krista Pána, kde až zůstáváte ... To je vejška ... Já jsem si hned myslila, že jste vysokej pán ...“ zavtipkovala sklepnice krutě, když pospíchali jsme vzhůru Čelakovského ulicí. Odvrátil jsem hlavu a odplivl. Spatřila to a zaskuhrala: „No, no.“ Nad restaurací „U Helmů“ vklouzl jsem do šedivého domu a za chvíli otočil jsem klíčem ve svém bytě.

Hleděla na mne jako upír. Šel jsem přímo k zásuvce a vyňal zlatník, který jsem vložil sklepnici do rukou se slovy: „Oběd s pivem stojí padesát krejcarů, ostatní nechte si pro sebe jako zpropitné ...

Chtěl jsem do těchto slov vložiti všecku hrdost své bolesti, chtěl jsem se jí ukázati v plné vznešenosti hrdého tuláka, jemuž ukradli píseň. Ale stalo se, čeho jsem nechtěl. Poslední věta sklouzla mi v hrdle a slzy zatopily mi oči.

Povšimla si toho a zarazila se. Zničen poodešel jsem k oknu, ale ona stála ještě uprostřed pokoje, a třeba jsem jí neviděl, cítil jsem zcela dobře, že se nehýbe. Pokoj byl plný hořkosti a zdálo se, že ona v ní zkameněla. Dlouhou chvíli jsme tak setrvali a konečně, nemoha již přemoci jakési očekávání, obrátil jsem se a podíval se jí do očí.

„Vy si myslíte, že jsem zlá osoba, viďte,“ promluvila tiše.

Pocítil jsem podivnou trpkost. „Ani zlá, ani osoba,“ odvětil jsem, hledě jí do očí. „Neznám osob, znám pouze bytosti. Narodila jste se jako bytost a nemůžete za to, že udělali z vás osobu. Nechci říci, že máte špatné srdce. Myslím jen, že mohla jste býti šetrnější. Nevíte, jak trpím.“

„Já vím, že jsem zlá osoba,“ povzdychla opět a točila v prstech zlatkou jako řeřavým uhlíkem.

„Všichni to říkají. Hněváte se na mne?“

„Je mi vás líto,“ odpověděl jsem pravdivě.

„Člověk ani neví, jak zhrubne,“ zahovořila tichým hlasem a zmizel křivý rys s jejích úst. „Sama to cítím, že jsem zlá osoba. Ale to už je tak z toho ohmatávání. Kde kdo mne ohmatává a já se utrhuji na sebe jako pes, protože se nemohu utrhnout na lidi. Vy jste se namanul do toho vzteku a já —“ zarazila se.

„Vy," vpadl jsem jí živě do řečí, „použila jste ráda té příležitosti a zaťala do mne zuby. Cítila jste, že je vám lépe, že? Pokousána jste kousala, viďte?"

„Snad. Já tomu nerozumím . . ." dala mi v odpověď s rozpačitým úsměvem.

Stáli jsme chvíli tiše, usmívajíce se oba na sebe. Rozhlížela se po mém bytě a jeho zřejmá chudoba bila jí do očí.

„Vy jste bez práce? Co děláte?" zeptala se mne náhle.

„Píšu povídky a dávám se vyhazovat z redakcí."

„Povídky?" a oči její se hloupě rozšířily. „A já jsem myslela, že jste lajdák."

„Nu ovšem že lajdák. To jste uhodla . . ." zasmál jsem se a ona počala z daleka chápati spojitost všech těch hořkostí, jež musí okusiti každý mladý ctižádostivý člověk, který zradil lesy a šel dobývat úsměvy velkého města. Podala mi ruku.

„Řekněte mi, že se nehněváte," zaprosila a stiskla mi prsty. Opětoval jsem stisknutí a podle toho, jak pevně sevřel jsem její prsty, ovlhlé hostinskou mastnotou a nadechlé pivními výpary, seznala ihned, že jsem jí odpustil.

„Kdybych věděla, že se neurazíte, nechala bych tady tu zlatku . . ." zahovořila s odvrácenou tváří a chystala se zlatku položit na stůl.

„Přistupuji na kompromis," pravil jsem s úměvem. „Vy si nechte za oběd, ale já si nechám zpropitné, které jsem vám chtěl ponechati. Chápejte, že jsem se přenáhlil . . . Co bych si zítra bez těch padesáti krejcarů počal?" dodal jsem s ironií, ale v žertovném přátelství.

Dala mi nazpět a chystala se odejíti.

„A což klobouk?" zašeptala ve dveřích rozpačitě.

„Ach, klobouk . . ." usmál jsem se a nevěděl také, co odpověděti.

„Budete večer doma?" zeptala se.

„Budu doma již dneska celý den. Chce se mi přemýšleti o osobách a o bytostech. Pošlete mi klobouk po podomkovi."

„Přinesu vám jej sama," zasmála se a zmizela.

V noci ke dvanácté hodině zaklepala na moje dvéře. I později navštěvovala mne často a trvalo to skoro čtvrt roku. Až jednoho dne nepřišla a dostal jsem od ní psaní z novoměstské trestnice. Zavřeli ji, pokousala restauratéra. Odejel jsem na venek a po návratu už jsem jí nenašel.

□ □

Píseň změřených.

Už je to písnička omšelá,
ta píseň nového jitra.
Ztratila půvab svůj docela,
lhala.
Však po těch, co ji zpívali,
stopy nám tady zůstaly,
cestička malá,
vyvětralá.

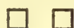
A my tou cestičkou půjdeme,
půjdeme v ztracených stopách,
ztracených krajů se staneme
hosty.
Na špehy vyšlem hejno vran
a z kostí padlých karavan
sklenem si mosty,
pevné mosty.

Půjdeme, jak chodí špioni,
znamení dáme si tajné,
když cestou kamarád dohoní
druha.
Po lebkách, dobře změřených,
po prstech, ve vosk vtlačených,
pozná se v noci
pán i sluha.

Za čapku vstrčíme ocúny
a kdo má zornice zhaslé,
ten sobě vypůjčí od kuny
očka.
Močálem, strží, horami
potáhne v patách za námi
hubená, dlouhá,
vzteklá kočka.

Potáhne žíznivá, hladová,
dáme jí napít jen slzí
a nažrat kuliček z olova
k tomu.
Jen ať se, mrcha, rozdrásá!
Až potom chrupne do masa,
nepůjdę za nic
zpátky domů.

To je náš záložní, zadní šik,
uměle vyzáblé křídlo,
jež první vkousne se v okamžik
jitra!
Bez vozů, bez děl, bez spíží
křídlo se jednou přiblíží
k samému hrdlu.
Půjdem z chytra!

Karlovy Vary.

Saisona je v plném proudu,
na ulicích pestro, rušno,
životem se rozkypěly
slavné lázně karlovarské...
Příval hostí bývá denně
silnější a strakatější,
přijíždějí ze všech končin,
z Anglie i z Ameriky,
jako by to nevelíké,
nepatrné město české,
bylo vyvoleným koutkem,
kde se všechny strany světa,

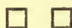
sever s jihem, východ, západ,
scházívají na rendez-vous . . .
Krajina je k zulíbání,
obloha je jako safír,
pozlacený teplým jasem,
který padá v kolonadu . . .
Vzácní hosté ze všech končin,
hovoříce cizí řečí,
s poháry se tlačí k vřídlu,
kde je taká mačkanice,
že by jabko nepropadlo . . .
Vzácní hosté ze všech končin
div že se tu neseperou
o tu sklenku horké vody,
pouhé, horké, české vody . . .
Každý zdvihá pohár výše,
chtěje z vřídla dřív se napít,
všichni křičí, povykují,
resolutně žádajíce,
by jim bylo vyhověno . . .
Jsou tu věru jako doma,
zdomácněli v malé chvilce . . .
Nikdo by to ani neřek',
jak ti ztuhlí Angličané,
horkokrevní Italové,
zamyšlení, skoupí Turci,
Rusi, Němci, Francouzové,
Švédové — a bůh ví, kterak
ještě všichni jmenují se —
nikdo by to ani neřek',
že těm cizím, vzácným hostům
tolik chutná jeden doušek
prosté, horké, české vody . . .
Všichni křičí, povykují,
celé davy nových hostí
s poháry se hrnou k vřídlu,
hovoříce divnou řečí . . .
Již je konec . . . Již je konec . . .
Všichni jsou již napojeni . . .
Dosti dlouho trvalo to,
nežli všecky žaludky ty,
cizozemské, drahé, vzácné,
propláchnuty byly vodou . . .
Ukojeni vzdalují se
cizozemští vzácní hosté,
ticho zase kolem vřídla,
jenom ještě jeden člověk,
stařeček to s bílou hlavou,
sežloutlý a zhublých tváří,
nesměle se blíží k vřídlu,
pohár drží v chabé ruce,
která chorobou se třese . . .
Stál tu jistě přes hodinu,
rozpačitě přešlapoval
na svých slabých, chorých nohou,
poslouchaje příval řečí,
cizích, podivných a tvrdých,
dal se mačkat cizím davem,
trpělivě, bez odmluvy . . .
Konečně teď jsou pryč všichni,
ticho zase kolem vřídla,
jenom dvě, tři podavačky
znaveně tu spočívají,
obslouživše hosty vodou . . .
Stařeček se blíží tiše,
pohár nese v choré ruce,
únava mu hledí z očí,
se rtů plynou zleklá slova:
„Bitte, bitte, sinds' so freundlich . .“
Je to člověk z Pošumaví,
učil na matiční škole,
učitel to starý v pensi,
který bezmála půl věku
učil děti v českých školách
jejich rodné české mluvě . . .
Stařečku je teskno v duši,
teskno, hořko nevýslovně . . .
Jako ve snách kráčí odtud,
tiše sedá na lavičku,
zadumaně svírá oči . . .
Jistě že se rozpomíná,
kterak často vypravoval
ve své třídě milým dětem,
že ty lázně karlovarské,
jedny z nejslavnějších v světě,
založil kdys Karel čtvrtý,
Karel čtvrtý, „otec vlasti“ . . .
Stařečkovi bílá hlava
praská těmi vzpomínkami,
zdá se mu, že ani nežil,

že to všechno, vlast a škola,
jest jen pouhou dekorací
odehrané tragedie...
Cizí hosté chodí kolem,
smějí se a rozprávějí,
stařeček však sedí smuten,
zaražen a shroucen v sebe,
žlutá tvář je ještě žlutší,
jak by právě odumřela...
Dojista tou bílou hlavou
táhne černá, teskná duma,
že by bylo lépe složit
staré kosti v Pošumaví,
kde je člověk aspoň doma...

Dívka se zlatým copem.

Ve Vodičkově ulici u Nováka dívala se do výkladních skříní dívka s otcem. Byli patrně z venkova, neboť otec měl vzezření venkovského správce a dívka nosila cop. Měla nádherné, plavé vlasy, podivný cop, jenž splýval jí s šíje jako tekoucí zlato. Při tom byla dosti snědá, opálenější než bývají dívky v městě, a její modré oči dívaly se do skříně naivním, udiveným pohledem patnáctiletého děcka. Pozoroval jsem dlouho její nevídaný, nádherný cop, neboť jen na venkově, kde zraje zlatá pšenice, rostou takové copy. A za tu dobu, co jsem děvčátko pozoroval, ubíralo se kolem dvacet, třicet pražských slečen a každá se ušklíbla. A šly-li dvě spolu, šťouchaly do sebe lokty a obracely se posměšně za dívkou se zlatým copem. Jejich účesy, zbarvené blondeurem a vycpané koupenými vlasy z mrtvých švadlen, odlišovaly se jako laciný měděný peníz od dukátového copu venkovské dívky, která posléze zpozorovala úšklebky a — začervenala se. A ony šly kolem hrdé a vítězné, šťastny, že triumfovala jejich velkoměstská „duševní převaha“.

Návrat.

V kavárně složil jsem si na vedlejší židli řadu časopisů, jež čítávám, a chystal jsem se, že strávím obvyklou hodinku příjemnou četbou. Sotva jsem vzal do ruky první časopis, ležící na vrchu, přistoupil kterýsi kavárenský host a z ničeho nic, bez omluvy, Němci říkají tomu „mir nichts, dir nichts“, počal se přehrabávati na židli v mých časopisech. V mých časopisech, jež jsem si před chvílí vybral... Račte uvážiti... Přehrabovat se v nich mně, člověku, jenž o sobě říká, že je nervosní. Všichni lidé to ostatně

o sobě říkají. Byl jsem dopálen. Je přece nutno, uhájiti svou nervosu. Člověk ji musí representovat.

Myslil jsem, že v tu chvíli vyskočím se židle. Jak? Neříci slova, jediného slůvka omluvy a rýpati se v mých listech? To že je slušné? To že je gentlemanské? Všecko ve mně hrálo.

„Pane, jak si to můžete dovolit?“ osopil jsem se. Počkejme, lžu. Neosopil jsem se. Zrovna jsem se chtěl osopit — a tu vám najednou, bůh ví, jak se to mohlo stát, jakoby mne někdo převrátil, jako by něčí ruka poklepala měkce na moje rameno.

„Dobré nebe,“ napadlo mi náhle, „co ti vlastně ten člověk udělal? Chce tě sníst? Ublížil ti? Což pak je nutno, aby o každou maličkost se lidé prosili? Ubude tě, rýpe-li se ti v novinách? což pak pořád musíme si hledat záminky, abychom se pošťouchávali, abychom se neměli rádi, abychom sami sobě dobrovolně ztrpčovali život? Což pak forma je nad lásku?

To všecko mi kmitlo hlavou a místo hrubství jsem úsměvně prohodil: „Prosím, jen si posložte . . .“

A cítil jsem, že mi výborně chutná doutník. Je v tom mnoho rozkošného, navrátí-li se člověk aspoň na chvíli občas k sobě a skříží-li slečně nervose plány, aby si nemyslila, že je člověk u ní už jako doma.

Les pompes funébres.

Někdo dřív, někdo později,
zázraky už se nedějí,
někomu dohoří v půli . . .
I mého žití může zhasnout svíce
a proto pro své bratry, tety, strýce
nechávám poslední vůli.

Přátelé drazí, rozmilí,
za živa jsme se škrtili,
po smrti držme však spolu!
Až černí ptáci s chocholími brky
v smuteční pokoj vsunou svoje krky,
shoďte je se schodů dolů!

O to vás prosím tisíckrát,
nemám tu černou chátru rád,
hrom do těch kulichů denních!

Strýcové, tety, varuji vás, zkrátka:
Každému ptáku dát se musí zlatka —
neplaťte na cizí čenich!

Není-li jiné pomoci,
to se už hleďte přemoci
a račte vylít pár slzí...
Ta věc je sice nepříjemná zraku,
však platí-li se za ni funebráku,
někdy to druhý den mrzí.

Také vás prosím, tetičky,
jen žádnou soustrast, hubičky...
„Škoda ho, zlatou měl duši...“
Ach, znám to, znám... Když jdete ze hřbitova,
jsou obyčejně vaše první slova:
Měl v rakvi zmodralé uši...

V truhle mne nechte potichu,
sice se stočím na břichu
a lehnu docela jinak — — —
Tetičky, tety, přejde vám chuť líbat,
tulákem nikdy není radno hýbat,
řeknete: Hanba, ten sviňák...

Na konec ještě jednu věc:
Prasprostý truhlář, moloděc,
ať truhlu zabední víkem!
Takový hoch má mozolnaté dlaně,
je zvyklý státi rána proti ráně,
zamkne mne rukou, ne křikem.

Kaktus*).

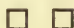
Kdo šel těchto dnů Malostranským náměstím, viděl před pomníkem maršálka Radeckého řadu palmových a vavřínových věnců. Před padesáti lety umřel člověk, jemuž matka nynějšího císaře,

*) Feuilleton tento byl státním návladnictvím celý zkonfiskován, ale interpelací posl. Habermana a soudr. na radě říšské dne 2. dubna 1908, 56. zasedání č. j. XVIII., nabývá práva veřejnosti.

arcivévodkyně Žofie, políbila roku 1854 veřejně ruku. Pomník jeho umístili na Malostranském náměstí a nemohli umístiti jej lépe. — V koutě, kde úředníci místodržitelství a vrchního soudu roznášejí v šosech bacily byrokratismu, daří se výborně soše starého maršálka. Prach, jenž padá sem s aristokratických paláců a kancelářských foliantů, usazuje se na soše a konservuje výraz slavného Rakušáka. Tak, jak jej postavili před padesáti lety, stojí i dnes, tvrdý a uprášený, ostrý a hranatý jako kaktus. Padesát let ssaje do sebe prach, ale jeho tváře se nezměnily. Ovzduší, kde je vztyčen, jej uchovává a balsamuje. Malostranské náměstí je jediné misto, kde nehnije rakouská sláva. Na hlavní stráži přechází vojáček a přes tu chvíli otevře ústa do kořán, aby zavolal kverherráus. V takových chvílích roztančí se bacily Malostranského náměstí na celé kolo a duchové vojanští provádějí kolem pomníku svůj rej. — Mrtvá ruka starého maršálka zdá se oživovati a železné chřípí se chvěje, jakoby cítilo kouř hořících chalup a dělových jícnů. Ale je klidno dokola kolem. Obyčejní lidé, kteří jdou tudy, nepřejí maršálkovi ani dobrého jitra. Člověk, jemuž císařova matka políbila veřejně ruku, mrtev je navždy pro lidská srdce obyčejných občanů. Jeho památka živena jest jen byrokratickým prachem. Zdravé plíce obyčejných lidí hledají jiný vzduch, jejich krev očistila se od veteránských tradic.

Od roku šestašedesátého hyne vojácká sláva. Dobrodružný, dobrácký pojem vojančiny vymizel a místo něho utvořil se ostřejší pojem militarismu. Minuly doby, kdy vojna mohla být pro prostého vojáka karierou. Karieristi „od piky“ vymírají jeden po druhém a s nimi mizí i někdejší vojácké cítění. Doba jde ku předu a lidé začínají si vážiti života, přemýšlejí a brání své lidství. Dnešní voják netouží již vyznamenati se, nemyslí na záslužnou medaili, nýbrž na smrtící patronu. Přidražilo na lidské krvi a pomníky slavných vojevůdců nebudí již úžas svou velikostí, nýbrž mořem slz a prolité krve. Vavřínové věnce, jež těchto dnů položila byrokracie k pomníku Radeckého, jsou dnes pro obyčejné lidi smutečním kvítím. — Ještě před nemnoha roky napsal o Radeckém ve svých pamětech hrabě Schönfeld s naivním podivem, že maršálek oslovoval i poddůstojníky výrazem „meine Herren“. To, co dnes připadá nám jako nejčistší povinnost, považováno bylo ještě před lety za svrchovanou velikomyslnost, za sestoupení božství k člověku . . . Dnešní člověk, zastaví-li se před vojenským pomníkem, jat je hrůzou. — Takové Malostranské náměstí může býti za jistých okolností i místem, kde moderní člověk koná kulturní zpověď. U pomníků slavných vojevůdců mělo by století zpytovati své svědomí. Došlo by k hrůznému poznání, že v historii lidstva dopustilo se nejodpornější komedie. Před sochami maršálků scvrká se sláva v sežmolený cár, napitý krví. Proslulý pochod, jejž na počest Radeckého složil starý Strauss, není ve skutečnosti ničím jiným, než zoufalou parodií devatenáctého

věku. Pomyslíme-li, jaká historie předcházela bitvě u Novary, cítíme v těle mrazení. Několik dnů před bitvou dobíral si generál Schönhals Radeckého, proč prý chodí oholen a nedá si narůst kníry. A maršálek za smíchu celého štábu uvolil se v interesantní sázku: Zvítězí-li prý v bitvě u Novary, dá si narůsti kníry . . . Může býti něco krvavějšího? Maršálek zvítězil a dal si narůsti vousy. Na jeden chlup připadala celá šachta pohřbených vojáků, na celý knír půl armády. Vojáci, pochovaní s rozbodanými trupy a zasypaní vápnem, spí zapomenuti svůj sen a kromě jejich matek nezaplakalo nad nimi oko. Vojevůdcům kladeny jsou k pomníku vavřínové věnce a byrokracie smáčí je slzami vděku a uznání. Za kolik století stanou se ty slzy historickými? Nebude to tak brzy. Než se toho dočkáme, ještě celá řeka šampaňského bude vypita v Haagu, kam členové mírové konference vozí jako do variété svoje maitressy, aby neměli dlouhou chvíli.

Svědek.

O nic jiného se nejedná,
dekorace tuze průhledná,
soukromého rázu je to podnik.
Představte si šedou oblohu,
prostitutku zvadlou na rohu,
propadliště: zaprášený chodník.

V oponě je otvor neblahý:
Zakázaný přístup do Prahy.
Sítí nástrah propluje však štika.
Aby signum holky setřela,
zubem času vryté do čela,
na provázku vodí s sebou psíka.

Bez bázně a snad i bez hany
jezevčík ten opelichaný
paní svoji provází jak páže . . . .
Bez něho by byla nejistá,
jezevčík však, němý statista,
mýlí oko policejní stráže.

Zdání pravdy všecko vyrovná,
oklame i oko špehouna.
S bodrým psíčkem měšťanská jde dcerka — —

Ctnostný pláštík této procházky
přikryje i sešlé podvazky,
přikryje i sešlapaná perka.

Jezevčík je svědek mlčící,
poslušně jde úzkou ulicí,
šťasten kráčí v obojku své šňůrky...
Vesele si štěkne, poskočí,
s láskou hledí paní do očí,
vede-li si hosta do komůrky.

Nožičky má jako z olova,
třetí den už nežral do slova,
dnes však psíček blaženě se tváří..
Na pohovce cosi šelestí — —
Dumá psíček, dumá o štěstí...
Půjdou dneska s paní k uzenáři...

Hodná paní, dobrá, rozmilá,
jezevčíka nikdy nebila,
za dvě zlatky koupila ho z psince...
Tolik tenkrát spolu plakali,
vždyť se, bože, oba hledali,
ona přišla tenkrát z nevěstince...

Srdce.

„Hraběnka Ludvika ze Stadionu, rodem z Lobkowiczů, odkázala v testamentu své srdce školským sestrám sv. Františka ve Slatinanech, kamž bylo srdce 1. prosince převezeno.“

Cituji tuto zprávu ze včerejších denních listů jako dokument náboženské perverse. Paní hraběnka zakládala si patrně velice na svém srdci, že i po smrti dala se vykuchati. Školským sestrám sv. Františka připadlo vzácné dědictví. Dají si srdce své dobroditelky pod skleněnou poklici a budou se mu klaněti jako zlatému teleti. Kdyby paní hraběnka byla odkázala školským sestrám sv. Františka padesát tisíc, byly by vzaly padesát tisíc. Ale ona, žena praktická, odkázala své srdce, které nic nestojí. Pro věčné časy bude se jí však říkati dobroditelka. Školské sestry sv. Františka budou prováděti modloslužebné obřady kolem skleněné poklice a abatyše v úmrtní den odkryje slavnostně pokličku, aby hraběcí dobrodiní

se nezadusilo lží. Hraběnka bude hnít, ale její srdce zůstane věčně svěží v historii klášterní onanie. Jak jsem již pravil, paní Ludvika ze Stadionu byla žena s praktickým smyslem. Zachovala za živa své srdce, aby je po smrti rozdala. Málo je žen, které činí opačně. Poznal jsem jednu takovou. Rozdala všecko své srdce za živa a nestarala se, co bude po smrti. Byla matkou a byl jsem jí velice blízký. Budeme ji jmenovat maminkou.

*

Maminka měla devět dětí a nebyla bohata. Výchova dcer působila jí starosti a hoši nestáli za nic. Všichni hoši, jak jsou na živu, byli za mořem. Nechtěli se učit, měli horkou krev, nevydrželi pět minut na jednom místě. Utíkali z domova, ze školy, z vlasti a z rodiny. Jeden jako osmnáctiletý hoch ujel z průmyslové školy jednoho dne do Brasilie, druhý zaměřil k Terstu a třetí těšil opuštěnou maminku tím, že v chalupách rozbíjel okna. Dali ho učit houslím a první den zabil smyčcem tři housata. Koupili mu flobertku na vrabce a on střílel kuřata. Těšil maminku, jak mohl. Ona plakala potají a on veřejně vyplazoval jazyk. Nepoznala vděku, ale milovala. Po celém světě, od Terstu až k Brasilii rozvážely její děti svůj nevděk, do všech moří rozváželi hoši její slzy a ona nepřestávala milovati. Kteréhosi dne přišla zvěst, že jeden z uprchlých hochů vrací se od břehů Orinoka. Byla churava, ale nechala všeho a letěla mu v ústrety mateřským křídlem. A když se setkali, objala hocha, jenž až tam daleko na březích Orinoka pošlapal její srdce.

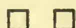
Netrvalo dlouho a zamanul si druhý, že odjede z vlasti a bude si v Americe vydělávati živobytí houslemi. Provázela jej do Brém a na každé stanici cítila, jak hloub a hloub zapadá jí v srdce železný hřeb. Na každé stanici vytáhl hoch housle a hrál jí písničky na rozloučenou. On byl vesel, pln radosti a ona slyšela, jak na její mateřskou lásku padají hroudy. Pohřbívala za živa svoje dítě, ale nedala mu to znáti jedinou slzou, neboť milovala. Teprve v Brémách, vstříc vlnám, jež urvaly kus její bytosti, zavzlykla při loučení hlasitě a vracela se do Čech touž cestou, kudy přijela, týmiž stanicemi, kde den před tím musila polykati všecky své slzy. Vrátila se do Čech s dvěma Kalvariemi v srdci a nepřestávala milovati.

Od malička k stáří byl její život nepřetržitou starostí a nadlidským strádáním. Rok jako rok kradla si od úst úsměvy, aby o prázdninách mohla je dáti svým dětem, jako na talíř dávají se pozdní hrozny. Měkkým, nervosním písmem psala stále na všecky strany a přes dálku padesáti mil dovedla vytušiti, kterému dítěti chybí knoflík. Radosti, které jako bílé holubice posílala dětem do světa, vracely se jí zpět s chromými perutěmi, ale přijímala s láskou vše, bolest i špatnost, a rány hojily se přes noc v její podivné náruči, kam hoši kladli svou vzdorem přestydlou hlavu, jako tuláci

vyhledávají ohřívárnu. Sníh padal na hlavu, olovo starostí viselo na ramenou jako balvan, ale maminka nepřestávala milovati. Co den pochovala nějakou naději, její duše podobala se hřbitovu, ale maminka dovedla si vždycky najíti cestičku mezi starými náhrobky a proplížila se k slunci, aby urvala kus světla pro svoje děti. Před rokem přelomila si ruku a když ji děti navštívily, její oči se omlouvaly, celá její bytost dýchala jediné slovo: „Odpusťte...“ Líbezná a dobrá po celý život vyčítala si, že svým dětem působí nepříjemnost. Náruč, která objímala láskou celý svět, visela mrtvě s roztříštěnými kostmi a stařecké kosti prosily svět, aby odpuštěno bylo ruce, že je nemocna, že několik týdnů nebude moci pohladiti. Rok co rok shání maminka Ježíška pro svoje děti, slídí v krámech a odtrhne si od úst, aby mohla o štědrém dnu způsobit radost. Na každý její bílý vlas připadá něco dětského nevděku, na každou vrásku něco zklamání, kus nebe mělo by spadnouti a položeno jí býti do klína — ale ne, ne, ona si vzala do hlavy, že se musí dávat Ježíšek, že se ještě udělalo málo radosti, že se musí milovat víc a víc, milovat a milovat, až do zatlačení těch jejích modrých očí — —

*

Není to žádná hraběnka ze Stadionu a neodkázala po smrti nikomu svoje srdce, neboť je za živa rozdala. Je to moje maminka.

U Rožmitálu.

Na jednu cestu vzpomínám si zhusta.
Náš kočár vlek' se svahem šerých skal,
kraj čišel chladem, úžlabina pustá,
za úžlabinou mizel Rožmitál.

Pár křivých sosen klonilo se v cestu
a hlavu měly smáčklou na stranu,
cár siných mračen rozletěl se k městu
a s cárem v závod smečka havranů.

Vesničky malé krčily se v stráních,
kouř z chaloupek byl temně sinavý,
zpukřelé stříšky, příkrov plísně na nich,
a z oken zřely siné postavy.

Náš kočár šel, co noha nohu mine
i naši koně byli teskliví,

tam v onom kraji všecko snad je siné,
i pařez zsiná, než-li zpráchniví.

Tam Kristus sám by dojista byl skeptik,
tam nejsou lidé, tam je jejich stín,
co chalupa, to horník epileptik,
a děti mají příznak souchotin.

Jeli jsme tiše . . . Večer již se snášel,
na pusté návsi ležel ještě snih,
z kterési chaty zarachotil kašel
a přešla žena v těžkých dřevácích . . .

Pár dětí v sněhu házelo si kule,
kostíčky drobné, na rtech jak bys čet,
že z prsou matky pily tuberkule
a celý život budou hladovět . . .

Stařeček jakýs bafal v prahu chýše,
měl vyschlé ruce, pohled zmrtvělý,
pokorně smekl, pozdravil nás tiše,
a my se za to hrozně styděli . . .

Padrťský rybník vyšklebil se z lesů,
dva vodní ptáci pískli pod hrází,
pak bylo ticho, nikde ani hlesu,
na hladině již houstly obrazy.

Ve prostřed lesa octli jsme se náhle.
Již stmívalo se, víc a víc a víc,
kol silnice se ploužil povytáhle
dav zakuklených, temných borovic.

Na jedné visel uschlý věnec z mechu,
pod věncem obraz boží rodičky,
leč mně se zdálo, jak by z toho plechu
hleděla lebka s dvěma dolíčky . . .

Náš kočár hnul se . . . Stínem borovice
se naposled kmit' v dálce Rožmitál,
kde dostati lze krásné pohlednice
a kde má panství pražský kardinál . . .

Plavky.

V jednom podloubí na Staroměstském náměstí kupoval jsem si těchto dnů plavky. Vybírala mi je mladá, hezounká prodavačka, živá bruneta osmnácti let. Trvalo dlouho, než jsme je vybrali, neboť mladé prodavačky jsou nervosní, prodávají-li mladým mužům plavky. Plavky, račte dovoliti, jsou mužské kalhoty pro koupání. Aby bylo jasno. Jsou prudérní čtenáři, kteří všecko chtějí míti jasné, nic tmavého, pokoutního.

A tak to tedy moc dlouho trvalo. Našel jsem si plavky miloučké, bílé a růžové. A ta milá bruneta také byla růžová a bílá. A když jsem ji požádal, aby byla tak laskava a navlékla mi do plavek i tkaničku, zrůžověla ještě víc, dokonce, dobrý bože, i zčervenala. Když byla v polovici, pletly se jí prsty.

„Pletou se vám“, pravím, „nějak prstíčky —“

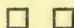
„Ale toto“, zasmála se, ale prstíčky se jí pletly. Byla nervosní. A než se dostala s tkaničkou ku konci, zčervenala celičká a připadalo mi, že má na něco zlost. Vochlovala tkaničkou sem tam, zmuchlovala všecko dohromady a posléze zabalila mi plavky do papíru tak nějak divoce, že to bylo až nezdvořilé.

„Co pak se tak zlobíte?“ ptal jsem se zvědavě.

„Ale nééé — —“ zaštěbetala a švihla po mně očima jako ohýnkem, když jsem se poroučel.

Ocitl jsem se na ulici a tu mi teprve bylo vše docela jasno. Sluníčko, svítilo sluníčko! Bože — a ona musí prodávat plavky! Venku voní řeka, děvčata se koupou, mladí muži se koupou, někde se to koupe dohromady, tělo k tělu, vůně, křoví, ptáci, řeka — — ach, bože, jak ta látka se krásně na tělo lepí, jak to krásně kape s plavek i s koupacích košilek, jak to božsky lehtá — — a ona za černým pultem musí mladým mužům prodávat plavky!

Teď už vím, proč tak divoce zabalila mi je do papíru, proč je tak zmuchlovala . . . Teď už rozumím . . . Nešťastné děvče. Jako by mi někdo poručil, abych šel na Staroměstský rynk a prodával tam za pultem ženské košile. Teď, v červnu, když je „to“ ve vzduchu — — —

Slepé štěstí.

V nedávném čísle „Morgen“ otiskl Rainer Maria Rilke trochu vzpomínek na Paříž. Je v nich i krásná, citově přehluboká báseň „Der Blinde“, z níž cituji první tři měkké, diskretně vystižené verše.

„Sieh, er geht und unterbricht die Stadt, die nicht ist auf seiner dunkeln Stelle, wie ein dunkler Sprung durch eine helle Tasse geht“.

Báseň mne zlákala, pocítil jsem touhu jíti mezi slepce. A tak, ve stopách básně, dostal jsem se až na Klárov, kde jest ústav slepců a nejlepší vyhlídka na Hradčany.

Je tam asi sto slepců. Viděl jsem muže a ženy. Ale jak oba světy jsou si vzdáleny! Když jsem odcházel, vířila ve mně změť pocitů. Muži vzbudili moji soustrast, ženy obdiv.

Kdyby na ženách nebylo nic krásného, než způsob, jakým snášejí neštěstí, bylo by už dosti ospravedlněno, proč ženám tak rádi líbáme ruce. Na Klárově viděl jsem slepé ženy, jimž jejich slepota byla jejich půvabem. Viděl jsem je choditi usměvavé po temných chodbách a jejich těla zářila měkce do věčné tmy.

Báseň „Slepý“, kterou napsal Rilke, končí krásným přirovnáním: „hingegeben hebt er seine Hand, festlich fast, wie um sich zu vermählen“. V ústavu slepců napadlo mi opět toto poetické, líbezné dvojverší. Pozoroval jsem slepé muže a zdálo se mi, že jejich těla nedotýká se závan této zasněné poesie. Kdyby slepci měli svou životní poesii, bylo by jistě mezi slepci málo básníků a mnoho básnířek. Na Klárově bylo mi to docela jasno. Muži přinášejí si tam zbytky svého vzdoru, ženy krásu své resignace.

Prošel jsem mužskými dílnami a nenašel jsem jediného jasného čela. Mladí hoši pletou rohože a zdá se, že splétají to houžvemi všecek neúprosný smutek svého Osudu. — V jejich dílnách není hovoru, není úsměvů. Přicházejí vážným, teskným krokem do pletáren a posazují se mlčky, bez zájmu před svými košíky. Když tak tápají rukama po vlhkém proutí, které namáčejí si v nádržce, připadá to, jako by košík byl jejich člunem, s nímž ocitli se kdesi v širošíru bez pomoci, bez záchrany, bez vesel. V dílně pracuje pohromadě několik slepců, ale každý žije sám pro sebe, není mezi nimi pocitu tepla, jejich krev bije studeně, tep srdce není slyšeti. Kdyby vztáhli ruku, dotkli by se druh druha, ale oni sedí tu úmyslně osamoceni a každý potýká se na vlastní pěst se svým Osudem. Kdyby chtěli, mohli by se zadýchati, ale oni vzdalují se druh druha na sto mil, jdou každý chmurně svou cestou, dál a dál až do nekonečnosti své tmy, do věčnosti svého utrpení „wie ein dunkler Sprung durch eine helle Tasse“ . . .

Přijdete do ženských dílen — a obejme vás jas slunce. Jaké to jiné tváře! Nechápete, že jste v ústavu slepců. Ženská těla svítí tu do tmy, celá místnost je prozářena. — V těch ženách svítí vše uvnitř, mají své vnitřní světlo, které dere se jejich pletí, prosvítá všemi póry, oživuje vlasy leskem. Usměvavě sedí ženy u pletacích strojů, přehazují svižně své nitě, ale nejsou to již nitě neúprosného osudu. Vše jde tu prostě svou cestou, cestou práce. Pletací stroj

je tu láskou, nitěmi plete se tu poduška úlevy. Viděl jsem i ženy docela prosté, ale všecka jejich bytost vanula půvabem. Způsob, jakým řídily nohou páku stroje, byl prostě roztomilý. Málokterá dáma z promenády shrne tak roztomile své sukně. Jako člověk při zavřených očích vnímá lépe ohlas tónu nebo kouzlo vzpomínky, tak i těmto ženám stala se jejich slepota jejich nejjemnějším smyslem, jejich líbezností, jejich grací. Kdyby to nebyla ironie tak krutá, řekl bych, že kterási ze slepých dívek prováděla se mnou v pletárně nejpůvabnější koketerii. Její oči byly shaslé, ale její úsměv ozlacoval celý obličej a rty zdály se šeptati docela jasně: Nuže, pane . . .?“ S takovým „nuže“ odhalila by krásná dáma ze společnosti svůj závoj, slepá žena odhaluje jím možnost svého slepého štěstí. Smysl pro půvab a zálibu pro úpravnost viděl jsem ve všech pletárnách. Spatřil jsem i komplikované účesy, které mne přivedly v úžas. V těch něžných frisurách, klenoucích se nad mrtvýma vyhaslýma očima, byl vlastně výsměch všemu neštěstí, vítězství vrozeného ženského půvabu nad tíhou osudu, ženskost, ženskost, učiněné království ženskosti, kterému my muži nerozumíme a nebudeme rozumět ani za tisíc let . . . Žena.

Zavedli mne i do ženských ložnic, kde sem tam nad postelí červenala se růžička ve vásičce. Zastavil jsem se opravdu pohnut touto vůní slepého štěstí. Růžičky. A tam dole pod námi chrastilo proutí a slepci s chmurnými čely pletly tam vzdorně svůj osud. Jim ani nepřipadlo na mysl, že proutí je z vrb, které rostou na lukách podle potoků. Kdyby košíky pletly ženy, rozezvonila by se pletárna hovorem o lukách, o květnových kočičkách, o vůni střemch.

Při návratu z ústavu zastavili jsme se s dozorcem na dolejší chodbě u dvou starších žen, které čistily koudel. Byly plny hovoru a ztrácely se úplně v hromadách černé koudele. A uprostřed této černé koudele žvatlala si slepá stařena s bílými vlasy. Ptal jsem se jí, jak je dlouho v ústavě. Že prý dva a dvacet let. A hned začala vesele, že je tu vlastně moc hezky, že jí nic neschází, ba dobré nebe, že měly dokonce onehdy i výlet do Hvězdy, kde svítilo sluníčko, kde se pilo a povídalo až do slunce západu . . .

Pobyl jsem u ní dlouhou chvíli a vidím ji stále před sebou, jak dva a dvacet let cupuje černou koudel a svítí si na ni svými bílými vlasy. Snad ještě léta bude cupovat, snad ještě celou horu koudele nacupuje a teprve za tou horou ukáže se jí jednou slunce, jako vidoucím lidem ukazuje se smrt.

Ještě jednou: Kdyby na ženách nebylo nic krásného, než způsob, jakým snášejí neštěstí, bylo by už dosti ospravedlněno, proč ženám tak rádi líbáme ruce.

Purkmistr Poklička.

(Z cyklu „Národní jednotky“.)

Už po šesté byl, páni, letos zvolen.
Na důvěře prý všechno záleží!
(A zbytek spraví nějaký sáh polen . . .
Však o to, páni, dneska neběží.)

Ba, dobrá je věc tohle starostenství . . .
Je informace libo maličká?
Pan Poklička má troje čestné členství
a kde je dobře, tam je Poklička.

On horlivým je chefem kanceláře
a kde je třeba, zjedná nápravu;
tak letos koupil nové kalamáře
a písaře prý nerve za hlavu.

Se sekretářem je teď jedna ruka;
nu pravda, pravda, jsou s ním potíže,
ve špádech špatně rozeznává kluka,
však on se z toho časem vylíže . . .

Jen když si jinak dobře rozumějí . . .
Pan Poklička své lidi netýrá.
„No, tajemníku, dělaj' to, jak chtějí“ . . .
a tabatěrka už se rozvírá . . .

Zde výborně se, páni, hospodaří.
Pan Poklička si cení každý strom,
o božím těle břízky při oltáři
jsou důkazem, jaký je ekonom.

To ovšem obec ani neucítí . . ,
Pan Poklička to nahradí zas hned.
Dá hektolitr piva vyvaliti,
až ostrostřelci půjdou na výlet . . .

A mravnost, mravnost, mravnost v každém směru!
Té nejvíce si cení zásady.
Pan purkmistr — smím svěřiti to peru? —
má mravoučné někdy nápady.

Kde jaký altán, jaká bouda v lese,
kde jaká vrata, plot z půl sesutý,

vše v barvách národních tu nápis nese:
„Za znečistění pětku pokuty!“

A slečinky se městské procházejí
a ruměnec jim hoří na líčku —
a mládenci, ach, ti se tolik smějí
a pochvalují pana Pokličku . . .

Pan purkmistr se nikdy nerozlobí.
Jen hněvají ho tihle studenti . . .
To v čítárně čtou pořád z „Naší Doby“,
o modernismu cosi brebentí.

Pah, je to mládež . . . Plánů mají haldu,
už zpěv je mrzí, karty, kuželník,
to melou pořád jakéhosi Šaldu
a ze šosů jim kouká Masaryk . . .

Ne, tohle všechno jindy nebývalo.
Svět převrací se . . . Kdo pak by to řek,
že studentům už zdá se to být málo,
když člověk přijde na jich věneček?!

To přisypou se drze do ouřadu
a: „Purkmistře, teď vážné slovíčko!
Chcem čítárnu a časopisů řadu
a předplaťte je, pane Pokličko!

A což ty schůze, řeči, shromáždění!
Je třeba řečnit v každém táboru —
a tajemník, ach, laciný moc není,
za každou řeč chce pytel bramborů . . .

Ba onehdy chtěl za šest půlaršíků
ten nestyda hned nové kalhoty . . .
Toť aby hrom už do těch nových zvyků
a čert vem všechny tyhle novoty! . .

*

Je strašný ouřad tohle starostenství
a námaha s tím není maličká . . .
Za všechnu práci sklízí protivenství —
a přece tloustne náš pan Poklička . . .

□ □

Výheň.

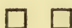
Je to už čtvrtá nebo pátá kovová výheň, čtvrtý rozpálený chřtán, do něhož nosím z redakce žíravou potravu, abych jed uchlácholil jedem, hořkost hořkostí.

Jsou studená, ledová místa, kde krev umrzá a srdce okorá. Člověk odtamtud kvapí a na schodech zapíná zimník, neboť se zdá, že studená ruka sáhla pod košili a přejela po žebrech od shora dolů, jakoby zkoušela na vlhkých klavesách akkordy jakési duté, prasklé kantilény. Ale lidé, kteří „tam" žijí, ohřívají si uměle tato ledová místa a pekou se v kovové výhni, neboť žít se chce a lidská hmota je ztravitelna jen v jisté nesyrové, umělé úpravě.

Slečno, která právě hledáte v zábavné části zamilovanou povídku, pojďte se mnou. Začínáme právě nové čtvrtletí listu (tedy jakési sváteční číslo) a bude snad dobře, podáte-li mi ruku a podíváte-li se se mnou k našim černým bratrům. Myslím skoro s určitostí, že neviděla jste dosud sazárnu. Budou vás tam jistě viděti rádi, neboť v těchto místech je žena vzácností. Už ve všech odvětvích naší milé země pracují ženy, ale zde jich nenajdete. Vidíte, jsou ještě u nás místa, kde netroufá si země mrzačiti své ženy. Jaké výpary smutku a bahna vydechuje asi prostor, kam neodvážili se přivléci za vlasy ženu — — cítíte to? Přivlekli ji do fabrik, do šachet, do sirkáren, naučili ji vonět k sirným květům a mléčné žlázy ucpaly jí uhelným prachem. Snažili se po věky o všecko, co ženu staví „na roveň muži . . ." Jen tenkráte, když měli ji přivléci do sazárny, zastavili se a nepustili ženu dále, aby se řeklo aspoň jednou, že země pečuje o své kořeny.

Za to jsou v sazárně hošíci. Jsou dosud malí, a chtějí-li dosáhnout na kasetu s literkami, musí si dáti pod nohy stoličku nebo několik prkének. Jako malé děti, když chodili jsme k přijímání, klekávali jsme před mřížkou oltáře, natahovali krk a dávali si pod kolena zpěvník, abychom byli vyšší a kněz nemusil se k nám shýbati s hostií. Jak bývala bílá! Zrovna tak jako my. A zvony hlaholily, varhany zvučely, kadidlo vonělo omamně a my se zajikávali štěstím, že sestupuje do nás božství. Podívejte se tam k té kasetě! Také tam natahuje jakýsi hošík krk a také jemu svítí podivně oči. Učí se sázeti literky, je to jeho druhé přijímání. — Ale to už nezvučí varhany, to už syčí nad hlavou plyn zaprášené, rozžhavené lampy a do hocha sestupuje jakýsi nový bůh, docela neznámý, krutý, příliš lidský, s horkým dechem a s dlouhými ostrými nehty. Někdo zavolá: „Ríško, podej sem koláč!" Ale Ríška se neraduje. To už nejsou koláče jako tam venku, u n i c h, kde brala je maminka přímo z trouby a kde vonívaly, až Ríška se usmíval rozkoší. Zde, v těchto místech, kam Ríšku zavezli za životem a pro život, zde říká se

koláč něčemu docela jinému. Takové tvrdé, černé kovové desky jsou to a na nich přenáší se tisíc a tisíc kovových literek, jedna vedle druhé, jehla vedle jehly, vzdech vedle vzdechu. Ríška, co je tu, ještě se neproběhl v slunci, jen plyn nad kasetami syčí a syčí . . . a Ríškovi se zdá, když tak přenáší kovový koláč, že černá se to na studené desce kus temného lidského masa, zčernalé zbytky jakýchsi plic, srdcí, mozků . . . a snad už je tam také kousek, maličký kousíček Ríškových pliček . . . Kdož ví? Dnes ještě Ríška neví, ale za deset . . . dvacet let . . . oh, jistě to také uteče, všecko na světě uteče, i tma.

Čáslav.*

V prostřed čáslavského parku,
kde je nejživější korso,
stojí vytesaná z žuly
socha vojevůdce Žižky.
Stojí tam už dlouho, dlouho,
na památku zašlých časů;
pevná ruka, jako z žuly,
svírá v dlani těžký palcát,
jedno oko hledí vzdorně
ze spod husté, chmurné brvy,
druhé převázáno páskou
jak by tísnilo se v jamce . . .
Hledí Žižka zdravým okem,
pozoruje městské korso,
pozoruje české vojsko,
lajtnanty a kadetíky,
kteří svými šavličkami
klepajíce hlučně o zem,
sekají své „kystyhanty“,
koketují se slečnami,
salutují naškrobeně,
protože je na nich všechno,
od límce až k podvlékačkám,
napiaté a naškrobené . . .
Hledí Žižka vzdorným okem,
tvrdé svírá těžký palcát . . .
Tak tu stojí mnoho roků,
zajisté že jenom z trestu,
který na něj pro nic za nic
vrhli bodří Čáslaváci . . .

Lajtnanti a kadetové
promenují tady s hlukem,
baví se a povídají,
kterak letos na manévrech
spali přes noc v jednom statku,
bavili se s holčinami
v prostřed vonícího sena . . .
Zvláště jedna (zdá se, Anda
říkali jí v onom statku)
byla tuze fešná holka,
boků plně vyvinutých,
ňader, až se srdce smálo . . .
Byla hloupá, jen co pravda,
za pětku však každá holka
dá si říci . . . Hehe . . . Hehe . . .
Zdráhala se, upejpala,
konečně však bez košile
tancovala v prostřed mlatu . . .
Hehe, tohle vyražení
stálo v skutku za tu pětku . . .
Ráno vyhnal sedlák holku
na mol spitou z dveří statku . . .

Lajtnanti se čile baví,
naše zdatné české vojsko,

* Interpelace posl. Hybeše a soudr. na radě říšské č. j. XVIII.

namaštěné pomádami . . .
Žižka hledí vzdorným okem,
sotva věří svojim uším,
tvrdě svírá těžký palcát . . .
Jistě že si často myslí,
kéž by i to druhé oko
pokryto měl černou páskou . . .
I ten těžký Žižkův palcát
jakoby mu padal z ruky,
která by snad místo zbraně
svírala radš lískovici . . .

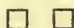
Fíkovým listům.

Jednou, v důvěřivých dobách, myslíval jsem na český „Simplicissimus“ nebo na satirický časopis rázu francouzského listu „Assiette au beurre,“ kde Kupka uložil svoje nejlepší věci. Přes všechno opačné tvrzení a varování jsem soudil, že takový list dal by se udržet nějaký čas, aspoň na zkoušku, neboť mohly-li klerikální Bavory, země knakvuřtových moralistů, zroditi „Simplicissimus,“ proč obávati se podobného podniku v zemi, kde páteři vystupují z církve, kde strážníci v pohnutých dobách sekají do lidí, kde Rodinovy sochy jsou oblékány v plavky, kde všecko, abych tak řekl, visí na krvavě červené nitce politické a sociální satiry? Ukázalo se, že země, která má svoje Čuhely, Fučíky, Frabši a celou řadu jiných atrakcí, nemůže míti svůj „Simplicissimus“. Vyšlo na jevo, že čeští vlastenečtí knakvuřti jsou horší černých bavorských. Také konfiskační poměry jsou u nás jiné. Českého „Siplicissimu“ vyšla by jen dvě čísla. První bylo by zabaveno a druhé bylo by již tak krotké, že byla by to „Veselá Praha“, nikoliv „Siplicissimus“.

Dostalo se mi do ruky úterní „České Slovo“, kde si kdosi naříká, že píšu necudně. Jsem prý krátce a dobře nestyda. Chtěl jsem zprvu odbýti nějakým žertem tyto dobré lidi, kteří v redakcích horují pro mravnost a v kavárnách si dávají předkládati Witzblatt. Ale věc není tak žertovnou, jak se na první pohled zdá. Bude dobře, súčtovati jednou pro vždy s tímto počestným druhem žurnalistiky a vyžádati si volné, určité slovo v této falešné vřavě, kde prostituti chtějí překřičet prostitutky a kde fíkové listy hemží se mšicemi. —

Nemám prostě důvěry v tak zvanou českou mravnost. Až dosud nepoznal jsem ji bez kazu. Beru do ruky Řezníčkův „Týden“, jeden z listů, jež chtějí vyklešťovati i nahé sochy, a vidím že na zadní straně jest podepsán jako zodpovědný redaktor pan Alexandr, bývalý vydavatel „Pikantního Světa“ blahé paměti. A tak to jde dále, celou školkou, co peň, to kaz. Není divu, že pro sebe reklamuji jisté právo svobodného a přímého nahlédání do života, že

si přeji důrazně, aby za nestydu neprohlašovala mne ona část žurnalistiky, která v Kaiserově kavárně při pátém absinthu stává se sestimentální. Chci vidět, jak vidím, chci cítit, jak cítím. Píšu-li o prostitutce, napíšu: prostitutka. Píšu-li o chrpě, napíšu: chrpa. Reklamuji prostě právo svých očí, svého citu, své vůle. Štípe-li bolest, nechám ji vyštípat, kouše-li, nechať kouše. Má-li bolest vyžrané zuby, neplombuji jich. Otevřela-li se kdesi rána, hledím do ní. Nejsem lazebník ani plombér. Chci-li objati člověka, obejmu, chci-li plivnout, plivnu. Jsem člověk a jako člověk reklamuji pro sebe právo lidskosti. Toho dne, kdy dal bych se strčiti za plentu, přestanu býti člověkem a stanu se žurnalistou ze řemesla. Ale toho dne také obrátím kalamář vzhůru dnem, vyleju mízu na smetiště a budu psát — inkoustem. Dokud však píšu jako člověk, chci se vyvarovat inkoustu. Láska i nenávist kvete všem lidem, i mně, a chodím pro ni, kam je mi libo. Nepovrhuji ničím a neštítím se ničeho. Za cenu, podívati se skutečnosti na zuby, dral bych se všude a toto právo cením nad formu. Kdysi pravila mi stařena u kavárenského záchodku: „Jo, jo, už to taky není, jak to bejvalo, už taky lidi nynčko míň choděj' . . .“ Ani tato hrubá, řezavá drobnůstka neleží mimo dosah mých vzpomínek, mimo volnou oblast mých dojmů. Stačí mi úplně, abych si uvědomil, že i na časté neb řídké stolici velectěného obecenstva viseti může hmotné blaho jedné lidské jednotky . . . Je mi vítáno vše, chci se přiblížiti životu nejen k jeho výhni, ale i k jeho struskám, chci vidět a žít. A tehdy někdy se stává, že mezi zuby unikne mi refrain, jenž dává lidem příčinu, aby se — červenali. A jsou to také l i d é. Snad právě proto se červenají . . . Chci říci: dělají, jako by se červenali.

Rameno spravedlnosti.

V Křemencové ulici potkal jsem onehdy podivnou dvojicí. Lidé se zastavovali a ohlíželi se za ní. On byl c. k. policejní strážník a ona byla „holka“. Kdesi ji zatkl a vedl ji na komisařství. Byla to patrně jedna z holek, které ještě docela neklesly, neboť se hluboce styděla. Poloprůsvitnou ošumělou šálu, kterou nosila na sobě, omotala si kol hlavy několikráte kolem dokola, aby ani nos jí neprokukoval, a tak byla vedena na strážnici. Zahalená, zachumlaná pohybovala se v před jako strašidlo a místy klopýtla, neboť látkou šály nemohla dobře prohlédati. Tak ji hnal před sebou. Za rohem se kohosi ulekla a vrazila do zdi. A pak zase cloumala sebou dál a dál, jako raněné dobytče. A snad to ani nebyla „holka“. Ty bývají zvyklé takovému

barbarství. Snad to byla mladá služka, která ponejprv byla svedena příležitostí a ukradla svojí paní nějakou maličkost. Nezáleží konečně na tom, jaké bytosti patřil ten zachumlaný uzel masa, jejž strážník poháněl před sebou. Jen jedno je jisto: Byla to mladá žena — a takhle jí dávali příležitost, aby odčinila a napravila své hříchy...

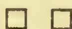
Křemencová ulice, kde ve slavné flekovské pivnici pěstují se jako žampiony radosti života, byla v tu chvíli děvčeti krutou Golgatou. Pijáci, rozpaření a lesklí, vycházeli ze vrat a smáli se nevídanému transportu. Žena byla tu vedena na jatka v záři svítilen a několik opilců ulehčovalo si v přítmí u zdí, aby živý obraz Kalvarie byl úplný. Zde tekla sprostota, tam slzy. A mezi oběma světy kráčel strážník hrdě jako rameno spravedlnosti.

Kdo nezažil, nepochopí, kolik je v tom trýzně, nelidskosti a barbarství, být veden po ulici jako zvíře. Taková jedna cesta je s to, zvrátiti všechen pojem dobra a vočkovati lidem nenávist.

Jednou cestoval jsem s přítelem k francouzskému městu Narbonne. Asi dvacet kilometrů cesty před městem potkali jsme u venkovského hostince prázdný omnibus, jenž jel do Narbonne. Kočí nás vybídl, abychom přisedli. V domnění, že z pouhé ochoty chce nás svézti, rádi jsme vzali za vděk a jeli jsme až do Narbonne, kdež vysadil nás před jedním hotelem. Ale tam nastavil ruku a chtěl pět franků. Překvapeni jsme se vzepřeli, tvrdíce, že pozval nás z ochoty, jak je zvykem v Čechách. Ostatně neměli jsme tolik, abychom bez veliké újmy mohli zaplatiti pět franků. Vznikla hádka, lidé se sběhli a konečně dal nás kočí zatknouti. Klikatinou ulic a za zevlování lidstva vedli nás na komisařství, kdež při otevřených dveřích jsme byli vyslýcháni. Spousta dětí a zevlovačů posunkovala na nás do vnitř a tropila si z nás úsměšky, neboť jsme byli jako cizinci nápadni svojí řečí i zevnějškem. Zdálo se, že komisaři působí to radost. Jako naschvál nechával dvéře otevřeny a řádění lidí vzrůstalo. Tenkráte ponejprv jsem ucítil, co jsou to oči davu. Nenávist k těm, kteří nás trýznili, prolnula všecku moji bytost jako jedový roztok. Vím, že jsem byl bled. Míti po ruce zbraň, byl bych vystřelil. Mozek byl napiat k prasknutí. Pohlédl jsem na přítele a v jeho očích spatřil jsem totéž. Svítily mu jako dravci a cítil jsem, že brzy na někoho se vrhne. A v tom se již vzchopil. Přiskočil ku komisaři těsně, tak těsně, jak bylo možno, a zařval mu do ucha jediné české slovo: „Zavřít!“ A tento francouzský komisař, nerozuměje a hnán jen pudem jakési úzkosti zbledl jako stěna a šel a zavřel sám dvéře, před nimiž skučela luza. Od té vteřiny mluvili s námi nikoliv jako se zatčenými, nýbrž jako s hosty, a za čtvrt hodiny byli jsme propuštěni.

Nikdy nelituji tohoto ponížení. Onoho dne stál jsem tváří v tvář barbarství a přesvědčil jsem se, že často vyrábějí se uměle

z oveček vlci. Slovo policie nepáchlo by tak příšerně, kdyby odstraněny byly jisté středověké zvyklosti, které způsobují, že každý, kdo přišel do styku s policií, nedovede se zbýti pocitu, jako by byl čímsi zachvácen, jako by cosi studeného a slizkého lpělo na jeho těle. Jest to infekce nenávisti. Kdo jen jednou byl veden po ulici, musí nenáviděti, zrovna tak jako nesmíří se s policií nikdo, kdo jen jednou, třebas náhodou, seknut byl šavlí. Policie, která stíhá ublížení na těle, musí především sama odstraniti své arény, Golgaty a Kalvarie, své ulice hanby, kde lidské utrpení slouží za patník zevlounům. Služka, která svojí paní ukradne zlatku, musí býti vezena na policii v uzavřeném povoze zrovna tak jako Drozd, který kradl miliony a pro něhož od Prahy k Pankráci a nazpět byl vždy připraven kočár. Je-li velkozlodějství vozeno na pérách, nesmí se na přestupky choditi se sekerou.

Ručička.

Po Riegrově nábřeží jela chůva s kočárkem, pod jehož stříškou spalo děťátko. Několik kroků za kočárkem kráčela mladá dáma, kterou jsem pozoroval již chvíli se zalíbením. Byla rozkošna celým svým zjevem, skvělou pletí, bohatou kadeří a chůzí vábivou, pružnou. Bylo něco až smyslného v jejích bocích a přešel jsem bezděky na druhý chodník, chtěje se pokusiti o flirt s touto mladou, elegantní ženou, jejíž všecka bytost chvěla se valčíkem. Pokoušel jsem se několikráte, zachytiti pohled jejích očí, ale neměl jsem štěstí; buď mne nezahlédla, nebo byl jsem jí lhostejný. Šla bez úsměvu několik kroků za kočárkem a zdálo se, že nemá smyslu pro svoje okolí.

Najednou slyšel jsem ji promluviti.

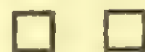
Pospíšila ke kočárku a zvolala na chůvu:

„Fando, kam koukáte? Nevidíte, že Jeníčkovi visí ručička?“

Skutečně, děťátko spalo a ze spaní vysunulo z kočárku polonahou ručičku. Mladá dáma vzala ručičku něžně, jako holčičky brávají do ruky první panenku, a zabalila ručičku pod přikrývku. Celá při tom zrůžověla a teprve nyní zabloudily její oči náhodou ke mně. Měla oči krásné, šedavě modré, ale už jsem se neodvážil s nimi flirtovati.

Potkal jsem ji častěji od těch dob, ale nikdy mi už nenapadlo, pokoušeti se získati její oči. Vidím ji pořád, jak zabaluje ručičku. Jeníček vyhrál. Ustupuji.

Pá, děťátko . . .

Ruská lidová.

Vítr fouká, koně větří,
stříbrem zvoní kopyta,
Vaše Jasnost, jedna, dvě, tři,
puma už je nabitá.

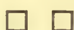
Lokaj napřed, lokaj v zadu,
Jasnost kouří havana,
Vaše Jasnost, vzhůru bradu,
puma už je nacpaná.

Mrzne mužík, mrznou děti,
Jasnost jede v kožiše,
Vaše Jasnost, puma letí,
zapnout kožich na břiše!

Puma letí v jednom šumu,
koně strachem frkají,
Vaše Jasnost, chyťte pumu,
darujte ji lokaji . . .

Bum! tarara, činči, činči,
puma letí do vzduchu,
Vaše Jasnost, co to řinčí?
už je díra v kožuchu!

Vaše Jasnost, kde je sluha?
Nehoří vám havana . . .
Jedna puma jako druhá,
každá dobře nacpaná!

Nejkrásnější město mé země.

Povím, proč koupil jsem si malou, hezounkou lodičku. A řeknu hned: Jistě ne z přepychu ani z radosti. Když jsem si lodičku kupoval, bylo mi smutno.

*

Loňského roku trávíval jsem májové večery na Petříně. S dvěma třemi přáteli čekával jsem na Nebozízku, až Prahu zahalí soumrak a tak jsme vydrželi dlouho do večera, někdy až do pozdní hodiny, kdy uzavírají se sady. Nepoznal jsem krásnějších večerů. Můj bože, prošel jsem už kus světa a prošli i jiní, ale ať mi někdo řekne, je-li v světě co čarovnějšího nad pohled s Petřína, když kvetou třešně a nad Prahou ukazují se první hvězdy. Pamatuji, sedávali jsme loni tou krásou jako ubiti, překvapeni každodenně znovu a znovu, omámeni úchvatnou, světelnou scenerií Prahy tam dole pod námi a spiti vůněmi květů, jimiž je v máji zalito celé úpatí Petřína. Chodívali jsme domů vysíleni čarovným požitkem, náš krok býval pokračováním snu. Ty večery podivným přeludem tanou přede mnou? Ty chvíle, když v Praze a na periferii vzplanula první světla . . . ohýnek za ohýnkem . . . zář vedle záře . . . až celá Praha dostala měnivý nádech modrého muselínu. A v té klidné, lehce se dmoucí záplavě blýskala se effektní světla širších tříd a

boulevardů jako diadémy, rozložené v hedvábné etui. Královská třída v Karlíně, třída Ferdinandova, Václavské náměstí, Příkopy, třída korunní a jiné boulevardy hořívaly v té třpytivé směsi svým vlastním, vášnivým leskem, a letenská silnice, když všecky svítilny byly rozžehnuty, svítila nepřehlednou řadou brilantů a chvěla se, svíjela se a vzpínala vzhůru, do temna, jako had pokladu. Byly to nezapomenutelné, úchvatné večery, při nichž tajíval se dech krásou; a dole hučely jezy a duněla Praha, nekonečná, obrovská, s tisíci věžiček a ve fantastickém šatě, jakého nemá žádné evropské moderní město.

Ach, opravdu žádné. Pravím že nikde není takové krásy. Všude, ať jsem byl kdekoliv, vyhledával jsem kopce a pozoroval jsem s výše obrazy měst. Vzpomínám na Paříž, Nizzu, Lucern, Ženevu, ale nacházím jen samá překvapení, samá vzrušení, jimiž oko bylo vzníceno, ale duše zůstala hlucha. Pro duši moji žije jen Petřín, pohled na Prahu, divadlo nevyzpytatelné, které opíjí až k smutku a k roztesknění. Býval-li jsem kdy vzrušen za těch čarovných večerů, byl to jen smutek, až chorobná bázeň, že život uplyne a že i s touto krásou bude nutno se loučiti. V těch chvílích, proto jsou mi tak drahé, v těch chvílích žil jsem jen pro Prahu, pro kus té rodné půdy, pro tu neslýchanou krásu a Praha přirostla k mému srdci jako nejkrásnější město mé země. Tenkráte míval jsem žhavou touhu, skoro záchvat řekl bych, vzkřiknouti tu krásu všem, přivléci sem lidi celé Prahy, pochlubiti se, výsknout, obejmout. Nevědomky ohlížel jsem se, nesedí-li vedle cizinec, Francouz, Angličan, Turek. Byl bych chtěl vzíti jej za ruku a říci mu: Pohleď! Hořel jsem žádostí, pozorovati jeho oči, pásti se na jeho užaslých pohledech, vidět klečeti jej v obdivu před nejkrásnějším městem m é z e m ě. Ale nebývalo tam cizinců. A tu chtěl jsem pozorovati aspoň oči svých bratrů, hledal jsem Čechy v těchto končinách, odkud je nejkrásnější pohled na veliké město jejich země. Ale nebylo tam Čechů. Tři, čtyři. Celý Petřín býval obsazen pražskými Němci a německými Židy.

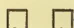
A tu zeje před námi otevřena největší česká bolest. Zda-li pak, drahý čtenáři, všiml jsi si už sobě, že nejkrásnější místa Prahy okupovali nám Němci? Ale ne, neokupovali. Nebylo třeba okupovati, nebylo třeba vytlačovati. Vždyť z pražských Čechů téměř nikdo tam nechodí — — — Nikdo jich nevytlačoval, oni tam prostě n e c h o d í. Nejkrásnější místa Prahy nejsou stvořena pro jich vkus, jemuž vyhoví úplně „Karlák“, „Střelák“ a Riegrák“, kde zaprášené fuksie a begonie červenají se nezdravým ruměncem, znásilněny přízrakem kmochovské muziky. Vkusu pražských Čechů nehoví Stromovka se vzácnými, starými stromy a líbeznými perspektivami, Čechům nehoví ani Petřín se svou světovou podívanou, odkud je teprve jasno, proč Praze říká se „naše matička stověžatá“.

Vzpomínka na loňský máj hlodala mne urputně letos, když na Petříně ukázaly se první květy. Umínil jsem si, že letos budu se již straniti třešní, kterým my Češi nerozumíme a které rostou nad českou Prahou jen proto, aby jejich vůní pokochal se německý žid. Přemýšlel jsem o jiných vyhlídkách, odkud v máji viděti je „naši matičku stověžatou". A vzpomněl jsem si na starý útulek „u zlaté studně", zvěčněný Nerudou, Arbesem a mnoha malíři. Kdo by neznal toho útulku na Malé Straně, zahrádky toho druhu jediné, která se rozkošně krčí pod hradem a odkud je viděti Prahu jako na dlani, celou Malou Stranu s rudými střechami a celé úbočí Petřína, obalené bílými květy? Tam jsem tedy zašel, tam, na Malou Stranu, kde češství má ještě svoji zdravou, nevyčpělou vůni, kde takřka pod nohama spíná Vltavu nejslavnější český Karlův most a kde z večera se zdá, přivře-li člověk oči, že slyšet je kroky starých ponocných a rozveselených rytířů . . .

V té proslulé, stokráte zvěčnělé zahrádce, o níž ví a vypravuje si celá Praha, v té zahrádce, prodávají pivo, opakuji, mají tam pivo — a přece seděl jsem tam sám, jediný, jediný Čech — a všecky ostatní stoly obsazeny byly pražskými Němci a německými židy. Tak, zatím co oni přes tu chvíli volali „wunderbar", „prachtvoll" a „kolosal", seděl jsem při zdi u sklenice piva jako úkropek a sklepnice jen tak tak že mne obsloužila, neboť jich bylo víc, oni „okupovali" . . . a já, Čech, byl tu jen jako mimochodem, jako vetřelec . . . Došlo to tak daleko, že počali si tropiti smích z české číšnice, která jim nerozuměla, neboť stařeček, který má hospůdku najatu, jistě se nenadál, že vlastně je tu třeba německé obsluhy. „Marženko, ještě dvě vuršty . . ." volali za děvčetem posměšně dva německo-židovští hejsci — a já se nemohl ozvati, byl jsem tam sám, samojediný Čech, tváří v tvář světovému panoramatu „matičky Prahy", Malé Straně, Karlovu mostu a Vítkově hoře . . . Kdyby byli provokovali i mne, byl bych musil skloniti hlavu a odejíti zahanben, zmizeti z očí jim, kteří chodí na koncerty České Filharmonie, kteří v Národním divadle plní sedadla při Čechovových „Třech sestrách", kteří okupovali nejkrásnější partie Prahy, aby aspoň vkusem ukázali převahu svoji nad hlavním a nejkrásnějším městem mé země.

Téhož večera vypůjčil jsem si lodičku a jezdil po Vltavě. Byl čarokrásný večer a s hladiny vodní viděl jsem opět Prahu před sebou, celé panorama, Malou Stranu, Mostecké věže, mlýny, Petřín a Hradčany. Byl jsem sám na hladině vodní, bylo to jediné místo, odkud je viděti Prahu, aniž by slyšeti bylo německý hovor kol dokola. Vesloval jsem tak po vodě tiše po celou hodinu, a bohudíky, aspoň ta jedna hodina patřila cele mému češství. Už tedy jen na hladině Vltavy lze se plně cítiti Čechem a těšiti se klidně, bez vnitřního odporu, z naší matičky stověžaté — — — Už tedy

jenom na vodě . . . Vesloval jsem tiše a budu tak činit často. Dnes dokonce koupil jsem si i lodičku. Nyní snad člověk bude mít konečně pokoj. Nejvýše trefí se do cesty utopenec, ale to bude jistě Čech. Bůh s tebou, bratře. Pluj k Hamburku.

Dědek.

U vrat strahovské zahrady číhá dědek na kolemjdoucí, kteří sestupují po schodech s Petřína. Žebrá, protože musí, riskuje svobodu. Dám mu groš a pravím: „Dědku, nejste dost opatrný, jistě vás seberou."

„Co pak jim napadá. Jsou tak hodnej, neviděli nahoře policajta?"

„Neviděl."

„Vedí, já bych se rád pustil vejš, tam chodí víc lidí. Ale bojím se. Bejvá tam policajt."

„Nu, nějak už si pomůžete. S bohem!"

Křičí za mnou:

„Počkají!"

„Co pak?"

„Jsou tak dobrej, obejdou pavillon a dyby tam nebyl, tak písknou!"

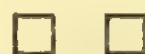
Mám chuť dědkovi vynadat. To je přece jen drzé.

„Tak co, písknou?"

„Písknu!"

A skutečně, obcházím pavillon, není tam nikoho. Sejdu dolů několik kroků a — pískám. Dědek slyší, bručí cosi jako poděkování a šourá se „vejš".

Proč jsem mu nenadal? Čím imponoval, že na pět minut dal jsem se do jeho služeb?

Čáslavská.

My jsme ptáci Čáslaváci,
kdo je s námi, ten je náš,
my tu mažem ferbla, očko,
jedníka a mariáš.

Čáslava je pěkny město,
leží zrovna u Hory,
v Kutnej Hoře berou „Šípy",
u nás berou „Humory".

My jsme ptáci Čáslaváci,
Žižku máme na rynku,
Brynycha si postavíme,
budeme mít novinku.

Čáslava je hezky město,
hezčí nežli Prčice,
jedna huba jako druhá,
každá na půl střevíce.

My jsme ptáci Čáslaváci,
máme paže sokolí,
jeden bratr zdvihal duplák,
až měl z toho mozoly.

Čáslava je pěkny město,
ouroda kol dokola,
každá máma od Čáslavi
porodí hned Sokola!

Svíčka.

(Kus autobiografie).

Je příliš kvapná moje historie,
snad pomyslíte, že jsem byla zbrklá . . .
Jsem svíčkou však a kdo mne může vinit,
že v jednom roce na knot jsem se scvrkla . . .

Ba, příliš, příliš rychle uvadla jsem
a dosud mi to všecky smysly zmámí,
když vzpomenu, jak kdysi u mydláře
jsem hověla si mezi voňavkami.

Tak čistá, lesklá, hladká, běloskvoucí,
se sněhobílým panenským svým knotem . . .
Ty tam jsou vnady . . . Knot je znesvěcený . . .
Ó, splakala bych dneska nad životem!

Tak bylo krásně u mydláře Kaňky
a lepších časů nechtěla jsem věru,
až přišel s ženou jakýs tlustlý občan
a zakoupil mne jednou v podvečeru.

Byl pokojný a bodrý muž to jinak,
žil počestně se svojí kyprou Katy,
už dvacet roků sloužil věrně obci
a jmenoval se Filip Ramenatý.

Ti koupili mne, vzali s sebou domů,
kdež shledala jsem svojích družek více,
pak napíchli nás na jakési hřeby
a nastrkali za dvě okenice.

Pan Ramenatý zapálil nám knoty
a dosud zlostí vše se ve mně pění,

když vzpomenu, že o svůj o věneček
jsem přišla — hanba! — právě o Vzkříšení . . .

Tak hořely jsme víc než půlhodinu
a kolem oken táhly davy lidí,
až zmlkly zvony — — a pan Ramenatý
řek' svojí ženě, ať nás s okna sklidí.

Pak uložil nás všechny do škatule
a na půdu nás kázal pěkně schovat.
„Co nevidět“ — prál — „je tu slavnost Husa
a budeme jich zase potřebovat“.

A skutečně, než uběhlo pár týdnů,
už hořely jsme zase v okenici;
lid nadšen byl, však neznělo už „Vstalť jest“ . . .
a zpívali se „Boží bojovníci“.

I tentokráte zhasili nás brzy,
žel, žíti mého shořela už půle
a nebylo mi nijak nepříjemno,
že putovat zas budu do škatule.

Však osudy mé — jak jsem řekla z kraje —
jsou přebohaty barvitostí tonů —
a tak se stalo, místo ve škatuli,
že octla jsem se v záři lampionů.

To na faru se dostal nový farář
a v Oslovicích žádný div to není,
že střílelo se slavně za humnama
a před děkanstvím bylo osvětlení.

Pan Ramenatý súčastnil se taky,
já v lampionu klátila se k faře . . .
Ó, dosud vidím ony palcátníky,
jak s lampiony táhli na faráře . . .

A přiznávám se, bylo to tak tklivé,
když místo písně božích bojovníků
se ozval chorál: „Pastýři, Tvé ovce“ . . .
a slzy tekly do všech kapesníků . . .

Žel, v okamžik, když zapálili bengál
a farský dům i s chlívky zářil v jase,
dešť veliký se přihnal náhle s hůry
a divá bouře krajem rozlehla se.

Pan Ramenatý jako všichni druzí
zrak osušil a prchal odtud honem —
a jaký div, že v takém divém chvatu
mne zapomněl tu i s tím lampionem.

Tak ležela jsem farském na smetišti
a knot můj v dešti smutně dohasínal,
až přišel farář s pannou Bibianou
a vzal mne domů . . . Chudák, ruce spínal . . .

„Je škoda peněz“ — pošeptal jí v ucho —
„co vyhodí ti hlupci za ty věci . . .
A kdyby aspoň byli za mne dali
těm muzikantům dneska diškereci . . .“

— — — — — — — — — — —

Tož v děkanství teď trávím zbytek žití,
u faráře a jeho Bibiany . . .
Nic nedělám, jen tajně přisluhuji,
když slečna večer šije povijany.

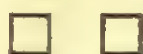
Jsem bídnou svíčkou, svítím jenom z nouze,
když jiná svíce při ruce jim není . . .
Ó, kde jsou časy, kdy jsem plála v oknech
o Husovi a slavném o Vzkříšení . . .

Teď na schodech si farář se mnou svítí,
když po půl noci navrací se z bulky —
a jeho družka rozsvítí mne vždycky,
když v almaře se dívá na karkulky . . .

Však to bych všecko k slávě církve snesla . . .
Jen to mne trápí, hrudí mojí zmítá,
že — s odpuštěním — panna Bibiana
si při mém svitu v noci blechy chytá . . .

A povím-li vám, že to bývá v síni,
kde farář svoje kázání si píše —
pak pochopíte, že bych zašla studem
a raděj zhasla v slávě boží tiše . . .

Že jako svíčka mnoho v světě zkusím,
to věděla jsem, vždyť jsem tvář jen němá . . .
Však ani ve snu mi kdy nenapadlo,
jak těžké je to, sloužit pánům dvěma . . .

Nebožka Petrlíková.

Lokálka:

„Čtyřicetiletá manželka sklenáře Petrlíka v Duchcově povila během svého manželství dvanáct děvčat. V minulých dnech dala život třináctému děvčátku a zemřela.“

Všemi denními listy předešlého týdne proběhla tato malá, bezvýznamná zprávička. Lokálkáři, kteří placeni jsou za řádek, nevydělali mnoho na této paní Petrlíkové, která byla ženou dosti výjimečnou, ale neumřela dosti tragicky a výhodně pro potravu denního žurnálu. Byla hubeným soustem, ale vykonala svoji povinnost. Po několik hodin, než vyjde polední vydání, vyplňovala poslušně v ranním listě své určení a s ostatními zprávami „Zabil se“ a „Krvavá výtržnost“ byla příjemným zákuskem šťastným lidem, kteří při ranní kávě mohou čísti svůj žurnál. Dnes neví již nikdo o sklenářce Petrlíkové, která při třináctém dítěti umřela v Duchcově.

Na Václavském náměstí, u Můstku, na této nejelegantnější pražské křižovatce, kde o půl sedmé z večera rojí se zlaté mušky velkoměsta, kmitla se mi nad hlavou letmo představa nebožky Petrlíkové. Tam, kdesi v duchcovském předměstí, v chudém příbytku malého sklenáře, viděl jsem jeho ženu, matku d v a n á c t i, jak leží v úzké truhle, obklopena dvanácti děvčaty, jež jedno druhé bylo chůvou. A třinácté slyšel jsem plakat na smrtelném lůžku, jež ještě před několika hodinami bylo lůžkem šestinedělky.

U Můstku, kde jako v kaleidoskopu vlní se pestře pohyblivá výstava dámského krepu, curyšského hedvábí a anglických foulardů, ztratí se člověk jako zrnko střelného prachu a nelze mysliti na nebožku Petrlíkovou. Ale může se státi, že lepší, otylejší pán z tak zvaných vybraných kruhů odhodí sirku, zrnko se vznítí, myšlenka bleskne — — a člověk vidí náhle s jasností, že pohyblivé aleje pestrých ženských růží, jež vlní se vábně třemi směry, přes Příkopy, k divadlu a k museu jako slavnostní tiara, nemají poupat. Těmito alejemi, kde nalíčeny jsou pavučiny vůně a flirtu, nechodí mateřství, jakoby se bálo, že bude vypískáno z velkého města. V těchto půvabných dostizích sází muž na ženu a žena na muže, nikoliv otec na matku a matka na otce — a pozoruje-li člověk tento vír velkoměstského žití, zdá se mu, že na ulicích vymírají matky. Je život takový, že stalo se požadavkem dobré společnosti, „vzbuzovati pozornost“. A pozornost může vzbuditi jen dáma, nikoliv matka, neboť, pro boha, jak bylo by to směšné, jíti s třemi caparty po Ferdinandově třídě a slyšeti v duchu hroznou poznámku: „Vida, vida, jak stárne, má už tři děti . . .“ Je rozhodně příjemnější, líbiti se, než roditi — a proto místo dětí rodí se úžasná

lež, že pro „stále stoupající drahotu“ nelze si dopřáti luxu, mít děti. Butonky lákají, jejich modro je vábivější než pomněnka dětského oka.

Připadá to člověku jako sen, že tam, u šachet, v Duchcově, kde uhelný prach usedá na květy třešní a sirný zápach omamuje srdce, hlavu i plíce, rostou záhadné květiny mateřství, jež neumírají dříve, dokud nedají světu dvanáct nových, rozpuklých poupat, dvanáct budoucích matek, které opět a opět budou roditi, aby, jako v tom „Klíčení“, krví, potem a láskou obrodila se matka země. Dvanáct budoucích matek, jež vyšly z požehnaného klína malé duchcovské sklenářky, dá život celému pokolení, celé vesnici, která zaplaví duchcovské šachty svými havíři a roztrousí po štolách semeno k novému, lepšímu klíčení.

Dílo jediné sklenářky, která dovolila si luxus, poroditi dvanáct dětí a umříti až při třináctém.

Bratři v Kristu.

Na olšanském hřbitově odehrával se minulé neděle podivný výjev. Konal se tam bez církevních obřadů pohřeb mladého filosofa, jenž byl sice katolíkem, ale v poslední vůli, kterou zanechal, zakázal si výslovně církevní obřady při pohřbu. Studenti tedy uradili se, že mu sami vypraví bezkonfesijní pohřeb, a v neděli vyprovázeli soudruha na olšanský hřbitov.

Pohřeb konal se docela klidně a zřízenci spouštěli již do hrobu rakev, když v tom přispěchal v kvadrátku a se svrchníkem, přehozeným přes kleriku, nějaký páter a spustil pokřik, že mrtvola musí být vykropena. Studenti ovšem se ozvali a vznikl spor tak živý, že páter, jenž měl v jedné ruce deštník a v druhé kropáč se svěcenou vodou, počal se deštníkem oháněti kolem sebe a rozbil jednomu studentu ret. Když pátera chtěli studenti zjistit, řekl jen, že je „zdejší“. Aféra byla by se již odbyla klidně, ale okolostojící baby, jež chodívají modlit se na každý pohřeb a obtěžují příbuzné, daly se do reptání a podnítily poznovu pátera, jenž s kropáčem v ruce tlačil se opět k hrobu a počal křičeti, kde prý je zesnulého otec a co tomu říká. Otec, je to prostý zednický dělník ze Zlína na Moravě, byl přítomen a odpověděl rozlícenému páteru: „Můj syn byl také dva roky na bohoslovecké fakultě, kdež asi dobře poznal, co je dobře a co ne. Pohřeb církevní si zakázal a ať je tedy bez kněze pohřben, nechci dělati nic proti jeho vůli.“ Na to páter vzkřikl:

„Vy jste ho znásilnili!“ a odtáhl za repotu bab, které pokřikovaly na studenty: „Hanba! Bude ležet v hrobě jako hovado!“

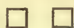
Je to už v Čechách několikátý případ kněžského násilí. Násilím chtějí donucovati otce, aby své děti dávali křtít, násilím je donucují, aby děti posílali do náboženských hodin, a násilím chtěli by je donutit, aby své děti dali i církevně pohřbíti. Násilí u hrobu jest ovšem nejodpornější. Je k tomu potřebí veliké dávky neomalenosti a duševní surovosti, napadnouti u hrobu truchlícího otce a ztrpčiti mu křiklavou aférou okamžiky posledního loučení. Je to už v Čechách několikátý případ, že kněží oháněli se u hrobu kropáčem jako klackem, aniž by to vzbudilo pohoršení u úřadů, které hned mají po ruce paragrafy, kdyby civilní člověk při církevním výkonu odvážil se jen pousmát nebo pohnouti nešetrně prstem. Prostoduchému dělníku, jenž při pohřbu svého kamaráda odlehčil si u hrobu podskalácky, ale bez zlého úmyslu: „S Bohem buď, Ferdo, na celé čáře!“, vyměřil soud nedávno tuhé vězení a prohlásil výrok ten za zlehčování církevních obřadů. Páter, jenž u hrobu ohání se kropáčem a rozbije studentu pysk, zůstane ovšem ušetřen paragrafů, neboť hulvátství provedeno bylo „v zájmu církve“.

V kterési tyrolské nemocnici zemřela těhotná žena s mrtvým, nedonoseným plodem a jeptišky obyčejnou stříkačkou stříkaly jí v život svěcenou vodu, aby prý v ženě nezůstalo nekřtěňátko. Pohrobní ta ohavnost dála se stříkačkou, které v obyčejné mluvě říká se klystýr. Jeptišky neměly prý po ruce nic jiného. Tohoto fanatického skutku, hraničícího s nejpustší perversí, byly nedávno plné noviny, ale dosud nedočetl jsem se, že s jeptiškami bylo úředně zavedeno vyšetřování, nejen z příčin zdravotních, ale i pro t. zv. urážku náboženství, neboť odříkávati zbožnou formuli „Křtím tě ve jménu Otce“ a ve jménu božím stříkat při tom do mrtvoly klystýrem svěcenou vodu, jest podle prostého křesťanského rozumu nejtěžší urážka náboženství, protože sesměšňuje se tu sám Pánbů. Ach, ten dobrý Pánbů . . . Kolik zla, nenávisti a mravní podlosti páše se jeho jménem, kolik nelásky a nekřesťanství skryto je pod sněhobílými a zlatě krumplovanými hábity, které snad jen omylem mají na sobě vyšito jméno INRI . . . Jen ten, kdo hodně z blízka podíval se do potutelných koutů páterské duše, dovede pochopiti plně, kolik ponížení pro pravou lidskost a kolik poskvrnění pro 20. století je v tom, vnucují-li sluhové církevní i mrtvolám svůj obřad. Je v tom něco biřického, hanlivého pro říši, jejíž země zplodila reformaci. Je snad přece možno, zakázati úředně taková násilí. I bez násilí jsou obřady mnohdy násilím, protože nekonají se z lásky a útočí se jimi na tobolku. Přes to by mnozí lidé zaplatili stokráte tolik, kdyby se bez nich mohli obejíti. Ale je tu ještě mnoho konservatismu a někdy nelze přelomiti jej, aby současně nepřelomilo se něčí srdce. Za tu cenu má leckdy fanatický kněz přístup i tam, kam by měla míti přístup jen nejčistší láska.

Vzpomínám z vlastní zkušenosti podobného hrozného případu, kdy kněz vykonával křesťanský obřad a v rochetě přinesl zlo. Byla to snad nejtěžší urážka mého citění, cítím ji žhavě ještě dnes. A nebylo zbytí, nechtěl jsem zlomiti srdce lidem, kteří byli konservativní, ale dobří. Umřela moje žena sotva po tříměsíčním manželství a protože byla katoličkou, chtěli zavolati jí kněze. Nechtěl jsem k tomu připustiti. Bylo jí devatenáct let, bylo to dítě. Neměla hříchů a očekávala smrt v úsměvech a mezi vůněmi, loučila se se světem tiše jako třešňový květ. Nač kněze, nač lež, není-li tu co odpouštět? Bohudíky, přiměl jsem svoje příbuzné, aby aspoň před smrtí nemučili dítě knězem. Teprve, když vydechla, poslali pro duchovního, aby vykonal modlitby za mrtvé.

Nikdy nezapomenu té sveřeposti, toho políčku. Z fary vyslali kněze fanatika, s nímž měl jsem právě soudní spor a jenž už rok štval proti mně úřady, veřejnost a rodinu Byli na faře jiní kněží, ale oni vyslali právě tohoto, aby naplněna byla láska křesťanská. A poslali pro něho do hospody, kde snad právě hrál karty. A tak, v bílé rochetě a načichlý hospodským kouřem, poklekl uprostřed pokoje a modlil se za moji ženu, za jejich devatenáct let, za spadlý třešňový květ . . . Dostalo se mu zadostiučinění . . . I jeho hlas, jak se modlil, zněl vítězně. Byl opojen touto hrou osudu a v rozčilení pletl si slova modlitby. Když přišel k větě „Pomodleme se za v Pánu zesnulou Hermínu H.“, odešel jsem z pokoje, neboť ke smutku, který mne sevřel, připojila se i dusivá, vraždivá ošklivost z této mravní propasti, jež mne hrozila pohltiti. Byl bych omdlel, vyřítil jsem se na vzduch. A za chvíli vycházel on, sluha boží, v bílé rochetce a pobledlý vítězstvím. Nechtěl jsem věřiti svým očím, že s tímto člověkem vedu soudní spor. Ale na jeho čele to bylo napsáno. Bylo tam napsáno ještě víc. Stálo tam, že zvítězila ecclesia, církev katolická, kterou brány pekelné nepřemohou . . .

Vykonal obřad.

Obřady.

Kdyby lidé v Praze tak nespěchali, jako spěchají, viděli by, že kolem dokola, v sadech, na nábřeží i v ulicích konají se stále jakési obřady.

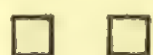
I ulice mají své obřady, ale protože obřady jsou příliš prosté a konají se bez kadidla, nevidí jich obyčejné lidské oko, které zvyklo si dívati se pouze na zlaté rafije vesmíru a zavírá se bezděky před temnou spletí rzivých koleček. V koloběhu vesmíru ztrácí se

úplně těžký, skřípavý, sípavý zvuk těchto koleček, jež pohybují se neviditelně, mazány občas troškou špinavého oleje, aby nezastavila se pozlacená ručička, která s vysoka ukazuje světu hodiny. Sotva kdo vzpomene, že za tímto velikým ciferníkem pohybují se listonoši, sklepníci, konduktéři, lampáři, ledaři a stokaři — — kolečka menší a menší, až nejmenší, a jedno zapadá do druhého mlčky, poslušně, jako osud v osud, smrt v smrt, konec v Konec. Ale i tato skřípavá, poslušná kolečka mají za svým ciferníkem slavnostní chvíle, kterých ovšem svět nevidí a necítí, protože rafije pohybuje se rychle a lidé spěchají.

Snad mnohý ani neví, že na náplavkách konala se právě slavnost vztýčení kříže. Ledaři měli tam slavnostní chvíli. Slunce svítilo toho dne, neboť ve slavných chvílích svítívá slunce. Pára kouřila se z těchto podivných omrzlých lidí, kteří svými kusadly hlodají jako hladoví křečci bílou kůru Vltavy, aby pivo, které pijeme u Fleků, nebylo příliš teplé. Jsou měsíce, kdy „stříbropěnná“ řeka je tvrdá a kouše do obvázaných nohou, které, obaleny urážlivými hadry, přišly ji znepokojovat. Je to poněkud nerovný boj a na stříbrné hladině červenají se růžové květy. Teče krev těchto moderních Eskymáků, kteří s mravenčím krumpáčem a sekerou odvážili se do bitvy s živlem.

A měli tam slavnost vztýčení kříže. Vytesali jej z ledu a vztýčili přímo u prosekané prohlubně, kde jeden z hlodavců zlámal si nohu. Nestála snad za takovou památku obyčejná noha, ale také se stává, že i rzivá lidská kolečka mají svoje slavnostní chvíle. Ostatně, ledový kříž za chvíli roztaje a oni myslili to dobře. Jako kadidlo linula k nebi pára z červených omrzlých hřbetů, když na náplavkách vztyčen byl za tichého obřadu bílý kříž, jejž dosud viděti je z nábřeží. Je prostý, dvě tři ledové krychle nad sebou, lidová skulptura, cenou nepoctěná, originál bez nároků, ale přece originál. Mecenáši, kteří chodíte na pivo „přímo od ledu“, kupte kříž, než-li roztaje . . .

A nahoře, na nábřeží, kde vyrůstají nové domy, koná se jiný, nehlučný obřad. Jakýsi stroj vine se k nebesům a odříkává své „pater noster“ . . . Znáte ten stroj? Říkají mu „pater noster“ a vyvážejí se jím na lešení cihly . . . Čtyřicet, padesát přihrádek má tento dlouhý, hladový, chřestivý had, jenž otáčí se jednotvárně, neúnavně na svých osách, jako když hubená stařena přemílá v ruce kuličky růžence . . . Rudé, maltou rozežrané ruce podávají po deset hodin denně potravu lstivé, dlouhé obludě, jež zahalena kadidlem hasícího se vápna a parami těl jako věštící Sibylla vrže a skřípá bez přestání své naříkavé „pater noster“ . . ., písničku bídy, zmaru a nicoty lidských koleček — — Mají svůj obřad.

U Sadové.

Na bojišti u Sadové,
kde se v šest a šedesátém
odehrálo rudé drama,
roste nyní žito, ječmen,
pšenice a žírný oves,
vonné pruhy jeteliště
zasahují v kouty lesů . . .
Sedláci tam zcela klidně
po svých polích sejou zrní,
klidí lány bílé řepy,
zorávají zbytky strnisk . . .
Někdy zaskřípne to v pluhu
nepříjemným, drsným zvukem,
dvě, tři bílé lidské kosti
ocitnou se pod ruchadlem . . .
Sedlák zastaví své koně,
někdy hodí kosti stranou,
jindy zlostně pozakleje:
„Zatracené hnáty! Pořád
plete se ta chamraď pod pluh!“ . . .
Křikne: Via! a pak klidně
doorá zas svoji brázdu,
stružky potu setře s čela,
usedne si na ruchadlo,
aby snědʼ svůj krajíc chleba . . .
Jakživo mu nenapadne,
že ty klasy, z nichž si umlel
mouku na svůj bochník chleba,
pohnojeny byly hnátem,
který prve zlostně proklel . . .
Rozoraná brázda voní,
skřivánek se vznesl vzhůru,
rozkošně je u Sadové.

Boj proti militarismu.

(Scéna ze skutečnosti.)

Čas: odvodní. Místo: hospoda na vsi. Osoby: rekruti, vracející se z odvodu, a starosta obce.

První rekrut: Himl, já že jsem kripl?! Dybych byl bejval ráno rozmašírovanej, jako sem teď, však já bych si byl regimencarcta vypučil!

Druhý rekrut: A taky že seš kripl! Podívej se na svoje nohy! To jsou nohy pod flašinet!

První rekrut: Himl, povídám ti, Tondo, nedělej špásy! Vezmu ten půllitr a —

Třetí rekrut: Francek se vzteká, že má kozí nohy!

Čtvrtý rekrut: Nechte ho bejt! Von za to za nemůže, je vod práce namoženej!

Třetí rekrut: A přirození máš křivý — — — chacha — — — a nohy pod flašinet!

První rekrut: Kruci, řekni eště slovo a — —

Starosta: No, no, hoši, pamatujte se — —

Druhý rekrut: A tak co říká, že je namoženej vod práce!

Třetí rekrut: Francku, postav se haptách!

První rekrut: (staví se na špičky).

Třetí rekrut: Dou ti hnáty ňák vod sebe.

První rekrut: Troubo, dyž nemůžu stát na nohouch —

Třetí rekrut: Má kozí!

Druhý rekrut: Kluci, šmákněte mu, esli nemá snad taky vemeno!

Všichni: Chachacha!

Starosta: No, no, hoši, pamatujte se . . .

Druhý rekrut: Starosto, tu máte, zaudejte si . . . A važte si mne, já sem jedinej vodvedenej . . . Všichni vostatní jsou kripli . . . (Ohrnuje rukáv.) Podívejte, to je maso! Jako vocel! Regimencarct mi plácal na rameno —

Šestý rekrut: Jaký pak maso! Dyž sloužíš u Brůžků a porád lívance a maso v neděli! Vod Brůžků je každej chasník vyžranej —

Druhý rekrut: A proč neuzali tebe?! Podívej, jakou máš papulu! Holenku, u regimencarcta neplatí maso! Síla musí bejt v kostích! I do huby se mně díval — a jak sem na něj voteuřel ty klafáky, povídá: tauglich! Kruci — a už sem tam byl. Kaprál, dyž mi podával košili, povídá: Člověče, voni mají zadek jako bejk!

Třetí rekrut: Ty bys to měl nejlepší u gavalérije!

Druhý rekrut: Dej mi pokoj s gavalérijí! Dost se těch mrch napucuju doma. Holenku, to není jenom tak, gavalérije. Jak nemá kobyla všecky chlupy podle šňůry, už tě seberou a dají ti dunklarest. Za purše pudu! Jářku, starosto, a proč by mne neuzali za purše? To jen ráno kafe umeleš, večír přineseš pivo — a tři roky ufouknou jako vítr.

Čtvrtý rekrut: Já bejt tebou, dal bych se ke kanonýrům. To máš jednu radost. Namíříš — a dybys stál ve Lhotě na návsi, kulka přiletí až z Klabavic a provrtá ti do břicha ďouru! A bouchačka musí se lesknout jako glanc! Dyž svítí slunce — to máš jednu radost. Dybys vypláz jazyk, vidíš se v kanónu jako v zrcadle.

Šestý rekrut: Jenže se vod střílení někdy vohluchne. Náš dědeček sloužil v Jozefově u kanonýrů a teď je vod toho hluchej.

Třetí rekrut: Že meleš! Vod kanónů? Dyk si dávají kanonýři do uší vatu. Fasujou ji každej tejden jako tabák.

První rekrut: Himl, hoši, už zas leze na mne ta lítost. Já kripl?! A dybych se měl vožrat pod vobraz, nejdu dnes domů! Dyk já, hoši (obejme starostu), dyk já, starosto, už ani s vámi nepudu k vodvodu. Ten co zapisuje povídal: Untauglich fír imr! Dyk je to, starosto, pro mne hanba. To je šlus. To jako že sem nadobro kripl. Starosto, zaudejte si, tu máte, dyk jsme jen jednou na světě, dyk já sem kripl — — — (pláče).

Starosta: I nebreč, blázne... Máma bude ráda...

Druhý rekrut: Jo, jo, to je zlý, dyž sou kozí nohy.

Třetí rekrut: Pod flašinet... jo, jo...

Druhý rekrut: A abyste věděli, mně je Francka líto a já se vožeru s Franckem. Aby viděl, že voják se nestydí za cibilistu. Francku, nebreč. Já sem voják, ty seš cibilista a my se dnes vožerem spolu. A dybys měl tisíckrát kozí nohy, já držím s tebou až do rána. Starosto, zaudejte si. Vy jste ouřad a já vím, co to je ouřad. Já sem rakouskej voják.

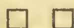
Starosta: To je přec slovo.

Třetí rekrut: Šak ale Manča na tebe čeká. Ráno vyšla za náma až za kopeček a brečela celou cestu.

Druhý rekrut: Šak vona se dočká. Jaký pak trendy. A abyste, kluci, věděli, akorát ji teď zbouchnu. Dyž bude mít takana, bude mi věrná. Až se vrátím z vojny, musí mi běžet kluk naproti s tabákem. Starosto, píte. Dybyste nebyl cibilista, dal bych vám hubičku. Já vás mám rád.

Starosta (pije): Jen hoši v tichosti —

První rekrut: (vrávorá u zdi a staví se na špičky). Tohle že sou kozí nohy? Kruci, dybych neměl mámu, tak vrazím do sebe kudlu. Mordie, já že mám kozí nohy?

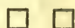
Výstava lásky.

„Miláčku, tušil jsem správně, že neodjedeš hned dopoledne. Kdybys byla chtěla, mohli jsme se viděti. Kéž bys tušila, jak Tě miluji! Hněváš se? Myslím, že stačila již Tvá slova včerejší, která tolik bolu způsobila. Posílám políbení! Vzpomeň brzy!“

Ať čtenář uhádne, odkud cituji úryvek tohoto dopisu. Zmocnil jsem se snad korrespondence nějakých milenců? Ocitl jsem se v pokoji přítelově a ze zásuvky, naplněné vůní resedy a milostnými psaníčky, odcizil jsem snad tajně tento dopis? Zdědil jsem snad nějakou starou ebenovou skřínku po dědečkovi a našel jsem v ní toto psaníčko, plné milostného chvění a jarního roztoužení? Ach nikoliv, můj dobrý čtenáři. Kdybys si byl koupil minulé soboty za dva krejcary nejrozšířenější český denník „Národní Politiku“ a zabloudil tam očima na první insertní stranu, byl bys si mohl s rozkoší přečísti ne jedno, nýbrž několik takových psaníček. Mají tam v inserci svoji zvláštní rubriku pod označením „Dopisy“. Za ní následuje rubrika „Nabídnutí k sňatku“ a potom teprve další insertní oddíly,

půjčky, porodní babičky, santalové kapsle pro kapavku, nábytek a nářadí, pronájem bytů atd., pěkně jedno za druhým, ač by pořad na věci nic neměnil a ač by zrovna tak dopisy a nabídnutí k sňatku mohly býti až za nábytkem a santalovými kapslemi, protože, kdo už jednou inseruje své srdce a svoji duši, musí si již dát něco líbit.

Čirou náhodou zabloudil jsem také očima na tento dopis a vykouzlil jsem si zajímavou představu tohoto milence, jenž piše: „Myslím, že stačila již Tvá slova včerejší, která mi tolik bolu způsobila" a běží se svojí bolestí do novin, aby ji tam zařadil do insertů mezi „pravé gumové" a Mattoniho kysibelku. Jaký to něžný milenec! Kopl bych jej s opovržením, kdybych byl jeho milenkou. Bohužel, oni dva, on i ona, jsou asi oba docela stejni, neboť jistě druhého dne přinesly noviny opět inserát její, kde zase ona ho ujišťuje, že její láska trvá stále a že mu nechtěla ublížiti. Kolik je třeba nízkosti a animální tuposti, aby takto dopisovali si dva milenci! „Národní Politika" přináší denně řadu takových dopisů — a není to jenom česká „Národní Politika", jsou to bezmála všecky denníky světa, jež za pár zlatek špinavé mzdy snižují se k nejhoršímu dohazovačství, jaké kdy bylo viděno. Jsou-li už na světě zákony, mělo by býti zakázáno toto veřejné ohmatávání srdcí, když již lidé sami sebe se nestydí. A dozví-li se ten nebo onen z manželů po svatbě, že jeden z nich nabízel tak před sňatkem svoje srdce, mělo by to býti právní záminkou k rozvodu, neboť bytost, která takto chápala náklonnost a manželství, není zárukou zdravého soužití. Jaké podivné svazky svazovány jsou na uzel pod ochranou zákona, veřejnosti a církve! Dáma, jež odvrací se na předměstí s ušklíbnutím od obnažené pradleny, dívka z lepších kruhů a absolventka kláštera, jež před čistou nahostí Apollonovy sochy utíká s pískotem a kvičí žalostně jako napadená myška, taková a podobná dívka béře doma docela klidně do ruky růžový papír a jemným ozdůbkovitým písmem posílá na tržiště sta tisíce čtenářů zprávu, že je „štíhlé postavy, příjemné povahy, devatenáct roků stará, dobrého srdce" atd., jak to už bývá. Nahé sochy se bojí, na letním bytě klopí oči před zdravým, plodným kozím vemenem, a hle, nevinná ta dívka za dva krejcary denně dává tisícům čtenářů příležitost, aby ji shlédli nejen nahou, ale aby si i ohmatali celé její „dobré srdce" a všecky její vnitřnosti. Cudná, rozkošná dívka... Metař, jenž po zametání koupí si ranní žurnál, sedne si na vozík a uprostřed smetí čte tam inserát, že je na prodej její srdce. A drožkář vtipkuje o tom na kozlíku s druhými drožkáři a celá Praha přikusuje to ráno ku své ranní kávě jako rohlíky. A že se slečinka nepodepsala? Ach, lidské city neznají tajností. Anonymní prodavač není lepší anonymního udavače. Puška zčerná uvnitř, je-li z ní vystřeleno Nechtěl bych býti myslivcem, jenž přivine na hruď takovou flintu.

Plzeňská.

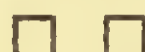
Plzeňáci mají všecko,
„Besedu“ i „Havlíčka“,
u Knoblochů pivo malvaz,
pěna jako čepička.

Holba piva za pár grošů,
měkne po něm palice,
za zlatku je slušná koćka,
za dvě zlatky opice.

Plzeňáci mají hlavu,
mají plno nápadů,
proč z těch opic nepořídí
živočišnou zahradu!?

Byla by to radost velká,
Němci by se zlobili,
měli by tam jenom kočky,
Češi samé gorily . . .

Němci, Češi, pere se to,
radnice je divoká,
takhle by si zajistili
Češi vládu do roka!

Pod farskou jabloní . . .

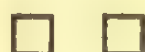
Na mou milou duši,
co to pořád suší
mezi dvěma štěpy
farářova Pepi?

Rochetka to není,
pluviál to není,
na mou milou duši,
co to Pepi suší?

Je to jako chmýří,
na dvě pídě v šíři,
co to suší Pepi
mezi dvěma štěpy?

Žádnej rukáveček,
v zadu rozpareček,
na mou milou duši,
co to Pepi suší?

Klipy, klapy, klepy,
ves má uši tenký,
to snad suší slečna Pepi
na zahradě mezi štěpy
prádlo pro panenky . . .?

Kaňka v matrice.

(Zpívá se jako „Když jsem já ty koně pásal“.)

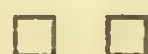
Náš pan farář na pořádek
potrpí si velice;
jenom jednou, letos z jara,
ukáp' kaňku v matrice.

Na děkanství — co čert nechtěl —
slehla panna Monika . . .
Pan farář stál nad matrikou,
měl tam zapsat tatíka . . .

Za uchem se poškraboval,
zapsal pannu Moniku,
když měl ale zapsat tátu,
pokaňkal si matriku . . .

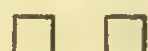
Chudák, chudák náš pan farář . . .
Je to dobrák veliký . . .
Na tom místě dal by stovku
za tu kaňku z matriky . . .

Tak už je to na tom světě,
utíkají měsíce,
než-li se jich sejde devět,
už je kaňka v matrice . . .

Pod doškovými střechami.

Václave, dobře že spíš . . .
Kde pak je kouzlo Tvých došků . . .
Hlavičko, nevstávej již,
časy se změnily trošku . . .
Postillu sežrala myš . . .
Václave, škoda Tvých došků . . .
„Ludmila“, „Marie“, „Kříž“ . . .
Hlavičko, poplač si trošku . . .

Číslo 82.

Z tak zvané lepší cely, kam mne pro jakési záhadné tiskové přečiny zavřéli na několik dní, dopřávajíce mi přes den papíru, tužky, knih a samoty, přenášel jsem po chodbě svoji houni a ručník do cely čís. 82, kde pro nedostatek místa spal jsem s jinými nepolitickými vězni. Zatím co dozorce kontroloval ostatní cely, díval jsem se z okna chodby na Prahu dolů.

Byla plískanice a lidé spěchali. Viděl jsem i okna Tůmovy kavárny v Lazarské ulici. Za zamženými, nezakrytými skly rýsovaly se silhouetty hostů, snad i mých přátel, s nimiž ještě před týdnem seděl jsem v této kavárně. To světlo tam zdola dráždilo trochu mé smysly, ale jen okamžik. Hned zase přitáhl jsem k sobě vděčně svou houni a představil jsem si náhle ty lidičky tam dole, kteří zajisté právě mne pomlouvají, nebo hádají se o to, jaké spodničky nosí paní Hořicová ve „Fialce“. A tak, jak jsem měl hlavu mezi mřížemi, cítil jsem až nahoru celou tu vtíravou, otřelou vůni kavárenského ovzduší s aparátem podezřelých kulis, drobných afér a společenských podkopů, jež začínají „společenským rozhovorem“ kolem stolu a končí „důvěrným sdělením“ v zákoutí pisoiru. Představil jsem si živě tuto každovečerní výrobu politiky, společnosti, charakterů a literatury — a v tu chvíli bylo mi tak podivně příjemno, že svoji

hnědou houni byl bych nevyměnil za onen zelenavý plyš tam dole, o nějž „nadějné talenty“ a „budoucí umělci“ otírají se každcdenně několik hodin s houževnatou pravidelností, aby aspoň vyseděli, co nemohou vytvořit . . .

To všecko zdálo se mi býti tak rozkošně vzdáleno, když šli jsme s dozorcem do čísla 82. Toho večera seznámil jsem se tam s lidmi, kteří zvážili svoje minimum . . .

Pudem žijících pohrobků vyhmatali moji inteligenci a z pozornosti k „lepšímu člověku“ zametl kdosi z nich celu koštětem, které bylo docela bílé, neboť den před tím oloupali z něho kůru. Kouřili ji místo tabáku a dávajíce okénkem pozor, nejde-li dozorce, nabídli mi jednu takovou cigaretu. Smotána byla z listu potištěného papíru, z vytrženého listu knihy „Životopis sv. Pavla“, kterou vypůjčili si z vězeňské knihovny. Nabídli mi tuto cigaretu — bylo viděti, že mi dávají cosi, co je nad jejich síly, cosi velikého, utrženého přímo od srdce — neboť bylo jich pět a všichni dělili se o kůru tohoto koštěte, které ještě dlouho a dlouho nebude vyměněno novým — — — a nabídli mi i špinavý, uschlý vinný list, přilepený tajně pod pryčnou kouskem chleba . . . Kouřili jej místo tabáku. Nabídli mi jej zdarma, z jakéhosi pudu družnosti.

A hrál jsem s jedním i „dámu“. Na čtverci, vyřezaném pracně nožem na stole, táhli jsme proti sobě, já chlebovými kuličkami, on hrachem — a přistihl jsem jej dvakráte, jak úmyslně táhl chybně, abych vyhrál . . . A začervenal se a že prý ne a oči mu svítily, že mi udělal radost — — Měl osm měsíců pro krádež.

A hráli jsme, dvě, tři, čtyři, šest partií, až všecko už spalo a jen dědeček seděl na pryčně a drkotal vyčítavě v zubech, že mu zakázali šňupat. — Bylo mu sedmdesát roků a říkal, že šňupe už třicet let.

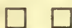
Lampa svítila mile a začínali jsme třetí partii.

„Tak se podívají, voni tomu přece musejí rozumět“ — a dědeček se choulil na pryčně jako raněný kocour. „Tak todle, rozumějme, to je přece štátní arest, a mý jsme teda tady všickni štátní. A tabák je taky štátní manipól a tak teda, když sme štátní, měl by nám to štát povolit . . .“

A dědeček, slzy v očích, rozpraskal se jako staré švarcvaldky, když jim před půlnocí upadne závaží.

„Dědečku“, povídám — chtěl jsem mu vykládati cosi o monopolu, ale už jsem nedořekl, neboť co já, obyčejný člověk, byl sem proti někrasovskému bolu tohoto slarce, který teprve na sedmdesáté stránce svého života našel otazník?

Za několik dní pustili mne domů, „tam dolů“ — a moje srdce připadalo mi, jako když zrnko máku, uzrálé v slunečném jasu a teple, octne se náhle v mraveništi.

Přístavní holka.

Uprostřed puchu z mořských ryb
a vínem politých stolků,
v Marseji, v jedné uličce,
jsem potkal přístavní holku.

Byl smutný den a přístavem
se mlha ploužila jemná . . .
„Pane, jen dvacet centimů!“ —
hlas jakýs zašeptl z temna.

Centimů dvacet... Bože můj...
Za šesták srdce i s ňadry . . .
V uličce při zdi chvěla se
ta holka oděná v hadry.

Svítilny odlesk padl jí
ve svadlé, vyhublé líce . . .
Za šesták srdce nabídla
a snad už neměla plíce . . .

U ďábla, proč ty peníze
vždy s krví lidskou jsou v spolku?
Jako dnes vidím před sebou
tu sešlou přístavní holku.

Česká muzika.

Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti? Ano, jest to velice krásné heslo, jako vůbec český národ má velice krásná hesla. A také toto heslo je hodně elastické a trvanlivé. Českým muzikantům chodí se v něm pohodlně a měkce jako ve vyšlapaných perkách. Chodí se jim pohodlně, ale dělají nám v těch perkách v cizině ostudu. —

Ta slavná česká muzika . . . Není na tom dost, že harfeníci od Nechanic ostouzejí nás v Německu a na Rusi svým šumařením, za něž hází se do čepice krejcar . . . Není na tom dost, že Němci a polští židé znásilňují po světě nechanická děvčata a posílají je domů s nákazou syfilidy . . . Aby pojem o českých muzikantech a pěvcích byl co nejubožejší, počínají nás nyní před cizinou zahanbovati i naši největší umělci, i ona část české muziky, které se říká — representativní. Došlo i na umělce, kteří až dosud honosili se svým demokratismem a o nichž před časem napsal Machar velice sympatický feuilleton, protože líbili se mu právě tou svojí národní neodvislostí a českostí. Jest to pěvecké sdružení moravských učitelů, slavný a proslulý sbor, jenž cizinu uvádí v nadšení. Minulých dnů zpívali v Mendonu u mistra Rodina. Tedy událost, z níž každý dobrý Čech musí míti radost. Ale vizme, jak kterýsi člen sdružení referuje o návštěvě té do „Národních Listů“. — Z referátu, jenž hemží se frásemi a osobními kudrlinkami, cituji jen doslov:

„Potom hostil Rodin Čechy u znamenitého buffetu několika chody jídel. Černou kávu sám přinesl prof. Vachovi i Karáskovi.

Ba v roztomilosti své šel tento muž, požívající cti panovnické, tak daleko, že dámám a vůdcům návštěvy dal zapřáhnouti do vlastního kočáru (neslýchané!) a stál na dešti venku s hlavou nepokrytou, podávaje každému z nás ruku. Hluboce dojati odcházeli jsme ze svatých míst, plni touhy, ubezpečiti celý národ, že nemusí se cítit opuštěným, má-li tak vznešené, nesmrtelné přátele. Den tento náleží k nejkrásnějším dnům naší současné histori e(!)"

Hle, to o sobě sami povídají . . . Což teprve, kdybychom věděli a viděli, co tam skutečně dělali? Obávám se, že příští salon obešle sochař Rodin mramorovou skupinou otroků. Naši lidé byli mu modelem.

A potom, jak píší o sobě dále, uvítáni byli francouzskou Ligou učitelskou, jejíž sekretář p. Robelin pronesl „vzletnou řeč o francouzsko-českých stycích". To že jsou tedy francouzsko-české styky...!? Vy že jste se páni, stýkali? Vy jste se plazili! Nestyďte se pojmenovati to nahlas pravým jménem, když nestyděli jste se napsat to do „Národních Listů". My Vás máme rádi a jsme hrdi na Váš zpěv, ale za Vaše „styky" se hanbíme. Váš byzantinismus jde před Vaším zpěvem. Vidíme Vám až do duše a nevyhýbejte se našemu pohledu. Ano: Vy jste nezpívali Rodinovi, že má rád Slováky a že je přítelem Čechů, Vy jste mu zpívali, protože „požívá cti panovnické". Proto píšete, že odcházeli jste ze „svatých míst". Zpíváte krásně, slyšel jsem Vás, ale Vaše heslo Zpěvem k srdci a srdcem k vlasti bude humbugem, chcete-li počínati si všude tak jako u Rodina. Zpěvem jdete sice k srdci, ale srdcem jste od vlasti daleko. Aspoň potud, jsme-li vlast my, obyčejní lidé, řemeslníci, profesoři, redaktoři, učitelé, dělníci — a nikoli paiři nebo vyvolení od barona nahoru. Zpívali jste za nás Rodinovi sochaři a nikoli člověku, „požívajícímu cti panovnické". Přátelství česko-francouzské je krásná věc, ale i v přátelství nutno je míti trochu hrdosti. — Stisknouti ruku je něco jiného než lézti někomu někam. Je dosti smutno, že vlezl tam již virtuos Zelenka-Lerando jedné německé kněžně. —

Či nevíš o tom, předobrý národe? Ano, stalo se, rovněž minulých dnů. Virtuosu na harfu, panu Zelenkovi-Lerando, shořela nedávno, jak známo, drahocenná harfa při požáru vojenského kostela v Berlíně. Událost ta je ovšem tragická a každý zajisté našeho krajana hluboce politoval. Ale pan krajan líčí opět událost tu v „Národních Listech" takovým způsobem, že člověk klade si věru otázku, nejsou-li již naši čeští virtuosové za hranicemi podobni nechanickým harfeníkům, kteří po světě vyžebrávají krejcary. Pan Zelenka napsal o své ztrátě do „Národních Listů": „V neděli zažádal jsem u korunního prince v Postdamu, aby se mé věci ujal. Dne 4. června hráti budu v kostelním koncertě za protektorátu korunního prince v Berlíně. Harfu půjčí mi

kněžna z Wiedu. — Obdržel jsem radu, abych v kruzích šlechty přednesl svou žádost . . .“

Ta slavná česká muzika . . . Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti . . . Jak to pěkně zní a jak to pěkně umějí vyslovovat, přijedou-li na pár dní domů, kde nedovedou se nám podívati rovně do očí, neboť koukají jen po řádech a mají z toho šilhavé oči.

Pan Zelenka může být bez starosti. Napsal to dobře do „Národních Listů“. Stane se, jak to napovídá pan Zelenka v dodatku: Češi seberou docela jistě na novou harfu. Nelezl někam nadarmo pan Lev Zelenka-Lerando, a je dobře, že přichází rovně odtamtud. — Češi si potrpí na tituly, vše půjde svým starým, vyzkoušeným chodem . . . Zadní končiny německých princů a kněžen jsou zajisté nejlepším protektorátem české sbírky. Bude harfa, bude . . .

Zatmění.

Morava, sestra rodná, protestuje proti světovému kongresu Volné Myšlenky svojí obvyklou vůní Moravy. Farář Kolísek z Předklášteří u Tišnova vede těchto dnů moravské procesí do Lurd. „A jaké to koňstvo rodí půda tvoje . . .“ Nikdy tento duchaplný verš nezněl mi duchaplněji jako právě v těchto dnech, kdy ponejprv manifestuje česká země před celým světem požadavek volného myšlení. Morava vyslala na kongres zadními vrátky své koňstvo.

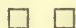
Ach, Lurdy . . . Byl jsem tam před lety, abych na vlastní oči viděl pověstný jícen, jenž denně požírá až dvacet metrických centů svíček. Jako dnes vidím před sebou krásné pyrenejské městečko, kde hrbatí natírají si vodou záda, aby pozbyli hrbu, a kde beznozí obkládají si vodou pahýl, aby jim narostla nová noha. Jako na dlani leží přede mnou tento světový útulek náboženských šílenců a celá moje bytost vzpouzí se pouhému pomyšlení, že i čeští kněží svádějí ubohý, chudý lid, aby prodal kozy, zadlužil chalupy a vydal se zbůhdarma na nesmírně dalekou pouť, která připravuje jej svými náboženskými orgiemi o poslední špetku rozumu a znehodnocuje lidskou práci, stavíc výše fantasii, kouzlo zázraků, a rozpalujíc zdravé lidské smysly ve výhni zla, klamu a lži.

Vidím v duchu svázané ranečky ubohých Moraváků, sedám s nimi v duchu na brněnském nádraží, slyším hvizd lokomotivy, zdá se mi, že jedu s nimi v přeplněném, nacpaném kupé, a je mi věru tak, jako by někdo odtrhával od Moravy kus těla.

Tak jako dnes jsem nikdy ještě na Lurdy nevzpomínal. Celá ulice de la Grotte stáčí se živě přede mnou, slyším jasně řvavou muziku z plátěných cirků, kde za frank ukazují Zjevení v kinema-

tografu, a oblito podzimním sluncem táhne se přede mnou návrší Merlasse, přeplněné nosítky, sténáním, klerikami a plátěnými boudami, za nimiž napudrované prodavačky nabízejí ve dne sošky zázračné Bernadetty a za večera svou lásku. Ohromná basilika jako zlatý přízrak vyrůstá tiše přede mnou, slyším stříbrný hlas zvonů, oznamujících pozdvihování, a v tomto velebném tichu, kdy víno proměňuje se v krev a Kristus sestupuje do lidí, doléhá ke mně zcela zřetelně chrčivý lomoz tiskárenských rotaček; tiskárna, umístěná zrovna před basilikou, rozpaluje se jako pec a rotačky supí, chrlí a vyplivují z jícnu Žurnál Jeskyně Lurdské, celé moře lží a výmyslů, hotové stohy papíru, do něhož zbožné stařeny hrouží se v modlitbách a venkovští kaplani zabalují své uzenice.

Jednoho dne událo se mi v Lurdech za mého pobytu, viděti podivnou příhodu. Viděl jsem zatmění slunce. V Pyrenejích, kde vzduch je jako křišťál a kde hory mají nádhernou, klidnou barvu oceánu, působil na mne mohutně tento přírodní úkaz. Byly tři hodiny odpoledne a na prostranství před basilikou konal se průvod se zázračnou monstrancí. Špalír vozíků a nosítek táhl se davem jako ulice smrti, horečka stoupala, hrozila explosí, sta zlatých kněžských ornátů byly strašlivou dekorací k této lidské bídě a dvacet tisíc lidí vyráželo k nebesům zoufalé výkřiky, aby Maria sestoupila a uzdravila. Ženy padaly na zem, bily hlavami o stromy, nemocní týčili se na svých nosítkách a jejich ruce chrastily kostmi jako kuličky růžence. Biskup přicházel s monstrancí a davu zmocňovalo se šílenství. Jedna žena zemřela rozčilením na svém vozíku a mladý souchotinář vychrlil krev zrovna před biskupem, aby cesta k milosrdenství posypána byla čerstvými rudými květy. Hleděl jsem na to vše s návrší Merlasse. Náhle celý kraj dostal sinavý nádech, vrcholek hory Pic du Jer se zatměl a veškero to divadlo, na něž jsem patřil, zatáhlo se olověným, těžkým stínem. Basilika zešedivěla, lidé se zachmuřili, a i ty zvony, zladěné ve stříbrnou melodii marianské písně „Ave, Maria“, bily bojácně, jako by pokryty černým suknem, a jejich srdce chrčelo. Žádné uzdravení se neudálo a lidé rozcházeli se znepokojenější než jindy, nemocní chroptěli a zdraví hleděli vyčítavě k nebesům, kde ještě několik minut bylo zatměno slunce a odpíralo svého slitování, tepla a světla ubohým lidem, kteří ve slunce ztratili víru a nerozuměli žití.

Dar prostřednosti.

Chodíval jsem k příteli malíři do atelieru. I jiní lidé tam přicházívali a někteří z nich byli dotěraví. Každý atelier má svoje příživníky a dotěravce. Nerozumějí ničemu, ale chvástají se a oči-

chávají obrazy, před nimiž zastavují se rozkročmo, s rukama skříženýma a s očima plnýma snivosti. Kdyby nebyli tak otylí, jako bývají, podobali by se Hamletům. Jsou plni pochlebenství a lichocení a na konec z nich obyčejně vyleze, že by zadarmo chtěli obraz.

Do atelieru, který mám na mysli, chodíval také podobný človíček. Nerozuměl ničemu, ale všecko chválil a mžoural očima snivě. A na konec z něho vylezlo, že by chtěl obraz. Zadarmo. Ovšem. Tak to bývá. Konečně, nemusí to být obraz. Chce prý jen skizzu, docela maličkou skizzu. Na památku. Nejde mu o nic, než o památku.

„Dal bych vám něco ze srdce rád, ale nevím věru, budete-li spokojen. Nemám tu nic kloudného, jsou to jen samé prostřednosti...“ pravil malíř.

„Nevadí“, ujišťoval horlivě človíček. „Spokojím se vším. Od vás má cenu i prostřednost“.

„Co s ním mám dělat?!“ rozzlobil se malíř, když človíček se odpoklonkoval a odešel.

Pokrčil jsem rameny a mluvil jsem cosi o prostřednosti. —

A tu malíři svitlo v očích „Prostřednost?“ zvolal — „výborně!“ A upřel oči na stěnu, kde visela studie mužského aktu. — Plátno zobrazovalo nahého muže, trhajícího květ. Obrácen byl ku kmeni stromu a pozadí těla svítilo bílou nahostí.

„Daruji mu část tohoto plátna“, usmál se malíř a pozval mne, abych přišel druhého dne.

Dostavil se i človíček. A opakoval se obyčejný hovor. Neměl by malíř nějakou maličkost? Nemusí to být obraz . . . Stačí skizza, docela nepatrná, prostřední skizza . . .

„Prostřední?“ zvolal malíř a obrátil se živě ke svému návštěvníku. „Drahý příteli“, pravil mu, „pozoruji, že máte zvláštní zálibu pro prostřednosti. Dovolte tedy, abych vám daroval prostřednost“.

Šel k obrazu visícímu na stěně, a bylo slyšet rupnutí nožíku. Rup, rup — a tu chvíli byl obraz na tři části. Hlavu s trupem a nohy položil malíř na stůl, ale část prostřední, tu nejprostřednější, která spojuje nohy a trup, uchopil graciesně a podal ji dobrému človíčku.

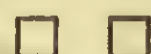
„Přijměte“, pravil, „tento dar. Je to zaručená, nefalšovaná prostřednost“.

Čekal jsem, že dojde k aféře. Ale nic se nestalo. Človíček zabalil si milou prostřednost do papíru a s očima plnýma vděčnosti opouštěl atelier.

Zasmál jsem se. „Nezdá se vám, že je obrazu škoda?“ pravil jsem k malíři.

„Zdá se“, odtušil malíř. „Počínám skutečně litovati svojí studie. Jsou lidé, kterých neubije ani prostřednost. Bude nutno, utloukati je podprostředností. Přijde-li podruhé, dám mu namalované — —“.

Nedořekl, ale mimovolně počal na paletě roztírati barvu jistého odstínu.

Historie a souchotiny.

Několik dnů po zavraždění portugalského krále přišel do naší redakce mladý nemocný člověk. Žádal, abych mu uveřejnil „Prosbu k lidumilům“. Byl to skutečný chudák. Každou chvíli trpěl chrlením krve a doma bylo pět dětí. Vypadal jako mrtvola a zapotácel se v předsíni. Dali jsme mu malý dárek, za nějž děkoval v pohnutí.

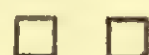
Téhož dne navečer dočetl jsem se v novinách, že portugalskou veřejnost rozvířila historická otázka. S králem současně byl střelen i princ následník, ale přežil krále o deset minut. Vznikla historická otázka, byl-li následník těch deset minut králem a má-li být v historii Portugalska zaznamenán jako vladař.

Otázka historie . . .

Postava člověka, jenž měl pět dětí a chrlení krve, vynořila se v mysli živě přede mnou. Kdybych měl psáti historii Portugalska, měl by v ní i tento chuďas své místo, zrovna tak, jako by v historii koruny české mohl mít místo nemocný Portugalec. Jde-li o krev, má každá historie k sobě blízko. Je to historie všech lidí, historie společné krve a je lhostejno, čí krví byla psána.

Snad právě proto nemusilo by historii záležeti na tom, byl-li portugalský následník deset minut králem. Krev desítiminutového krále není cennější než vychrlená krev českého chuďasa. V historii krve jsou si rovni Čech s Portugalcem. Má-li už svět knihy, psané krví, nesejde na iniciálkách. Přijdou dojista jednou chvíle, kdy historie bude mít tolik úcty k lidem, lásky a rozumu, že jí zůstane jedno, psal-li iniciálky Čech nebo Portugalec, Němec či Maďar.

Je možno a dovoleno příti se o to, byl-li někdo deset minut králem, ale v dobách, kdy lidé chrlí krev, nemusily by snad takové rebusy býti pokládány za akutní. Doba je galantní k historikům a odpustí jim ráda luštění takových skrývaček . . .

Karneval.

Naše široké třídy nejsou ovšem tak dlouhé, aby kandelábry jako v Paříži v dalekém temnu se sbíhaly. Nemáme těchto úchvatných, světélkujících rovnoběžek, jež za zimních nocí halí hlavu Paříže do nádherné spleti bílých vlasů předčasně sešedivělé grisetky, věčně bdící a věčně milující. Ale i tak má Praha svoje boulevardy a mám je rád pro jejich tichost.

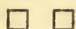
Je v tom mnoho uklidňující krásy, jde-li člověk za pozdní zimní noci Ječnou ulicí vzhůru k vinohradskému chrámu. Tato vlídná široká třída se svými bledými svítilnami, jež stojí tu tiše dvěma řadami jako alej mrtvých, na stráži umrzlých bílých gardistů, hladí svou konejšivou náručí příjemně smysly člověka. Tichý, zamlklý boulevard. Jen někdy, mrzne-li příliš, jde tiše podle zdí mladá padlá žena. Ale i to je hezké, tento mladý, mlčící hřích, kráčející jako svědomí Prahy řadou svítilen. A nahoře, vysoko, leží vinohradský kostel, ohromný, prostý cihlový chrám, který leží tu v měsíčné noci jako zjevení pardala.

Jako budovu miluji tento podivný kostel, jehož věže podobají se předním tlapám. Vždycky se mi zdává, že svírají cosi křečovitě, jako by se bály o něco a jako by vášnivě chtěly bránit něco velikého, co zdá se mizeti z tohoto prostoru, kde kolem chrámu tlačí se tři rušné kavárny. Tři kavárny — a teď i divadlo postavili zrovna k bokům tohoto ohromného nočního zjevení, které se chvěje. Milenci spěchají v objetí domů z teplých, příjemných kaváren a vzduchem jako by vířil potlesk těch, kteří jednou budou tleskati wildeovským komediím. Stavba divadla rychle pokračuje, a podivno, zdá se mi vždycky za pozdních měsíčných nocí, že přední tlapy pardala svírají s výhrůžkou svoji půdu. Někdy se stává, že vyjde měsíc a pluje zrovna mezi špicemi věží. Vypadá to, jako by na neviditelném laně houpal se mezi věžemi obrovský lampion, úžasná oblouková lampa celého velkoměsta, k níž pozdní chodci sletují se jako jepice.

Dívám se s návrší dolů, Ječnou ulicí; kandelábry se ztrácejí a jsou viděti jen bledá kola svítilen, ale už nejsou jako mrtví gardisti, už jenom jejich hlavy leží řadou na matných, stříbrných mísách jako půlnoční oběť velkého města, jako tajemné zakončení karnevalu.

Karnevalem trpí všecko v této podivné době. Ku chrámu, který se bojí, tlačí se za podvečera žena s dvěma dětmi. Vídám ji každodenně, na levé straně proti divadlu, kde zády opřena o chrámovou zeď sedí na zemi a prodává semenec. Kolem ní jezdí povozy do Národního domu, kde v těchto dnech konají se plesy. Žena, prodávající semenec, je sice mladá, ale je patrně chorá, neboť modrají se jí rty, když zajektá k okolojdoucím: Račejí si koupit

semenec... Tyto dva modré rty otvírají se jako dvě chrpy. Ale z těch, kteří jedou na ples, nenapadne nikomu, aby vzal s sebou na karneval tyto dvě chrpy, buď za živůtek nebo za knoflíkovou dírku. Proto žena neprodá mnoho semence. Sedí na holých dlaždicích a s každé strany leží jí na klíně dítě. Dvě bledé, omrzlé hlavičky, každá na jednom koleně. Jako alegorie slitování a věčné lásky sedí tu tato tříčlenná skupina, stafáž ku karnevalu, nejvhodnější maska k harlekynádě. Ti, kteří jdou na ples, procházejí vítězoslavně pestrou oponou, sešitou z cárů nemocné ženy. Snad teprve za touto draperií začíná smysl lidského žití.

Staří páni.

Konec září — a v pražských sadech spadalo již polovic listí. Na pensisty uhodila zlá doba, pomalu přichází loučení. Od začátku, od prvních fialek až po dnešní chladná zářijová rána měl jsem na mušce stařečky pensisty a schválně k vůli nim zašel jsem do sadů, abych viděl, zda ti aneb oni, jež jsem znal a pozoroval, vzdorují dosud rozkladu. Padá listí a brzy bude konec. Stařečkové se rozejdou a budou čekati trpělivě na jaro, až ukáže se první modrá fialka, květinka dětí a milenců a symbolická květina „modrého archu".

Minulých dnů jsem obešel všecky sady a provedl jakési súčtování se stařečky. — Změnilo se nemnoho, skoro všichni jsou na starém místě, v Gröbovce, v Riegrových, na Petříně, v zahradě Kinských a na Karlově náměstí. Všichni vzdorují statně rozkladu a pozdravují se slovem „nazdar", aby byli jako mladší, aby ošidili sebe a svoji sedmdesátku. Jen jeden mi letos odešel z Kinských zahrady. Umřel prý minulého měsíce. Byl to jeden z nejhouževnatějších a na krejcarových židlích proti Národopisnému museu bývalo vždycky rušno, když přišel o třetí hodině, s černými brejlemi, a pod paží se skládacím polštářem. Dlouho jsem nerozuměl jejich vtipům. Ptávali se ho, co dělá jeho stará. A tu on odpovídal, že je s ní spokojen, že je věrná a že se od něho nehne ani krok. — Někdy se smáli a říkali: „Vedí, pane revident, voni by se s ní přece měli dát rozvést, je to přec jenom tuze khek osoba, ta jejich paní..." A tu on se smával a říkal, že ji už příliš zvykl a že by bez ní byl jako „bezrukej a beznohej..." Jednoho dne jsem se teprve dozvěděl, že to mluví tak o svojí pakostnici. Říkal jí „moje manželka" a sotva si sedl na židli, už už sypaly se otázky, „pane revident, jak se vede jejich manželce?" A on se smál a vtipkoval tak dlouho, až prý umřel před několika týdny. Pokud mohl, vzdoroval rozkladu.

I ostatní, kteří zůstali, vzdorují. Nyní v podzimní dny tíhnou za sluncem. Opustili Petřín a jezdí tramwayí až na druhou stranu do Gröbovky, kde zrají hrozny. Je tam slunce. Zaschlí, žlutí a zdánlivě zakyslí sedají proti slunci a vyhřívají na plstěných pokrývkách své ruce povadlé a modře žilnaté. Zůstanu vždycky státi jako přikován, vidím-li tyto stařecké žíly. Zdá se mi, jako by to kdosi místo krve rozředil v těch žlutých, povadlých rukou antracenový inkoust. Vyhřívají se tu na slunci jako řada zaprášených kancelářských foliantů a ty modravé žilky skáčou stařečkům před očima mihotavou řadu písmenek a cifer, psaných otrocky po čtyřicet let. Inkoust, přeměněný v krev, žaluje slunci své vtělení. Ale staří páni vzdorují. Jen někdy přeletí zoufalý vtip. „Pane kontrolor, oni už mají ruku jako tamhle ten rožeň vína . . .“, povídá kdosi s úsměvem a všecky oči obracejí se dolů k stráni, kde skutečně zrají a houpají se modravé hrozny zalité šťávou a sluncem.

V těchto podzimních dnech jako dnes vidím před sebou svého nebožtíka taťku. Devětačtyřicet let sloužil jako císařský důchodní a potom odejel z venkova do Prahy, aby mezi pražskými vnuky dokonal pozemskou pouť, které z nepochopitelných příčin říkal „život“. — Devětačtyřicet let psal v zastrčeném hnízdě kdesi na Čáslavsku cifry, cifry a cifry, a potom přijel do Prahy, kde v Růžových sadech sedával na lavičce a vystrkával proti slunci svou ruku. „Kolegové“ řekli mu tam kdysi na lavičce: „Co pak oni, pane důchodní, oni vypadají jako fešák“ — a toho dne měl taťka takovou radost, že tu chvíli navlékl si medaili, kterou po devětačtyřiceti letech dostal „za věrné služby“. Jindy míval ji ve škatulce a ukazoval ji svým vnukům. Byl na ni hrdý, oči mu svítily a hladil ji dětinsky povadlou rukou, která psala cifry, cifry a cifry devětačtyřicet let, půl lidského věku.

Potom přestala mu chutnat dýmka a umřel jednoho dubnového dne, kdy počaly se ukazovati první fialky, květinky „modrého archu“. Podle přání dali mu do rakve také medaili. Tak tu ležel v truhle, dlouhý, hubený s vpadlýma prsoma, na nichž navlečena byla medaile. Studeně a mrtvě, jako kovová pečeť, visela na jeho prsou a zdálo se, že pod ní prsa ještě více mu zapadla. Kovovou, mrtvou pečetí leželo tu zapečetěno ztracených devětačtyřicet let, celý lidský věk ležel tu v rakvi natažen jako podlouhlá, vyzáblá cifra, ale tváře toho, kdo osudem vtělen byl v cifru, i ve smrti se usmívaly. Nikdy neusmíval se můj taťka tak klidně, jako onoho dubnového dne, kdy daroval státu své kosti, na které jako pensista vždy 2. každého měsíce dostával u berní pokladny „voršus“ . . . Dělával si z toho špatné svědomí. Říkával: „Nic platno, beru to přece jen z a d a r m o . . .“ Byl to člověk, který za živa čítal německou „Politik“ a byl loyalní. Myslil, že po devětačtyřiceti letech cifer, cifer a cifer je nutno umřít, aby krev a stát byly vyrovnány na padesát procent.

Po pražských sadech prochází se řada takových taťků. Předtuchou blízkého konce zbystřely jejich smysly a stařečkové přilnuli k přírodě. Z n o v u j i n a š l i.

Pod pavillonem turistů na Petříně je dlouhá zeď a na ní plazí se divoké víno, jehož listy nyní v září mají úžasnou, nevídanou barvu. Chodím se dívati často na tuto zeď. Příroda provádí tu jakousi nepochopitelnou, rafinovanou hru barev. Listy, tam krvavě rudé, zde mlžně narůžovělé, mrou tu a hynou na zdi v zázračných světlech, příroda kreslí umírající záři.

Včera šel jsem kolem zdi, kdy zastavili se tam dva pensisti. Vpíjeli obraz do sebe. A potom náhle jeden z nich rozhorleně se utrhl:

„A říkají mi co chtějí, t o h l e nenamaluje nikdo. To by si musil namočit štětec v červáncích, barvy musil by roztírat mlhou a eště by to nebylo to. Vedí, příroda je příroda a dyby se v ní lidi rejpali tisíc let, t o h l e nenamalujou!“

Byl rozkošný. Snad právě proto, že byl tak zoufale pravdivý.

Tátovo „R“.

Kdo má „r“ a dobrou hubu,
dobře v světě pochodí,
jedno „r“ je jako cihla,
tisíc „r“ je poschodí.

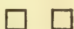
Náš táta měl „r“ jak buben,
on s ním dělal zázraky,
on si z „Nazdarrr“, „Prrrosím“, „Rrračte“
postavil tři činžáky.

Referát purkmistra Kutipurky.

„Já, Kutipurka, vědomost vám dávám,
že v městském dvoře přitížilo kravám.
Dál je tu žádost od Husova Fondu
a vdova Mokrá podala sem stížnost,
že Mrázků čuba kousla jejich Tondu.
Dál záležitost obecního býka
a dodatečná volba kostelníka.

Já, Kutipurka, z moci svého stavu
dám vyšetřiti přísně každou krávu.
Co tkne se Mrázka, pravda, má zlou čubu,
však vdova Mokrá měla na něj hubu.
Já navrhuji, zamítnouti Tondu
a též i žádost od Husova Fondu.
Teď každý husák chtěl by ždímat z obce
a za pár roků přišli bychom s kopce.
Co pak se týče obecního bejka,
má ctěné slovo zde pan radní Čejka . . .“

Děti.

To bylo jednou v parku za večera.
Dav dětí hřál se v sklonu sluníčka,
a hoši dva — ach vidím to jak včera —
si hráli vám — na Karla Havlíčka.

Dva preclíčky si dali kolem rukou
— zda kouzlo dětství někdo vypoví? —
a cítil jsem, jak srdéčka jim tlukou,
když chlubili se: Máme „okovy“ . . .

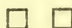
Mé drahé děti, co jen v duši jest to,
že tolik často na vás vzpomínám?
Ach, pravda, děti, nadšení je těsto . . .
A špatně, špatně rozumíte hrám . . .

Až vyrostete, vzpomeňte si na mne.
Krev, okovy? Ach, trochu povyku . . .
Jsme v Čechách, děti. Nadšení je klamné.
Jen kousněte do svého preclíku!

Český lev.

Tesáky ztratil. Z tlamy zeje prázdno.
Pár vyžraných mu zbylo stoliček . . .
Kartelují se zubní technikové,
Březnovský, Klofáč, Baxa, Řezníček.

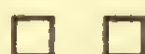

Cesta do zaslíbené země.

Schváceni mdlobou vždycky staneme,
výpary zlými hrozí moře rudé.
A zdrávi-li to moře přejdeme,
pak dozajista červenější bude.

A onou krví ortel podpíšu,
že vůbec nikdy nedojdeme k ránu . . .
Je v karavaně mnoho Mojžíšů
a kostkami si rozdílejí manu.

Vyzáblí hladem táhnou velbloudi,
sedřená kost se provaluje bokem,
do vyschlých důlků slza zabloudí
a teče zvolna smutným, kalným okem . . .

Hodina polední.

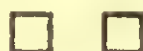
(Nová scéna ze starého repertoiru. Provozovací právo udílí sekretariát národní strany svobodomyslné.)

Duch blanický:

„Ha, vzhůru bratří! Chápejte se mečů!
Dnes vypršela lhůta poslední!
Lid bouří se, vlast pod kopyty sténá —
již hodina se blíží polední!“

Rytíři (vytahují mrzutě svoje cibule):

„Zas čert tě bere? Už je dávno jedna . . .
a sprav si, k sakru, svoje hodinky!
Teď dali jsme si právě černou kávu
a zapálili čerstvé viržinky . . .“

Piliny.

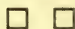
Jednou seděl jsem na venkově ve svém pokoji a nebyl jsem schopen myšlenky. Venku válely se mlhy a sychravost lezla štěrbinami do pokojíku, kde zmáhala se mne horečka. Byl jsem zničen

a nervy ubičovaly všecky moje smysly. Necítil jsem bolesti, ale vše kolem mne jako by bylo prázdné a duté. Jen prsty moje bubnovaly trhavě o zamžené okno a v prázdnotě znělo to tak, jako když tambor bubnuje smuteční pochod. Bubnoval jsem mlhám svoji zoufalost a prázdné papíry na psacím stole svítily na mne jako rubáš. Již několik dnů nemohl jsem pracovati a z mojí pracovny stala se nemocnice. Byl jsem zdráv, ale ze všech koutů štěkala nemoc. Bylo to po prvé, kdy zradily mne nadobro nervy, stál jsem tu u okna bez pomoci a v zoufalství.

Tak uplynuly hodiny a teprve z večera všiml jsem si, že pod mými okny řežou dva starci dříví. Pila vrzala, štěpiny lítaly jim od ruky a starci měli zdravě červený nos. Když pořezali poleno, podívali se na bílou, právě rozříznutou plochu a občas jeden z nich ji pohladil jako podařený koláč, jenž byl právě vytažen z trouby.

Pootevřel jsem vyhlídku a až nahoru k oknům zavála ke mně pryskyřice z kupícího se dříví. Tak stál jsem chvíli a cítil jsem, jak chřípí moje chvěje se žádostí. Ještě několik okamžiků — a rozběhl jsem se dolů, kde pod pilou nabral jsem hrst pilin a tak letěl jsem zase nahoru do svého pokoje. Už na schodech voněl jsem k pilinám a nořil jsem do nich v rozkoši nos, až byl umazán a já se musil sám sobě zasmáti, když jsem pohlédl do zrcadla. Položil jsem hrst pilin na stůl, převracel jsem je opět, voněl k nim a bylo mi najednou tak veselo, jako bývalo v dětství. Zatopil jsem v kamnech, pokoj dýchl na mne důvěrně a za chvíli vrčel na stole samovar. Pil jsem čaj a psal jsem pevnými prsty dlouho, až do noci. —

Než jsem usnul, přehrábl jsem se s rozkoší v pilinách a zatočil se vesele po pokoji. Nějaká přirozenost zvítězila nad mým klamným zoufalstvím a piliny voněly mi v pokoji ještě dlouho. Nikdy v životě nenašel jsem už tak podivuhodného parfumu.

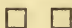

Vtip.

U Františkova nádraží sedla k nám do tramwaye asi třicetiletá žena, venkovanka. Byla v pokročilém stupni těhotenství a lidé hleděli na ni úkosem. Konduktér, prodávaje lístky, podíval se významně na její život, mrkl na obecenstvo a zeptal se jí:

„Dva lístky, prosím?"

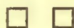
Žena začervenala se až k šátku, jejž měla na hlavě, a sestoupila hned v následující stanici. A konduktér se smál a všichni pasažéři se smáli, founěli a nadýmali se, zrovna jako ten pytel, jímž byli praštěni... Patrně zapomněli, že je také kdosi kdysi s bolestmi porodil.

Dvě.

V divadle a na koncertech Filharmonie vídával jsem rozkošnou dívku. Měla řasy jako samet a ústa úzká, jemně vykrojená, jako vídáme na Botticelliho obrazech. Něco záhadného, étherického vanulo vždycky na mne z její bytosti, a kdysi oslovil jsem ji spěšně na schodišti v Žofíně. Poprosil jsem ji, abychom se druhý den o třetí hodině mohli sejíti u Šlikova paláce. Svolila živě. Náhodou jsem se však druhého dne opozdil a přišel jsem později o čtvrt hodiny. Étherická dívka uvítala mne slovy: „Kde jste se coural, prosím vás? Už jsem myslila, že mne necháte v štychu". Pravil jsem rychle, že odskočím si za roh do trafiky. Dva tři kroky — a více mne neviděla. Zmizel jsem jako ten její éther.

A jindy zase jel jsem s kterousi dívkou v lanové dráze na Petřín. Bylo to slabé, odporné, zrzavé děvče, skrofulosní a s vodnatýma mrtvýma očima. Seděla naproti mně a celou cestu nahoru hleděla ztrnule, dřevěně na jedno místo, jako hledívají blbci. — Litoval jsem jí a ku konci jízdy tázal jsem se s úsměvem: „Nač jste tak myslila, slečno?" A ona pravila tiše: „Tak mi napadlo, jak by to bylo krásné, kdyby ta lanovka jela pořád výš a výš, nekonečně a nekonečně, až —" Nedořekla, ale viděl jsem, že trpí. A v této chvíli, kdy chtěla tak vysoko, neviděl jsem jejích skrofulí a připadla mi krásnou. Není nikdy radno, souditi o lidech, zvláště o ženách, z jejich fysiognomie. Bývá to někdy komické.

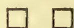

Bobři vymírají.

Co nepochová času záclona,
to krutou rukou sklátí lidé dobří . . .
Dnes vzácností je vidět bisona
a v dálných lesích vymírají bobři.

I v českých hvozdech vzácnost vymřela,
pár vzácných kun se tajně v skalách skrývá,
ty vystříleny budou docela
a v lesích zbude havěť zimomřivá.

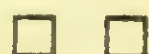
Na kožichy však přece zůstane.
A blázen, koho pochybnosti moří.
To, bohudík, se nikdy nestane,
by v českých hvozdech vyhynuli tchoři!

Dr. Josef Herold.

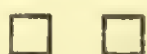
Kdo žádáš k bance, kdo chceš k elektrice,
kdo toužíš dostat syna do kadetky,
kdo stůněš na řád, kdo chceš do radnice,
kdo trafiku chceš pro svoje dvě tetky,

kdo chceš se státi městským funebristou,
kdo v státní službě umístit chceš dceru,
— zde najdeš pomoc „diskretní a jistou“
a naučíš se dělat karieru.

Dr. Karel Kramář.

Do proudu skočil, tisíc metrů s výšky,
a když už ploval, inu, tak už ploval . . . .
Až jednou národ zreviduje knížky,
on prostě řekne: Já jen kavíroval . . . .

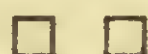

Tajemství sv. zpovědi.*

Osm let se rodičové dřeli,
starali se, vypiplali synka.
Hoch byl hodný, jedničku měl z mravů,
každý den se modlil za tatínka.

* Interpelace posl. Hybeše a soudr. na říšské radě, ze dne 21. března 1906.

Osmým rokem byl hoch u zpovědi;
nikdo se teď kluka nedohlídá:
krade, lže a ptáčkům krky kroutí — — —
„vždyť se z toho zítra vyzpovídá“ . . .

Parta.

(Z vypravování přítelova.)

Naše parta pracovala ve švýcarském městě u stavitele Bauera. Bylo nás na staveništi celkem pětadevadesát, vesměs samí Italové a jen my dva v partě byli jsme Češi. V partě byli jsme čtyři, my a dva Italové, starý a mladý Bianki. Starý měl žluté, ošklivé zuby, zničené neustálým bagováním, a mladému bylo devatenáct let. Byl „slabý na prsa“ a také bagoval.

Naše parta byla zaměstnána dole, při upravování základů. — Továrna nově byla přestavována a tu jsme kopali starou zem a vyváželi ven na hliniště. Starý Bianki měl svaly jako ze železa. Stávalo se, že celou hodinu dovedl do země bíti krumpáčem, aniž by pozvedl hlavu. Jen odplivoval časem žluté sliny a někdy úkosem pohlédl na syna, kterého nenáviděl, protože mladý Bianki byl slabý a bral menší mzdu jako nádenník druhé třídy. Tam, v onom švýcarském městě, platí se práce dle svalů. Také my dva Češi patřili jsme mezi slabé a brali jsme denně necelé čtyři franky. — Mladý Bianki věděl, že táta ho nenávidí, a poštíval na něho u políra. Přála-li náhoda, udělal i tátovi potají zuby na lopatě nebo vymočil se na topůrko jeho krumpáče. Ostatně i tak zapáchala všecka topůrka lopat i krumpáčů na našem staveništi. Bagovalo se všeobecně a při práci plili si našinci do rukou žluté sliny, takže po smradlavých dlaních páchla všecka topůrka tabákem a nikotinovou močůvkou. — Mnozí také, skoro všichni, vyprazdňovali obsah dýmek, nožem vyškrabovali z odlivek usazenou kaši a strkajíce si do úst tuto podivnou, černavě žlutou směsici slin, nikotinu a nečistoty, bagovali s rozkoší. Jen zřídka podařilo se uloviti „špačka“ — a to jen tenkráte, když stavitel, příručí neb polír odhodili na staveništi oharek doutníku. Lopaty chrastily, krumpáče zvonily tvrdě o cihlovitou zem, ale sto očí pozorovalo upiatě, kam polír odhodí špačka. — Někdy strhla se i rvačka o tento oharek a lopaty skřížily se hrozivě. Starý Bianki odnesl si kdysi ránu z takové bitky a sám ukazoval mi jizvu pod levým uchem. Bagoval ze všech nejnáruživěji a více než svého syna miloval „bago“. Po rýhách kolem úst stékala mu stále slabými praménky žlutavá tekutina, neboť chtěl podržeti si požitek v ústech co nejdéle a plival jen nerad. Z těch důvodů nerad i mluvil, a mluvil-li, pohyboval se jeho jazyk příliš zavlhle a matlavě.

Nás Čechy neměl Bianki rád, a napadlo-li nám, postaviti na chvíli lopatu, díval se na nás pohrdavě. Bral ostatně denně sedm franků a měl pověst největšího dříče. Dřel, aby dřel, a dření stalo se mu zrovna takovou rozkoší jako bago. Bez lopaty a krumpáče byl by dojista umřel. Kromě políra neznal nijaké instance a našinci měli ho rádi, protože z práce vybíral si tu nejtvrdší. Vždycky stál Bianki se svojí partou tam, kde nejhůře se kopalo a kde země jako železo byla slehlá. Rval se s ní urputně a podařilo-li se mu krumpáčem vydobýti kus balvanu, škodolibě se usmál. Na svého syna díval se jako na přítěž a styděl se za něho před soudruhy.

Hoch byl slabý a pracoval těžce. Hned se zadýchal a jeho pruhované triko, kterým byl stále pokryt, páchlo chorobným potem. Za těch horkých, nesnesitelných dnů, kdy voda v blízkém jezeře byla tak teplá, že lidé nechodili se koupati, překopávali jsme základy a slunce bilo do nás skleněnou střechou, na které kmitaly se modravé postavy montérů. Bylo příliš prachu u nás dole, neboť vedrem vysýchala hned hlína a pod nohama tvořil se špinavý prášek, jenž sedal na krk a na prsa a mísil se s potem. Potili jsme se příliš a nasedalo-li na prsa hodně prachu, stékala nám po kůži a po stehnech blátivá, mazlavá kašička. Mladý Bianki nepracoval bez trikotu, protože styděl se za svoje lopatky, nestejně vyčouhlé, a za hranatá žebra, jež vystupovala mu z těla příliš ostře. Mazlavá kašička vpíjela se mu do trikotu a zapáchal.

Vykopanou hlínu nakládali jsme stále na vozík. Kůň jezdil stále, a vždycky, když odvezl plný vozík, naložili jsme nový. Nebyl-li do návratu koně vozík naložen, kočí nás plísnil. Nebylo možno ani na chvíli odložiti lopatu a mladý Bianki dýchal těžce. Kůň jezdil neustále od rána do večera, od šesti do šesti, a stále chtěl svojí porci hlíny. Přijel a odjel za den padesátkrát i vícekrát a bylo vždy nutno naplniti vozík až do vrchu. Bianki svítil očima a pozoroval jsem, že začíná nenáviděti hrozně tohoto koně. „Táhni, potvoro!“ říkal vždy, když vozík byl plný. A zase supěl, popotahoval triko a sbíral prstem špinavou kašičku mezi žebry. Měl prsty slabé, kloubovité a mozoly na nich byly stále otevřeny, takže z nich vytékala bělavá, malounko s krví smísená tekutina a lepila se na násadu lopaty. Byl sehnut k zemi, ale očima blýskal po odcházejícím koni. Blýskal jimi nenávistně, plnou nenávistí svých mladých zničených devatenácti let a zdálo se, že proniká jimi kůži i vnitřnosti koně. „Už zase leze, potvora“, zasykl, když kůň vracel se s prázdným vozíkem.

Toho dne, kdy bylo vedro tak nesnesitelné, zadíval se Bianki blýskavě na mne a pravil mi lámanou němčinou: „Zabiju tu potvoru“.

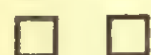
A když jsem řekl, že není třeba zabíjeti koně, opakoval, že bodne jej aspoň do žeber. „Pošel bych, kdybych nebodl. Sedí to

ve mně, musím bodnout". Tak mi řekl ve tři čtvrti na dvanáct v poledne, když zbývající čtvrthodina do odpočinku zdála se býti věčností a slunce opékalo nás tak, že kůže na krku počínala se loupati.

V kantině pojedl mladý Bianki docela málo a do kapsy u kalhot dal si křivák. A pak šel tichým krokem kolem staveniště ke dřevěné stáji, kde byli naši koně. Šel jsem za ním. Nedám týrati zvíře, pomyslil jsem si. Bianki vstoupil nepozorovaně do stáje a trvalo dlouhou chvíli, než odvážil jsem se vkročiti za ním. Podivný pocit nevolnosti mne tísnil a otevřel jsem dvéře stáje velice tiše. Tam stál Bianki, svou ruku měl ovinutu koni kolem šije, tvář svoji na jeho nozdrách a laskal se s koněm. Slzy tekly mu po hubených tvářích.

„Vždyť je to také otrok", pravil měkkým, zajíkavým hlasem německy a v návalu jakéhosi velikého srozumění podali jsme si ruce. —

Toho odpoledne Bianki se usmíval a jednu chvilku počal i hvízdat. Porozuměli jsme si jaksi a bylo nám volněji, dokonce i měkce. A jako na oslavu velikého dne přišla i náhoda, že ulehčilo se nám v práci. Na celou hodinu odložiti jsme mohli nenáviděné lopaty a jíti ven, n a v z d u c h, před staveniště, kde uložil nám polír odnésti dřevěný záchod na jiné místo. Záchod, určený pro potřebu zaměstnaných nádenníků a zedníků, byl, díky šťastné náhodě, dosti těžký a měli jsme s Biankim krásnou vyhlídku, že aspoň hodinu se budeme moci tahati se záchodem a dýchati na volném prostranství. S chutí uchopili jsme se záchodu. Bianki, jenž vždycky choval ke mně jakousi úctu, galantně chopil se ošklivějšího spodku a nabídl, abych záchod držel za stříšku. Zrovna vedle staveniště sekali sekáči louku. Seno vonělo až k nám, mušky vesele bzučely a kosy leskly se v slunci. Jedna muška kmitla se kolem a neodolav chytil jsem ji do dlaně. Měla lesklá křídla a zase jsem ji pustil s veselým smíchem. S podivnou radostí v srdci vlekli jsme záchod. A pak náhle Bianki sáhl do kapsy, vytáhl umaštěnou pohlednici, kousek tužky a opíraje pohlednici o stěnu záchodu, psal těžkým písmem svojí milence „pozdrav z dáli". Oči svítily mu docela jinak a požádal mne, abych na pohlednici připojil svůj podpis. A zase jsme transportovali vesele dále své břemeno. Tam uvnitř chrastily lopaty, bily krumpáče, lomozily svory montáže a hlína duněla na dně vozíků. Ale u nás vonělo seno, litaly mušky a svítilo slunce jinými paprsky. Bianki usmíval se měkce, usmíval jsem se i já, byla to nejkrásnější chvíle naší s v o b o d y — — —

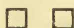
Svěcené kočičky.*

(Velikonoční motiv.)

Frantík je velký nezbeda,
do všeho rýpne, zašťourá;
onehdy, v květnou neděli,
kamsi vlek' svého kocoura.

„Tatínku“ – praví — „proč se dnes
nesvětí také kocouři?
Smím si ho dáti posvětit?
Pan farář oči přimhouří!“

„Frantíku, Franto, jaký's bloud!
Jak je tvůj rozum maličký!
Vyrosteš, seznáš, na farách
že mají jenom kočičky . . .“

Novomanžel.

Na žofínské plovárně koupával se s námi mladý inženýr, jenž před dvěma měsíci se oženil. Měl tělo bílé, vyzývavé, masité a pod krkem okrouhlou jizvu. „Co se vám to stalo, pane inženýre?“, ptali se ho známí, a on odpovídal potichu, s významným úsměvem: „Ach . . . malér . . . chápejte . . . první noc . . . cha cha . . . kousla mne ženuška . . .“

A tak se to opakovalo každý den. Známí ptali se na okrouhlou jizvu a on odpovídal sladce, potichu, s významným úsměvem: „Cha cha . . . první noc . . . chápejte . . . kousla mne ženuška . . .“

A nenašel se nikdo, mne nevyjímaje, kdo by přiskočil a zpohlavkoval tohoto člověka, jenž s diskretností bandity vystavoval na plovárně otisky zubů své ženy.

Černá kraslice.

Jel jsem na Slovácko vykoupat se „v jasu zdravých úprkovských barev“, o nichž tyto dny** tolik bylo napsáno.

---

* Interpelace posl. Hybeše a soudr. na říšské radě, ze dne 21. března 1906.
** Bylať v Hodoníně výstava moravských malířů. Poznámka pořadatelstva.

A zašel jsem si i na kázání v Brumovicích, kde vznikl známý Herbenův román. Byl Boží hod a brumovický farař kázal o pokoji a míru. Vejčitá, nefalšovaná římská hlava. Přivezl jsem si ji do Prahy na památku, je to jediná pravá slovácká kraslice, kterou si vezu z kraje „zdravých úprkovských barev".

Viděl jsem už v životě všelijaké pátery, mnoho páterů, celé tisíce páterů. Zajímali mne tak, že nelitoval jsem nikdy času, chodil jsem po světě a vyhledával je v dírách jako jezevce. Nespokojil jsem se nikdy pátery domácími, ochočenými, nelíbili se mi. Chodíval jsem až do dalekých končin, kde páteři pohybují se volně, nezkroceně, jako tvorové nebeští, tu jako straky, tam zase jako kupkovské opice. Šel jsem za nimi až do černých hvozdů, kde vody stojí v tůních a slunce nesvítí. Znám pátery tyrolské, lurdské i španělské, měl jsem vždy smysl jen pro výstavní exempláře, miloval jsem vždy kontrasty, sestavoval jsem vždycky rád živé obrazy a allegorie. Z Brixenu, kde viděl jsem skvostné výstavní objekty s objemem bazénu, šel jsem trpělivě až do Lurd, kde ctihodní otcové přišli na jinou, tuku prostou methodu, aby u nemocných nevzbudili pohoršení. Studoval jsem jejich systém co nejbedlivěji, křížem krážem prošel jsem lurdské pařeniště, kde výstavní objekty ženou se do výšky jako chřest a vysazují se kolem chrámu jako telegrafní tyče, aby lidstvo mohlo reprodukovati velikou lež. A z Lurd, jež se svými osmi a padesáti oltáři pracují jako obrovská továrna na ždímadla, udělal jsem si zacházku nazpět až do Mnichova, abych měl celou a věrnou allegorii. K širokému a dlouhému vyhledal jsem si v Mnichově i bystrozrakého, neboť nejbystřejší oči má páter Bavorák, cítí-li feniky.

Celé skupiny jsem si sestavoval — přes hory a doly hnala mne láska ku klerice — ale slováckou kraslici našel jsem teprve v Brumovicích.

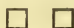
Slovácký farář . . .

Byl jsem poprvé v slováckém kostelíku. Taková krásná podívaná. Člověk by řekl, že podlaha chrámu je poseta překlopenými květy planých máků. Klečí to na zemi slovácká děvčiska. Co suknice, to vznášející se červený zvon. Celá země je rozzvoněna, všecko se vlní nadechnutými pohyby, něco se směje v tom vzduchu, něco rozkvetlo devatenácti lety. A nad tím makovým polem, jako pohádkou sem přeneseným, mává jakýsi jestřáb neurvalými křídly, klove a syčí, ještě okamžik, myslíš, a vrhne se na nějakou holubici. — Slovácký farář. Bláto na Úprkově obrazu, rozplihlá skvrna v barvách.

„A zas vidím v kostele mezery. Co to je? Trošku prší a děvčata nejdou do kostela. To ať se podruhé neopakuje. To mne zlobí, hrozně mne to zlobí."

Tak brumovický farář zakončil svoje kázání. A děvčiska dole se třesou, červené zvony, mák vedle máku, tisknou se k sobě úzkostlivě, chvějí se jako bílá studánka, do níž skočila ropucha.

Chvíle trapného ticha, sivé, špiclí oči drtí dav ještě několik vteřin, ale už zase jezovitská tvář září úsměvem a „křesťanským láskám se oznamuje, že o druhé hodině odpolední bude v záložně schůze a bude se rozdávati Kříž a Marie.“ Červená draperie, jaké bývají v pochybných domech, splývá s kazatelny, patrně ve snaze, aby přizpůsobila se čistým slováckým barvám. Není však ničím jiným, než drzou, kluzkou imitací slováckých suknic, a vždycky, kdykoliv opičí ruce oprou se o draperii, připadá člověku, jako by roztíraly zdravou slováckou krev. Zde nejsou Lurdy, kde šidí se ve velkém. Zde člověk cítí, že zabíjí se tu pomalu, ale jistě něco živoucího, tepelného a krevního, něco drahocennějšího, než lurdská hloupost. Zbytek slovácké krve řine se tu z živého těla, uniká a mizí pod nepoctivýma rukama, které natahují na kazatelnách svůj zabijácký gramofon, bezpečně a s koncessí v kapse.

Husovy slavnosti.

Je těžko dneska oslavovat Husa
a počínat si při tom původně;
bez lampionů zdá se sláva kusá
a mnozí chtějí zase pochodně.

V sousední obci ostrostřelci tvrdí,
že lampiony nejsou laciné.
leč „Sokol“ zase, pochodně že smrdí,
což publikum prý sotva promine.

A každoročně v červencovou chvíli
je pravá rvačka o ty formule,
a když se střelci jakž takž udobřili,
zas Sokolové chtějí fakule.

A Hus? A Hus? Ach, na to zapomněli . . .
Teď není času, teď se hašteří . . .
Červenec prchá, brzo prchne celý —
a zasmějou se páni páteři . . .

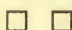
Vlhký člověk.

U pana X., jenž hostí své přátele dobrými víny, aby jim mohl předčítati špatná dramata, ocitl jsem se nedávno nešťastnou náhodou a poznal jsem tam zajímavého člověka. Byl to Polák. Po celou dobu nepromluvil slova a nehnul se od okna, kde seděl podepřen hlavou o sklo. Časem podíval se k našemu stolu a jeho oči byly temné, bezlesklé, jemně ovlhlé. Ale vláha, jež byla v nich, neměla třpytu, jaký mívají slzy. Byly to oči mdle zarosené, jako na podzim za chladného rána ojíněny bývají hrozny.

Vyprovázel jsem ho domů a ptal jsem se ho, proč byl tak smuten. A on mi odvětil:

„Jsem vlhký člověk. Od svého dětství hladověl jsem v Krakově. A tam, nemaje na lepší příbytek, bydlíval jsem v nových vysokých domech, kde za první kvartál se neplatí, neboť zdi domů jsou ještě vlhké. Nájemníci suší čtvrt roku zdi a po prvním kvartále zase se stěhují do jiného domu, aby vysušili jeho zdi. Neplatí nájemného. Tak od svého dětství, nemaje na lepší příbytek, vysušoval jsem pokoje nových domů. Po čtvrt roku zahříval jsem vždy studené zdi, vysoušel jsem je svým tělem a po čtvrt roce stěhoval jsem se zase jinam, kde potřebovali vysušiti zdi. Až do třicátého roku svého života neplatil jsem nájemného a zahříval zdi svým dechem. Potom jsem opustil Krakov, ale vlhkost byla už ve mně. Stal se ze mne, jak vidíte, vlhký člověk. Nedovedu se usmívati, necítím radosti. V době, kdy jiní žili, sušil jsem zdi. Nezdá se vám, že je cítiti ze mne malta?“

„Nikoliv“, odvětil jsem, „jen oči máte podivně ovlhlé.“

Zápas zvonů.*

Minulých dnů byl jsem v Hradci Králové. Je to místo mých studií. A všecko je tam, jak bývalo. — Město se šíří, hradby jsou sbourány, ale lidé se nezměnili. Přibylo škol, přibylo i studentů, město dostalo nové šaty, ale povaha jeho se nezměnila. Prošel jsem náměstí — a vše jako před lety. Student, páter a voják. V míru a pokoji oddychuje si libě český Brixen. Biskupská residence, která za mých časů měla staromodní šindelovou střechu, kryta je nyní

* Feuilleton tento byl částečně zabaven (od věty „Dva kamenní lvi“ až ke slovům „Chlumecký kostelíček“), ale interpelací posl. Pika a soudr. na říšské radě ze dne 15. července 1908 (107—XVIII. č. 3566/I.) nabývá práva veřejnosti.

taškami a pro civilní společnost postavilo si město Grandhotel, kde bývají vojenské koncerty. V Králové Hradci bývaly kdysi třenice s důstojníky. Ale nyní váží si už město dokonale své posádky, neboť přišlo se k názoru, že bez capfenštrajchu a vojenských koncertů bylo by těžko žíti. V Grandhotelu, jak jsem pozoroval, schází se nyní celý Hradec. Stane se aspoň jednou za rok, že hradeckou dívku vezme si oficír, a jest tedy nutno zpříjemniti pobyt důstojníkům, líbiti se, oživovati styky.

Byl jsem večer v Grandhotelu, kam matky vodí houfně své dívky. Koncertovala vojenská hudba, dívky štěbetaly, šavle řinčely. U mého stolu seděla družně četná společnost. Starý plukovník šťoural se v zubech, pomlaskával a přes tu chvíli prohodil k sobě ženským hlasem: „Mna, mna“. Potom přišel vojáček, postavil se rovně jako smeták a hlásil cosi starší dámě, která seděla s českou společností vedle plukovníka. Doslechl jsem, že přijde „Olinka“. Dceruška. Začali štěbetat o Olince a dověděl jsem se, že ten vojáček je jejich „burš“, Oskara a jejich Olinky. Patrně nějaký oficír, jménem Oskar, vzal si nějakou hradeckou Olinku. — Povídalo se o Oskarovi a o Olince.

Maminka se chlubila: „Ty moje dva lidi“ — povídá — „to vám jsou učiněný děti. Oni, tak říkajíc, utírají si nos do jednoho šátku. Onehdy jsem se píchla do prstu a povídám: Olinko, půjčila mi svůj kapesník. A Olinka povídá: On má kapesník Oskar. My si ho půjčujem . . . Račte povážit: Oni se mají tak rádi, že mají dohromady jeden šnuptychl . . .“

Jaká božská fysiologie lásky! Zapálil jsem si doutník a celý unesen přemýšlel jsem o tomto podivuhodném městě, kde něžné nosíky městských dívek a karbunkulové nosy starých rytmistrů noří se svorně v jeden kapesník, žluto-černo-červeno-bílý . . . Hudba hrála, dívky štěbetaly, šavle řinčely. Dýmem cigara viděl jsem řadu kasáren, kanovnické residence, továrny, školy — a nad hradbami, které se rozpadávají, zřel jsem vláti bělostnou vlajku míru, kapesník Oskara a Olinky . . . Fysiologie lásky.

Starý plukovník šťoural se v zubech a odlehčoval si: „Mna, mna“ . . . Upadl mu kartáček na knír a dva oficíři shýbli se k zemi. Ale on pravil: „Ah, lassen's, lassen's“ . . . a zase „Mna, mna“ . . .

*

V důstojnickém parku oslovil mne neznámý kněz. Byl jsem překvapen. —

„Což mne už neznáš?“, pravil teskně.

A řekl své jméno. Ano, spolužák. Stiskli jsme si radostně ruce. Sedávali jsme kdysi spolu za trest v první lavici.

Pravil, že už je pět let knězem a že má teď dovolenou. Svěřil se, že trpí chrlením krve.

Usedli jsme spolu na lavičce, kde jsou cestičky okolo Labe. Park byl plný vůní a pod námi pěnil se jez. Na plovárně ukázal se první naháč, urostlý člověk bílého těla a mohutných plecí. Sluníčko svítilo a naháč stál sám uprostřed plovárny, hrdý a radostný, jako by chtěl vykřiknouti sílu a zdraví svých plecí. Viděl jsem, že kněz odvrátil oči a sesmutněl. Zvedli jsme se s lavičky a šli volně okolo řeky.

„Řekni“, usmál se po chvíli, „proč vlastně do nás reješ?“

„A proč ty se modlíš?“ dal jsem mu v odpověď.

A už jsme vůbec nemluvili o té věci. Hovořil potom o své nemoci a snil o moři. Přišli jsme do třešňové aleje a stáli jsme v samých květech, v bílých, vonných květech, zatím co on ploužil se jimi jako dlouhý, černý, ponurý stín.

„Zde bys měl choditi v bílé rochetě . . .“ zažertoval jsem, ale on to neslyšel. Zabrán v myšlenky ploužil se mlčky bílou alejí a na černém kabátě uvázlo mu několik třešňových květů.

„Jsou bílé jako vaše hostie“, pokusil jsem se ještě zažertovati, ale náhle jsem pochopil, že to vše, moje radost, vůně a květy jsou mu trýzní. Ustoupil jsem a on kráčel dva kroky přede mnou, černý a mlčící, vlastní stín svých deseti let, které strávil v semináři a v kostele. Stín jednoho desítiletí, které stačilo, aby v něm ubilo radost a smysl pro bílou barvu. A jak tu sunul se nemocen přede mnou, připadalo mi, že církev vyplivla jej ze svého lůna na tuto třešňovou alej, že jí překáží, protože neuměl ztučněti . . .

*

Celý druhý den strávil jsem na královéhradeckém bojišti, u Chlumu a u Sadové.

Přibylo tam mnoho pomníků a na Chlumu postavili vysokou rozhlednu. Pod rozhlednou je restaurant, kde pod verandami koncertuje v neděli vojenská hudba a tančí se, aby nestýskalo se mrtvým vojákům, kteří padli tam počtem dvaceti tisíc.

A navštívil jsem zase všecka stará místa, Rozběřice, svíbský les i chlumský kostelík.

V Rozběřicích v jednom selském statku kvetl již bez a utrhl jsem si větvičku s keře, pod nímž odpočívá v šachtě 547 vojáků. Tak leží jich tam přes dvacet tisíc po celém bojišti, přes dvacet tisíc mladých lidí, padlých v horku červencového dne od rána do čtyř hodin odpoledne, kdy z rakouské armády byly již pouhé trosky. A pomníků přibývá a co den vyorají se nebo vykopou nové kosti, pro něž zřídili nyní na Chlumu nový hromadný hřbitůvek. Dva kamenní lvi, kteří stáli kdysi před Rudolfskými kasárnami ve Vídni, postaveni jsou nyní před vchodem hřbitůvku a jeden z nich má uražený ocas. Druhému vydloubali kluci oči a toho dne, kdy jsem byl na bojišti, měl v tlamě nacpaný jetel. „Padlým důstojníkům

a vojínům v hrdinném boji za císaře a vlast“, stojí vytesáno na hlavním pomníku a kluci z Rozběřic sedají obkročmo na hřbety lvů, rýpají se jim kudlou v očích a cpou jim do tlamy jetel, vzešlý z prachu dvaceti tisíc koster. Ale nikdo jim nezazlívá, neboť chlapectví má svoje práva. Až jim bude jeden a dvacet let a budou se tudy jednou honit na manévrech s těžkou tornistrou na zádech, ohlédnou se po zmrzačených lvech a spočinou velikou otázkou na vydloubaných očích.

Na bojišti u Sadové je vůbec mnoho kamenných a kovových lvů. Podivno, že projektanti pomníků zalíbili si tolik lvy. Či je to znamení udatnosti? Udatností není, položí-li dvacet tisíc lidí z nutnosti hlavu na špalek. Kdyby pomníky byly projektovány podle toho, kolik hochů v noci před bitvou plakalo, tesknilo a volalo po mámě, nebyly by na bojišti pomníky lvů.

Po letech zašel jsem opět i do chlumského kostelíčka, kde o Dušičkách roku 1866. klečel císař a modlil se, jak říkají, za padlé vojíny. Místo to je označeno kamenem ve zdi a jako památka na událost vytesán je tam nápis:

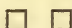
„Mohutný orel nad ním křídla duje,
té hlavy strážný rek —
Ai, císař sám bojiště navštěvuje
na den všech dušiček . . .“

Ai, císař sám . . . Ai, císař sám bojiště navštěvuje . . . Jakž by nenavštívil, jakž by se nepomodlil, bylo-li vůbec možno, modliti se nad hrobem dvaceti tisíc, na té prostoře patnácti kilometrů, napité řekou krve a zakleté v moři slzí . . . Ty dobré, vesnické srdce lidské, ty zbožný, prostoduchý chlumecký kostelíčku . . . Za pár set let, až bude o nás psáno, že nad hrobem dvaceti tisíc padlých jsme se modlili, jak asi bude patřiti na nás historie?

*

Vrátil jsem se domů na večer a v 8 hodin pohlížel jsem na Prahu s petřínské stráně. Zrovna zvonily zvony, celá Praha rozezvučela se večerním klekáním. Byl čistý, průhledný podvečer a zvony bily jasně, rozeznával jsem dobře věže a kostely. Bývá to chvíle, kdy zvony, odkaz dávnověkosti, podrobují si Prahu. A tenkráte bily s plnou hrdostí a sebevědomím, jasněji a jasněji, zvon na zvon, jako by zastíniti a přehlušiti chtěl druh druha. Byl to zápas zvonů, do něhož od Národního divadla přidalo se zvonění tramwaye. Viděl jsem ji, jak plazí se od divadla podél nábřeží jako kolčava, jak hledí uplatniti také svůj hlas v tomto turnaji zvonů, jak zvoní a zvoní a řičí a štěká . . . Podivno, zvony ustávaly, umdlévaly — ale tramway zvonila čím dál řičněji, drala se v před, proplétala se a při tom zvonila, zvonila . . . Klekání doznělo, zvony odpočívaly již umdleny, ale tramway pořáde ještě prorážela

si cestu, zvonila a řičela — a ještě potom, když už ji nebylo viděti, slyšel jsem ji lomoziti, řičeti a zvoniti — — Uhájila se plně, zvítězila v zápase zvonů, a přece, co byla ona, malý skrček, kolčava, proti nim, proti velikánům, proti odkazu dávnověkosti? Ale měl jsem radost z toho drobného vítězství. Hradec stál tu živě přede mnou se svým churavým knězem, se svými měštkami, s vojenskou muzikou i s hrůzami bojiště, bylo mi smutno z toho všeho, ale tušil jsem, že o n a, maličká, rvavá, výbojná, jednou přemůže vše, že ona jest prostě již z oněch předvojů a živlů nové lidské kultury, která jednou podrobí si kněze, měštky, armádu a všecko lidstvo. Její vítězství nad zvony bylo vítězstvím století, práce a odvahy.

Přívozník a Svatý Otec.

Letos jednoho krásného podvečera vzplála na řece Sázavě veliká revoluce. Viděl jsem ji na vlastní oči. U čerta, nač lhát? Nejen viděl. Sám jsem se jí súčastnil. Je to poprvé, co ve svém životě hodil jsem bombu.

Bylo to nedávno v podvečer u jednoho sázavského městečka, které dosud přes řeku Sázavu nemá mostu a převáží lidi pramicí. Zavolal jsem na přívozníka a ocitli jsme se spolu na pramici. Přívozník byl milý, kostrbatý stařeček, a dostali jsme se brzy do hovoru. Sázava je chudá, lidé jsou chudí a jejich srdci přiblížíte se nejlépe, zeptáte-li se jich, kolik vydělávají. Tak i já jsem se dědečka zeptal, kolik si převozem vydělává.

Pravil mi, že do roka tak tak půl druhé stovky.

„V neděli to ovšem chodí líp?“ ptám se.

„Ba ne,“ povídá dědeček, „lidé, kteří chodí do kostela, za převoz neplatí. Pan farář si na obci vymohl, aby farníci, kteří v neděli přicházejí z venkova do chrámu Páně, měli převoz zadarmo.“

Dědeček opřel se o bidlo, voda šplouchala, mlčeli jsme.

Až tu najednou mi to nedalo.

„A víte-li pak, dědečku,“ povídám, „že krejcary, co lidé za převoz ušetří, dávají v kostele do pokladničky pro Svatého Otce?“

Něco se stalo, převozník upustil bidlo. Zdálo se, že v dědečkově bílé hlavičce něco se pohnulo, že tam něco zarachotilo, co tam spalo už sedmdesát let. Jako když vedle něho hodí bombu. Dýmka mu zamrzla mezi zuby. Krátce, stala se veliká revoluce na řece Sázavě. To se tam už nestalo půl století, aby převozník upustil bidlo. Ptáci vyjeveně vykukovali na nás z vrb, voda se čepejřila.

Skutečně, jako když náhle udeří bomba. V tom ztrnutí zůstali jsme stát v prostřed vody, tři metry ode břehu. S t á t. Stalo se kdy na řece Sázavě? Hledím, čekám — ale dědeček nic.

Až tu rozmrzla mu náhle ústa a dědeček zadrkotal mezi zuby:

„Ták? Ták je to teda? Na Svatýho Otce? Krejcárky? A na cizího člověka, já že se tu mám dřít?“

Vzal bidlo, opřel se o dno a zdálo se mi, že chce řeku skrz naskrz probodnout.

„Vidějí,“ pravil mi, když jsme se loučili, „mám už bílý vlasy a tohle by mi bylo do smrti nenapadlo.“

A já se usmál: „Tak vidíte, dědečku, a je to přece tak jednoduché. Konkurence, nic víc. Každý má znáti svou konkurenci.“

Odcházeje, ještě dvakrát třikrát jsem se ohlédl — a dědeček stál dosud zamyšlen nad svojí pramicí. Dýmal z dýmky, jen se kouřilo, a v těch obláčcích měl hlavičku nevinnou jako dítě, jako andělíček, co se prodávají na svatých obrázcích. Ale už to nebyl andělíček, už to byl člověk, znalý své konkurence.

To je tedy ta moje příhoda s bombou. Bomba leží dosud na dně líbezné Sázavy řeky a nikdo už ji neuhasí. Leží a čudí.

Zkažená radost.

— — — „Je mi už padesát let a nepamatuji se, že bych byl měl štěstí, že by se mi bylo všecko dokonale povedlo. Od jakživa každá radost se mi zkazila. To už je skutečná smůla. Mně se vám zkazí každá, ale každá, i sebe menší hloupost. Povím vám jen jeden příklad. Nestojí to za řeč, řeknete, že je to neslušnost, ale charakterisuje to moji smůlu. Jde vám na příklad člověk stranou, víme, docela stranou, kam se chodí k vůli malým potřebám — jako jsem šel onehdy na výletě. Člověk si chce začtveračit, nu, myslí si, buď zase jednou mladý, vžij se do klukovských let, pohraj si, zašprýmuj . . . Jde tedy člověk stranou . . . a tu ne jako obyčejní lidé dolů . . . řekněme . . . nýbrž nahoru, nahoru si ulehčí . . . řekněme — jako když se straší na vrabce . . . a člověk má radost . . . vžije se do klukovských let . . . a začtveračí si . . . no, proč ne . . . každý je svým pánem . . . nezáleží na směru . . . jen když se čtveračí, člověk omládne . . . Ale myslíte, že dopřejou člověku i takovouhle malinkou radost? Jsem v nejlepším — a už nějaký kamarád to zahlídne a bručí: „Vida, starýho chlapa, ještě si na starý kolena musí hrát . . .“ Tak vidíte . . . nemám na světě nic . . . ani tu hloupost . . . A nikomu to nepřekáží . . . co na tom . . . nahoru

nebo dolů — ale musejí lidé rýpat, musejí mít všecko podle lineálu, koženáči zatracení, omrzenci, bubáci — — —“

Tak si mi stěžoval jeden dobrý muž, jenž skutečně nikdy nikomu neublížil. Chápete jeho žal? Já chápu. Jsou radosti, které nemají býti zkaženy. Je druh lidí, jimž je lineál úhlavním nepřítelem.

O člověku, který vezl svůj mozek.

Letos o svátku Božího Těla jel jsem z Prahy ke Kolínu s jedním uniformovaným úředníkem, který vezl si na klíně škatuli s parádním kloboukem. Aspoň jsem tušil, že v té škatuli, která podobala se kastrolu na fašírovaného zajíce, je parádní klobouk. Neboť úředník měl u uniformy pečlivě vyčistěné knoflíky, tvářil se velice vážně a četl „Pražské Noviny“. Konečně je známo, že úředníci ku zvláštním slavnostem vozívají si v papírových kastrolech parádní klobouky.

Na třetí, čtvrté stanici za Prahou vehrnulo se do kupé mnoho lidí a úředník počal se ošívat. Hladil úzkostlivě svou škatuli a vzdychal: „Pozor, prosím, pozor.“ Ale lidé nedbali, mačkali se, a úředník tiskl škatuli k sobě čím dál úzkostlivěji, tlačil si ji na břicho a oči měl na vrch hlavy.

Jak se vlak hnul, zase to drclo a kdosi byl by málem upadl na škatuli. Tu chvíli byl již úředník celý spocen a nemoha se přemoci, vykřikl pln úzkosti: „Ježíšmarjá, netlačte se tak na to, vždyť je to můj — —“

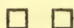
Poslední slova zanikla v hluku a podnes tedy určitě nevím, byl-li v tom kastrolu skutečně parádní klobouk. Všecky známky tomu sice nasvědčovaly, ale podle úzkosti, s jakou úředník tiskl kastrol k sobě, soudil bych skoro s určitostí, že v něm vezl svůj mozek.

Měl jsem tenkráte tisíc chutí přesvědčiti se osobně a rozsednouti nešťastníkovi jeho škatuli, ale obával jsem se, že zatáhne za poplašný signál.

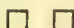
Doba.

Středověk leží v dějin klínu,
dnes požadavky jsou větší;
dřív lidé s oken lili špínu,
teď demagogické řeči.

O sv. Janě.

Že pak máme okna u Vltavy,
na rachejtle jsme se dívali . . .
Na nábřeží hlava vedle hlavy,
pod rukama praská zábradlí,
tisíc hrdel opojením křičí,
když pan Hájek tak to narafičí,
aby prskavice neklidné
prskly v pravý čas a solidně —
— — — — — — — — — —
Pod našima okny v záři ohňostroje
plavci dva se baví nenuceně v stoje;
starší z nich pak, dívaje se v splavy,
k soudruhovi roztrpčeně praví:
„Jaká je to, hochu, pro nás rána,
že jsme přišli o svatého Jana;
kdyby dneska shodili ho v pytli,
ňákou zlatku přece bychom chytli,
že jsme vylovili utopence . . .
Je to, hochu, těžká existence . . .
Ještě že tak naši rovnováhu
drží drobátko těch sebevrahů — —“

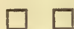
Poslanci informují národ.

Když na blízku už čudí doutnák války
a míru číselník má zjevnou poruchu,
pan Aehrenthal si čudí z havanského
a praví poslancům: „Cos visí ve vzduchu.“

A teď to aspoň víme positivně.
Tím čuzením se praví: Válka na blízku.
A co se týče visení a vzduchu,
to zaznamenalo se v notýsku.

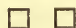
Že poslancové mají tlustý notes,
to každý slušný volič přec by vědět měl . . .
A je-li v notýsku i seznam diet,
proč i ten boží vzduch by se tam nevešel?

A po čase, až třeskne první kartáč
a tělo Evropy se změní v ropuchu,
náš poslanec nám poví přesně na chlup,
co dvacátého března slyšel o vzduchu.

Dr. Žáček, starý Čech.

Nu, fiksloval — a kdo je fikslařem,
ten dojista už něco unese,
když zmítáte jím v hněvu tam a sem,
on za uchem jen, šelma, škrábe se,
a posléze, když jati hořkostí
o jeho hlavu rozbijete cep,
ten dobrý muž vám řekne s hrdostí:
„Hle, jak mám tvrdou, starou, českou leb . . .“

Desítka.

Být poslancem, toť denně desítka —
a přec bych nechtěl brát ji místo něho!
Dle průměrného mého měřítka
je v desítce té něco strašlivého.

Za pár těch grošů, za ten papírek
mít dušičku jak bílý zámek sklenný,
mít zásady jak svršky lakýrek
vždy příkladně a vzorně vyleštěny,

za desítku tu hloupou, mizernou,
si pořizovat všecky masky, larvy,
z červenobílé v žluť a na černou
vyplácat za noc bečku drahé barvy,

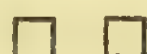
za pár těch grošů být vždy comme il faut,
svědomí vozit jako tažná herka,
mít pohotově tisíc „fuj“ a „ó“,
browningem střílet v pupek Sternberka,

za desítku tu hloupou, špinavou,
s úsměvem na rtech polykati šípy,
mít Damoklův meč věčně nad hlavou
a dělat při tom bezstarostně vtipy,

za pár těch grošů bloudit nocí, dnem
(co už se při tom propálilo svíček!)
za Popelčiným českým střevíčkem
a hledat marně zašlý pantoflíček,

a když pak kdosi kdesi naříká
a voličové zklamáni se cítí,
za pár těch grošů sehnat bulíka,
tak levně jim ho na nos pověsiti?

To za desítku všecko chtěli byste?
Můj ty Kriste — — — — —

Korrupce starosvětská.

Na Moravě mají zase jakési techtle machtle s prodejem vranovického cukrovaru. Nějaký patentovaný vlastenec zašantročil cukrovar do německých rukou a hlas lidu ovšem usuzuje, že nestalo se to bez řádného bakšiše. Celé naše svatováclavské korunní dědictví stojí prý ve znamení bakšiše. Nedávný proces s Kestrankem ukázal, že i naše slovutná samospráva (kráva dojná, jinak vacca mulgens) má na vemínku zastaralé vřídky, kterým říká se korrupce.

Tato korrupce ve velkém, která přechází s generace na generaci jako dědičný byt se štěnicemi, je už tak ošumělá a na jedno kopyto dělaná, že dávno přestala zajímat. — Udá-li se na příklad, že sešli se dva dobří mužové při snídani na vidličku, smluvili desetitisícový bakšiš a tu snídani pak zaúčtovali do obecního rozpočtu poplatnictvu jako „nepředvídané vydání“, vzbudí to na okamžik pozornost u odborníků, ale brzy se na to zapomene jako na „průměrný, z mezí všednosti nevybočující kousek samosprávný“. Věci jsou prostě tak pestře překvapující, že přežily se již, jako vůbec každá eskamotáž se přežije. I Ponrepo se přežil, i Černohorský. Ja toho příliš mnoho. Kdyby radnice, kterou chtějí přestavovati, projektována byla v podobě portmonky, také by to nikoho nepřekvapilo. Řeklo by se, že je to nejmodernější architektura, odpovídající duchu doby. Korrupce našich dnů neinteresuje již ani žebráka. Dnešní žebrák už se ani nenamáhá obtěžovati radního.

Radní nemá jakživ drobné. A žebrák to ví. Kde obchoduje se bakšišem jen v tisícovkách a na vagony, nemohou být drobné. Vše je známo, vše je příliš všední, korrupce ve velkém se přežila.

Za to korrupce malá, rozumějme, ta milá, půvabná, starosvětská, dosud se nepřežila a ještě má svoje kouzlo. A má dojista i svoji budoucnost. Je to korrupce konduktérská.

Tito zlatí konduktéři, kteří za dva šestáčky strčí vás z třetí do druhé třídy a ještě za vámi stáhnou záclonku, abyste se nerušeně mohli vyspat, tito dobří lidé budou žít věčně v našich vzpomínkách a co je svět světem, budeme je ctíti, obdivovati a milovati. Jejich korrupce, toť bratrství, toť porozumění, toť vtělená zásada křesťanská. Tuto korrupci milou, líbeznou a srdcem otevřenou, jako modlitební starosvětská kniha, vonící levandulí, povždy jsem miloval, uznával a dovedl oceniti. Až tito dobří lidé vymrou — ale dej Bůh, aby nevymřeli — bude hůře na tomto světě, nebude pravé lásky lidské, srdce člověčenstva utrpí poruchu.

Po celý život svůj, na všech svých cestách, vyhledával jsem tato neocenitelná, zlatá srdce konduktérská a rozuměli jsme si vždycky. Ach, nebylo třeba ani hovoru, pouhé oči mluvily za nás. Jen jsme se na sebe podívali a naše důvěrné přátelství spečetěno bylo intimností nade vše nejčistší. A ptáš se, člověče, odkud bralo se toto direktní, kouzelné pojítko? Věz tedy, nebyly to nic než dva otřelé, praobyčejné šestáčky, jimiž povznesli jsme k sobě své srdce a, díky vrozené náklonnosti, po léta již povznášíme. Pouhé dva šestáčky, pouhý pohled očí — a milá ruka slovanská už mi kyne vesele na srozuměnou, dobré rty se usmějí a za minutu už sedím na kyprém sametu, ač zaplatil jsem si lístek pouze na tvrdou lavici obžalovaných. Ano, ve třetí třídě je přeplněno, je přeplněno ... Chápu, chápu, to je to pravé, osvobozující slovo. Co svět bude státi světem, za dva šestáčky bude vždy přeplněno. Ale už se lebedím pohodlně na svém místě, vlak letí a já si libuji s nadšením v této miloučké, kouzlaplné, starosvětské korrupci, která utvrzuje bratrství a potěší ducha. Vlak letí — a mezi námi dvěma je sladké tajemství, chápeme druh druha, čteme své myšlenky — ano, my dva si rozumíme. Naše korrupce je lidská, přirozená, protože stejnou měrou se vyrovnává. Já byl při ní aktivní, on passivní, ale, přijde-li propichovati lístek, je on aktivní, kdežto já jsem passivní — a tato spravedlivá záměna úloh je tak čistě lidská, slovansky shovívavá, že máme se spolu rádi takřka duchovně a chtěli bychom spolu jezditi věčně. A jsme-li si již známi z dřívějších dob, vítáme se už na perroně, naše oči se hledají, usmíváme se na sebe jako dva milenci a naše smlouva spečetěna je ihned, pouhým splynutím duší, diskretně a beze slova, jako shledání staré lásky. A ptáte se opět, odkud vzala se tato hora lidskosti? Pravím vám, vyrostla z dvoušestáku.

Ale je tu ještě jeden moment, který utvrzuje naši náklonnost. Je to společné nebezpečenství. Jest jeden člověk, k němuž chováme společné antipathie asi v tom poměru, jako sami sobě jsme sympathičtí. Přítomnost toho člověka cítíme někdy oba najednou ve vzduchu a naše instinkty nás neoklamou. Tím člověkem je revisor.

Už při shledání bývá na perroně moje první otázka: „Přijde?"

A slyším-li: „Přijde," vyslovují oči mé soustrast, loučím se s konduktérem mlčky a zatím co se ubírám s bolestí do třetí třídy, praví náš pohled společně: „Jaká škoda! Nač nám potřebí třetí osoby? Tato ztracená chvíle nikdy se nevrátí!"

Ale někdy, je-li situace na váhách, nedbáme nebezpečenství a svěřujeme svůj osudeček osudu. A tu, když uvelebím se co nejlépe v druhé třídě, zavřu oči a sladce dřímu, otevrou se někdy dvéře — a on — můj korrupční kollega — stáhne tvář lítostivě a oznamuje mi udýchaným hlasem: „Vašnosti, musíme se stěhovat. v Cancalovicích přijde revise!"

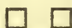
Zvedám se — a on, to srdce zlaté, nezapomenutelné — bere můj kufřík, hází na mne plaid a ruku v ruce provází mne do mého vyhnanství. Jdeme mlčky, ale naše oči si rozumějí, na našich čelech je napsáno: „My se máme tak rádi, nač nám potřebí třetí osoby?"

Ale není pomoci. Dvě minuty před Cancalovicemi sedím již ve třetí třídě — zastávka — revise — a deset minut za Cancalovicemi otvírají se již opět dvéře, milá slovanská tvář se usmívá a zlatá bratrská ruka kyne mi ku zpáteční cestě, chodbami vagonů, kudy kráčíme mlčky a měkce se svým tajemstvím jako v katakombách dva mniši.

O, zlaté srdce konduktérské!

Vy bratří, kteří utekli jste z Gogolova románu, buďte vítáni v naší rodné zemi! Jste milí, jste lidští, jste věční! Vy neždímáte ze života desetitisícové úplatky, vy pouze berete, což vaše jest, vy doplácíte na život! Vy nejste korrupční, vy jste pouhé svědomí!

Beřte a žijte!
Buďte zdrávi!
Čest a sláva vám!
Pax vobis!

Katakomby.

Málo komu je známo, že Praha má také své katakomby. Pod budovou policejního ředitelství jsou temné, dlouhatánské, nekonečné sklepy, kam ukládají se všecky zkonfiskované noviny.

Minulého týdne, jak čtenář se pamatuje, byli jsme také zkonfiskováni. Po létech, až budova policejního ředitelství rozpadne se v prach a na světě bude jiné člověčenstvo, najdou naši potomci kdesi v plesnivém koutě policejních katakomb špetku strouchnivělého, krysami prožraného papíru — a budou-li to dobří a uznalí lidé, nebudou se smát tuze nahlas, až v tom trouchnivícím cáru poznají náš mozek. Ta celá historie bude po letech k smíchu, ale dnes, abych řekl pravdu, otravuje naše živobytí. Neboť sluší uvážiti, že novinářský materiál, který ukládáme do policejních katakomb, jsou skutečně a bez nadsazování naše mozky. A sice nejen naše obyčejné mozky, kterými myslíme na svoje dluhy a na svoji večeři, nýbrž i výkvět našich mozků, ono radostné, svobodné a jásavé, co z našich lebek tryská spontánně a nezadržitelně jako pramen mladého vína.

Také toto mladé víno bude jednou staré a čím déle bude ležeti v policejních sklepeních, tím lahodnější bude mít příchuť. Dobří a uznalí lidé, kteří přijdou po nás, posoudí jednou spravedlivě jeho marku. Slýchávám, že staří policejní radové, trápení podagrou a nasycení nudy života, sestupují prý občas do katakomb a noří svůj nos do trouchnivícího papíru, do našeho tlícího mládí, aby jeho elixírem umořili svou pakostnici. Přicházívají prý se nalokat mladého vína, které jest zapovězeno lidem starého věku. — Usedají prý na modré, široké kapesníky a potřásajíce bílou hlavičkou hovoří prý k sobě: „Mna mna, was für eine herrliche Luft!“

Ale není jim to nic platno. Dostanou svůj modrý arch, umřou a nezapláče nad nimi ani doktor, který kurýroval jejich podagru. A po nich přijdou jiní stařečkové a umřou a také nad nimi zavře se voda. A my je přečkáme. Až v jejich hrobě nezbude po nich ani kůstečka a až červi pustí se hladem i do záslužných křížů, které stařečkové vezmou si do hrobu, my ještě budeme žít v nekonečnosti člověčenstva a naše mladé víno bude prouditi v žilách našich dětí. My, i když nás pohřbívají do policejních katakomb, cítíme kolem sebe věčně „eine herrliche Luft“. Cár papíru mohou nám zkonfiskovati, ale našich myšlenek nelze usmrtiti, ony rostou z našich hrobů, jsou naším neviditelným pokračováním, poletují neviditelně vzduchem, a stařečkové, kteří nás nemají rádi, šňupají je nevědomky se svým šňupavým tabákem.

Konfiskace je tvrdý, krutý, zlovolný čin. Jen ten, kdo měl s konfiskacemi co činiti, pochopiti může jejich dosah. Lidé, kteří by se neodvážili sestřeliti skřivana, kteří by nedovedli podťati kvetoucí třešni, kteří by se rozpakovali vzíti vojáku jeho písničku, jsou povoláni, aby škrtili myšlenku, nejvzácnější a nezabavitelný statek člověka. Tedy to, čeho nelze odníti ani psu, bere se nám jen proto, že nenarodili jsme se o čtyřicet let později. Neboť, co nám dnes

to by si se Karle, ale moc podivil – v r. 1949 že škrtilo [illegible] vlastními [illegible]

bylo vzato, bývá po čtyřiceti letech beztrestno. Verše, pro něž Havlíček nadlidsky trpěl a jež před půl stoletím strašily byrokracii, čtou se dnes v anthologiích pro děti. V tom je nejodpornější smysl konfiskace. Je to dělání mrtvol do zásoby, záloha na zlo, herodiada tisku. My jsme nezvedené děti století a censor je náš táta, který nabije nám vždy pro jistotu napřed, abychom si dali pozor a nerozbili džbán, s kterým policii chodíme pro pivo. Ať tak neb onak, biti jsme vždycky. Jsme biti jen tak pro jistotu, aby lidské společnosti nepraskl kotel. Ale my nemáme chuti, zoškliviti si tímto systémem svoji práci. Nejsme zbabělí a víme, že to, co nám konfiskují, dojde jednou svého určení a nemůže býti ztraceno. Nic, co je části světla, nemůže býti ztraceno. Věky postarají se samy o kolportáž našich myšlenek. Krysy, které dnes v policejním sklepení žerou naše myšlenky, vstřebají je do krve, do mléka a celá generace krys bude jimi odkojena. A přijde jednou den, že ty krysy sežerou zrovna tak censorovu tužku, jako dnes žerou náš mozek. Ubíjení na zálohu, za každou cenu, nemůže přetrvati věky, neboť věky jsou spravedlivé.

A tato spravedlivost je naším přesvědčením, naším rozumem. Proto nezlobíme se ani na censory, kteří jsou zjednanými úředníky a kteří nemohou za svoje činy. Vždyť, božínku, jsou to někdy docela dobří lidé, mají světle modré oči, mají svou lásku, mají svá kuří oka a za okny naložené třešně. Jsou to skutečně někdy dobráci, kteří by neublížili ani kuřeti. Že škrtí naše myšlenky, tím je vinna jejich odvislost, jejich námezdný poměr a přečasto i jejich duševní krátkozrakost. Neboť censoři, ruku na srdce, jsou takoví, jakými jsme si je udělali. Tím dnem, kdy nastoupili službu u policie, počali jsme je nenáviděti a mezi nimi a námi utvořila se propast. Nic není nenáviděno tak, jako policie. A přece odvažuji se tvrditi: Kdybych měl tucet synů, půl tuctu jich bych nabádal, aby se stali policejními úředníky, a půl tuctu jich dal bych do kadetky. Neboť musí to býti n a š i l i d é, lidé naši krve, kteří přinesou jiné proudy v policejní a militaristický systém. Byrokratismus policie a tvrdost militarismu nepadnou našimi nadávkami, nýbrž schopností našich lidí — a n a š i l i d é jsou to, které musíme posílati tam, kde je pro nás nejpalčivější půda. Náš censor, dokud mu spíláme, není naším censorem. Naším censorem musí býti člověk naší krve, námi vyslaný. I on nepřevrátí systém přes noc nohama vzhůru, ale kdyby jen jedno semínko zasel, dosti učinil. Kdyby nás národ měl tolik našich censorů, co má našich poslanců, neodpočívaly by naše myšlenky v policejních katakombách.

Až naše vlast porodí českého, d u c h e m českého censora, teprve tehdy budeme moci říci, že je naší rodičkou českou, spravedlivou. Dokud rodí jen velkohubé politiky, kteří berou diety a naše nejlepší myšlenky nechávají hníti ve sklepích policejního ředitelství,

dotud je naší macechou. Vlast jsme my a z nás vyjíti musí naši lidé, naši vojáci, naše policie. Až podaří se nám vyhráti jednu, jedinou censorskou tužku, bude to více, než kdybychom koupili milion matičních sirek.

Bílá Hora.

Toho dne, když do města přijel poslanec, bylo u nás na gymnasiu živo, všichni studenti byli na nohou. Bylo zakázáno, navštěvovati veřejné politické schůze, ale nechybělo mezi námi i odvážných, kteří si usmyslili, že na schůzi dostanou se stůj co stůj.

A také jsme se tam dostali. O sedmé hodině objevil se poslanec na tribuně a jeho slova hřímala v zástup jako hrom. Poslouchali jsme se zatajeným dechem, s pootevřenými ústy. Zdálo se, že na tribuně stojí hrozivě vztýčeno české svědomí. Slyšeli jsme strašlivá slova o Kostnici, o Brixenu, o Bílé Hoře — všecka památná místa naší národní tragedie míhala se tu jako v panoramatu Národní Jednoty Pošumavské, v krvavých, výstražných, konturách, co věta, to lkání, co slovo, to slza. Poslanec sebral nás jak se patří, zburcoval naše svědomí, probudil náš národní charakter — zdálo se nám, že teprve nyní víme, co to znamená být Čechem a milovati svůj český jazyk. Když poslanec na konec udeřil na stůl a zvolal hromovým hlasem: „Bílá Hora bude pomstěna!“, bušilo nám srdce hlasitě, a řekli jsme si, že po schůzi vypřáhneme koně poslancova kočáru a zavezeme sami řečníka na nádraží.

Ale po schůzi byl ještě přátelský večírek v hostinci. Touha zahnala nás i tam. Ale bojíce se dovnitř, zůstali jsme ve výčepu v koutě při dveřích a odtud jsme poslouchali, jak poslanec čile rokuje. Byl obklopen četnou, míchanou společností, byli tam úředníci, učitelé, živnostníci i dělníci. Vedle poslance seděla způsobná, červenolící dívka, nejspíš dceruška některého místního živnostníka. Poslanec hovořil s ní živě a přiťukl si na její zdraví. Potom přiťukli si všichni společně a poslanec zase dlouho mluvil o Bílé Hoře.

Náhle stala se nehoda. Nějakým způsobem, snad poruchou elektrického vedení, shasla najednou světla a v lokále nastalo úplné temno, protože okenice byly zavřeny. Všecko se smálo a toho veselí jsme použili, hned jsme z výčepu vnikli do světnice, hledíce se co nejblíže dostati k poslanci a vzíti si na památku chlebové kuličky, jimiž si pohrával na stole.

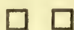
V lokále bylo nabito, lidé seděli i stáli, po tmě vznikl veselý chaos. Konečně dostal jsem se až k poslanci, poznav jej po hlase.

Náhle, těsně již u něho, pocítil jsem, jak kdosi mne vzadu zlehounka, něžně štípl, dvakrát, třikrát, a když jsem se neozval, něžné štípnutí se opakovalo a hned na to táž měkká, hebká ruka mile mne pohladila, citlivě a s pochopením, jako by dalekohled v ruce astronomově obzíral vycházející půlměsíc . . . Vzpomínaje si, že po celý můj život se nestalo, aby někdo blížil se tak pietně do těchto odlehlých končin, kterým na gymnasiu říkávali jsme „salon odmítnutých“, nevycházel jsem z ustrnutí, ale v tom již zašeptal známý hlas: „Zlobíte se, slečno?“

— — — a hlas ten mne poučil, že stal se tu prostě omyl. Byl jsem pokládán za jinou osobu.

Když lampy opět zasvitly, a já, vrátiv se do výčepu, sdělil jsem svým kolegům, že mstitel Bílé Hory rozšířil svůj národní a politický program o ženskou otázku, bylo vysloveno kterýmsi kolegou mínění, že poslanec je přepracován a že bychom ohrožovali zbytečně jeho nervy, kdybychom zapřáhli se do jeho kočáru a unavovali jej poctami. S těžkým srdcem ponechali jsme tuto milost koním a odebrali jsme se domů.

Zavírajíce za sebou dvéře, slyšeli jsme ještě úryvek hovoru; poslanec právě řekl: „Ano, poslanec, má-li býti skutečným vůdcem národa, musí mít prsty všude“.

Zuby.

Cesta ku mladotickému mlýnu vedla uzoučkou ulicí, kde před nízkým domkem na prahu sedával osmdesátiletý stařec. Byl celý bílý a trpěl lehkou třesavkou, ale útrapa ta nijak mu nevadila. Býval čilé nálady, a vždycky, kdykoli jsem šel kolem, vesele se na mne usmíval.

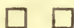
A jak se usmíval, bylo viděti, že má jenom dva zuby, které byly začernalé a dlouhé, nepěkně vyčnívající, jako u pošlé veverky. Ale stařeček vážil si těchto dvou zubů a když jsem s ním hovořil o jeho stáří, říkával s jakýmsi zadostučiněním: „No, ještě mám chvála bohu dva zuby. Už jsou to jenom střepy, hejbe se to jako na vodě, ale nic platno, zuby jsou zuby“.

A jednou, když jsem vedle stařečka usedl, mračil se a nemluvil, jen hlavou na má slova pokyvoval nebo vrtěl. Konečně, když nemohl se vyhnouti jakési přímé otázce, odpověděl úsečně — a tu jsem si povšiml, že stařeček je bezzubý.

Starci neušlo moje překvapení. Podíval se na mne nejistýma očima a podrbal se rozpačitě v záhlaví.

„Vypadly“, zašišlal. „Vypadly. Teď už budu docela jako mrně. Teď už jen mi dát cumel“.

A tu se mi přihodilo cosi, co nestává se nikdy za podobných okolností. Místo abych starce potěšil nějakým slovem a místo abych jeho příhodu posoudil duševně, představil jsem si náhle fysickýma očima přesně vše, co přihodilo se starci ve skutečnosti. Viděl jsem skutečně zuby, jak vypadávají, jak stařec drží je na dlani a jak se na ně dívá — — Tato fysická představa byla tak odporná, ale při tom tak neobsáhle veliká, že podrobila si všecky mé smysly a ochromila mé rty, které jinak byly by docela jistě prohodily něco utěšujícího. Teprve nyní mi připadalo, že možnost viděti fysicky, jest tolik, jako možnost, dvojnásob žíti. Nebýti toho fysického zření, byl bych se toliko usmál starcově nehodě. Ale představiv si fysicky jeho dlaň a na ní dva poslední střepy, obsáhl jsem celý starcův osmdesátiletý život, jeho vznik, zrání i skonání — obsáhl jsem celý věk lidský a jeho rozplynutí se v nekonečnosti vesmíru. Odpornost a ošklivost fysické představy otevřela mi krásu tajemství. A když jsem starce opouštěl, rostl znenáhla před mým zrakem a dnes jeho příhoda žije v mé mysli jako událost neobsáhlého významu. Kdybych viděl někdy starého strojvůdce, stojícího nad mrtvou lokomotivou, jejíž páky a písty na věky zrezavěly, neměla by jeho situace v mých očích význam o nic menší než tato vzpomínka na starce, jehož dva zuby viděl jsem fysicky na dlani.

Mor.

Jest mi potěšením, že čtenářům mohu sděliti z první ruky novinku — novinku v pravém slova smyslu, neboť, co tu povím, je událost dosud úplně neznámá, tak říkajíc ještě teplá, dosud pečlivě tajená a sdělená mi pod pokličkou a z pouhé protekce, kterou mám u svých krajanů. Jde totiž o můj rodný kraj, o nejčeštější Čáslavsko, kde novorozeňata rodí se už jako Sokoli a kde děti ve třech letech svého věku zpívají „Hej Slované!“

Slyšme, co se tam přihodilo. Na čáslavském náměstí, jak známo, mají uprostřed vysokou sochu Žižky z Trocnova. Když jako chlapec jezdíval jsem s otcem v neděli do Čáslavi, zastavoval jsem se vždycky s pootevřenými ústy před sochou starého válečníka a nemohl jsem se odtrhnouti, dokud otec nezatahal mne za rukáv. Stařec, opřený o palcát, s páskou na oku, zatím co druhé zdravé oko zdálo se probodávati vzduch jako kopím, vzbuzoval vždycky moji úctu, krčil jsem se pod vysokou sochou jako ptáče a moji

hlavou táhly dětské sny, plné odvahy, fantastických plánů a výboje. Moje malá dušička třepetala nesměle křidélky, stále ji cosi ponoukalo: Rozleť se a usedni starci na rameno jako sokolík, dej se jím unášet, nabídni mu své služby.

Dětská fantasie, dobrodružství chtivé mládí. Potom uplynula léta, všecko se změnilo, ale na čáslavského Žižku nikdy jsem nezapomněl.

A ten Žižka — to je tedy ta novinka — ten Žižka bude odstraněn s čáslavského náměstí. Povím hned, proč.

Minulých dnů objevila se v „Úředním listě" čáslavského c. k. okr. hejtmanství a okr. školní rady následující zpráva:

> „Při posledním obsazování míst učitelských shledalo se opětně, že předseda i jednotliví členové c. k. okresní školní rady bývají nemile obtěžováni ústními i písemními prosbami jednotlivých uchazečů neb jich známých a příbuzných o přízeň neb přímluvu. To jest nešvar odsouzení hodný a cti stavu učitelského nedůstojný. Při ucházení se o místo stačí úplně podaná žádost a úřední kvalifikace. Uvádějíce to veškerému učitelstvu zdejšího školního okresu znovu na paměť, zakazujeme zmíněné obtěžování a obcházení předsednictva i členů c. k. okresní školní rady v zájmu cti stavu učitelstva samého co nejdůtklivěji."

V Čáslavi žije ještě několik občanů, kteří mají českou duši, české srdce a české sebevědomí. Těchto několik občanů prý po přečtení této zprávy se začervenalo, sepjalo údivem ruce a rozběhlo se do polí, kdež v noci uspořádali tajnou schůzi. A na této schůzi prý se rozhodli, že Žižkovu sochu tajně odstraní, roztlukou na prášek a ten prášek že dají užívati všem učitelům nejčeštějšího čáslavského kraje, kteří dali dojíti až k tomu, že c. k. úředník zakazuje jim, také otrokům, aby mu nelíbali ruce.

Zpráva o roztlučení sochy zní poněkud romanticky a nevím sám, lze-li jí přikládati víry. Ale druhá část zprávy, o zákazu žebrání a líbání ruky je pravdiva, četl jsem ji na vlastní oči v Úředním listě a ptal jsem se sama sebe: Je skutečně možno, že Čáslav je tvůj rodný kraj a že dvě hodiny od Čáslavi naučil jsi se po prvé mluvit, psát a cítiti česky?

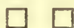
A je to pravda — a člověk se rdí.

Naše Čáslav je Němcům tolik, co nám je jejich Mannheim. Jako my se smáváme „Herrgott von Mannheim!", tak oni mají svůj posměšek: „Herrgott von Časlau!" Tím je řečeno: Čechy jsou v Čáslavi, Čáslav je typický kout české země, čáslavská hrouda chvěje se českými písničkami. A vždycky, kdykoliv jsem slýchal ten německý posměšek, říkal jsem si: Jen ať se smějí, jen když nás

znají tak dobře. Neboť, svatá pravda, u nás na Čáslavsku kolem dokola nikdy nebylo Němce. Po celou dobu svého dětství nesetkal jsem se v rodném kraji s německou rodinou. Teprve dnes se dovídám, že u nás na Čáslavsku je cosi horšího, než vpád nepřátelského jazyka — že jsou u nás lidé, kteří chodí líbat ruku okresnímu hejtmanovi a líbají ji tak dlouho a tak poníženě, až i sám c. k. úředník s odporem ji odtáhne a zakáže si její líbání kategoricky a velkopansky, tónem zámeckého vrchního z dvacátých let, tónem karabáčníka, který utrhuje ruku svému robotníkovi.

„Zakazujeme si toto obtěžování co nejdůtklivěji . . .“

Tak to tedy dopadá v kraji, v jehož středu stojí Jan Žižka z Trocnova, v kraji, o němž se mluví, že nebude poněmčen, i kdyby Prusko učinilo jednou Čechy svojí provincií. Dopadá-li to takto i v jiných končinách království, nechme prostě politické i osvětové práce, plivněme na všecko, čím jsme byli a chceme být, nelžeme si do očí, že mluvíme česky a že svoje češství bráníme a hájíme — a hoďme těm, kteří na to čekají, svojí přítomnost i budoucnost do chřtánu rázem a nikoli po kouscích. Neboť kdybychom takto žili, nebyl by to život národa, bylo by to prodejné, potměšilé království bochníku, frivolní žvýkání jazykem Komenského, zárodek rozkladu. Když jsme o něco prosívali, dalo se to ospravedlniti naší povahou, naší opozděností a naší starostí o život. Ale prositi, žebroniti — a dát se praštiti přes ruku byrokratem, čísti ve veřejných novinách jeho rozkaz: Táhni, kantore, štítím se tvých úst — — toho ospravedlniti nelze, to je národní hanba, potupa, zkáza, smrt. Lidé, kteří dají dojíti až k tomuto, ať nevychovávají našich dětí, ať nepřednášejí jim české dějiny, neboť takoví lidé jsou schváceni chorobou a šíří národní mor z pokolení na pokolení. Učitel českého dítěte, jeho druhý otec a národní vychovatel, stojí-li vypráskán za dveřmi okresního hejtmana, ať jde do školy, napíše na tabuli křídou: „Onemocněl jsem morem!“ — a nevrací se už do třídy. Škola je základ života, děti jsou budoucnost národa, a kdo lže dětem, zrazuje svůj národ.

Káča.

Letošní jaro, tak bohaté na pohnutlivé události, nezůstalo bez účinku i na naše domácí poměry. Od loňského roku mnoho se změnilo — leccos, co po léta vyvíjelo se v míru a pokoji, nabylo hrozivé tvářnosti. Je nesporno, že letošní jaro zaznamenáno bude v historii nesmazatelnými písmeny.

Jedna událost je přímo neuvěřitelna. Na dětském hřišti při bubenečské silnici, kde od nepamětna tvořila mládež bubenečská a letenská společné soustátí, mírumilovnou unii, utvořila se letošním jarem trhlina. Včera, dne 20. března, objevil jsem ponejprv tuto trhlinu a všecky příznaky ukazují, že trhlina každým okamžikem proměniti se může v zející, nepřeklenutelnou propast, jejíž důsledky mohou býti dalekosáhlé a porušiti na vždy všecku rovnováhu unie. Je pravda, i leckdy jindy vyznamenávalo se hřiště letenské menšími roztržkami, ale stačilo vždy klidné diplomatické zakročení a velmoci padly si opět přátelsky do náručí, aby tím více utužily vzájemný poměr. Bývaly to jen spory osobní, zásadně však unie neutrpěla kazu a otázka společného území řešena bývala hravě klíčem lásky, pospolitých zájmů a nadšení.

Byla to káča, která od nepamětných dob sdružovala letenskou unii a její obyvatelstvo od 5 do 10 let věku. Byla to káča, která přežila už celou řadu pražských primátorů, která odchovala celé generace a která, narozena z demokracie a jí oplodněna, porodila a vychovávala opět nejčistší demokracii. Káča byla duší unie, káča sdružila republiku.

A teď si představte, že loňského roku v Praze v Celetné ulici, v obchodě „U města Paříže“, vyvstal náhle princ, vychovávaný patrně tajně kdesi v cizině, který prohlásil, že do roka do dne zmocní se území letenské republiky, nakloní si předáky a odstraní káču s povrchu zemského, aby sám nastoupil její místo. Mladík ten, jenž dal si démonické jméno diabolo, přikročil skutečně k činu. Během loňského léta, když žáci čtvrté třídy bubenečské školy shromážděni byli v třídě, používajíce desítiminutové přestávky k tomu, aby uvažovali o výhodě zrušení tělesných trestů, vytasil se náhle jeden z nich dopisem, který všecky uvedl v úžas. Vyslanec prince diabola František Čertsemnoušije, žák IV. obecné na pražském Starém Městě, slovy diplomaticky volenými a úlisně zdvořilými navrhoval, aby občané republiky letenské uvažovali rozšafně o neúprosném stáří své káči, aby uznali její neschopnost a sešli se v neděli k poradě, kamž prý vyslanec Čertsemnoušije se osobně dostaví a jménem svého pána diabola přednese jim výhody a slibné podmínky, za jakých princ diabolo uvázal by se ve vedení republiky a to dojista prý ku blahu občanů.

Káčisté zůstali jako ohromeni, ale v okamžiku vznikla vřava, hlasy „pro“ i „proti“, panika nevylíčitelná, která utišila se teprve tehdy, když otevřely se dvéře a kdosi zahučel basovým hlasem cosi o nevýhodě zrušení tělesných trestů.

Símě rozvratu bylo zaseto, ale přes léto nedošlo již k ničemu a zdálo se, že svržení káči jest oddáleno na věčné časy. Přispěla k tomu snad i okolnost, že káča, povahou skromná a nečinící velikých nároků ani co do příjmů, ani co do obsluhy i osobní bez-

pečnosti, působila na praktický smysl svých občanů a zachovala si tak jejich náklonnost, neboť byli to občánkové vesměs chudí, s osobními příjmy nejvýše 10 haléřů na měsíc, čítajíc v to i položku na cukrkandl a sladké dřevo.

Letos však z jara objevil se opět na letenské pláni vyslanec Čertsemnoušije, následovala delší porada, vystřídalo se několik pohnutých debat, došlo i k několika políčkům mezi sanguinickými stranníky — ale půda pro prince diabola už je připravena. Káčisté mají dosud převahu číselnou, diabolisté však převyšují je diplomacií a zručností.

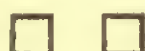
Za rok, trvám, nebude káči více, zhyne čestně, ale zhyne. Včera, ubíraje se kolem letenského hřiště, viděl jsem na vlastní oči děsivý obraz rozkladu, který zachvátil území unie.

Válka je zahájena na celé čáře a je to válka bratrovražedná, neboť z některých nejhorlivějších káčistů stali se nejhorlivější diabolisti a ti nyní ubíjejí káčisty. Někde stojí dva houfy proti sobě a tváře bojovníků vzbuzují hrůzu. A jedno je tu nutno doznati spravedlivě a dozná to, doufáme, i sama historie — káča bojuje houževnatě, káča se drží. V tom bitevním shluku a chumlu, který rozvířil se v řadách, vidět je káču neustále, kterak neodpočine ani na chvíli, kterak se vrtí a vrtí, zmítá sebou a poskakuje, hned radostně a křepčivě, jako by chtěla proklamovat svoje právo na život, hned zase vážně, důstojně a zvolna, jako by si byla vědoma své slavné a plodné minulosti — a po chvíli, když mníte již, že jest unavena a že po všech těch zklamáních a nevděku měla by se naklonit na bok a usnouti pokojně na drnových poduškách historie, káča pošine koketně tělem, zavlní taillí a tančí v ryku bitvy svůj menuet, který pamatuje primátory, generace a vznik demokracie. Bojovníci a přívrženci její, vidouce tento triumf, tleskají, volají nadšeně „Káčo, káčo!“ — a pohlížejí s pohrdáním do protějšího tábora, kde diabolisté, plni závisti, chystají se k odvetě. A vskutku, malý okamžik — a do výše vyletí diabolo jako kartáč, a zas a zase, za ním druhý, třetí, míhají se vzduchem jako granáty, jako ostříži, jako orli, a sotva dopadnou, už celé hejno jiných letí do výšky, zatřepetá se v slunci a dopadá opět k zemi v zuřivém potlesku diabolistů, kteří volají „haló“ a zahrnují posměškem káču i její přívržence, jimž mráz úžasu běží po zádech — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Je krásný jarní den a děti si hrají.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Jdu s Letné a na cestě kupuji si večerník, kdež stojí, že dnes nebo zítra jistě vypukne válka. Už prý Srbsko vyváží na hranice děla.

Král hvozdů.

V paláci fürstenberském na Malé Straně uzavřena byla před nedávnem výstava parohů, které vystavovala tam naše šlechta. Každého roku zabije naše šlechta tolik a tolik jelenů a potom vystavuje jejich parohy za zvláštní vstupné. Lesníci, oblečení do stejnokroje, mají vstup zdarma, protože súčastnili se tažení proti jelenům.

Každý pár parohů, vyrůstající z preparované lebky, přibit je na zvláštní prkénko a na prkénku stojí, kdo a kdy zabil jelena. Tohohle zabil Thun, tohohle Waldstein, tohohle Schwarzenberg. Tam a tam, toho a toho dne. Všecko černé na bílém a přesně, jako na hrobech padlých generálů. Jenže je to opačně — hroby mrtvých hlásají slávu živých. Nikde nestojí: „Zde odpočívají parohy starého jelena, posledního potomka té a té paseky, na níž byl zabit toho a toho dne —“, nýbrž: „Zabil Thun, zabil Waldstein, zabil Schwarzenberg.“

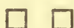
Jelenům říkávalo se kdysi „králové hvozdu“. Když probíhali lesem, naslouchaly smrky a jedle jako bez dechu jejich supění. A veverky krčily se k zemi a zdálo se jim, že vidí zjevení. Kde usídlil se jelen s rodinou, tam byl pánem a králem. Byla to jeho hradní půda a jelen byl aristokratem lesa. A když na této půdě procedil krev, byla to aristokratická krev nejčistší ragy. A lidé, kteří naň pořádali štvanice, byli hodni jeho soupeřství, byli to také aristokraté, neboť stavěli vysoké, orlí hrady a milovali samotu. I oni zabíjeli, ale ne ze zadu a ne na mušku. Zabíjeli, protože měli zdravou krev a ta se v nich někdy bouřila. Potom šli, vyprovokovali soupeře tváří v tvář a ubili jelena jako hrdinu.

A jelen to věděl —, věděl, že v něm zabíjejí krále. A za živa chodil jako král. Mech, po němž šlapal, byl jeho královským kobercem. A koruna o dvanácti ramenech, kterou nosil, byla hodna orlího hnízda. A skutečně, když zastavil se jelen uprostřed mýtiny a pozvedl k slunci svoji korunu, zůstávali orlové trčeti v letu mezi nebem a zemí a orlí samice pohlížely žádostivě na tuto korunu, jakoby chtěly vyrvati z hnízda své mládě a položiti je do ní, aby zasnoubili dva královské rody. To bylo tenkrát, když českým lesům ještě se říkalo hvozdy a když vysoké sosny nebyly dekorací, nýbrž živými svědky století. A jeleni to věděli a když opřeli svoji šíji o kmen sosny, sdělovali jí tajemství své ragy, aby vypravovala je příštím věkům.

A této aristokracii jelenů vypověděla válku naše šlechta, která sedí v panské sněmovně, navštěvuje kluby, kouří speciality, jezdí na koňské závody, nic nedělá a za letních večerů střílí jeleny. Na pokraji mýtin bývají žebříky se sedátkem, kde v srpnu po slunce

západu sedávají šlechtici a čekají na jelena. A jelen přijde vždycky a jistě, neboť lesníci musí přesně věděti a oznámiti hodinu, kdy jelen vychází, a místo, kde se pase. Tam dají pro kavalíra postavit žebřík se sedátkem a šlechtic přijede, aby zabil jelena. V určitou hodinu přichází skutečně jelen. Ničeho netuší, pase se klidně a dostane se na padesát kroků od žebříku. Potom pohodí hlavou a větří. Cítí neznámou vůni voňavek, ale nerozumí, neboť je králem hvozdu. A jde ku předu, netuší ničeho a jde — a když se přiblíží na deset kroků k žebříku, tak blízko, že je lehko trefit i myš, nerci-li krále, padne rána a jelen se skácí. Nahoře zašustí opět něco voňavého, někdo vykřikne „bravo!“ — a šlechtic sestupuje s žebříku Usměje se, vytáhne šáteček, přetře si čelo a svoji nohu položí jelenu na břicho, které krvácí. Sbíhají se lesníci a blahopřejí. Potom přijdou hajní, vyvrhnou krále hvozdů, vezmou jej na ramena a nesou do zámku. Tam amputují jelenu parohy a za pár měsíců vidíme je ve výstavě na prkénku, kdež stojí: „Zabil Thun, zabil Waldstein, zabil Schwarzenberg“.

Druhá, nekrálovská část jelena, tělo bez koruny, visí kdesi v Praze ve zvěřinářském obchodě hlavou dolů a z hlavy kape krev. Kilo masa je za 60 haléřů. Je to maso nejčistší aristokratické rasy, které naše šlechta vypověděla válku na deset kroků, na mušku a ze zadu.

Desatero pro básnické adepty.

I.

Víra tvá tě, brachu, uzdravila,
věřit musíš, nevěra je zlá — —
Na to pak ať zvláště pamatuješ:
S pánybohy-li si dopisuješ,
piš jen vždycky p*á*nbůh s dlouhým á . . .
V poesii, kde jsou bohů tucty,
čárka značí zvláštní projev úcty,
v čárce, brachu, budoucnost je tvá . . .

II.

Netvrď nikdy, s X či Ypsilonem
že jsi spřízněn citem, duší, tonem — —
po tom se tě lidé neptají!
Chceš-li vyniknouti poeticky,

říkej raděj, kamaráde, vždycky:
Já byl u nich včera na čaji!

III.

Poesie, brachu, nezná všedních dnů,
poesie neděle je věčná,
je to zámek přešlechetných snů,
sní v něm stará, nedůtklivá slečna.
Že tam v chodbách pavučiny visí,
že tam volně pobíhají krysy,
že jsou kliky kluzké špíny plny,
že ten zámek bájný, tajůplný
není nic, než barabizna tlící — —
toho, brachu, uvaruj se říci.
Slyš, co praví muž ti zkušený:
Zámek ten je přísně střežený.
Ve dne v noci stojí před vraty
neunavný portýr hubatý,
jenž je hotov nazvati tě psem,
aby Pravda v zanícení svém
šeptnouti mohla klidně:

Slunce!

— — — — — — — — — — — — — —

Chceš snad hlásat, brachu, novou víru?
Bez klik, bez plísně a bez portýrů?
Přicházíš snad, abys jednou zlomil
osudný a nešťastný ten omyl,
pravda že je šťastně počata,
postaven-li portýr před vrata?
Horká's, brachu, tuze horká hlava . . .
Zapomněl jsi: Není všední den,
poesie sváteční je sen,
v svátcích pak se málo provětrává . . .

IV.

Jedno, brachu, sobě pamatuj:
Soudce knih tvých, toť je otec tvůj.
V přítomnosti beztvárné a šedé
on tvé sny jak na špagátku vede,
bez něho jsi živá mrtvola.
Víš, co sluší. Myslím však, že přec
nevíš jednu důležitou věc;

kdyby napsal, že jsi v plném zrání,
piš mu honem děkovací psaní,
sic to zrání za rok odvolá . . .

V.

Mohl bych ti říci: „Nezabiješ“,
v básnictví to ale neplatí,
orli sedí klidně na vajíčkách,
mšice nelze nehtem mačkati.
Jaká havěť božím světem lítá!
Jak se chvěje ruka tvoje hbitá!
Nic však platno. Mšice chrání zápach,
orly na vejcích pak immunita . . .

VI.

Cit v tom jistě zcela upřímný je,
radím-li ti, brachu: Nesmilni!
Na ten artikl i poesie
příliš hrubá je a perfidní.
Navzdor básnickému pokusu,
násilniti hvězdy od kusu,
ony stále cudným světlem svítí,
nechtějí se dáti oplodniti.
Vyvolených, bohudík, je na sta,
každý z nich se tvůrčí silou chvástá,
octne-li se hvězda v dohlednu,
tisíc básníků je na jednu,
ale ona v cudné svojí pýše
uniká jim neustále výše,
až kdys v noci tak je převysoko,
že jen tiché, prosté lidské oko,
čisté jako píseň lastury,
nezkalená vřavou kultury,
vidí na dno jejich tajemství . . .
Tenkrát hvězda opojně se chví,
neuštvána, nezdeptána slovy
sestupuje sama k člověkovi,
nabízí mu svoje čelo bílé,
všecky svoje sladké noční chvíle,
nejkrásnější dary puberty . . .
Básníkovy nešetrné rty
o těch slastech nemají ni tuchy,
k jejich insultům je vesmír hluchý . . .
Obcování s Věčnem, brachu milý,
dít se musí srdcem, bez násilí — —

VII.

Z české literatury se málo krade,
neboť, že jsme opatrni, známo všade.
Vyšel sešit vzdechů, dva šestáčky cena,
na obálce „Všecka práva vyhrazena“.
Všecky lyrické, též jiné kocoviny
řádně zašpuntovány jdou do ciziny.
Kdybych neměl strachu, že by časem prasklo,
radil bych ti, brachu, rámcovat vše za sklo!

VIII.

Křivě svědčit bez přísežní svíce
dovoleno jest jen v polemice.
V tom je pokrokovost, hochu drahý,
že se křivě svědčí bez přísahy.
Kdyby při lži hořely dvě svíce,
byla by lež obřad a nic více.
Pravý kulturträger vidí v lhaní
prostě čestné denní zaměstnání.

IX.

Cizí manželky prý nemáš požádati,
nakazuje tobě církevní tvá máti.
Že však znám tvé srdce, plné citu, vervy,
radím ti: ten hřích si ponech do reservy.
Až tvá vlastní žena bude klesat tíhou,
až ji ztýráš k smrti každou svojí knihou,
až jí zhnusíš život každým svojím řádkem,
až ji zpola pohřbíš pod svým posejpátkem,
až z tvých dedikací dá si dělat plentu,
za níž zvolna mořit budeš ji jak rentu — —
tenkrát, milý brachu, v náruč cizí ženě
vrhnouti se můžeš zcela otevřeně,
neboť v celém světě nikdo nezazlí ti,
že chceš na štěp nový přenésti své bytí . . .
Budeš-li jak dříve počínat si hbitě,
každé tvoje nové literární dítě
v milence tvé bude vidět svoji máti — —
Cizí ženu můžeš klidně požádati.
Poesie proudí mezi dvěma body,
mezi ženami a mezi hromosvody.

X.

Poesie nejdražší je statek.
Proto, brachu, neužívej zkratek,

vyrábíš-li nějakou tu sloku.
Nepiš nikdy: „Měla slzy v oku“ —,
nýbrž napiš: „Zřítelnice její
zapadaly vlahých do závějí . . .“
Pětníkem se platí jedna řádka,
pětník k pětníku je celá zlatka.
Rozpustíš-li slzu do pár čísel,
budeš zazobaný jako sysel.

Smilstvo.

Za podzimních dnů, kdy žloutnou břízy na stráních a ukazují se červené jeřabiny, bývá nejkrásněji okolo Vltavy. Takového jednoho podzimního dne vypravil jsem se na výlet ku Svatojanským proudům. Byl nás plný parník, a když jsme u sv. Jana nastupovali na pramici, trámy se pod námi prohýbaly. Asi pět minut před tím, než pramice odrazila, upoutal všeobecnou pozornost krásný výjev. Na vltavský břeh přispěchaly z blízkého lesíka dvě dívky, v stáří asi sedmnácti let, provázené ušlechtilou dogou a oblečené v krátké bělostné šatečky. Sukénky sahaly něco málo pod kolena a zdálo se, že dívenkám není celých čtrnáct let. Tak byly bělounké, útlé, křehké, laškovné – a jejich doga kráčela mezi nimi jako stín. Na pobřeží dívky usedly a bylo to, jako by se snesly na zem květy bílého máku. Všecko obecenstvo na pramici nemohlo odtrhnouti očí od toho líbezného obrázku. Kterýsi pán nemohl dokonce potlačiti svého nadšení a pravil pln podivu: „Toť je skutečně jako hra přírody. Zde čeřící se vlny, na stráni umírající jeseň — ale zatím co příroda připravuje se k spánku, tam na pobřeží ozývá se už preludium jara a vyrážejí ze země dvě první sněženky“.

A skutečně, dívenky seděly tam bílé a skromné jako sněženky. Náhle stalo se však cosi pozoruhodného.

Jedna ze sněženek vykasala sukénku a odkudsi z kapes vytáhla cigaretu. Sirky, škrtnutí, nic než vteřina — a sněženka zapálila si cigaretu. Kdyby v tu chvíli byl někdo ofotografoval tváře obecenstva na pramici, mohl míti dobrý poučný obrázek pro scenování „Revisora“.

Nezůstalo však jen při cigaretě. Náhle sněženka položila hlavu na zad a sedla si způsobem — nu, způsobem . . . Starší dámy počaly rozvírati slunečníky a mladší páni obrátili se na plavce, aby se ještě počkalo s odplutím, až prý se obecenstvo v pramici lépe usadí . . . Vážné důvody . . . Nic však platno — pramice se hnula.

Buď že plavci neměli dosti smyslu pro sněženky, buď že jim byla už příliš známou hra přírody — — krátce, odrazili a pramice se hnula. —

Ale sotva jsme byli metr od břehu, stala se příhoda ještě pozoruhodnější. Sněženka odhodila cigaretu a udělala náhle dva kotrmelce způsobem — nu, způsobem . . . Na pánské straně „aaach". na dámské „pfi". Není mi známo, které citoslovce bylo upřímnější. Stylisticky správně můžeme říci, že na pramici zavládlo „sladké rozhořčení". Vyhovíme tak společnosti i přírodě. Zapomněl bych však málem na hlavní: Ve chvíli, kdy sněženka dělala druhý kotrmelec, způsobil jsem si nesmrtelnou blamáž. (Všecky blamáže jsou totiž nesmrtelné.) Poznal jsem totiž náhle sněženku a přeřeknuv se, křikl jsem hlasitě: „To je Lola!"

A sněženka hned ozvala se s břehu něžně a radostně: „Co?"

Toto „co" nemohl jsem ovšem nechati bez odpovědi. Ať už ostuda stojí za to, šeptal mi můj čert strážný.

„Kde jste se tu vzala?" volal jsem s pramice zvědavě.

„Jsme tu tadyhle s kamarádkou", opáčila Lola. „Jeden osel najal nám tu v jedné ville dva pokoje a zahrádku. Tohle je Olga a tohle je jeho pes. Budeme tu až do října. Je tu moc švestek a on nás pořád fotografuje, už toho máme dva albúmy".

A naposled, jakoby zkoušela pósu pro nový snímek, udělala ještě na rozloučenou kotrmelec, jenž starší a tentokráte i mladší dámy uvedl v zděšení. Všecky slunečníky roztaženy byly směrem ku břehu, takže „pro mraky šípů slunce nebylo viděti". Chtěl jsem ještě naposledy ohlédnouti se po sněžence, ale slunečníky zaclonily pevnou hradbou mé oči. Pramice vzdálila se konečně z dohledu sněženek a po celou cestu nikdo už na mne nemluvil, byl jsem přezírán, ač jsem se namáhal všemožně vylouditi na svých tvářích ruměnec, jenž by aspoň přibližně odpovídal mé ostudě.

Byla to skutečně Lola. Na podzim, někdy v říjnu, sešel jsem se s ní opět v kterési pražské noční kavárně. Seděla opuštěna na plyšovém sedadle, ošumělá a vyhublá, sotvaže jsem ji poznal. Když jsem ji oslovil, dala se do pláče (t. j. brečela) a ohrnula rukávy, abych prý se podíval na její modřiny. „To je od něho", škytla.

„Od koho?" ptal jsem se.

„Od toho, co si nás vydržoval ve ville. Nechal si Olgu a mne onehdy vyhodil. Před tím mne bil každou noc a štípal mne do rukou a do krku".

A řvala.

Nemá prý se kam obrátit. Všecko prý zastavila, v obchodě jí nikde nechtějí přijmout a „tam to" už dělat nemůže, protože nemá knížku. Teď je bez knížky, a kdyby ji na ulici přistihl strážník, sebere prý ji a dá zavřít. Konečně z ní vyšlo, že nemá na nocleh. A řvala, slzy jí padaly jako hrách.

Skoro každý z nás měl v životě záchvat velkomyslnosti. Jeden z těchto běžných záchvatů má speciální pojmenování „zachraňovati Magdaleny“. Celá řada mužů byla stížena už touto chorobou, jeden napsal dokonce o ní obšírnou báseň. I moje tělo nebylo imunní, podlehl jsem stejnému záchvatu. Nabídl jsem Lole, že jí zaplatím nocleh. Poděkovala a škemrala, abych šel s ní, že prý by ji sebral strážník.

Tak jsme šli spolu do kteréhosi hotelu, ona plna modřin, já pln svatého rozhořčení. Počala se svlékat, a tu jsem užasl, vida to tělo. Byla modřinami obsypána, na šiji měla štípance od nehtů, na nohou boule. Když se uložila do postele, dala se znovu do řvaní „Co já si počnu, co já si počnu“ — a chrčela chladem. Položil jsem se do lůžka na druhé straně světnice a počal jsem dřímati. Probudilo mne jakési kňourání, Lola vystrčila hlavu z postele. „Vy teda“, povídá, „vy teda budete spát sám? Ví, já to nechci od něho zadarmo, jestli chce, šel ke mně . . ., já už nebudu brečet . . .“

„Děkuji, já už spím“, řekl jsem a obrátil jsem se ku stěně. Obával jsem se, že bude sentimentální. Děvče probudilo prostě můj úžas. Ještě dlouho, než jsem usnul, viděl jsem ji, chrčící zimou, modrou ranami jako chameleon a nabízející se k lásce, jako by chtěla oddělati povinnou robotu. Prostituce? pravil jsem si. Smilstvo?

Ráno nabídl jsem „sněžence“, že se pokusím opatřiti jí místo. Pravil jsem jí, aby za dva dny v tu a tu hodinu přišla tam a tam, že jí sdělím výsledek svého pátrání. Skutečně, místo jsem jí našel — ale sněženka nepřišla. Aby vyprávění bylo zajímavější, měl bych dodati: „a nespatřil jsem ji nikdy víc“. Ale já ji spatřil. O několik dní později. Seděla v baru na klíně jakéhosi stařečka, pila benediktinku, celá ověšená náramky, a ve vhodné chvíli zašeptala mi tajnůstkářsky: „Ví — onehdy nechtěl — ale až bude chtít, má to u mne . . .“

Prostituce?

* *
*

Sedíme na Sázavě pozdě v podvečer pod zříceninami hradu. Pokuřujeme doutníky, přemýšlíme a díváme se, jak mezi rozvalinami poletují svatojanské mušky. Napadají nám bizzarní myšlenky.

„Co byste dělal,“ ptám se přítele, „kdyby ošklivá stará panna, sžíraná pozdní vášní a nikdy neukojená, přišla k vám a prosila vás na kolenou, abyste jí byl po vůli? Co byste dělal, kdyby řekla, že na vašem „ano“ nebo „ne“ závisí ukojení její smrtelné vášně, ukojení rozkoše nepoznané, tedy nejvyšší, jinými slovy, že vaše „ano“ nebo „ne“ znamená pro ni život nebo smrt? Obětoval byste se jako člověk pro člověka?“

„Nikoli“, odvětil přítel, „řekl bych jí, ať umře. Ona umře, ale mušky, které tu létají, budou žít věčně a zrovna tak budou svítit i hvězdy. Vy byste se obětoval?“

„Ještě před několika vteřinami. Nyní však vidím, že by to bylo smilstvo Její smrt byla by člověčenstva důstojnější, než moje obětování. Ať umře. A ať žijí svatojanské mušky a hvězdy“.

* * *

Ve světovém místě, kde provozovány bývají pašije, procházel jsem se pod tribunou, na níž seděly dámy z celého světa a pozorovaly pašijové divadlo. Z pod tribuny zahlédl jsem dvě nožky. Byly podivuhodné, malinké, byla v nich porcelánová křehkost i nejsmyslnější pružnost — bylo v ní prostě vše, čemu se říká nejvyšší graciésnost. Hořel jsem žádostí poznati krasavici, které patřily líbezné nožky, ale pod tribunou byl stlačen takový zástup lidí, že jsem se nemohl prodrati. Byl jsem nucen sečkati ještě půl hodiny a neviděti nic než nožky. Tím žhavější a dychtivější bylo mé očekávání, tím opojnější byly mé pohledy.

Konečně prodral jsem se massou lidí — a vidím, nožky patřily šeredné stařeně, podle chování a zevnějšku šlechtičně. Ale byla stará, nepěkná, vrásčitá — byla pravý opak svých nožek, které jsem pozoroval trpělivě a vděčně plnou půl hodinu. Jeden moment je tu pozoruhodný: Kdyby byla stařena odešla dříve a já neměl příležitost viděti její tvář, byl bych do dneška přesvědčen pevně, že nožky patřily krasavici, a byl bych snad jednou na ně vzpomínal jako na vzácný erotický zažitek. Takto měl jsem jen mravní kocovinu a všechno ponížení, jehož dostati se může samečkovi. Z čehož plyne: Lidské tělo je vždy vedlejší věcí. Vše je pouhou illusí. Jsou lidé, kteří pod stolem rádi vyhledávají dámskou nožku a tisknou. Těmto vzdělancům stalo se už častěji, že po půl hodiny tiskli, aniž by tušili, nohu svého přítele. Kdyby se jich někdo zeptal, jaký měli v té půl hodině pocit, řeknou — a bude to pravda — že měli pocit erotického ukojení a že byli vzrušeni. Smilstvo? Nic než pouhá záměna smyslů. Hřích, který se dá zapřáhnouti do rozumu, vášeň, z které zručným obratem myšlenek rázem může býti šašek.

Listopad.

V Lurdech, kam jsem s přítelem kdysi odcestoval, abych poznal zázraky, prožil jsem zlou dobu. Peníze, které měly přijít z Čech, nás nedocházely a v hostinci jsme neměli už úvěru. Poněvadž jsme neplatili a nechtěli nás vyhostiti, dokud nepřijde očekávaná peněžní zásilka, odbývali nás troškou starého, páchnoucího masa a ostatek dne živili jsme se broskvemi, které rostly na pyrenejských úbočích. A v době, jež byla pro nás nejkritičtější, onoho

dne, kdy nedostatek dostoupil vrcholu, bylo zatmění slunce. V horách, jako jsou Pyreneje, v blízkosti oceánu a v azuru jižní oblohy, je zatmění slunce mnohem patrnější než u nás a působí skutečně tísnivě. Celá obloha dostala sinavý nádech a netrvalo dlouho, sneslo se nad Lurdy očividné, tesklivé přítmí. Byl krásný den a ze všech konců světa byly tehdy v Lurdech tisíce poutníků. Když nastalo zatmění a vrcholek blízké hory Pic du Jer děsivě se zasmušil, nastala v řadách prostoduchých poutníků takřka panika, na ulicích tlačili se o překot lidé a pohlíželi k nebesům, nemohouce si vysvětliti tento podivný, tísnivý úkaz.

Někteří lurdští usedlíci znali však již zatmění z dřívějších let a věděli, jak nejlépe lze úkaz pozorovati. Načadili kousek starého skla nad svíčkou a začerněnou střepinou dívali se proti slunečnímu pruhu, jehož zatmění rýsovalo se proti sklíčku docela zřetelně jako stínová hračka. Ve chvíli nastal horečný shon po začazených sklíčkách a poutníci byli by dali vše možné za kousek střepiny, aby pozorovati mohli zatmění. Střepinová horečka rozžhavila se do té míry, že mnozí sedláci byli by platili stříbrem za kousek sklíčka.

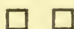
A v této chvíli neměli jsme jednoho franku, abychom nakoupili starého skla, roztloukli je na střepiny, načadili je a prodávali po jednom franku i za víc. Později litovali jsme dlouho, že za každou cenu nezaopatřili jsme si frank a neučinili tento výborný obchod. Touha po střepinách byla taková, že v jedné hodině mohli jsme vydělati pět set. Nechybělo tu nic než nápad: Nakoupiti za frank starého skla a rozprodati střepiny po lurdských ulicích, kde peníze hlupáků ležely takřka na zemi, jen po nich sáhnout, jen natáhnout ruku. Zatmění přešlo, lidé se utišili — a byli bychom si nabili. Bylo již pozdě. Možnost již minula, šli jsme kolem ní se zavřenýma očima. A přece nebylo tu potřebí více, než jednoho franku, myšlenky, duchapřítomnosti a odvahy. Druhého dne žvýkali jsme opět staré, odporné maso — a sedláci odjížděli z Lurd s peněženkami, v nichž ještě včera ležela pro nás hromádka bílých, příjemných franků. —

*

Do naší redakce chodí denně spousty různých žádostí o místa, prý v redakci, v administraci nebo aspoň v expedici, odkud roznášejí se balíky. A lidé, kteří se nabízejí za sluhy, posílají svá vysvědčení, dokládají se svými studiemi, jež někdy vzbuzují úžas. — O místa sluhů ucházejí se lidé, kteří mají gymnasium, průmyslovou školu nebo reálku. A jsou to někdy i lidé, které známe, lidé, kteří kdysi byli veřejně činni a uplatnili se. Stihla je katastrofa a po pohromě dostavila se lethargie. Přišel listopad, meluzina kvílí do oken a je bída. Doma je úzko, ze všech koutů čiší cizota, nechuť, smrtelná melancholie. Tuším, že jsme to také prožili. Je nás jistě deset z tisíce, kteří jsme kdysi prodali peřiny, prádlo, poslední knihu

a leželi na slamníku tupě a v kamenné úzkosti, s očima obrácenýma ku stropu, odkud snad měla přijíti spása. Spása nepřicházela a tehdy jsme si vypůjčovali po pětce, po zlatce, po koruně a konečně po jednom šestáku. Posléze, když nepůjčili nám ani toho šestáku a všecka naše bytost utápěla se až po hrdlo v hořkosti, šli jsme a nabízeli jsme se za sluhy. Ale to už jsme byli tak zbědovaní a tělesně sklíčeni, že nechtěli nás ani za sluhy. V teplých příbytcích, kde jsme požádali o skývu, odstrašovala lidi naše meluzina. A potom přicházela poslední Kalvarie, na níž jsme buď padli, nebo v šibeniční lhůtě přišli k sobě. Některý dal se ukřižovat, některý vzal svůj kříž a zatopil si jím v kamnech. A snad právě v této chvíli, kdy si zahříval ruce, našel v nich jejich sílu a roztála ledová kůra jeho mozku. Našel myšlenku. Žil.

V poslední době opakuje se často slovo „konkurence“. Je to strašlivé slovo a má prý devět hlav jako drak. Nevěřím v jeho sílu a neomylnost. I tento drak chodí v županu a bojí se myšlenky. Nic není tak nepřemožitelného a obávaného, jako myšlenka. Před ní už kapitulovaly celé světy, jakž by před ní nekapitulovala „konkurence“. Je tu jediný konkurent: zdraví. Ale kdo je zdráv, nevěřím, že by se neuživil čestně v dvacátém století. Četl jsem kdysi sentimentální povídku, jak kterýsi ostýchavý chudý odnášel za mzdu z tržiště boháčům vánoční stromky, aby dětem mohl koupiti štědrovečerního kapra. Byla to čistě česká povídka. Angličan byl by napsal, že chudý koupil dětem pár jablek a sobě kartáče na pouliční čištění bot. U nás jsou lidé, kteří se ostýchají čistiti boty. Raději se dají jimi kopnout. Je to tak lepší? Život jde ku předu a je mu lhostejno, odplivne-li někdo na široké dlažbě nebo zaslzí-li ve slepé uličce. Obé leží v moci jednotlivce a v moci myšlenky.

Indy.

Městečko D. — Škola. — Podlouhlý sál tělocvičny a od rohu k rohu řady stolů. Z daleka jako by pokryty byly sněhem. Bílá závěj vedle závěje, celé záhony sněhové a mezi nimi naváto je bílých kopečků, lehounké vločky jsou načechrány, jako by je vzdouval prosincový vítr, a všude, kam se člověk podívá, nic než sníh. — A tohle všecko, když se k tomu přijde blíž, je věc až příliš prosaická, je to docela obyčejné prádlo.

Do takové výstavy ručních prací jsem jednou zabloudil, spíše z dlouhé chvíle než ze zvědavosti. Každému člověku dostavují se časem takové bizzarní nápady. Zrovna tak byl bych se šel podívat

do výstavy železa a průmyslu, do výstavy slepic, do výstavy chrysanthem. Na výstavy málo kdy jdou lidé ze zvědavosti. Většinou tam jdou jen proto, aby tam zapomněli deštník. Aspoň k tomu jsou tedy výstavy dobré. Jsou totiž v životě lidském chvíle, kdy nálada sama volá, aby člověk zapomněl deštník. Dělá to prostě člověku dobře. O lidech, kteří ztrácejí deštníky, říká se, že jsou bezhlaví, ale někdy to není pravda. Ztratil jsem už v životě nejméně čtyřicet deštníků, ale vždycky to vzpružilo moji zlou náladu, vždycky jsem si řekl: Bohudíky, ještě je to s tebou dobré, dokud myslíš na něco jiného než na svůj deštník. — A naopak, znal jsem lidi, kteří ani jednou neztratili svůj deštník, ale čtyřicetkrát ztratili hlavu.

V tělocvičně, kde byla výstava ručních prací, zprvu jsem se ukrutně nudil. Ale konečně počal jsem si všímat blíže těchto závějí prádla, a u některého záhonku jsem se i zastavil, usmál, všelijaké ty čepičky vzbudily moji pozornost. Na každé čepičce byla růžová cedulička, na každé košili čtverec papíru a na něm nápis. „Anna Válková, V. třída“, Františka Moudrá, IV. třída“, Josefa Krotilová, IV. třída“, „Marie Žaludová, žačka III. třídy“. Nejvíc bylo Mařenek, Andulek, František a Pepiček. Jen sem tam nějaká Olga, Bláža nebo Věra. Ale všecky ty čepičky, kabátky a košilky měly společný ráz: Všecky byly stejně lopotné, stejně roztomilé, stejně komické. Netrvalo dlouho a ke všem těm košilkám a punčochám dovedl jsem si přimysliti desetileté prstíky s nehýtkem, na němž kvete štěstí. A už jsem je viděl docela jasně, ty naše Andulky a Olinky, jak sedí s rozcuchanou hlavou skloněny nad lavicí, jak desetkrát píchnou a po jedenácté cucají si krev z prstu, jak čachrují mezi sebou náprstek za krémovou trubičku — a jak jsou šťastné, hezounké, roztomilé se svými deseti lety a se svými deseti končetinkami, které pachtí se se svou košilkou, jako by šlo o roucho pro Pannu Orleanskou . . .

Konečně zastavil jsem se u jedné žínky na mytí. Taková božská, nevyslovitelná žínka. Bylo to slabě kudrnaté a vypadalo to jako pytlíček. Jednou doma jsem takovou žínku ukradl a dával jsem si do ní kamenné kuličky. Zrovna tak vypadala jako tahle, na vlas tak, jen že nebyla tak bílá a nebyla na ní ta růžová cedulka. Pozoroval jsem žínku hezkou chvíli. Všiml jsem si dokonce, že má přišité půvabné ouško a že okraje pytlíčku jsou sešity trochu na křivo. Patrně první dílo nějaké té Františky nebo Pepičky. Usmál jsem se . . .

A v tom mne někdo ze zadu oslovil. „To je Marková ze třetí, to je její první žínka, proto je to tak lopotné . . . Piplala se s tím dvě neděle. Je to Marková, je to Andulka Marková“.

Bylo tak hovořeno milým, ženským hlasem, obrátil jsem se. V okamžiku jsme se s dámou rozpovídali, byla to stará industriální učitelka. Děvčata ve školách říkají jim potají „inda“, jako my

jsme katechetovi říkávali „káťa“. Byla už hezky šedivá a měla mírné, modré oči, které se na mě dívaly klidně a mile, jako bychom se znali už několik let. A ještě něčeho jsem si povšiml: Ta dobrá stará bytost byla plna vděčnosti, že jsem se zastavil u žínky Andulky Markové. Její oči pravily mi to jasně, bylo to v nich napsáno. — Teprve nyní jsem si vzpomněl, že už před chvílí učitelka vzbudila moji pozornost. Neušlo mi, že po dobu, co jsem si prohlížel výstavu, několikrát se na mne zadívala a stopovala mé kroky. Nyní mi bylo vše jasno. Tato výstava byla jejím dílem, dílem její celoroční práce, a dáma pozorovala úzkostlivě návštěvníky, chtěla číst v jejich očích, co říkají tomu všemu, mají-li porozumění, mají-li uznání, chápou-li . . . Proto dovedla říci tak krásně, tak hrdě: „To je žínka Andulky Markové“. A už mne potom stále provázel její hlas a když jsme se rozloučili a já pokračoval v obchůzce výstavou, cítil jsem jasně, že její oči mne pozorují, že na mně lpějí, že jsou vděčny za každý úsměv obdivu.

Byla už stará, hezky šedivá, a měla radost ze svého díla, na které se zítra zapomíná, nezapomnělo-li se už dneska.

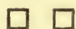
Takových starých, šedivých slečen je sta a sta v našem království a nikdo netuší, že vůbec existují. Nikdo neví, že jsou placeny jako žebračky.

Když sněm království Českého posledně byl náhle rozpuštěn po ohavných výstupech, kdy poslanci rvali si z hlavy vlasy, házeli po sobě utrženými knoflíky a nadali si ničemů, lotrů a oslů, nikdo netušil, že toho dne pláče po Čechách mnoho očí. V onom zasedání měly býti upraveny platy industriálních učitelek. Pro pračky Němců a slabost našich českých lidí sněm byl náhle rozpušten a industriálním učitelkám nebylo přiřčeno kousek té skývy, o kterou zápasí již nekonečnou řadu let, stárnou v bídě a stávají se terčem vtipů, starými pannami s ošumělou pompadourkou a vyrudlým kloboukem.

Stará panna, jak žije ve společnosti dneška, sama o sobě je vykřičníkem poměrů, melancholií doby a nejvýš lacinou stravou humoristických časopisů, které v podivném pochopení sociální satiry přemílají kosti diurnistů a starých panen, jako by nebylo v zemi sousta tučnějšího, jako by nebylo dost libového masa různých velkoobročníků. Osud staré panny-industriální učitelky ve skutečnosti je tragedií. Tyto dobré slečny, které vzaly si za úkol vychovati a říditi tisíce prstíků našich kadeřavých děvčátek, jsou skutečně politování hodny. Stárnutí samo o sobě je hořkostí a stárnutí v bídě je ještě smutnější. Ale sestárnouti v třídě, před očima dětí a mezi poupaty, stárnouti u vědomí, že sestárli jsme uprostřed v ě č n é h o m l á d í a že pro to dvojnásob zlé stáří nejsme ani pojištěni, toť je zlý odkaz společnosti. O školníka, který z třídy vynáší smetí, je postaráno lépe, než o tyto důležité ženské bytosti, které učí, jak se ponejprv béře do ruky jehla. Jako by ve dvacátém století, kdy vedle Krásno-

horské vydávají knihy i Carnegiové, byla jehla pátým kolem u sociálního vozu, u toho složitého a nebezpečného vehiklu, který veze člověka k jeho samostatnosti. Nelze zavírati očí před skutečností. Kdyby uspořádána byla anketa mezi dnešními matkami, co jim ze školy přineslo větší užitek, zdali báseň „Tři doby země české", nebo šití košile, kdož ví, zdali by Tři doby země české dostaly tři hlasy. Ale tím zase není řečeno, že je tu úmysl podceňovati práci učitelek literních. Naopak. Aspoň potud, pokud máme na zřeteli dobré literní učitelky. Jsem totiž přesvědčen, že dobrá učitelka, třeba byla nucena tisíckrát opakovati s dětmi „Tři doby země české", přece propašuje svůj názor, dovede dětem napovědět, že všecky ty tři doby nestály za mnoho, a dá jim nenápadný recept pro čtvrtou dobu, pro dobu jiného chtění a jiného životného a ethického úsilí, které bude dobou samo o sobě a nebude děliti historii své země na tři saisony jako ve výkladní skříni modes robes. Taková doba, tuším, měla by i tolik spravedlnosti pro industriální učitelky, kolik má dnes pro ně pochopení a křivdy, jdouc ve stopách svých vůdců, politiků, národohospodářů a poslanců.

Takový pan poslanec, který dělá zákony, to je opravdu kuriosita. Kdyby doma neměl v pořádku límeček u košile a kdyby mu u vesty chyběl knoflík, ví ihned, kam se obrátit. Je tu žena a dcera, má je prý „od toho". Když mu však industriální učitelky, které jeho ženu a dceru učily vzíti do ruky první jehlu, dvacet let předkládají žádost, aby se jich ujal, že se jim vede žebrácky, pan poslanec se usměje, slíbí, uvede deputaci — — a ostatní poručeno Pánubohu. Jen když má v pořádku knoflíky. Jednoho dne, před zahájením pračky, si je ve sněmovně uřeže a hodí je Wolfovi na hlavu, aby se neřeklo, že se u nás nepracuje a že naší lidé nemají energii.

Na poušti.

Letos v létě toulal jsem se po Čechách a jednoho odpoledne ocitl jsem se na malé venkovské nádražní stanici. Pršelo. Z dlouhé chvíle sedl jsem si tedy na perroně na lavičku a lelkoval.

Na nádražíčku, pokud jsem viděl, byli zaměstnání pouze dva lidé. Mladý úředník, jenž asi zastupoval v jedné osobě pokladníka i přednostu, a nádražní sluha. Krajina je tam smutná, vrchy kolem do kola a do vsi daleko. O takových nádražích se říkává, že jsou jako „na poušti". A na té poušti žili ti dva lidé, sluha a přednostíček.

Po chvíli počal jsem je pozorovati. Přednosta seděl v kanceláři a sluha hlásil mu signály. Bylo to zajímavé. Vždycky, kdykoli sluha vkročil do kanceláře, sňal dva kroky před kanceláří čepici a položil si ji na perroně na váhu. Teprv potom se přihrbil, vstrčil hlavu do dveří a promluvil: „Prosím, jedenáctka už přijíždí“. A tak se to opakovalo asi desetkrát. Vždycky, kdykoli potřeboval něco oznámit přednostíčkovi, položil čepici na váhu a vstrčil hlavu do kanceláře jako plaz.

„Aha“, řekl jsem si, „na této poušti je také služební poměr“. Ano, byl tam skutečně řádný a dokonale vyvinutý služební poměr. Přednostíček byl by si dlouhou chvílí ukousal prsty, ale služební poměr je služební poměr, nic platno, reputace se musí zachovat. Jak byli oba komičtí! Ten s tou čepicí, kterou musil odkládat na váhu, i ten jeho přednostíček! Celá ta poušť, kde se nudili, přímo k nim řvala, aby se dali do smíchu a zahráli si černého Petra nebo tahací mariáš, viděl jsem jim to na očích, tu chvíli byl bych si dal říci a pro útěchu hodil si s nimi — ale musil jsem ustoupiti stranou úctyplně a připomenouti si s plným důrazem, že šílím, že to krátce nejde, že poušť je sice poušť, ale sluha že je sluha, přednostíček že je přednostíček a služební poměr že je služební poměr.

Jak je tak leccos na světě vážné a důležité. Kdyby si na to lidé vzpomněli pár minut před smrtí, jistě by se ukuckali smíchy. Ovšem, to už se nikdo nesměje . . .

Hory a doliny se srovnávají.

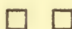
Od Závisti k Březanům šel jsem olšovým údolím a z podvečera lehl jsem si na pažit, obklopený mladými habry a březovím. Sluníčko svítilo, na stráni voněly plané růže a bylo ticho dokola kol.

Po cestě od Březan kráčel volným krokem mladý četník. Viděl jsem jasně jeho helmu, jak svítila v slunci, ale on mne nepozoroval, neboť byl jsem ukryt pod větvemi habrů. Přicházel blíže volněji, až posléze se zastavil u mladé břízy, na níž vyryto bylo srdíčko. Četník podíval se na srdíčko, usmál se a učinil zase několik kroků ku předu, kde zastavil se opětně u skupiny olší, smekl spocenou helmu a otřel si čelo kapesním šátkem. Bylo to u potoka a až ke mně vála vůně hořkých olší a sladkých balšámů. Všecek vzduch byl prosycen silicemi a zašelestil-li od stráně větřík, zavonělo celé údolí planými růžemi.

V tomto opojném, panenském vzduchu stál četník opřen o mladou olši a několikrát hluboce vydýchl plnýma prsoma. Potom se rozhlédl, není-li nikoho kolem, vyjasnil obličej a sňal s krku límeček. Konečně opřel o strom i pušku a utrhnuv s olše lupen, přivoněl k němu a zase dlouze vydechl, vpíjeje do sebe vzduch, vůni a ticho přírody, jako by malý chlapec v skrytu pojídal zapovězené ovoce. A bylo skutečně ticho dokola kolem a nikoho tam nebylo kromě nás dvou, kromě mne, člověka, a kromě toho četníka, jenž měl s krku límeček, pušku s ramene, a nebyl tu chvíli také nic jiného než člověk. V ruce, která snad ještě včera spínala železy mladého zloděje, držel v zamyšlení olšový list, a špičatý bajonet, který snad loni namířen byl proti horníkům v Duchcově, ležel opřen klidně o kmen bílé břízky, klidně a nevinně, jako ocelová hračka, která ležeti mů že bez nebezpečenství na ňadrech panny.

A dlouho tak setrval četník a opíjel se vzduchem a snad ani nevěděl, že je četníkem. Teprve potom, když nevědomky jsem zakašlal, ohlédl se v rozpacích, připial si chvatně límeček, nasadil pušku a ostrým krokem odcházel z údolí. Patrně mu napadlo, že se nechoval přede mnou „podle reglama“. Bylo mi čehosi líto, pomyslil jsem si: „Hle, dítě —“, ale nemohl jsem to za ním zavolati, neboť šel ostrým krokem a měl na rameni bajonet.

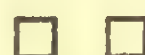
A v dálce mezi stromy svítilo v slunci na jedné bříze vyryté srdíčko.

Souboj poslanců Malik-Rolsberg.

Ubožáci, musili se střílet!
Jaký asi ovládal je cit . . .
Přišlo to tak nenadále, z musu,
neměli se na co vymluvit . . .
Nuže, stůjž zde pro budoucnost příklad,
kterak souboj dá se čestně zviklat:

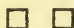
Jeden héroj — jméno nechme stranou —
k němuž svědci přišli příliš nahonem,
když mu dali zbraně na vybranou,
zabil čest i trému jednou ranou,
řekl: „Chci se střílet jenom kanonem!“

Hudba.

Hráli Dvořákovu symfonii, která podmanila celou dvoranu. Hráli nádherně. Zdálo se, že obecenstvo ani nedýchá. Některé mladé dívky měly ústa lehounce pootevřená a pleše starých pánů svítily nehybně. Ve chvíli, kdy symfonie v hedvábném decrescendu blížila se nejvyšší kráse a doznívala kouzlaplně jako večerní listů šumění, bylo ve dvoraně ticho tak imposantní, že i syčení plamene v lustru bylo slyšeti. Posléze, jako by listy došuměly a uložily se k spánku, nastala pausa několika taktů, jen tak co bys napočítal sedm až osm.

A tu, v té maličké pause, obecenstvo hromadně si oddechlo. Páni honem se napili, dívky sáhly si na hlavu, mají-li v pořádku účes, stařenky narovnaly si nohy a stařečkové spěšně sebou zavrtěli. Všecko to dálo se hromadně. Než jsi napočítal osm, všichni upravili svou polohu a na rychlo obstarali své tělo, pijíce, vrtíce se, poškrabujíce, poposedávajíce a oddychujíce. Když dirigent hnul taktovkou a hudba poskočila v jakémsi allegru, všichni již měli své tělo uspořádáno a naslouchali pozorně jako prve. Bylo patrno, že byli čímsi napěchováni, co jako plyn muselo vyjíti jejich póry a co působilo mocně na celé jejich tělo, na jejich ruce, jež se chvatně musily poškrabat, na jejich nohy, jež se natáhly, i na jejich zadky, které sebou zavrtěly. Byla to hudba. A tu již jsem nemohl jinak, než obdivovati ji, neboť sochařství, poesie a malířství, které zaujmou pouze lidské oko, nejsou věru nic proti hudbě, jež působí na lidstvo projímavě, podmaňujíc si všecky jeho smysly i končetiny.

O churavých čelech.

Všecky dobré lidi, kdož mají vzácný dar trpělivosti, slušně a snažně prosím, aby si neobtěžovali přečísti těchto několik citátů:

„Má krásná a sladká milenko, očekávám tě s planoucí pochodní, jejíž záře je podivně rudá.“

„Podél cest táhnou se propasti, jejichž hloubky jsou sametově černé jako smuteční roucha královen.“

„Mé roucho vlaje do noci jako prapory, spuštěné po slavnosti.“

„Tvé ruce jsou jako zvadlé hyacinty.“

„Pojď, pojď, milenko mé nenávisti a družko vášnivé pýchy.“

„V tvých vlasech jsou jedovaté květy blínů.“

„Jsi dosti hrda, abys mohla vejíti do království mých samot.“

„Vejdeš intimně a tiše do mých zpustlých parků Pozdní měsíc bude navlékati půlnoční náramky na tvé útlé ruce a bude celovati tvé vlasy bílými jehlicemi.“

„Mé čelo churaví dlouhými sny marných nocí, jež jdou neslyšitelně královstvím ticha."

„Když první bílí ptáci vyletují z hnízd, zhasínám pochodeň a vracím se bázlivě do svých opuštěných parků."

Bohudíky, že mám to již za sebou! Dalo mi dost práce a sebezapření a všecko se ve mně obracelo ošklivostí, když namátkou jsem to vypisoval. Citáty, které tu podávám trpělivému čtenáři, vypsány jsou z kteréhosi posledního čísla „Moderní Revue". Celá povídka, napsaná nějakým mladým pánem, jmenuje se „Píseň čekajícího". A teď, když několik výňatků jsem citoval, ptám se čtenáře, souhlasí-li se mnou, když tvrdím: Všem těm mladým pánům, kteří píší takovéhle „písně čekajícího", měl by tatík naprášit zadek a vzít je z Prahy domů, aby neutráceli život i peníze a nepronásledovali dobré lidi svým lhavým, falešným fňukáním.

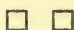
Neboť toto všecko, co jsem svrchu citoval, není nic než klam, faleš a lež. A kdyby pan Arnošt Procházka, jenž „Moderní Revui" vydává prý s obětmi a namlouvá sám sobě, že tuto oběť přináší umění — kdyby tedy tisíckrát tvrdil, že mladým pánům otiskuje „písně čekajícího", protože v nich tuší umění, tedy se tisíckrát mýlí, anebo je hodně umíněný. Všecky ty „opuštěné parky" a „anemické květy" nejsou nic než nejohavnější lež — a kdo takovou lež tiskne, ničí duševní zdraví mladých lidí, kteří, kdyby se neměli kde vylhat, našli by pravdu sami v sobě a šli by svou vlastní spravedlivou cestou.

Což pak, u všech ďáblů, někdo ještě věří, že tito mladí pánové skutečně cítí, co napsali? Což pak náš smysl pro poctivost v literatuře je už tak ubohý a nicotný, abychom pouhým svým instinktem nevycítili, že všecky ty jejich „pusté parky" a hloubky sametově černé jako smuteční roucha královen" nejsou nic než papírová ucpávka do chatrné, líné, nemohoucí duše, z níž původní zdravé mládí uniká již všemi děrami?

Jejich čelo že „churaví dlouhými sny marných nocí, jež jdou neslyšitelně královstvím ticha?" Ach, vy filutové, vy fixlaři! Tak vy takhle? Marné noci a království ticha? Nuže, chcete-li to vědět, tedy známe ty vaše „marné noci." Bylo nám taky dvacet let a taky jsme flámovali, taky jsme měli své marné noci, ale druhého dne zavázali jsme si hlavu a netvrdili jsme, že naše marné noci jdou královstvím ticha, ani jsme nepsali „písně čekajícího". Kteří je píší, nejsou o nic lepší než my a pánbůh ví, že nedívají se o nic lépe na kvetoucí třešeň, než jsme se kdysi dívali my. Je to totéž mládí, tatáž krise, tytéž flámy tytéž sny. Jen lidé jsou různí a jinak své mládí vybíjejí. Někdo přemýšlením a prací, někdo lživými papírovými kocovinami. Nikdo ať nevěří, že oči těchto mladých pánů vyhlížejí „krásnou a sladkou milenku, která by vešla intimně a tiše do jejich zpustlých parků." Je to lež. Tito mladí pánové, zrovna tak jako kdysi my, ve skutečném životě navštěvují kavárnu u Mikada, pijí

s děvčátky absinth, mají dostaveníčka s konservatoristkami, zvoní o půlnoci na porodní babičky a křičí jim do okna „Narodil se Kristus pán!“, navštěvují po prvním chambre separée a pak k poslednímu zastavují hodinky. Někteří, jsou-li v ráži a mají-li živější temperament, volají v noci na strážníka „stehno spravedlnosti“, dávají se pro výtržnost vodit na komisařství a ráno za šera stáhnou kalhoty třeba uprostřed chodníku, aby se vidělo, že Praha kromě Malé Strany má ještě jednu. Zrovna tak nebo skoro jako kdysi my. Nikdo ať se nekroutí a neříká, že takovéhle extravagance nejsou mládí. Naopak. Každé mládí je trochu „rapl“. Ruské nejvíc — a náhodou má nejlepší literaturu. Ale — není to literatura lživá. A zde jsme právě u bodu, který člověka střízlivě a rozumně myslícího naplniti musí odporem. Jsme u fakta, že naši mladí lidé, v životě zdraví a veselí, na papíře lžou a vtírají se falešnými fikcemi. Lidé,*) kteří prostě spouštějí kalhoty, hledí nám namluviti, „že jejich roucho vlaje do noci jako prapory, spuštěné po slavnosti.“ Něco, co nikdy nebylo cítěno, podává se tu čtenáři jako literatura a žádá se, aby čtenář nebyl uražen. Či skutečně chce nás už někdo mermomocí přesvědčiti, že takový mladý pán, kterého vidíme chodit s hůlčičkou, zavěšeného do nějaké Olgy z baru, čeká někde na krásnou a sladkou milenku, která prý je „dosti hrda, aby mohla vejíti do království jeho samot?“ Ach ty filuto! A to tvé království! Ta šťastná Praha, co má králů!

Lež, která lže city, to je ta nejnestydatější lež. A takovou lež je nutno kontrolovat. A kdyby nám stokrát bylo řečeno, že pro fikce a „raffinovanost moderního umění“ nemáme dosti smyslu, neustaneme ji kontrolovat, neboť v této době, kdy školy na lhaní citu rozvětvují se ve všemožných odrůdách, chceme mít čisté svědomí.

Starý herec.

V pozdních letech, kdy už děti nepřicházívají na svět, narodilo se starému herci dítě a dali mu říkat Josífek. Lépe řečeno narodilo se paní hercové, ale herec miloval je tak vášnivě, že ve skutečnosti mezi otcem a matkou nebylo rozdílu: Postavili se ke kolébce, dýchali jedním dechem a jejich šťastný úsměv byl jednotný.

Když dítěti byly tři měsíce, počalo dychtivě tápati ručkama. A jednou, když zatápalo ručkou starému herci po bradě, řekla stará hercová:

*) Poznámka tato není ovšem míněna konkrétně, nýbrž je povšechná.

„Škoda, tatíčku, že nemůžeš nosit vousy. Josífek je pořád hledá ručkama, rád by se v nich přehraboval.“

Starý herec se zarazil a mlčky přemítal. V noci neklidně spal. Ráno vytratil se z domova, šel do divadla a navštíviv ředitele, řekl nedočkavě:

„Žádám za propuštěnou.“

„Definitivní?“

„Na hodinu.“

„A proč tak najednou?“

„Spěchá to. Chci se dát zarůst.“

Za měsíc, když Josífek sáhl tátovi na bradu, našel tam vousy, přehraboval se v nich a sladce se usmíval. A starý herec s hercovou také se sladce usmívali. Herec přijal místo v jakési kanceláři, a vždycky, když se vracel, volala hercová už ve dveřích: „Táto, pojď honem, Josífek se nemůže dočkat vousů!“

A tak žili sladce a v největším klidu tři léta. Když Josífkovi šlo na čtvrtý rok a starý herec vzal si jej jednou na kolena, řekl nenadále Josífek:

„Táto, já fousy neci!“

Starý herec se zarazil a rozpačitě odkašlal, jako když na jevišti neumíval úlohu.

„A proč je, Josífku, nechceš?“

„Pjotože píchají! Sou bekaný!“

Starému herci se zdálo, že přeslechl. Aby se přesvědčil, že se mýlí, nahnul se k Josífkovi a pohladil ho vousiskem po bradě.

Ale Josífek dal se do pláče: „Já už je nemám jád, sou bekaný!“

Starý herec se zarazil a mlčky přemítal. V noci neklidně spal. Ráno vytratil se z domova, šel do divadla a navštíviv ředitele, řekl skroušeně:

„Chci zase k divadlu.“

„Ach, tušil jsem to,“ řekl řiditel. „Divadelním prknům nedá se odvyknut, touha po umění nedá se potlačiti. Že jste se vrátil, je lehce vysvětlitelno. Umění tomu chce — —“

„A Josífek,“ řekl starý herec a šel z řiditelství přímo do holírny.

Když se vrátil domů, zasmála se hercová:

„Nebyla bych, táto, jakživa řekla, že jsi takový blázen. A teď mi pověz mezi čtyřma očima: Je ti milejší Josífek nebo divadlo?“

A starý herec zahučel: „Josífek. On není mé obecenstvo, on je má nesmrtelnost.“

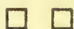
Zlatník s dvěma andělíčky.

Asi před deseti lety dostal se mi do rukou známý zlatník, na němž raženi byli dva andělíčci. Zprvu chtěl jsem si zlatník ponechati, ale pak napadla mi myšlenka skoro podivínská: Udělal jsem na zlatníku nožem zvláštní znamínko a potom jsem zlatník proměnil v nejbližší restauraci. Pustil jsem jej do světa a pravil jsem k sobě v duchu: Leť do daleka a široka, proleť tisícerýma rukama, proputuj svět, ponoř se do moře lidstva! A já budu čekati, vrátíš-li se zas jednou do mých rukou...

A skutečně, po celou řadu let, kdykoli dostal se mi do rukou zlatník s dvěma andělíčky, hned jsem se díval zvědavě, má-li na sobě znamínko, je-li to týž, jejž jsem poslal do širého světa. Ale uplynulo deset roků, snad víc, a můj zbloudilec se nevrací. Kdož ví, kde dlí! Snad nějaký vystěhovalec veze si jej do Kalifornie, snad někde v tropech platí jím lidožrout za kapesní zrcádko. Ať je kde je — ale což už nikdy se nevrátí? Což i zlatník, nejdůležitější kus hmoty, jako krůpěj ztrácí se ve vesmíru?

Marně očekávám svůj zlatník, snad ztratil se na věky a nedostane se už nikdy ani do rukou mých dětí, vnuků a pravnuků. Hmota, která hýbe lidstvem, rozplynula se ve vesmíru. A ztrácí-li se hmota, jakž teprve větrné slovo? Kam se podělo, řekl-li jsem kdy „nenávidím“ anebo „miluji“? A což, kam se poděla nevyslovená myšlenka? Kam se podělo moje „toužím“?

Nic se nevrátí, nic neutkví, neboť ani zlatník se nevrátil a nikdy nevrátí. Vše na světě je osamoceno, hmota, člověk, slovo i myšlenka. Proto jsou věčnými kandidáty života, kdož dělají si na něm znamínko. V tom věčném očekávání návratu jest mnoho zbytečné melancholie. Býti samoten — toť míti více světla a vzduchu. Sůva, jež sedí skrčena pod hradní zdí, žije slavnější a účelnější život než řečník s bílou kravatou, který volá k massám: Vám patří budoucnost!

Skříň z dubového dřeva.

Starý pán hovořil živě, humorně, ale když zastavili jsme se před starou dubovou skříní, která stála v rohu starosvětského pokoje, potřásal hlavou vážně, a tonem starce, jenž duševního mládí dosud nepohřbil, mi vypravoval:

„Pravda, tato skříň skoro mi v bytě překáží, ale nikdy ji neprodám, nedovedl bych se k tomu odhodlati. Moje žena, jak víte, je mrtva, zemřela loni jako stařenka. Když jsme se vzali, koupili

jsme si nový nábytek a v naší ložnici byla tato dubová skříň. Víte, že nový nábytek za noci praská. I naše dubová skříň, když jsme ulehli a shasili, praskala mocně a bývaly to rány mohutné. Moje mladá žena byla krásná. A byla mladá. Za prvních dnů štěstí probděli jsme někdy až do jitra. A zatím, co pevně sevřeni a obejmuti šeptali jsme si nejkrásnější slova, dubová skříň praskala a my po každé ráně jsme se ulekaně otřásli, ale hned zase smáli jsme se hlasitě a líbily se nám tyto podivné rány za noci. Za pozdních hodin, když už svítalo a my usínali v sladkém sevření, ještě naposled ozvala se někdy skříň náhlou ranou, jako by na rozloučení, a my ještě naposled jsme se usmáli. Druhého dne z rána, při snídani, hovořili jsme se smíchem o dubové skříni a o její poslední ráně, kterou moje žena nazvala „jitřní salvou". Ale stárli jsme, dubová skříň zvolna vysychala, její rány bývaly kratší a posléze zmlkla docela, aby mlčela padesát let. Dospěl jsem stařeckého věku, i žena byla již stařenkou. Loni umírala. Přišel kněz se svatými oleji a chtěl ji posíliti, ale ona už neslyšela a necítila. Pravil jí: „Popatřte na moje ruce, v kterých nesu vám Boha," — ale její oči byly nehybné a její srdce bilo už sotva slyšitelně. Lékař, který stál u lůžka, řekl: „Nemučte ji, pracuje k smrti a skoná v několika minutách." A tak, nemoha se s ní ani rozloučiti, očekával jsem konec. Všichni tři byli jsme bezradni, my tři, kteří stáli jsme u lůžka: Já, Bůh a věda. Ale oči stařenčiny už kameněly. A tu dubová skříň ozvala se ještě naposled. Zapraskalo v ní naráz v tom tichu, nehlučnou, ale slyšitelnou ranou — a stařence docela zřetelně prohnuly se koutky uvadlých rtů a v jejích očích cosi se kmitlo, směrem k dubové skříni, jako úsměv a jako rozloučení beze slov. Jsem si jasně vědom, že byla to dubová skříň, na kterou se usmála. Byli jsme tam ještě tři, já, Bůh a věda, ale jsem si jist, že se nemýlím a že úsměv patřil jedině dubové skříni. První chvíli pocítil jsem bolest, cosi jako žárlivost, ale v zápětí jsem stařence odpustil. Miluji ji, že v smrti byla upřímna a nijak mi nevadí, že jitřním salvám platil její poslední úsměv. Snad si jen, bože, na mne nemohla vzpomenout . . . Na dubovou skříň malounko žárlím, ale přece je mi tak draha, že ji neprodám . . ."

Šumava.

Kdyby romancier Karel Klostermann nevykonal víc, než že ve svých některých dílech zvěčnil krásu šumavských hvozdů, dosti už vykonal a může po smrti spáti klidně svůj sen. Až kouzlo Šumavy vyhyne — a ono skutečně hyne — přijde se jednou na chuť

těm podivuhodným, milým knihám, v nichž uchována je vůně lesů v nejprostší a nejpoctivější podstatě, jako smolná šťáva, tryskající přímo ze stromů, nedotčená raffinovanými přípravky literární chemie. A jen člověk, který Šumavou cestoval, dovede plně pochopiti, kolik lidské, primitivní a nesmrtelné krásy a nejlidštějšího úsilí je v těch Klostermannových knihách, jejichž konservativnost a někdy i neliterárnost jest jejich předností, neboť jinak byly by lživé. Romancierem Šumavy mohl býti dozajista jen člověk, jenž věřil v Boha. A Klostermann nikdy nezapíral, že v něho věří, jednou položil dokonce i toto credo v úvod své knihy „Kam spějí děti". Pokrokovými lidmi bylo toto přiznání přijato s úsměchem, ale věřím pevně, že úsměch ten byl ukvapený. Bůh v představě Klostermannově jistě nebyl nikdy starcem s dlouhými vousy a nesídlil na nebesích. Jeho Bůh sídlil v přírodě, v pralesích mezi staletým kapradím a starými lišejníky, kde Klostermann měl příležitost státi tváři v tvář Věčnosti. Napsal-li Klostermann kdysi „Věřím v Boha", nebylo to nic, než že čistá pokora vzala na se společenský oděv, určený pro ulici. Ale v nitru uctíval Klostermann stejného Boha jako Kupka, jehož obraz, představující malíře, kterak nahý klečí mezi horami a dolinami před jezerem a shlíží se v jeho vodách, je stejným credem a modlitbou k přírodě. Při modlitbě záleží vše na citech, slova více méně bývají nešťastna. Citově a pod zorným úhlem věčnosti jsou Kupka i Klostermann stejnými věřícími i nevěrci. —

A tato Šumava, jak ji zbásnil Klostermann, vymírá. A také její kouzlo, uchované v několika těch knihách, jednou zahyne, až knihy sežere červ. Naši potomci nedozvědí se ničeho o těchto hvozdech, jichž vážnost a hloubka je tak nekonečná, že zachovala se až na naše dny. V těchto odvěkých lesích, kde zpytovávali svoje svědomí naši předkové, když pokořeni vraceli se domů z cizích služeb, zpovídati by se mohl celý svět a ony rozuměly by jeho únavě, neboť v jejich klíně sbíhají se horké vlny kolotajícího vesmíru a ochlazují se na mlčenlivých listech starého kapradí.

Do nitra šumavských hvozdů zřídka kdy zabloudí turista z povolání, a je-li již turistou, odkládá svoji professi, hůl i tlumok, aby naslouchal šumu větrů a aby se vyzpovídal v této tišině, která je úžasná a nevysvětlitelná, tak grandiosní, že v hlubokých šumavských lesích na kolik hodin cesty neukáže se pták, zajíc, kolčava, veverka. Jen staré stromy, s jejichž větví visí dlouhý šedivý lišejník, vydychnou občas vážně jako přísní starci, a chodec, který tu usedl na mechu, aby prozkoumal mapu a prohlédl jízdní řád, náhle se na cosi rozpomíná a ukládá mapu i jízdní řád do brašny, stydě se uraziti tyto staleté stařečky, jichž mechová brada není z tohoto světa, kde půda i život člověčenstva rozděleny jsou v sever, jih, hodiny a vteřiny. A v této končině, jež ve svém náručí konejší roztrpčené věky, rozlita je odvěká, prvotní vůně přírody, vůně šumavská, jaké není

na celém světé širém. Tuto vůni cítiti jest již u Klatov, a dojdete-li až ke Špičáku, noříte se v ni již jako v tekuté moře, a zajdete-li ještě dále, v lůno hvozdů, můžete svléci klidně oděv a položiti se mezi kapradí jako do omamné koupele pryskyřičné a siličné, jež balsamuje zázračně vaše svaly, prýští vašimi póry a zalévá mízami pupence vašich prsou, až opiti zavřete oči a řeknete tiše: Žiju! A tu již také páry této vonné koupele, probuzené sluncem, zahalují i vaši hlavu, činí kyprými a vlahými vaše vlasy a padajíce jemně na víčka vašich očí, utvářejí přítmí, prvotní a odvěké zášeří pralesa, v němž lehce usínáte, zatím co Kupkův i Klostermannův bůh bdí a odkrývá vašim snům tajemství věčnosti.

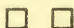
Tak, zahrabáni v kapradí, sníce a chápajíce, přestáváte býti turisty a stáváte se skutečnými obyvateli Šumavy, bratry a přáteli těch zamračených hraničárů, jichž drsnost nechtěli jste pochopiti tak dlouho. Neboť věru, pravý Šumavan, jenž bydlí již daleko za Eisensteinem, v klíně lesů, je člověk lidí nemilovný, uzavřený, až nezdvořilý. Často, když z večera zavítáte na osamělou hospodu a žádáte nocleh, býváte nevrle odbyti zamračenou stařenou či stařikem a v jejich očích čtete docela jasně, že vaše přítomnost není jim milá. Posléze, po dlouhém rozpakování, dají vám nocleh, ale nechtějte přiměti je k hovoru. Mlčky pozorují vás z kouta světnice a když nadchází doba spánku, vedou vás opět mlčky nahoru do podkrovní ložnice po starých červotočivých schodech, a svíčka, kterou nesou, ozařuje podivně jejich zamračenou tvář, rysy tvrdé a příkře stažené, hotovou masku nehostinnosti, jejíž chmura neroztavuje ani povinným pozdravem na dobrou noc, vysloveným beze zájmu a úsečně.

Ti lidé jsou chudí, ubozí, ale peníz turisty jich neláká. Leckdy, aby zbyli se krátce vaší přítomnosti a odradili vás od návštěvy, dovedou sesměšniti svoji hospůdku až do té krajnosti, že odeprou vám i obyčejný krajíc chleba, vymlouvajíce se, že nepekli ... Ale rozumíte-li hvozdům, z nichž tito podivní lidé se zrodili, odpouštíte jim rázem a chápete, že tato nehostinnost není nehostinností v pravém slova smyslu —, že není to ani duševní nízkost ani vypočítavé pohodlí animála, nýbrž prosté právo nedůvěry, vzklíčivší u Kozinovy šibenice a rostoucí v jařmu fabrik — právo nedůvěry lesního člověka, dítěte přírody, mravence lidského, jemuž špičák turistické hole hrozí znepokojiti skrýši. A tak, odcházejíce ze samotářské hospody, kde i za peníze odepřeli vám chleba, necítíte v srdci ani krůpěje hořkosti a taková absurdní restaurace nepůsobí na vás nikterak komicky; naopak, obrátíte-li se zvědavě a spatříte přede dveřmi hospůdky státi nehostinnou stařenu, kterak přísně a vážně doprovází vás očima, cosi jako tichá úcta zaleje vaši hruď a zmateni, něčím nevyslovitelným zahanbeni, spěcháte kroky rychlejšími a rychlejšími z tohoto místa, kde prosté, zpytavé horské oči kontrolují mlčky a neúprosně podstatu kultury a úmysly století.

Jsou to oči hvozdu a ve své vážnosti a neúprosnosti jsou ohromivější než červené oči lokomotivy, která projíždí Šumavou.

A jakž neohromily by tyto stařecké oči, když i pstruh, kterého kdesi na šumavské samotě po velkém naléhání vám předložili, dívá se na vás významně a dává hořknouti soustu, které z jeho těla jste pojedli! Turisto, který pochutnáváš si na pstruhu ze šumavské bystřiny, povšimni si, že oko tohoto mrtvého pstruha jest živé! Jak tak leží na míse, štíhlý a nezkrocený i ve své ztrnulosti, jeho oko je leskle černé, nezkalené, a vzhlíží k tobě ostře, pronikavě, bez nejmenší známky ústupnosti. A když i tak žádostivě vrhneš se na pstruzí tělo, že je obereš do poslední kůstečky a zbude jen ta bezvýrazná hlava rybí s ústy široce otevřenými, ani tehdy nemění se podivný, sarkastický výraz, jímž mrtvý pstruh se na tebe dívá a připomíná ti odvěkou hudbu šumavského potoka, do níž zasáhl jsi negentlemansky svou kulturní, gourmandskou rukou. Není, turisto, potřebí ani zvláštní obraznosti, abys, pojeda mrtvého pstruha, a zapíjeje jej moštem, neviděl ho náhle živoucího, uhánějícího potokem, v jehož křišťálové vodě leží zaklet klíč celé Šumavy, klíč k jedinečnosti krásy, klíč k šumavskému tajemství — klíč, který slavně rzí a práchniví v těch podivných lesích, zatím co sápe se Angličan kdesi na Mont Blank a tvrdí, že slezl vrcholek vesmíru a že ve vodopádech u Chamonix viděl třepetati se krásu. A zatím ona, nejčistší, nejhlubší, panenská a jedinečná, leží na dně našich podivuhodných šumavských bystřin, pohrdá turistou a laská pstruhy, barví oči jejich rulíkem, směje se v rosných krůpějích kapradí a pláče smolnými slzami sosen, zamyká zobáčky užaslému ptactvu, ustýlá lůžko samotářským a nebojácným kunám, rozsvěcuje světla v hnijících pařezech, pozoruje svou tvář v zrcadle jezer, kojí útlounké břízy na skalních stěnách, šíří vůni nevyzpytatelnou a záhadně kořennou, voní vůní prvotní a odvěkou, jakou nevoní žádné lesy a hory, a obestřena tou vůní — umírá.

Drvoštěp, jenž po staletích zasadí sekerou Šumavě poslední smrtící ránu, pohřbí kouzlo hvozdů, zázrak přírody, vedle něhož i nejvznešenější partie Švýcar jsou pouhou dočasnou modou, parádou Pánaboha, která mění se staletími, vkusem a potřebou. Šumava má boha svého, staršího, vážnějšího a tajemnějšího než je bůh švýcarský a nebeský — a ten šumavský bůh umře jednou společně s Šumavou.

Sak na ryby.

„Sak na ryby“ je zúžená, cípovitá pletená síť, podobající se vlněné noční čepici. Ryby do saku loví se tím způsobem, že jeden rybář drží sak a druhý se rýpe klackem v břežních děrách a v kořenech, odkud ryby vyplašeny prchají a v zmatku a nepořádku

(voda bývá pohybem klacku silně zakalena) namanou se druhému rybáři přímo do saku. U nás na Doubravce, kde kolem řeky rostou olše a pod olšovými kořeny zdržuje se mnoho ryb, lovívají se ryby ponejvíc do saku. Sám jsem v mládí takovým způsobem ryby lovíval. Od těch časů jsem už dávno saku neviděl, až letos, o hodě svatodušním, vymanila se mi ta vzpomínka. Bylo to v Divoké Šárce u Prahy, kde viděl jsem ohromný sak, tři, čtyři kilometry dlouhý, sak rozměrů neuvěřitelných, zrovna takový, jak jej tuto líčím:

*

Pod rozložitými kaštany starobylé hospody, tak zvané „jenerálky“, která je vzdálena tři čtvrtě hodiny od Divoké Šárky, jsme se posílili svačinou a dali jsme se na cestu za krásné pohody. Šli jsme podél potůčků, v němž hrály si v záři květnového slunce rybičky. A my v té krásné májové pohodě byli jsme rovněž svěží, mrštní a veselí jako ryby. Neustále jsme se něčemu smáli, luskali prsty, protahovali záda — — nu, louky, stráně, lesy — a Praha dvě hodiny za námi. Všecky podmínky, aby se člověk veselil jako rybička. Před námi a za námi šly také řady lidí. A všichni se také protahovali, smáli, luskali prsty a malé děti výskaly. Nebylo nám sice chvílemi dosti volno uprostřed tohoto proudu, který byl příliš hlučný, ale naše mysl dovedla se brzy emancipovati od cizího veselí, které připadalo nám trochu massivní. Řekli jsme si: každé cizí veselí je zdánlivě vtíravé. A šli jsme vesele vlastní cestou s vlastním stěstíčkem uprostřed cizího štěstí.

Před skalami Divoké Šárky, kde otvírá se prvý výhled na strmé skalní srázy a romantické prolákliny, objevil se první flašinet. Byl to první rybářský klacek, který zašťoural do naší duše až v kořenech. A tu jsme si povšimli, že údolí k Divoké Šárce se zúžuje. Pocítili jsme, že vzniká v nás zmatek. Náhle bylo nám jasno, že někdo žene nás do saku. Z počátku nedovedli jsme si dobře uvědomiti tento tísnivý stav, ale flašinet hrál stále naléhavěji, klacek otíral se o nás blíž a blíže, mysl naše se kalila — — a v tom zmatku vycítili jsme pojednou instinktivně, že nejsme již ve volné vodě a cizí ruka že nás žene kamsi v síť jako kořist.

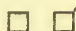
Za malou chvíli objevil se druhý flašinet, zrovna takový klacek, ještě snad neomalenější, a za ním druhý, třetí a čtvrtý. A tu byla naše duše již docela zkalena a my se počali zmítati bezradně a zoufale v tomto chaosu klacků, v tomto svištění a skřípění flašinetových válců, které mlátily do našich májových lesklých šupin, do mozku, do srdce, zaslepovaly nám oči a křivily páteř neustále jedním směrem, dál a dále, do saku, jehož stažená oslizlá oka prokmitala již kalnou vodou . . .

Byli jsme bezradni, nebylo kam se ukrýti. Všude, kamkoli polooslepené oko mohlo pohlédnouti, zmítal se napřažený flašine-

tový klacek, bořil se do duše, trhal v ní i nejjemnější kořínky, vyháněl naše májové city i z nejskrytějšího příbytku, hnal nás v před jako zajaté stádo, zúžoval a tloukl soustavně naše štěstíčko, až napolo mrtvi a v náladě odsouzence ocitli jsme se konečně na dně nastaveného saku, na konci údolí, kde tři kilometry dlouhý sak končil se hospodou.

Tam již namačkána ležela ostatní kořist a my s pocitem jakési úlevy dopadli jsme také do této spousty nachytaných lidských ryb, které třely se o sebe, otvíraly huby a tlamky a obracely své kalné oči k hospodskému-rybáři, jenž je vybíral ze saku, obtěžkával a třídil na potěr, na zabití a na svobodu. Některé z mladých ryb, zváženy, zrestaurovány a za schopné plození uznány, puštěny byly do údolí, aby v úkrytu habrového křoví plodily nové plemeno, jiné pak, zejména staří, silní jikrňáci a mlíčňáci s dobrými měchuřinami a tučnými břichy, ponecháni byli v rybářově nádržce pro ozdobu a pro užitek — a jiní konečně, malé potlučené rybky, které při lovu vzaly pohromu, puštěny byly na svobodu.

My, bohudíky, byli jsme mezi posledními a pustili jsme se hned domů, zpáteční cestou proti vodě. Už jsme se ani nesmáli, ani neprotahovali, ani neluskali prsty — jen jsme se v duchu radostí tetelili, že naše výprava za vzduchem, sluncem, májem a odpočinkem obešla se aspoň bez vážnějšího úrazu. Člověk je skutečně podivný tvor. I kdyby přišel o uši, o oči, o nervy, těší se, že u srdce neutrhlo se mu aspoň to poutko, na němž visí láska k životu.

OBSAH:

Strana:

Strana:

